

Гордість і упередженість

Джейн Остін

Джейн ОСТЕН

ГОРДІСТЬ І УПЕРЕДЖЕНІСТЬ

Роман

Переклад Володимира Горбатька

Розділ I

Загальновизнаною істиною є те, що одинак — та ще й при grubеньких грошах — неодмінно мусить прагнути одружитися.

Хоч як би мало було відомо про почуття та погляди такого чоловіка, коли він уперше з'являється на новому місці, ця істина настільки міцно сидить у головах навколишніх родин, що на новоприбулого дивляться як на законну власність тієї чи іншої дочки.

— Мій дорогоцінний містере Беннет, — якось звернулася дружина до свого чоловіка, — ви чули, що Недерфілд-Парк нарешті здається в найми?

Містер Беннет відповів, що не чув.

— А він-таки здається в найми, — знову мовила вона, — бо місіс Лонг щойно там була і все мені про це розповіла.

Містер Беннет промовчав.

— Невже вам нецікаво, хто найняв його?! — нетерпляче вигукнула його дружина.

— Ви якраз хотіли про це розповісти, тож я не заперечую.

Його слова прозвучали як заохочення.

— Так от знайте, любий мій, що — за словами місіс Лонг — Недерфілд винайняв якийсь багатий молодий чоловік з північної Англії. Він приїхав у понеділок у фаєтоні, запряженому четвериком, щоб обдивитись; і це місце настільки йому сподобалося, що він тут же про все домовився з містером Морісом: вселитися до Михайлового дня і прислати туди когось із слуг до кінця наступного тижня.

— А як його звать?

— Бінглі.

— Він одружений чи одинак?

— Ой, та, звичайно ж, одинак, любий мій! Одинак із великим статком: чотири чи п'ять тисяч на рік. Для наших дівчаток це просто знахідка!

— Не розумію, до чого тут вони?

— Вельмишановний містере Беннет, — відказала його дружина. — Ви мене просто вражаєте вашою нетямущістю! Невже незрозуміло, що я думаю про його одруження з однією з них?

— А він що — має намір одружитись і осісти тут?

— Намір? Дурниці! До чого тут це! Але цілком може статися, що він покохає когось із них, тож вам неодмінно треба зробити йому візит, як тільки він з'явиться.

— Я не бачу для цього слушного приводу. Чому б не з'їздити вам та дівчатам без мене, а може, взагалі нехай їдуть самі — і це було б навіть краще, бо ви такі ж гарні, як і вони, і з усього товариства містер Бінглі обере саме вас.

— Любий мій, ви мені лестите. Колись я дійсно була гарною, але тепер ні на що екстраординарне я не претендую. Коли у жінки п'ятеро дорослих дочок, то їй не слід перейматися власною красою.

— Гай-гай, у таких випадках жінкам уже зазвичай нічим перейматися.

— Але, голубе мій, чому б вам дійсно не сходити в гості до містера Бінглі, коли він тут з'явиться?

— Та кажу ж вам — немає приводу.

— Але ж подумайте про наших дочок. Лиш уявіть собі, як вдало можна було б прилаштувати одну з них! Сер Вільям і леді Лукас підуть неодмінно саме з цього приводу, бо інакше, ви ж знаєте, — вони не роблять візитів новоприбулим. Ви просто мусите піти, бо як же ми зможемо побувати там, якщо там не побуваєте ви?

— Не перебільшуйте. Не сумніваюся, що містер Бінглі й так буде радий вас бачити; а я ж надішлю йому з вами записку, в якій висловлю мою радісну згоду з його бажанням одружитися з тією з наших дівчат, яка сподобається йому найбільше, хоча я просто не зможу не замовити декілька добрих слів за мою маленьку Ліззі.

— Сподіваюся, що нічого такого ви не зробите. Чим вона краща за інших? Вродою їй далеко до Джейн, а веселою вдачею — далеко до Лідії. Та ви чомусь завжди віддаєте перевагу саме їй.

— Вони не потребують рекомендацій, бо не мають нічого такого, що можна було б вихвалити, — відповів чоловік. — Усі вони дурноверхі та неосвічені — як і інші дівчата. Ліззі ж дещо кмітливіша за своїх сестер.

— Містере Беннет, як ви можете так зневажливо відзиватися про власних дітей? Чи вам просто подобається навмисне дратувати мене? Ви зовсім не поважаєте мої слабкі нерви.

— Серденько, ви неправильно мене зрозуміли. Ваші слабкі нерви викликають у мене надзвичайну повагу. Вони — мої давні друзі. Останні двадцять років я тільки й чую, як ви з теплотою згадуєте про них.

— Ви просто не знаєте, як я страждаю!

— Однак я сподіваюся, що ви одужаєте і ще встигнете побачити, як сюди приїде сила-силенна молодиків із доходом чотири тисячі фунтів.

— Та нехай їх буде хоч двадцять — усе одно з цього ніякого пуття не буде, доки ви не відвідаєте їх.

— Даю вам слово, любя моя, що коли їх тут буде двадцять, то я неодмінно відвідаю їх усіх.

Містер Беннет являв собою настільки чудернацьке сполучення кмітливості, сарказму, стриманості й вередливості, що і двадцяти років подружнього життя не

вистачило його дружині, аби сповна зрозуміти його характер. Її ж власний характер зрозуміти було не так важко. Вона являла собою жінку недалеку, малоосвічену і примхливу. Коли бувала чимось невдоволеною, то удавала, що в неї нервовий розлад. Справою свого життя вона вважала видання заміж своїх дочок; його втіхою — ходіння по гостях та плітки.

Розділ II

Насправді ж містер Беннет із нетерпінням очікував приїзду містера Бінглі. Мав давній намір відвідати його, хоча вперто запевняв свою дружину, що робити цього не збирається; тож вона довідалася про це лише тоді, коли візит уже було зроблено. Про цей факт стало відомо таким чином. Спостерігаючи, як його друга дочка займається оздобленням свого капелюшка, містер Беннет раптом звернувся до неї з такими словами:

— Ліззі, сподіваюся, що містеру Бінглі це сподобається.

— Звідкіля нам знати, що саме сподобається містеру Бінглі, — незадоволено відповіла його дружина. — Ми ж до нього не збираємося.

— Але ж не забувайте, мамо, — сказала Елізабет, — що ми побачимося з ним на балу, а місіс Лонг обіцяла відрекомендувати його нам.

— Я не вірю, що місіс Лонг вчинить щось таке. Їй самій треба двох племінниць заміж видати. Вона — егоїстична і нещира жінка, я її невисоко ставлю.

— І я теж, — мовив містер Беннет. — І я радий дізнатися, що ти не сподіваєшся на таку послугу з її боку.

Місіс Беннет не удостоїла його відповіддю, та не змогла стримати свого роздратування й почала шпетити одну з дочок.

— І чого ти так розкашлялася, Кітті?! Замовкни, заради Бога! Пожалій хоч трохи мої нерви. Ти ж їх просто рвеш на шматки.

— Кітті кашляє без належної до вас поваги, — сказав її батько, — вона робить це явно невпопад.

— Можна подумати, що я роблю це для власного задоволення, — роздратовано відповіла Кітті.

— А коли має відбутися твій наступний бал, Ліззі?

— Через два тижні від завтрашнього дня.

— Ага, он воно як! — скрикнула її мати. — Але ж місіс Лонг повернеться лише за день до цього, тож виходить, що вона не зможе нам його відрекомендувати, бо сама не встигне познайомитися з ним.

— Значить, моя люба, тепер у тебе з'явиться нагода відрекомендувати містера Бінглі своїй подрузі.

— Та ні, містере Беннет, це неможливо; я ж сама з ним не знайома; і чому ви дражнитеся, га?

— Віддаю належне вашій обачливості. Двотижнєве знайомство — то дійсно дуже мало. За два тижні не можна до пуття узнати людину. Але якщо цього не зробимо ми, то це зробить хтось інший; треба ж і місіс Лонг із її племінницями дати шанс, еге ж?

Вона неодмінно сприйме це як вияв доброзичливості з нашого боку, тож якщо цей обов'язок не виконаєте ви, то його виконаю я.

Дівчата здивовано витріщилися на свого батька. А місіс Беннет тільки й спромоглася вичавити з себе:

— Це просто дурниця якась!

— Що ви хочете сказати вашим емоційним вигуком?! — скрикнув містер Беннет. — Ви вважаєте дурницею таку важливу процедуру, як знайомство?! Ось тут я з вами ніяк не можу погодитись. А ти що скажеш, Мері? Ти ж бо, наскільки мені відомо, — глибокодумна молода панна, ти читаєш розумні книжки й робиш із них нотатки.

Мері хотіла сказати щось дуже розумне, але не знала, як це зробити.

— Поки Мері збирає до купи свої думки, — продовжив він, — повернімося до містера Бінглі.

— Ваш містер Бінглі мені вже в печінках сидить, — скрикнула місіс Беннет.

— Дуже шкода таке чути; але чому ж ви раніше мені цього не сказали? Якби я знав про це сьогодні вранці, то не заходив би до нього. Вийшло недоречно, але я все ж таки зробив йому візит, і тепер вам ніяк не вдасться уникнути знайомства з ним.

Дами спочатку спантеличилися, а потім прийшли у захват; саме на такий ефект містер Беннет і розраховував. Найемоційніше відреагувала на цю новину місіс Беннет, хоча потім, коли вляглося перше радісне збурення, вона оголосила, що тільки цього і чекала.

— Це так мило з вашого боку, мій любий містере Беннет. Але я не сумнівалася, що, врешті-решт, мені вдасться-таки вас переконати. Я знала: ви так любите наших дівчаток, що неодмінно зав'яжете це знайомство. Ой, яка ж я рада! Ви так вдало пожартували, що пішли до нього сьогодні вранці, а нам розповіли про це лише зараз.

— Тепер, Кітті, — сказав містер Беннет, — можеш кахикати, скільки тобі забажається. — Сказавши це, він вийшов з кімнати, бо втомився від захоплених вигуків своєї дружини.

— Дівчатка, у вас такий прекрасний батько, — мовила вона, коли за ним зачинилися двері. — Навіть не знаю, як ви зможете віддячити йому за його доброту; якщо вже на те пішло, то не знаю, як я сама зможу йому віддячити. По правді кажучи, в нашому віці нові знайомства заводити нелегко, але заради вас ми готові на все. Лідіє, серденько, хоча ти і наймолодша, гадаю, що на балу, який має відбутися, містер Бінглі обов'язково з тобою потанцює.

— Та нічого, — рішуче мовила Лідія. — Я його зовсім не боюсь; я — наймолодша, але ж і найвища на зріст.

Решта вечора минула у здогадках стосовно того, наскільки швидко містер Бінглі зробить візит у відповідь, і у визначенні дня, коли його можна буде запросити на обід.

Розділ III

Хоч як намагалася місіс Беннет, підтримувана своїми дочками, якомога більше розпитати свого чоловіка, вона так і не змогла витягнути з нього достатньо, щоб скласти якимось більш-менш задовільне уявлення про містера Бінглі. Вони насакаували

на нього з різних боків: ставили відверті запитання, робили хитрі припущення та приховані натяки; але він уміло їх уникав; і врешті-решт, їм довелося вдовольнитися другорядною інформацією, яку отримали від своєї сусідки — пані Лукас. Її відомості були дуже позитивними. Добродію Вільяму містер Бінглі сподобався надзвичайно. Він був зовсім молодий, напрочуд вродливий, дуже приязний і — на додаток до всього цього — збирався прибути на запланований бал у товаристві своїх численних друзів. На краще годі було й сподіватися! Від любові до танців не так уже й далеко до кохання, тож сподівання на кохання містера Бінглі висловлювалися щонайсильніші.

— Якщо мені доведеться побачити, як одна з моїх дочок щасливо вийде заміж і житиме в Недерфілді, — сказала місіс Беннет своєму чоловікові, — а іншим поталанить вийти заміж так само гарно, то мені більше нічого й не залишатиметься бажати.

Через кілька днів містер Бінглі зробив містеру Беннету візит у відповідь і просидів із ним десять хвилин у його бібліотеці. Він мав надії, що його ошчасливлять зустріччю з дівчатами, про чію вроду чув уже багато; та зустрівся лише з їхнім батьком. Самим же дівчатам поталанило дещо більше, бо вони мали змогу розгледіти з вікна другого поверху, що на ньому був синій піджак і що приїхав він на вороному коні.

Невдовзі по тому його було запрошено на обід; і місіс Беннет уже обмірковувала, які ж страви, що зроблять честь її вмінню господарювати, вона подасть до столу, як надійшла відповідь, що змусила відкласти обід на невизначений термін. Наступного дня містеру Бінглі необхідно було побувати в місті, тому він ніяк не міг прийняти таке почесне запрошення; і далі в такому ж дусі. Місіс Беннет була прикро вражена. Вона не могла второпати — що це за справи такі могли з'явитись у нього в Лондоні, коли він лише вчора прибув до Гертфордшира; у неї виникли побоювання, що, може, він отак і живе — скаче з місця на місце і ніколи не осяде належним чином в Недерфілді. Пані Лукас дещо розвіяла її побоювання, висунувши ідею, що він поїхав до Лондона лише для того, щоб назбирати численне товариство для запланованого балу; незабаром поширилася чутка, що з собою містер Бінглі має привезти дванадцятьох дам і сімох кавалерів. Така кількість дам стурбувала дочок містера Беннета; але за день до балу вони заспокоїлися, прочувши, що з ним із Лондона приїхало тільки шестеро людей — п'ятеро його сестер і двоюрідний брат. А коли прибуле товариство зайшло до кімнати для танців, то виявилось, що складається воно лише з п'яти осіб — містера Бінглі, двох його сестер, чоловіка старшої з них і ще одного молодика.

Містер Бінглі був гарний і виглядав шляхетно; він мав приємну зовнішність та невимушені, природні манери. Сестри його були жінками елегантними і модно вдягненими, у них відчувався певний шарм. Його зять, містер Герст, виглядав як джентльмен, але не більше того; однак приятель його, містер Дарсі, незабаром прикував увагу всіх присутніх у кімнаті своєю елегантною, високою статурою, гарними рисами обличчя, шляхетною зовнішністю, а ще — чуткою про свої десять тисяч фунтів на рік, що поширилася кімнатою відразу ж, як він до неї зайшов. Чоловіки в один голос заявили, що він виглядає як справжній мужчина, дами ж проголосили, що він навіть гарніший за містера Бінглі; піввечора його споглядали із надзвичайним захватом, аж

доки його манери не викликали загальний осуд; у результаті хвиля його популярності покотилась у зворотному напрямку. Виявилось, що він бундючний, що вважає себе вищим за оточуюче товариство, все викликало в нього лише роздратування; тепер його не міг урятувати навіть великий маєток у Дербіширі: зійшлися на тому, що обличчя в нього відразливе й неприємне і що ні в яке порівняння зі своїм другом він іти не може.

Містер Бінглі незабаром перезнайомився з усіма головними особами, що були присутні на балу; був він жвавим і невимушеним, не пропустив жодного танцю, висловлював незадоволення, що бал закінчився рано, і казав, що сам влаштує бал в Недерфілді. Такі приємні якості промовляли самі за себе. Яка вражаюча відмінність між ним та його приятелем! Містер Дарсі потанцював лише двічі — один раз із місіс Герст, а другий — із міс Бінглі, не дозволив рекомендувати себе іншим дамам і решту вечора провів, походжаючи кімнатою і час від часу розмовляючи з кимсь із своєї компанії. З його характером усе було ясно. Це був найбундючніший, найнеприємніший чоловік на світі, і всі сподівалися, що він до них більше ніколи не приїде. Одним із найбільших його супротивників стала місіс Беннет, чиє незадоволення його загальною поведінкою посилювалось і перетворилося на цілком конкретне обурення через те, що він відверто проігнорував одну з її дочок.

Через брак чоловіків Елізабет Беннет довелося пропустити два танці; частину цього часу містер Дарсі простояв недалеко від неї, і вона підслухала розмову між ним та містером Бінглі, котрий на якусь мить перервав свій танець і підійшов, щоб умовити свого друга теж потанцювати.

— Нумо, Дарсі, — сказав він. — Послухай-но мене, ходімо танцювати. Не можу дивитись, як ти стовбичиш тут сам-один, виглядаючи цілковитим бовдуром. Краще б ти потанцював.

— Ні в якому разі. Ти ж знаєш, що я терпіти цього не можу, за винятком, коли я вже знайомий зі своєю партнеркою. Наразі ж не бачу для цього ніякої можливості. Твої сестри зайняті, танцювати ж із будь-якою іншою з жінок, що є в цій кімнаті, було б для мене справжньою карою.

— Заради Бога, не будь таким прискіпливим! — вигукнув Бінглі. — Слово честі, я ще ніколи не зустрічав так багато приємних дівчат, як на цьому вечорі; деякі з тих, що ти бачив, надзвичайно гарненькі.

— Та дівчина, з якою ти зараз танцюєш, — єдина справді гарна жінка в цій кімнаті, — сказав містер Дарсі, поглянувши при цьому на найстаршу із сестер Беннет.

— О! Вона — найчарівніше створіння, з яким мені коли-небудь доводилося танцювати! Але одна з її сестер сидить якраз за тобою; вона гарненька і, здається, надзвичайно приязна. Дозволь моїй партнерці відрекомендувати тебе!

— Про кого ти говориш? — обернувшись, містер Дарсі швидко поглянув на Елізабет, перехопив її погляд, потім відвів очі й холодно мовив: — Вона нічогенька, але недостатньо гарна, щоби привабити мене; наразі ж я не в тому настрої, щоб виручати молодих дівчат, погорджених іншими чоловіками. Повертайся краще до своєї партнерки і радій із її посмішок, бо зі мною ти надаремне витрачаєш час.

Містер Бінглі послухався його поради. Містер Дарсі пішов, залишивши в Елізабет не надто теплі почуття на свою адресу. Одначе своїм подругам вона розповіла цю історію надзвичайно поблажливо, бо була людиною жвавої та грайливої вдачі й тому її тішило все сміховинне.

Для їхньої ж родини загалом цей вечір пройшов приємно. Місіс Беннет побачила, що її найстарша дочка дуже сподобалася всій недерфілдській компанії. Містер Бінглі танцював із нею двічі, її помітили також і його сестри. Джейн раділа цьому не менше, ніж її мати, але не так емоційно. Елізабет раділа за Джейн. Мері чула, як у розмові з міс Бінглі хтось відізвався про неї як про найосвіченішу дівчину в окрузі; Кетрін та Лідії теж поталанило: їх постійно запрошували танцювати, тому необхідність постійної наявності кавалерів поки що була тим основним враженням, яке склалося в них про цей бал. Тож усі вони в гарному настрої повернулися до Лонгберна — села, в якому вони жили і основними мешканцями якого вони були. Виявилось, що містер Беннет ще не спить. Беручи до рук книгу, він забував про час; у цьому ж випадку події вечора, що спричинилися до таких приємних сподівань, викликали в нього велику цікавість. Містер Беннет плекав надію, що всі уявлення його жінки про новоприбульця виявляться хибними; але дуже швидко він переконався, що йому доведеться вислухати зовсім іншу історію.

— О, мій дорогоцінний містере Беннет! — вигукнула дружина, входячи в кімнату, — вечір був пречудовий, бал — просто прекрасний. Шкода, що вас із нами не було. Всі були в захваті від Джейн, усім вона сподобалася надзвичайно. Всі казали, що вона виглядала дуже гарно; містер Бінглі теж вважав, що вона просто чарівна, і навіть двічі з нею потанцював! Джейн була єдиною жінкою серед присутніх, яку він запросив удруге. Спершу запросив міс Лукас. Мені було вкрай неприємно спостерігати, як він із нею танцює; однак вона йому зовсім не сподобалася — мабуть, узагалі нікому не сподобалася, що, між іншим, і не дивно. Коли ж до танцю стала Джейн, то вона його просто вразила. Тож він спитався, хто вона, попросив, щоб його відрекомендували їй, і запросив її до наступного танцю. Третій — він танцював із міс Кінг, четвертий — із Марією Лукас, п'ятий — знову з Джейн, шостий — із Ліззі, а буланже...

— Якби він хоч трохи поспівчував мені, — нетерпляче вигукнув її чоловік, — то не танцював би так багато! Прошу тебе, не перераховуй його партнерок. О Господи! І чому він тільки не розтягнув литку під час першого ж танцю?!

— Та годі вам, любий! — продовжила місіс Беннет. — Я від нього просто в захваті. Він такий гарний, такий гарний! А сестри його — жінки надзвичайно чарівні; ніколи в житті я не бачила таких елегантних платтів, як у них. Смію сказати, що мереживо на сукні місіс Герст було...

Тут її знову перебили: містер Беннет запротестував проти будь-якого опису прикрас. Тому його дружина змушена була шукати інше відгалуження цієї теми й розповіла — з гіркотою в голосі і з деякими перебільшеннями — про вражаючу грубість містера Дарсі.

— Але запевняю вас, — додала вона, — Ліззі небагато втратила від того, що не

відповідала його примхливій уяві, бо він — чоловік надзвичайно неприємний, просто жахливий, зовсім не вартий того, щоб йому догоджати. Такий пихатий, такий марнославний — ну просто нестерпний! То тут ходив, то там, вдаючи із себе велике цабе. Ти ба — недостатньо вродлива, щоб із ним танцювати! Шкода, мій любий, що тебе там не було — ти б точно збив із нього пиху. Я його просто терпіти не можу.

Розділ IV

Коли Джейн із Елізабет лишилися удвох, то перша, котра раніше не поспішала вихваляти містера Бінглі, тепер зізналася своїй сестрі, як сильно сподобався він їй.

— Він такий, яким і має бути молодий чоловік: розважливий, доброзичливий, жвавий; а які прекрасні в нього манери! Я таких ніколи не зустрічала раніше — така невимушеність, така бездоганна вихованість!

— А ще він вродливий, — додала Елізабет, — бо, окрім усього іншого, молодий чоловік має бути — по можливості — ще й вродливим. Тож він — особистість просто бездоганна.

— Мені було так приємно, коли він запросив мене до танцю вдруге. Я і не сподівалася на такий комплімент.

— Та невже? Зате я сподівалася — замість тебе. У цьому, власне, і полягає одна із значних відмінностей між нами. Тебе компліменти завжди захоплюють зненацька, мене — ніколи. Що могло бути природничим із його боку, ніж запросити тебе знову? Він просто не міг не побачити, що ти вп'ятеро привабливіша за будь-яку іншу жінку в кімнаті. Для цього не потрібно особливої галантності. Так, він дійсно дуже привабливий, нехай тобі подобається — я не проти. Тобі ж часто подобалися типи, набагато дурніші за нього.

— Ліззі, люба, чого це ти?

— Та нічого! Просто ти надто схильна симпатизувати людям узагалі. Ти ні в кому не бачиш ніяких вад. Всі на світі здаються тобі добрими та приємними. Ніколи в житті я не чула, щоб ти про когось говорила погано.

— Просто я ніколи не поспішаю когось засуджувати, хоча завжди кажу те, що думаю.

— Я знаю, що це так; і саме це дивує мене найсильніше. При твоєму здоровому глузді — і бути такою незрячою до глупства та дурощів інших людей! Показна доброта — явище досить поширене: воно зустрічається скрізь. Але бути доброю без удаваності та навмисності, в кожному бачити лише добро й навіть перебільшувати його справжню міру, не помічаючи при цьому поганих рис, — на це здатна лише ти. Так, значить, тобі й сестри його сподобались, еге ж? А між іншим, їхні манери гірші за його.

— Спершу так воно і здається. Та якщо з ними поговорити, то виявляється, що вони дуже приязні жінки. Міс Бінглі житиме разом зі своїм братом і керуватиме хазяйством; і я майже не сумніваюся, що в її особі матимемо прекрасну сусідку.

Елізабет мовчки вислухала, та почуте не переконало її. Загальна поведінка на балу сестер містера Бінглі не була розрахована на те, щоб сподобатися. Елізабет була кмітливішою, спостережливішою і не такою поступливою, як Джейн, до того ж на її

судження не впливали знаки симпатії з чийогось боку, і тому вона була мало налаштована на схвальне ставлення до цих дам. Так, вони дійсно були елегантними та вишуканими дівчатами, їм не бракувало доброзичливості, коли їм догоджали, вони були здатні видаватися приємними тоді, коли це було їм потрібно, одначе залишалися пихатими й марнословними. Сестри містера Бінглі були досить вродливими, освіту отримали в одному з найкращих у Лондоні приватному інституті шляхетних дівчат, мали статок у двадцять тисяч фунтів і звичку жити на широку ногу; спілкувалися вони з людьми зі становищем, тому мали всі підстави бути гарної думки про себе та поганої — про інших. Походили вони з респектабельної родини, що мешкала в північній Англії; і ця обставина закарбувалася у їхній пам'яті ще глибше, ніж та, що їхнє багатство, а також багатство їхнього брата, було набуте завдяки торгівлі.

Статок на суму близько ста тисяч фунтів містер Бінглі успадкував од свого батька, котрий мав намір придбати маєток, але помер, так і не встигши цього зробити. Містер Бінглі теж намірявся придбати маєток, інколи зупиняючи вибір на графстві, в якому він мешкав; але тепер, коли винайняв пристойний маєток і отримав право на мисливство, ті, хто добре знали його безтурботну вдачу, почали побоюватися, що решту свого життя він проведе в Недерфілді, а справу придбання маєтку перекаже на плечі наступного покоління.

Його сестрам дуже хотілося, щоб він мав свій власний маєток, і хоча містер Бінглі оселився в Недерфілді як постоялець, міс Бінглі була зовсім не проти відігравати там роль хазяйки; це стосувалось і місіс Герст, яка вийшла заміж за чоловіка скоріше шляхетного, ніж багатого, який абсолютно не збирався вважати свій будинок її домівкою, якщо так не вважала вона. Не минуло і двох років після повноліття містера Бінглі, як йому порадили подивитися Недерфілд Хаус, і він піддався спокусі. Півгодини він роздивлявся зовні та всередині, вдовольнився розташуванням основних кімнат і вихваланнями власника на адресу маєтку та негайно погодився винайняти його.

Із містером Дарсі його пов'язувала міцна дружба, незважаючи на велику відмінність їхніх характерів. Дарсі вподобав Бінглі за невимушеність, відкритість і піддатливість його вдачі, котра дуже сильно відрізнялася від вдачі його власної, що, здавалося, його цілком задовольняла. Бінглі непохитно вірив у силу дружніх почуттів Дарсі та надзвичайно поважав його думку. Своїми розумовими здібностями Дарсі переважав Бінглі. Не те щоб останній недобирав розуму, просто Дарсі був справді дуже тямущим. Але водночас був зверхнім, стриманим, прискіпливо-примхливим, а його манери, попри їх витонченість, були не надто привітними. І саме з цього погляду його друг мав велику перевагу. Бінглі міг розраховувати на симпатію оточуючих скрізь, хоч де б він був, Дарсі ж — усюди — постійно викликав у оточуючих роздратування.

Характерним щодо цього був той спосіб, у який вони описували меритонський бал. Ніколи в житті не зустрічав Бінглі таких приємних людей чи таких гарненьких дівчат; усі ставилися до нього з надзвичайною приязністю та увагою; не було ніякої формальності, ніякої скутості, дуже швидко він перезнайомився з усіма присутніми в кімнаті; що ж до міс Беннет, то він і не уявляв собі, що жінка може бути такою

божественно вродливою. Дарсі ж, навпаки, побачив зібрання людей не надто красивих, не по моді вдягнених, до яких він не відчув ніякого інтересу і від яких не отримав ні задоволення, ні виявів симпатії. Так, він не заперечував, що міс Беннет — гарненька особа, але, на його думку, вона надто багато всміхалася.

Місіс Герст і її сестра не заперечували й додали, що вони від неї в захваті, що вона їм подобається, і дійшли остаточного висновку, що міс Беннет — гарненьке дівча, про яке вони були б не проти довідатися більше. Отож сестри закріпили за міс Беннет статус гарненької дівчинки, і їхній брат усвідомив, що ця схвальна характеристика наділяє його правом думати про неї так, як йому заманеться.

Розділ V

Неподалік од Лонгберна мешкала родина, з якою Беннети підтримували особливо дружні стосунки. Раніше сер Вільям Лукас займався торговельною діяльністю в Меритоні, де він і заробив чималенький статок і, під час свого перебування на посаді мера, удостоївся честі отримати дворянське звання після відповідного звернення до короля. Набуте разом із знатністю відчуття власної значущості виявилось надто сильним. Воно викликало в нього відразу до власного бізнесу і до власного помешкання в невеличкому торговельному містечку; тож, покинувши і свій бізнес і своє помешкання, він перебрався до маєтку, який був за милю від Меритона і який відтоді почав називатися Лукас-Лодж. Там сер Вільям Лукас міг віддаватися приємним думкам про власну значимість і — більше не обтяжений бізнесовими справами — повністю присвятити себе виявам чемності до всіх на світі, тому що нове становище, піднісши його у власних очах, зовсім не надало йому пихатості. Навпаки — щодо інших він був весь уважність і доброзичливість. До його природних якостей — сумирності, доброзичливості та ввічливості — після представлення у Сент-Джеймсі додалася ще й поштивість.

Леді Лукас була жінкою дуже приязною і достатньо нетямуючою, щоб стати доброю сусідкою для міс Беннет. Вони мали кількох дітей. Найстаршою з них була розумна і розважлива дівчина років двадцяти семи — близька подруга Елізабет.

Те, що сестри Лукас і сестри Беннет зустрінуться й говоритимуть про бал, було справою абсолютно неминучою, тож наступного ранку перші прийшли до Лонгберна, щоб потеревенити.

— Ви добре розпочали вечір, Шарлотто, — чемно і стримано звернулася міс Беннет до міс Лукас. — Саме вас містер Бінглі обрав першою.

— Так, але друга явно сподобалася йому більше.

— А! Мабуть, ви маєте на увазі Джейн, бо він танцював із нею двічі. Так, дійсно схоже було на те, що вона йому сподобалася — мені теж так здалося, — я навіть щось почула з цього приводу, тут, певне, не обійшлося без містера Робінсона.

— Мабуть, ви говорите про підслухану мною розмову між ним та містером Робінсоном — хіба я вам не казала про це? Містер Робінсон питався в нього, чи подобаються йому меритонські бали і чи не здається йому, що в кімнаті досить багато гарненьких жінок, і яка з них, на його думку, є найгарнішою. На останнє запитання він

відповів негайно: "О! Найгарніша, поза сумнівом, це старша із сестер Беннет, тут іншої думки бути не може".

— Оце так! Він дійсно висловився цілком конкретно... і справді схоже, що... але ви ж прекрасно знаєте, що такі речі часто не закінчуються нічим.

— Те, що підслухала я, було більше до теми, ніж те, що підслухала ти, Елізо, — сказала Шарлотта. — Містера Дарсі далеко не так цікаво слухати, як його друга, правда ж? Бідолашна Еліза! Вона всього лише нічогенька.

— Благаю вас, не втовкмачуйте Ліззі в голову, що їй слід дратуватися через його нечемне поводження, бо він чоловік настільки неприємний, що сподобатися йому було б великим нещастям. Учора ввечері місіс Лонг розповіла мені, що він просидів поруч із нею півгодини і не обмовився і словом.

— А ви впевнені у цьому, пані? — мовила Джейн. — Чи немає тут якоїсь помилки? Я на власні очі бачила, як містер Дарсі з нею розмовляв.

— Так, розмовляв, бо, врешті-решт, вона запитала в нього, чи подобається йому Недерфілд, і містер Дарсі просто змушений був їй відповісти; але, за її словами, схоже було, що він дуже розсердився, позаяк до нього звернулися.

— Містер Бінглі сказав мені, — озвалася Джейн, — що містер Дарсі ні з ким багато не говорить — тільки зі своїми добрими знайомими. От із ними — він винятково приємний і доброзичливий.

— Люба моя, я не вірю жодному слову. Був би він дійсно таким приємним та доброзичливим, то неодмінно заговорив би до місіс Лонг. Я здогадуюсь, як воно було насправді; всі кажуть, що містер Дарсі ледь не лусне від пихи — і тут він якось довідується, що місіс Лонг не має власної карети і прибула на бал у найнятому фаєтоні.

— Те, що він не заговорив до місіс Лонг, — то не біда, — сказала міс Лукас, — погано те, що з Елізою не потанцював.

— Наступного разу, Ліззі, — мовила її мати, — я б, на твоєму місці, не пішла з ним танцювати.

— Можу з усією впевненістю обіцяти вам, мамо, що з ним танцювати я ніколи не буду.

— Особисто в мене, — сказала міс Лукас, — його гординя не викликає такого протесту, як це зазвичай буває, тому що він має для неї певні підстави. Немає нічого дивного в тому, що такий витончений та елегантний молодик, на чийому боці всі переваги — і родовитість, і багатство, — має про себе дуже високу думку. Якщо можна так висловитися — він має право бути гордовитим.

— Все це дуже вірно, — відповіла Елізабет, — і я легко б вибачила його надмірну самоповагу, якби він не поставився зневажливо до самоповаги моєї.

— Гадаю, що гординя, — зазначила Мері, котра хизувалася своєю глибокодумністю і начитаністю, — є дуже розповсюдженою вадою. З усього, що прочитала, я винесла переконання, що це дійсно поширений недолік, і що природа людська дуже до нього вразлива, і що мало хто з нас не плекає почуття самовдоволення, яке ґрунтується на тій чи іншій рисі — удаваній чи справжній. Марнославство і гордовитість — це різні

речі, хоча слова ці часто вживають як синоніми. Людина може бути гордовитою, але не марнославною. Гордовитість більше стосується нашої власної думки про самих себе, марнославство ж стосується того, що ми хотіли б почути про себе від інших людей.

— Якби я був таким багатим, як містер Дарсі, — вигукнув малий Лукас, що прийшов разом із своїми сестрами, — мені було б байдуже до власної гордовитості. Я тримав би зграю гончаків і випивав би пляшку вина щодня.

— Це було б для тебе забагато, — сказала місіс Беннет, — і якби я побачила тебе за цим заняттям, то відразу ж забрала б пляшку.

Хлопець не погодився і сказав, що вона не має на це права, вона ж наполягала, що має; і ця суперечка закінчилася тільки тоді, коли завершився сам візит.

Розділ VI

Незабаром дами з Лонгберна зробили візит дамам із Недерфілда. Як і належить, було зроблено візит у відповідь. Приємні манери старшої з сестер Беннет іще більше привернули до неї місіс Герст та міс Бінглі; і, хоча мати видалася їм нестерпною, а молодші сестри не вартими того, щоб про них говорити, було висловлено побажання поближче познайомитись із двома старшими сестрами. Джейн сприйняла цей вияв уваги з превеликим задоволенням, але Елізабет усе ще вбачала зверхність у їхнім ставленні до всіх — можливо, навіть до своєї старшої сестри — і тому недолюблювала їх; хоча сама по собі їхня доброта щодо Джейн була цінною тим, що спричинялася, скоріш за все, сильною симпатією до неї їхнього брата. Щоразу, коли вони зустрічались, усім було видно, що він дійсно захоплюється нею; так само добре Елізабет усвідомлювала, що Джейн усе сильніше піддається впливу тієї симпатії, яку відчула до нього із самого початку і яка незабаром може перетворитися на кохання; але вона із задоволенням усвідомлювала також, що широка публіка навряд чи про це довідається, оскільки Джейн поєднувала в собі здатність до сильних почуттів іще й зі здатністю до самовладання та життєрадісністю, котрі унеможливають підозри з боку людей нахабних і пронозливих. Про це вона і сказала своїй подружці міс Лукас.

— Може, якраз це і добре — вводити товариство в оману, — відповіла Шарлотта, — але інколи така обережність здатна лише зашкодити. Якщо жінка буде так вправно приховувати свої почуття від об'єкта своїх устремлінь, то вона ризикує втратити можливість привернути його увагу до себе; і тоді усвідомлення повної необізнаності публіки буде їй слабкою втіхою. Кожне почуття містить у собі дуже велику частку вдячності чи втішеного марнославства, тому не можна розраховувати на те, що воно розвиватиметься саме по собі. У всіх почуття виникає цілком спонтанно — легка симпатія є цілком природною; але мало хто з нас має достатню твердість характеру, щоб кохати без заохочення. У дев'яти випадках із десяти жінці краще продемонструвати сильніші почуття, ніж насправді. Поза сумнівом — Бінглі подобається твоя сестра; але він може так ніколи і не спромогтися на щось більше, якщо вона не буде його до цього заохочувати.

— Але ж вона і так його заохоче — наскільки їй дозволяє власна вдача. Якщо навіть я відчуваю її симпатію до нього, то він має бути просто телепнем, аби не

відчувати її також.

— Май на увазі, Елізо, що він не знає вдачі Джейн так само добре, як ти.

— Але якщо жінка небайдужа до чоловіка і не намагається це приховати, то він неодмінно має це помітити.

— Може, і помітить, якщо бачитиме її достатньо часто. Бінглі та Джейн зустрічаються нерідко, але жодного разу вони не провели декілька годин разом; і оскільки вони завжди бачаться на великих та різношерстих зібраннях, то їм далеко не щоразу випадає нагода просто поговорити одне з одним. Тому Джейн мусить максимально використовувати ті кожні півгодини, коли вона володітиме його увагою. Коли вона зробить так, аби містер Бінглі часто бував поруч із нею, то він матиме достатньо часу, щоб покохати її так сильно, як їй забажається.

— Це — добрий план, — відповіла Елізабет. — Але він годиться для того випадку, коли йдеться просто про бажання вдало вийти заміж; і якби я забажала здобути собі багатого чоловіка чи просто чоловіка, то, може, я цим планом і скористалася б. Але Джейн має зовсім інші почуття, вона не діє за якоюсь продуманою схемою. Поки що вона не має певності ні щодо сили своїх почуттів, ні щодо їх серйозності. Джейн знайома з містером Бінглі тільки два тижні. Вона двічі танцювала з ним у Меритоні, якось уранці бачилася з ним у своєму будинку, і відтоді вони чотири рази обідали в компанії. Цього явно недостатньо, щоб він зрозумів її вдачу.

— Погляньмо на це з іншого боку. Якби вона з ним просто обідала, то змогла б лише дізнатися, чи має він добрий апетит; але не забувай, що, крім обідів, вони провели разом іще чотири вечори — а чотири вечори можуть значити дуже багато.

— Ну звичайно ж! Ці чотири вечори дали їм можливість пересвідчитись: обом більше до вподоби гра "очко", аніж покер; стосовно ж основних рис характеру, то, гадаю, тут мало про що можна було дізнатися.

— Ну що ж, — сказала Шарлотта, — всім серцем я бажаю Джейн успіху; гадаю, що коли б вона вийшла за нього заміж завтра, то все одно в неї був би не менший шанс стати щасливою, ніж коли б вона вперто вивчала його характер цілісінький рік. Щастя в подружньому житті — справа абсолютно випадкова. Навіть якщо майбутні чоловік та дружина добре знають характери одне одного і їхні характери так само добре одне одному підходять, це аж ніяк не підвищує можливість того, що їхнє подружнє життя буде щасливим. Опісля схожі характери стають достатньо різними, щоб викликати роздратування і в чоловіка, і в жінки; краще знати якомога менше про вади людини, з якою тобі судилося прожити життя.

— Не сміши мене, Шарлотто! Це просто несерйозно, і сама ти такими міркуваннями ніколи не керуватимешся, ти ж знаєш.

Поглинута вишукуванням ознак симпатії містера Бінглі до своєї сестри, Елізабет і не підозрювала, що сама поволі ставала об'єктом уваги з боку його приятеля. Спочатку містер Дарсі через силу визнав, що вона нічогенька, і на балу спостерігав її без будь-якого ентузіазму; коли вони зустрілися вдруге, то він поглянув на неї лише для того, щоб потім висловити критичне зауваження. Але не встиг він виявити і сповістити своїм

друзям, що обличчя її не має жодної приємної риси, як йому почало здаватися, що її обличчю надавали винятково розумного виразу її прекрасні темні очі. До цього відкриття додалися і деякі інші, не менш приголомшливі. Хоча його прискіпливий погляд і видивився деякі відхилення від бездоганної симетрії в її формах, він змушений був визнати, що вона має струнку та гарну фігуру; і, незважаючи на його наполягання на тому, що її манерам далеко до тих, які прийняті в модному товаристві, йому дуже сподобалась їх невимушена грайливість. Про все це Елізабет зовсім нічого не знала — для неї він був лише молодиком, який ніде й нікому не подобався і який вважав її недостатньо вродливою, щоб із нею танцювати.

У нього з'явилося бажання побільше про неї довідатись, і як привід для розмови він почав брати участь у її розмовах з іншими. Така його поведінка привернула її увагу. Було це у сера Вільяма Лукаса, де зібралося численне товариство.

— Цікаво, — спитала вона у Шарлотти, — чому це містер Дарсі так уважно прислухається до моєї розмови з полковником Форстером? Що він цим хоче сказати?

— Відповідь на це запитання може дати лише сам містер Дарсі.

— Але якщо він зробить так іще раз, то я неодмінно скажу йому, що знаю, чим він займається. У нього такий саркастичний вираз обличчя, що коли мені самій не виявити нахабства, то незабаром я просто почну його боятися.

І коли трохи згодом містер Дарсі наблизився до них — хоча і без явного наміру поговорити, — міс Лукас підохотила свою подругу нагадати йому про це; Еліза відреагувала негайно — вона обернулася до нього і сказала:

— Як ви гадаєте, містере Дарсі, правда ж, я висловлювалася надзвичайно переконливо, коли наразі приставала до полковника Форстера, умовляючи його влаштувати нам бал у Меритоні?

— І з великим запалом; але на цю тему жінки завжди говорять з великим запалом.

— Ви до нас надто суворі.

— Незабаром настане її черга, і до неї теж приставатимуть, — мовила міс Лукас. — Елізо, зараз я відкрию інструмент, і ти здогадаєшся, що буде потім.

— Тобі не здається, що ти дуже дивна подруга? Завжди хочеш, аби я грала і співала кому завгодно і перед ким завгодно! Якби моє марнославство було пов'язане з музикою, то твоїм старанням не було б ціни. Але оскільки це не так, то мені щось не дуже хочеться сідати за інструмент перед тими, хто звик слухати виконавців найвищого ґатунку.

Однак міс Лукас вперто наполягала, тож Елізі довелося погодитись:

— Ну гаразд — чому бути, того не минути, — і додала, серйозно поглянувши на містера Дарсі: — Є одна стара добра приказка, яку тут, звичайно ж, усі знають: "Краще промовчати, ніж щось невлад сказати". Тож я краще промовчу і прибережу свій запал для співів.

Грала і співала вона добре, хоча до вишуканості й їй було далеко. Після того, як вона проспівала пару пісень, і до того, як її стали прохати поспівати ще трохи, за інструментом її з радістю змінила її сестра Мері. Через те, що з усіх сестер вона була

єдиною, котра не відзначалася вродою, Мері наполегливо здобувала знання й навички, і тому їй завжди кортіло виставити їх напоказ.

Але вона не мала ані таланту, ані смаку. І хоча марнославство й надало їй старанності, воно також надало їй манерам педантизму та зверхності, котрі могли б зашкодити виконавській майстерності, вищій за ту, якої вона досягла. Елізабет, яка грала далеко не так гарно, зате невимушено і природно, слухали з набагато більшим задоволенням; а Мері — під кінець свого тривалого виступу — нарешті дочекалася похвали та вдячності, загравши шотландські та ірландські мелодії на прохання своїх молодших сестер, котрі — разом із Лукасами і двома чи трьома офіцерами — розпочали жваві танці в іншому кінці кімнати.

Містер Дарсі стояв поруч із ними та обурено мовчав з того приводу, що вечір проводився у спосіб, котрий виключав будь-яку можливість розмови. Він надто заглибився у свої думки і не помічав поруч із собою сера Вільяма Лукаса, аж доки той не почав розмову:

— Яка це чудова розвага для молоді, містере Дарсі! Що може зрівнятися з танцями! Я вважаю танці одним із найвидатніших досягнень високорозвинених суспільств.

— Безперечно, сер. А ще вони відзначаються тією перевагою, що мають популярність і в суспільствах менш розвинених. Танцювати може кожен дикун.

Сер Вільям у відповідь лише всміхнувся.

— Ваш приятель танцює просто прекрасно, — продовжив він після нетривалої паузи, помітивши, як до групи танцюючих приєднався Бінглі. — І я ані хвилини не сумніваюся, що і ви, містере Дарсі, чудовий знавець цієї науки.

— Гадаю, що ви бачили, як я танцював у Меритоні, сер.

— Так, дійсно бачив і отримав од цього чимале задоволення. Ви часто танцюєте у Сент-Джеймсі?

— Ніколи, сер.

— Чи не здається вам, що це було б доречним компліментом його мешканцям?

— Цей комплімент я намагаюся не робити нікому, якщо є можливість його уникнути.

— Я так розумію, що ви маєте будинок у Лондоні?

Містер Дарсі кивнув головою.

— Я колись сам подумував про те, щоб осісти в Лондоні, бо дуже люблю вишукане товариство; але мав сумніви щодо нешкідливості тамтешнього повітря для леді Лукас.

Сер Вільям замовк, сподіваючись на відповідь, але його співрозмовник не мав для цього відповідного настрою; цієї миті в їхній бік рушила Елізабет, і йому страх як захотілося зробити щось дуже галантне, тож він вигукнув до неї:

— Шановна міс Елізо, а ви чому не танцюєте? Містере Дарсі, дозвольте мені представити вам цю дівчину як вельми бажану партнерку. Ви ж не відмовитеся потанцювати, забачивши перед собою таку вроду. — І, взявши її за руку, він уже хотів був передати її містеру Дарсі, котрий — хоч і вкрай здивувавшись — був зовсім не проти прийняти її, як Еліза відразу ж висмикнула її і, дещо знітившись, сказала серу

Вільяму:

— Що ви, добродію, я зовсім не збираюся танцювати. Невже ви думаєте, що я підійшла до вас тому, що займалася пошуками кавалера?

Містер Дарсі, як і належить, із серйозним виглядом попросив дозволу мати честь повести її до танцю, але марно. Елізабет була невблаганною, і цю невблаганність не зміг похитнути навіть сер Вільям, коли спробував умовити її.

— Ви танцюєте настільки гарно, міс Елізо, що з вашого боку було б просто жорстоко позбавити мене радості споглядати вас під час танцю; і хоча містер Дарсі це заняття загалом недолюблює, я впевнений, що він не заперечуватиме — зробить милість і півгодини потанцює.

— Містер Дарсі — сама ввічливість, — мовила Еліза і посміхнулася.

— Безперечно, але, зважаючи на таку спокусу у вашій особі, шановна міс Елізо, чи можемо ми дивуватися такій люб'язності, бо хто ж заперечуватиме проти такої партнерки?

Еліза грайливо поглянула на нього й відвернулася. Її небажання зовсім не образило містера Дарсі, і він із приємністю думав про неї; якраз у цю мить до нього звернулася міс Бінглі.

— Я здогадуюся, про що ви зараз думаєте.

— А от і не здогадуєтесь.

— Ви думаєте про те, як це нестерпно — проводити численні вечори в такий спосіб і в такому товаристві, і тут я з вами цілком згодна. Я вкрай незадоволена! Яка нудота і при цьому такий гармидер! А всі ці люди — такі нікчемні, але ж такі набундючені! Так хочеться, щоб ви сказали про них щось дуже саркастичне!

— Ваша здогадка зовсім неправильна, запевняю вас. Мої думки рухаються в напрямку більш приємному. Я думаю про ту радість, яку можуть подарувати прекрасні темні очі на обличчі гарненької жінки.

Міс Бінглі негайно ж утупила в нього очі й побажала знати, якій же це жінці вдалося надихнути його на такі роздуми. Містер Дарсі набрався мужності й мовив:

— Міс Елізабет Беннет.

— Міс Елізабет Беннет?! — вигукнула міс Бінглі. — Я вкрай здивована. І давно вона у вас у такому фаворі? Коли ж мені поздоровляти вас, скажіть, будь ласка?

— Саме такого запитання я від вас і чекав. Жінки мають надто рухливу уяву — вона вмить перескакує від симпатії до кохання, від кохання до шлюбу. Тому я не сумнівався, що ви бажатимете мені щастя.

— Що ж, коли ви налаштовані так серйозно, то я вважатиму цю справу вже вирішеною. Ви матимете просто чарівливу тещу; вона, звичайно ж, мешкатиме разом з вами в Пемберлі.

Поки вона тішилася в такий спосіб, він слухав міс Бінглі з незворушною байдужістю; а оскільки його спокійність переконала її у відсутності підстав для занепокоєння, то вона ще довго демонструвала свою дотепність.

Розділ VII

Багатство містера Беннета майже повністю складалося з маєтності, котра давала дві тисячі фунтів доходу на рік і котру, за відсутності спадкоємця по чоловічій лінії, — на превеликий жаль для його дочок — мав успадкувати як родове майно якийсь далекий родич; статок же їхньої матері, незважаючи на свої цілком пристойні (як для неї) розміри, ніяк не міг компенсувати цього недоліку. Її батько був адвокатом у Меритоні і залишив їй у спадок чотири тисячі фунтів.

Вона мала сестру, яка була дружиною такого собі містера Філіпса, котрий служив у її батька клерком, а потім став його наступником у цьому бізнесі, і брата, що мешкав у Лондоні і був респектабельним і процвітаючим торговцем.

Село Лонгберн було розташоване лише за милю від Меритона — відстань дуже зручна для молодих дівць, яких приваблювала туди три-чотири рази на тиждень необхідність робити візити ввічливості своїй тітоньці та наявність крамниці галантерейних товарів, якраз по дорозі. Особливо часто такі походи здійснювали двоє наймолодших у родині дівчат — Кетрін та Лідія; їхні голови були ще менш зайняті думками, ніж голови їхніх сестер, тож коли не випадало чогось кращого, то можна було пройтися до Меритона, щоб чимось зайняти ранок і мати тему для розмов увечері; і хоч якою бідною на новини була б округа взагалі, вони завжди примудрялися про щось дізнатися від своєї тітоньки. Однак наразі вони мали вдосталь і новин, і підстав для радісного збудження, бо неподалік нещодавно зупинився на постій полк міліційної армії, який прибув на всю зиму; штаб його був у Меритоні.

Тепер візити сестер до місіс Філіпс стали багатим джерелом надзвичайно цікавої інформації. Кожний день додавав щось нове до їхніх знань про імена офіцерів та їхні родинні зв'язки. Місця їхнього мешкання недовго залишалися таємницею, а з часом вони познайомилися і з самими офіцерами. Містер Філіпс у всіх у них побував, і цей факт став для його племінниць джерелом досі невідомої їм наснаги — вони тільки й говорили що про офіцерів; тепер велике багатство містера Бінглі, при згадці про яке їхня матінка сповнювалась ентузіазмом, було в їхньому розумінні нічого не вартим у порівнянні з мундиром прапорщика.

Вислухавши якось уранці чергові виливи захоплення на цю тему з боку своїх дочок, містер Беннет прохолодно зауважив:

— Усе, що я можу збагнути з вашої манери розмовляти, це те, що ви — найдурніші дівчата в усій окрузі. Я вже давно це підозрював, але зараз переконався у цьому остаточно.

Кетрін знітилась і промовчала, Лідія ж, не звертаючи ніякої уваги на сказане, продовжувала висловлювати свій захват капітаном Картером і надію побачити його протягом дня, бо наступного ранку він мав поїхати до Лондона.

— Мій любий, — звернулася до нього місіс Беннет, — мене вражає ваша готовність вважати власних дочок дурепами. Можна відзиватися зневажливо про чужих дітей, але не про своїх.

— Якщо мої діти нетямущі, то я мушу про це знати і не забувати.

— Так, але ж насправді всі вони — дуже розумні.

— Хочеться сподіватися, що це — єдиний момент, щодо якого наші думки різняться. Раніше я вірив, що вони збігаються в кожній дрібниці, тепер же я бачу: вони різняться так сильно, що я вважаю двох наших наймолодших дівчат дурепами, яких світ не бачив.

— Вельмишановний містере Беннет, хіба можна очікувати від дівчат у такому віці, щоб вони були так само ж розумними, як їхні батько чи мати? Повірте мені, коли вони досягнуть нашого віку, то думатимуть про офіцерів не більше, ніж ми з вами. Пам'ятаю, мені теж колись дуже подобалися червоні мундири — в глибині душі вони мені подобаються й досі; і коли справний молодий полковник із доходом п'ять-шість тисяч фунтів на рік попросить руки моєї дочки, то я не скажу йому "ні"; на мою думку, полковник Форстер виглядав дуже презентабельно у своєму мундирі на одному з прийомів у сера Вільяма.

— Мамо! — скрикнула Лідія. — Моя тітка кажуть, що полковник Форстер і капітан Картер уже не ходять до міс Вотсон так часто, як це вони робили відразу по прибутті; тепер же вона помічає, що вони часто стирчать у бібліотеці Кларка.

Місіс Беннет не встигла відповісти, бо прийшов слуга — він приніс записку для міс Беннет. Записка була з Недерфілда — слуга чекав на відповідь. Очі місіс Беннет сяяли від задоволення, і вона нетерпляче вигукувала, коли її дочка читала цю записку:

— Ну що, Джейн, від кого вона? Про що там йдеться? Що він пише? Джейн, не барися, скажи нам, нумо — скажи!

— Це записка від міс Бінглі, — відповіла Джейн, а потім прочитала її вголос.

"Люба подруго!

Якщо вам незнане співчуття і ви не прийдете сьогодні, щоб пообідати зі мною та Луїзою, то ми ризикуємо зненавидіти одна одну на всю решту нашого життя, бо цілоденний тет-а-тет двох жінок не може не завершитися сваркою. Як тільки отримаєте цю записку — приходьте. Мого брата та інших чоловіків запросили на обід офіцери.

Ваша Керолайн Бінглі".

— Запросили на обід офіцери! — вигукнула Лідія. — А тітонька нам про це нічого не сказали!

— Обідають у гостях, — мовила місіс Беннет, — який жаль!

— Можна я поїду каретою? — спитала Джейн.

— Ні, моя любя, краще б ти їхала верхи, бо збирається на дощ; тож тобі доведеться залишитися там на ніч.

— Це було б непоганою задумкою, якби тільки бути певним, що Бінглі самі не запропонують відвезти її додому.

— Цього не станеться, бо джентльмени поїдуть до Меритона у фаєтоні містера Бінглі, тож Герсти залишаться без коней і не зможуть скористатися власним екіпажем.

- І все ж я б хотіла поїхати каретою.

— Але ж, серденько, тато не в змозі виділити коней, я це знаю напевне. Коні потрібні на фермі, правда ж, містере Беннет?

— Вони потрібні на фермі набагато частіше, ніж я здатен їх роздобути.

— Але якщо сьогодні ти їх уже спромігся роздобути, то це якраз на руку нашій

матінці.

Нарешті вона витягла-таки зі свого батька підтвердження, що коні вже використовуються на фермі; тож Джейн довелось їхати верхи, і мати вирядила її в дорогу, радісно віщуючи погану погоду, її сподівання справдилися: не встигла Джейн від'їхати далеко, як почався сильний дощ. Сестри переживали за неї, мати ж навпаки — раділа. Дощ ішов увесь вечір без упину; було ясно, що Джейн не зможе повернутися.

"От добре я придумала!" — не раз повторювала місіс Беннет, наче дощ пішов завдяки саме її старанням. Однак головна "радість" чекала її наступного ранку: не встигли вони поспіяти, як прийшов слуга із Недерфілда і приніс для Елізабет записку, в котрій йшлося:

"Моя люба Ліззі!

Сьогодні вранці я прокинулася, почувуючись дуже погано. Я пояснюю це тим, що вчора до нитки промокла. Мої люб'язні друзі й чути не хочуть про моє повернення, доки мені не стане краще. Вони також наполягають, аби мене оглянув містер Джоунз, тож не лякайтеся, коли почувете, що він до мене приходив. Нічого особливого зі мною не сталося — просто болять горло і голова. Твоя — і т. д."

— Що ж, дорогоцінна моя, — мовив містер Беннет, коли Елізабет прочитала записку вголос, — якщо у вашої дочки станеться небезпечний напад хвороби, якщо вона помре, то вам буде втіхою знати, що померла вона, домагаючись містера Бінглі та дотримуючись ваших вказівок.

— Та годі вам! Я зовсім не боюся, що вона помре. Хіба ж люди помирають від дріб'язкових застуд? До того ж вона матиме гарний догляд. Доки вона там — усе буде гаразд. Я поїду і провідаю її, коли буде змога скористатися каретою.

Елізабет, не на жарт збентежившись, вирішила провідати сестру, незважаючи на відсутність карети, а оскільки верхи вона не їздила, то їй залишалось тільки піти туди пішки. Вона сповістила про своє рішення.

— Не будь такою дурепою! — вигукнула її мати. — Ти тільки подумай: як можна йти по такій грязюці! А коли ти дістанешся туди, то вигляд матимеш просто жахливий.

— Мене не цікавить, як я виглядатиму, мене цікавить Джейн, і це — найголовніше.

— Ти натякаєш мені, Ліззі, — спитав її батько, — щоб я послав за кіньми?

— Та ні, не треба. Я не боюся йти пішки. Відстань нічого не варта, коли є спонука, а йти туди лише три милі. До обіду я повернуся.

— Я просто у захваті від твоєї діяльної доброти, — зазначила Мері, — але душевні пориви мусять керуватися здоровим глуздом; і взагалі — я вважаю, що старанність завжди має бути пропорційною тому, до чого ти прагнеш.

— Ми підемо з тобою аж до Меритона, — підбадьорили її Кетрін та Лідія. Елізабет зголосилася на їхню пропозицію, і троє дівчат разом вирушили в путь.

— Якщо ми не баритимемося, — сказала дорогою Лідія, — то, може, навіть устигнемо трохи побачитися з капітаном Картером, доки він не поїхав до Лондона.

У Меритоні вони розділилися: двоє наймолодших дівчат попрямували до помешкання дружини одного з офіцерів, а Елізабет пішла далі сама, швидкою ходою

минаючи поле за полем, з нетерплячою жвавістю перестрибуючи через приступки і калюжі, доки нарешті не побачила попереду будинок; ноги її боліли, панчохи були у грязюці, а обличчя розпашілося від енергійних зусиль.

Її провели до сніданкової кімнати, де зібрались усі, крім Джейн, і де її поява викликала великий подив. Те, що вона в таку ранню годину пішки пройшла три милі — та ще й по такій грязюці, та ще й сама, — було для місіс Герст та міс Бінглі майже незбагненним; Елізабет не сумнівалася, що вони її за це зневажають. Однак вони зустріли її дуже ввічливо, а в манерах їхнього брата було щось більше, ніж просто ввічливість — у них відчувалася приязність і доброта. Містер Дарсі не сказав майже нічого, а містер Герст — взагалі нічого. Перший розривався між захватом, викликаним тим чудесним кольором, якого швидко хода надала обличчю Елізабет, і сумнівами щодо необхідності виряджатись наодинці в таку далеку дорогу. Другий думав лише про свій сніданок.

На свої розпитування про сестру вона отримала відповідь не надто оптимістичну. Спала міс Беннет погано, і, хоча вона була вже на ногах, їй було несила полишити кімнату через дуже високу температуру та погане самопочуття. Еліза побажала, щоб її негайно провели до неї; а Джейн дуже зраділа, коли побачила її, бо у своїй записці не наважилася попросити її прийти, побоюючись викликати тривогу чи завдати зайвого клопоту. Однак їй було важко багато розмовляти, і, коли міс Бінглі залишила їх удвох, вона не сказала майже нічого, крім слів вдячності за ту доброту, з якою до неї ставилися. Тож Еліза просто мовчки доглядала за нею.

Коли сніданок скінчився, двоє сестер приєдналися до них; коли Еліза побачила, з якою ніжністю й турботливістю ставляться вони до Джейн, то вона й сама почала відчувати до них симпатію. Прийшов аптекар, оглянув хвору і сказав — як і можна було очікувати, — що вона сильно застудилась і що вони мусять ретельно за нею доглядати; а ще він порадив Джейн не вставати з ліжка і пообіцяв їй якісь ліки. Вона відразу ж скористалася порадою, бо температура в неї підвищилася, а голова розболілася ще більше. Елізабет ні на мить не полишала її; сестри теж підходили досить часто: їм усе одно нічого було робити, бо чоловіки поїхали в гості.

Коли годинник пробив третю, Елізабет зрозуміла, що пора йти, про що і сказала — з великою неохотою. Міс Бінглі запропонувала їй карету, і лишилося тільки трохи натиснути на Елізабет, щоб вона погодилась, як Джейн виявила таку стурбованість її від'їздом, що міс Бінглі довелося змінити пропозицію скористатися каретою на пропозицію залишитися на певний час в Недерфілді. Елізабет з великою вдячністю погодилась, а до Лонгберна послали слугу, щоб той сповістив родину про вимушену затримку і приніс чисте вбрання.

Розділ VIII

О п'ятій годині дві хазяйки пішли вдягатись, а о пів на сьому Елізабет запросили до обіду. На численні ввічливі розпитування, що полилися невпинним потоком, тільки-но почався обід і під час яких Елізабет з приємністю для себе відзначила велику стурбованість містера Бінглі станом здоров'я Джейн, вона не могла дати втішної

відповіді — її сестрі зовсім не стало краще. Сестри, зачувши це, ще двічі-тричі повторили — які вони засмучені, як це взагалі жахливо, коли хтось сильно застуджується, і як сильно їм не подобається хворіти самим, а потім про цю тему і не згадували. Їхня байдужість до Джейн (коли її не було поруч) поновила в Елізабет усю її початкову неприязнь до них.

Єдиним з компанії, хто викликав у неї хоч якусь симпатію, був їхній брат. Його турбота про Джейн була очевидною, а та ввічливість, з якою він ставився до неї самої, — надзвичайно приємною, тож Елізабет значною мірою позбулася відчуття, що вона тут незвана гостя — а саме такою, як їй здавалось, і вважали її всі інші. Всі інші її вже ледь помічали. Міс Бінглі пожадливо прислухалась і придивлялась до містера Дарсі, сестра її з не меншою пожадливістю робила те саме; а містер Герст, поруч з яким сиділа Елізабет, — був млявий чоловічок, котрий жив для того, щоб пити, їсти і грати у карти; він так і не зметикував, що сказати, коли дізнався, що їй більше подобаються прості страви, а не рагу.

Коли обід скінчився, Елізабет хутенько повернулася до Джейн, а міс Бінглі почала гудити її відразу ж по тому, як за нею зачинилися двері. Виявилось, що і манери у неї погані — суміш бундючності та нахабства, — і розмову підтримувати вона не вміє, і взагалі — не має вона ні стилю, ні смаку, ні краси. Місіс Герст, яка була тієї ж думки, додала:

— Коротше кажучи, вона може похвалитися тільки тим, що вона — прекрасний ходок, і більше нічим. Ніколи не забуду, як вона виглядала сьогодні вранці. А виглядала просто якоюсь несамовитою.

— Твоя правда, Луїзо. Я ледь не розреготалась. Її прихід — така дурість! Це ж треба — мчати полем через те, що сестра застудилась! А її волосся — неохайне, розпатлане!

— Та ото ж. А її нижня спідниця! Гадаю, ти бачила її нижню спідницю — вона вся була у грязюці, цього не змогло приховати навіть приспущене плаття.

— Може, змальована тобою картина й є надзвичайно точною, Луїзо, — мовив містер Бінглі, — але все це уникло мого погляду. Мені здалося, що міс Елізабет Беннет виглядала надзвичайно добре, коли зайшла сьогодні вранці до кімнати. А її брудної нижньої спідниці я просто не помітив.

— А ви, містере Дарсі? Ви ж просто не могли цього не помітити! — запитала міс Бінглі. — Я схильна думати, що вам зовсім не хотілося б, аби подібним чином виглядала, скажімо, ваша сестра?

— Звичайно ж, не хотілося б.

— Пройти три, чотири, п'ять — чи скільки там? — миль по коліна у грязюці, і до того ж сама, абсолютно сама! Цікаво, що вона хотіла цим сказати? Як на мене, то в такий задерикувато-хвалькуватий спосіб вона хотіла продемонструвати свою самостійність і свою селюцьку байдужість до правил пристойності.

— Вона хотіла продемонструвати свою любов до сестри, і це — дуже похвально, — сказав Бінглі.

— Боюся, містере Дарсі, — зауважила міс Бінглі майже пошепки, — що ця пригода

похитнула ваше захоплення її чарівливими очима.

— Аж ніяк, — відповів той. — Швидка хода тільки додала їм сяйності.

Після цієї фрази на деякий час запала тиша; потім озвалася місіс Герст:

— Я почуваю надзвичайну повагу до Джейн Беннет, вона — дівчина дійсно надзвичайно гарна, і я всім серцем бажаю їй вдало вийти заміж. Але при таких батьках і за відсутності знатних родичів, боюся, що шансів на це вона не має ніяких.

— Ти наче казала, що їхній дядько — адвокат у Меритоні.

— Так; і вони мають іще одного, він живе десь поблизу Чіпсайда.

— Велике цабе, нічого не скажеш, — зауважила її сестра, і вони обидві весело загіготіли.

— Та нехай хоч усі їхні родичі живуть у Чіпсайді — це не зробило б сестер Беннет менш приємними ані на гран! — скрикнув Бінглі.

— Але це суттєво б зменшило їхні шанси вийти заміж за чоловіків зі становищем, — відповів Дарсі.

У відповідь на цю репліку Бінглі промовчав, зате його сестри радо з нею погодились і певний час весело втішалися з приводу простолюдних родичів своєї дорогоцінної подруги.

Але коли до них знову повернулися ніжні подружні почуття, то вони полишили їдальню і попрямували до неї в кімнату, а потім сиділи біля Джейн, аж доки їх не покликали до кави. Джейн почувалася ще дуже погано, і Елізабет на відходила від неї ні на крок до самого вечора, коли з полегшенням пересвідчилася, що сестра її заснула, і коли вона скоріше через ввічливість, ніж через бажання пішла вниз до вітальні. Зайшовши до кімнати, застала все товариство за грою в мушку; її негайно запросили приєднатись, але вона, здогадуючись, що гра йде по-крупному, відмовилася, пославшись на необхідність догляду за сестрою, а потім сказала, що деякий час побуде внизу і трохи почитає. Містер Герст отетеріло витріщився на неї.

— Вам цікавіше читати, ніж грати в карти? — запитав він. — Це щось оригінальне!

— Міс Еліза Беннет, — сказала міс Бінглі, — карти терпіти не може. Книги для неї — все, інше ж її просто не цікавить.

— Я не заслуговую ні на таку похвалу, ні на такий осуд! — вигукнула Елізабет. — Книги для мене — далеко не все, інші речі мене теж цікавлять і дають мені насолоду!

— Як на мене, то ви отримуєте насолоду від догляду за вашою сестрою, — сказав Бінглі. — Сподіваюся, що незабаром насолода ваша зросте, коли ви побачите її при доброму здоров'ї.

Елізабет подякувала йому за таке співчуття, а потім підійшла до столу, на якому лежали декілька книжок. Містер Бінглі відразу ж запропонував принести їй іще книжок — оце, власне, було і все, з чого складалася його бібліотека.

— Звичайно, хотілося б, аби моя книгозбірня була більшою — вам на втіху, а мені на честь; але я — парубок лінивий, і, маючи книжок небагато, читаю їх іще менше.

Елізабет запевнила його, що прекрасно обійдеться тими книгами, що були в кімнаті.

— Просто диву даюся, — мовила міс Бінглі, — і чому це мій батько залишив нам у спадок таку нечисленну книгозбірню? От у вас в Пемберлі бібліотека просто прекрасна, містере Дарсі!

- Іншою вона просто не може бути, бо являє собою витвір багатьох поколінь.

— Та ви й самі зробили до неї чималенький внесок, бо завжди купуєте книги.

— Не розумію, як можна нехтувати родинною бібліотекою в такі часи, як наші.

— Нехтувати! Я певна, що ви нічого не шкодуєте, аби примножити красу і привабливість вашої шляхетної домівки. Чарльзе, коли ти матимеш свій власний будинок, сподіваюся, що він матиме хоч якусь дещицю тієї краси, яку має Пемберлі.

— Я теж сподіваюсь.

— Але я дійсно раджу тобі придбати будинок у тій же місцевості, а за зразок взяти Пемберлі. Немає в Англії графства, кращого за Дербішир.

— Я цілковито підтримую цю ідею — візьму і куплю Пемберлі, якщо Дарсі мені його продасть.

— Я говорю лише про реальні можливості, Чарльзе.

— Та годі тобі, Керолайн, я і справді думаю, що краще Пемберлі придбати, ніж намагатися копіювати.

Елізабет так зацікавила ця розмова, що вона ледь не забула про свою книгу; потім зовсім відклала її і, присунувшись ближче до картярського столу, влаштувалася між містером Бінглі та його старшою сестрою і почала спостерігати за грою.

— Міс Дарсі сильно піросла за час, що минув з весни? — запитала міс Бінглі. — Мабуть, вона буде такою на зріст, як і я.

— Гадаю, що так. Уже зараз вона така ж зростом, як і міс Елізабет Беннет, а може, навіть і трохи вища.

— Так хочеться знову її побачити! Ні з ким іншим я не спілкувалася з таким задоволенням, як із нею. Який вигляд, які манери! Така розвинена і освічена для свого віку! А на фортепіано вона грає просто чудово.

— Дивно, як тільки у дівчат вистачає терпіння ставати такими освіченими і розвиненими! Вони зараз усі такі!

— Усі молоді дівчата розвинені та освічені? Що ти маєш на увазі, мій любий Чарльзе?

— Саме це я і маю на увазі. Всі вони добре малюють, клеять ширми і в'яжуть гаманці. Щось я не пам'ятаю дівчат, які б не вміли всього цього робити, а про дівчину, котру представляють уперше, неодмінно скажуть, що вона надзвичайно розвинена та освічена.

— Ваш перелік найбільш розповсюджених достоїнств дуже близький до істини, — зазначив Дарсі. — Таку характеристику застосовують зараз до будь-якої жінки, котра вміє зв'язати гаманець чи наклеїти ширму. Але я зовсім не погоджуюсь із вашою оцінкою дівчат в цілому. Тут я не можу похвалитися — серед усіх моїх знайомих я знаю не більше шести, котрі дійсно розвинені та освічені.

- І я не знаю, — підтримала міс Бінглі.

— Значить, — зазначила Елізабет, — у ваше поняття розвиненої та освіченої жінки ви вкладаєте дуже великий сенс.

— Так, я дійсно вкладаю в нього дуже великий сенс.

— Авжеж, — вигукнула його вірна помічниця, — по-справжньому розвиненим та освіченим може вважатися лише той, хто набагато переважає те, з чим зазвичай доводиться зустрічатися. Щоб заслужити таку характеристику, жінці треба дуже добре знатися на музиці, співах, малюванні, танцях та сучасних мовах; а щоб ця характеристика не була заслуженою лише наполовину, жінці, крім усього цього, треба ще мати щось неординарне у своїй зовнішності, у тональності голосу, а також у манері рухатися, звертатися і висловлюватися.

— Так, їй треба мати все це, — зауважив Дарсі, — але до всього цього їй треба додати і дещо дуже суттєве — розвиток власного розуму через прочитання великої кількості книжок.

— Тепер я не дивуюся, що ви знаєте лише шістьох розвинених та освічених жінок. Дивно, що ви їх знаєте взагалі.

— Ви так суворо ставитеся до власної статі, що вам це дивно?

— Особисто я ніколи такої жінки не зустрічала, особисто я ніколи не бачила, щоб описані вами якості — неабиякі розумові здібності, освіченість і елегантність — поєднувалися в одній жінці.

Місіс Герст та міс Бінглі енергійно запротестували проти такого заперечення, стверджуючи, що вони знали багатьох жінок, котрі відповідали такому опису; але тут містер Герст закликав їх до порядку, ремствуєючи на їхню неуважність до гри. Тим самим розмові було покладено край, і незабаром Елізабет полишила кімнату.

— Еліза Беннет, — мовила міс Бінглі, дочекавшись, коли за тією зачинилися двері, — це одна з тих дівчат, які пропонують себе представникам іншої статі шляхом пониження статі власної; мушу сказати, що з більшістю чоловіків такий номер проходить вдало. Але на мою думку, це — нікчемна хитрість, украй дешевий трюк.

— Не підлягає сумніву, — відповів Дарсі, на котрого, головним чином, і було розраховане це зауваження, — що хитрість присутня в усіх без винятку засобах, якими користуються жінки, щоб здобути собі чоловіка. Все, що має хоч якесь відношення до хитрощів, викликає огиду.

Міс Бінглі не була настільки задоволеною такою відповіддю, щоб продовжувати розмову на цю тему.

Невдовзі Елізабет знову вийшла до них, але сказала тільки, що її сестра почувається гірше і що вона не може її полишити. Бінглі зажадав, аби негайно послали за містером Джоунзом; його ж сестри, переконані у некорисності порад сільських ескулапів, запропонували терміново викликати з міста яке-не-будь світило медичної науки. Елізабет і чути про це не хотіла; але до поради їхнього брата не проти була і прислухатися, тож вирішили, що коли стан міс Беннет вирішальним чином не поліпшиться, то містера Джоунза викличуть рано-вранці. Бінглі місця собі не знаходив, а його сестри заявили, що вони почуваються вкрай нещасними. Своє горе вони

заглушали після вечері співами на два голоси, а їхній брат, не знаходячи кращого виходу своїм почуттям, наказував економці, щоб хворій дівчині та її сестрі приділялася вся можлива увага.

Розділ IX

Більшу частину ночі Елізабет провела в кімнаті своєї сестри, а вранці мала приємність дати більш-менш оптимістичну відповідь на розпитування економки, яку прислав містер Бінглі, а потім — на розпитування двох елегантних дамочок, що прислужували його сестрам. Однак, незважаючи на поліпшення, Елізабет довелося надіслати до Лонгберна записку з побажанням, щоб її мати сама навідала Джейн і отримала власне уявлення про стан її здоров'я. Записку відправили негайно, і так само негайно було виконане побажання, що в ній містилося: місіс Беннет, супроводжувана двома наймолодшими дочками, прибула до Недерфілда невдовзі після того, як родина закінчила снідати.

Якби місіс Беннет пересвідчилася, що Джейн загрожує очевидна небезпека, то почувалася б украй нещасною; але вона вдовольнилася тим, що хвороба її дочки тривоги не викликала, і тому зовсім не бажала її швидкого одужання, бо воно могло б спричинитися до її відправки з Недерфілда. Через це вона і слухати не хотіла Джейн, коли та пропонувала відвезти її додому; до того ж аптекар, який прибув приблизно в той же час, теж вважав це небажаним. Місіс Беннет трохи посиділа з Джейн, а потім з'явилася міс Бінглі і зробила їм запрошення, тож мати і три її дочки пройшли до сніданкової кімнати. Зустрівши їх, Бінглі висловив надію, що місіс Беннет застала Джейн у стані, не гіршому за той, на який сподівалася.

— На жаль, це не так, добродію, — відказала вона. — Дочка надто хвора, щоб її відправляти додому. Містер Джоунз каже, що про це ще рано думати. Тож дозвольте нам ще трохи зловжити вашою добротою.

— Відправити додому?! — скрикнув Бінглі. — Про це і думати не слід! Певен, що моя сестра і слухати не захоче про від'їзд.

— Можете не сумніватися, пані, — холодно і чемно мовила міс Бінглі, — доки міс Беннет залишатиметься в нас, за нею доглядатимуть найліпшим чином.

Місіс Беннет уся розсипалась у подяках.

— По правді кажучи, — додала вона, — якби не такі добрі друзі, то не знаю, що з нею і сталося б, позаяк Джейн і справді дуже хвора й відчувається дуже погано, хоча виявляє при цьому неабияку терплячість. Вона завжди така, і я ніколи не зустрічала вдачі більш лагідної. Я часто кажу своїм іншим дівчатам, що вони й нігтя її не варті. У вас тут така гарна кімната, містере Бінглі, а вид на оту гравійну алейку просто чарівний. Не знаю, чи є в окрузі місцина, здатна зрівнятися з Недерфілдом. Сподіваюся, що ви не полишите цей маєток просто так — похапцем, хоча й орендували його на короткий термін.

— Усе, що я роблю, я роблю похапцем, — відповів Бінглі, — тому якщо я вирішу полишити Недерфілд, то зроблю це протягом п'яти хвилин. Однак наразі мені здається, що я осів тут надовго.

— Саме цього я від вас і чекала, — сказала Елізабет.

— Ви що, починаєте розуміти мене? — скрикнув він, обертаючись до неї.

— Авжеж! Я розумію вас прекрасно.

— Хотілося б вважати це компліментом, але боюся, що людина, в якій легко розібратися, виглядає жалюгідно.

— По-всякому буває. Якщо людина має глибокий і складний характер, то це ще не означає, що в ній важче або навпаки — легше розібратися, ніж у людині вашої вдачі.

— Ліззі, — вигукнула її мати, — не забувайся і не удавайся тут до вибриків, котрі тобі дозволяють удома.

— А я і не знав, — швидко продовжив Бінглі, — що ви займаєтеся вивченням людських характерів. Це, напевне, дуже цікава справа.

— Так, але найзахоплюючіша річ — це вивчення складних характерів. Саме складність і робить їх цікавими.

— Загалом сільська місцевість неспроможна надати велике розмаїття суб'єктів такого дослідження, — зазначив Дарсі. — На селі ви обертаєтеся в дуже обмеженому і незмінному колі знайомих.

— Але одна й та сама людина змінюється такою значною мірою, що в ній завжди знаходиш щось нове.

— Безперечно! — вигукнула місіс Беннет, ображена тією манерою, в якій він говорив про село. — Запевняю вас: на селі цього аж ніяк не менше, ніж у місті.

Всі були дуже здивовані, а Дарсі трохи подивився на неї, а потім мовчки відвернувся. Місіс Беннет, котрій наверхлося, що вона взяла над ним гору, заходилася розвивати свій тріумфальний успіх:

— Зі свого боку я не вважаю, що Лондон має якісь великі переваги над селом, окрім крамниць та громадських місць. На селі — набагато приємніше, правда ж, містере Бінглі?

— Коли я на селі, — відповів він, — то мені зовсім не хочеться повертатися до міста; а коли я в місті, то виходить навпаки. І село, і місто мають власні переваги, і я почуватимуся однаково добре і там, і там.

— Це тому, що у вас така вдача. Але ж отой пан, — вона поглянула при цьому на Дарсі, — здається, вважає, що село — це взагалі ніщо.

— Та годі, мамо, ви помиляєтеся, — сказала Елізабет, червоніючи за свою матір. — Ти зовсім не зрозуміла містера Дарсі. Він хотів лише сказати, що на селі не зустрінеш такого розмаїття людей, як у місті, і ти мусиш визнати, що так воно і є.

— Серденько, та ніхто й не казав, що це не так. Але ж щодо кількості людей у нашій окрузі, то мало є таких, де мешканців більше, ніж у нас. Я знаю напевне, що ми підтримуємо стосунки з двадцятьма чотирма родинами.

Лише небажання поставити Елізабет у неприємне становище допомогло Бінглі зберегти незворушний вираз обличчя. Однак його сестра була менш делікатною й тому з дуже промовистою посмішкою поглянула на містера Дарсі. Елізабет, бажаючи сказати щось таке, що відвернуло б думки її матері від цієї теми, швидко спитала її, чи

не заходила, бува, до Лонгберна Шарлотта Лукас після того, як сама вона пішла провідати Джейн.

— Так, заходила вчора разом зі своїм батьком. Сер Вільям такий приємний, правда ж, містере Бінглі? Такий стильний, такий шляхетний і невимушений! І для кожного в нього знайдеться що сказати. Саме так я і уявляю собі добре виховання; ті ж, хто про себе дуже високої думки і ніколи не зволють відкрити рота, даремно вважають, що саме вони і є гарно вихованими.

— Шарлотта з вами обідала?

— Ні, вона воліла піти додому. Здається, для того, щоб допомогти з приготуванням солодких пиріжків. Що стосується мене, містере Бінглі, то для такої роботи я завжди тримаю слуг, і мої дівчата виховані по-іншому. Але кожен сам собі суддя, а сестри Лукас — дівчата дуже приємні, запевняю вас. Шкода, що вони некрасиві! Ні, я зовсім не думаю, що Шарлотта дуже непоказна! До того ж вона — наша добра подруга.

— Здається, вона — дуже приємна молода жінка.

— Ну що ви, звичайно ж, але все одно треба визнати, що вона негарна. Леді Лукас сама про це часто говорила і заздрила мені, що Джейн така красива. Не хочу хвалитися власною дитиною, але ж і дійсно — не часто зустрінеш дівчину, гарнішу за Джейн. І це всі кажуть, це не лише моя небезстороння думка. Коли їй було тільки п'ятнадцять і ми приїздили в місто до мого брата Гардінера, один пан так закохався в неї, що невістка вже думала: він зробить їй пропозицію, доки ми будемо в Лондоні. Але чомусь він цього не зробив. Може, вона здалася йому надто молодою? Однак він присвятив їй декілька віршів, причому дуже непоганих.

— І на тому його любов і скінчилася, — роздратовано сказала Елізабет. — Мені здається, що така ж доля спіткала не одну палку пристрасть. Цікаво, хто перший здогадався лікуватися від любові за допомогою поезії? Спосіб дуже ефективний!

— Я завжди вважав поезію поживою любові.

— Може — якщо йдеться про любов витончену, міцну і чисту. Будь-що може бути поживою для почуття, що вже встигло зміцніти. Але якщо це лише хирлява і непевна симпатія, то я переконана: вистачить одного гарного сонета, щоб вона віддала Богу душу.

Дарсі лише посміхнувся; а загальна мовчанка, що настала після цих слів, змусила Елізабет тремтливо очікувати — чи не візьметься, бува, матінка знову за своє? їй дуже хотілось якомога швидше щось сказати, але нічого не спало на думку; тож після нетривалої тиші місіс Беннет знову почала дякувати містеру Бінглі за його доброту до Джейн і вибачатися за ті незручності, що їм завдає ще й Ліззі. Містер Бінглі відповідав невимушено й чемно, що змусило до чемності також його молодшу сестру, котра висловила, як і належить у таких випадках. Свою роль вона грала не надто вдало, але місіс Беннет цим усе одно вдовольнилась і невдовзі веліла подати карету. Тут наймолодша її дочка наче за сигналом виступила вперед. Протягом усього візиту двоє дівчат увесь час про щось перешіптувались, і в результаті наймолодша з них докірливо нагадала містеру Бінглі, що коли він вперше з'явився в їхній окрузі, то обіцяв

улаштувати бал в Недерфілді.

Лідія була високою і впевненою в собі дівчиною міцної статури з добродушним виразом обличчя, що мало прекрасний колір. У своєї матері вона була улюбленицею і завдяки цьому ще у ранньому віці почала з'являтися у товаристві. Вона відзначалася надзвичайною життєрадісністю і природженим почуттям власної значущості, котре переросло в самовпевненість через люб'язну увагу з боку офіцерів, котрі відчували прихильність до Лідії завдяки щедрим обідам, що їх давав її дядечко, а також завдяки її невимушеним манерам. Тому вона без усякої ніяковості звернулася до містера Бінглі з приводу балу і напрямки нагадала йому про його обіцянку, додавши при цьому, що коли він її не дотримається, то не оббереться ганьби на весь світ. Його відповідь на такий раптовий напад прозвучала прекрасною музикою у вухах її матінки.

— Запевняю вас, що я абсолютно готовий виконати свою обіцянку; коли одужає ваша сестра, то, будь ласка, — ви самі зможете назвати точну дату балу. Ви ж не збираєтесь танцювати під час її хвороби?

Лідія заявила, що вона задоволена почутим.

— Так, звичайно! Краще почекати, доки не одужає Джейн, а там дивись — і капітан Картер повернеться до Меритона... А після того, як бал влаштуєте ец, я наполягатиму, щоб еони теж влаштували бал. Я скажу полковникові Форстеру, що коли він цього не зробить, то це буде ганьба на весь світ.

Після цього місіс Беннет із дочками поїхала, а Елізабет відразу ж повернулася до Джейн, залишивши свою поведінку та поведінку своїх родичів на поталу коментарям з боку двох дамочок та містера Дарсі. Жінки почали гудити її, однак, незважаючи на всі ті шпильки, що їх відпускала міс Бінглі з приводу прекрасних очей, їй так і не вдалося залучити останнього до цього заняття.

Розділ X

Наступний день минув майже так само, як і попередній. Кілька вранішніх годин місіс Герст та міс Бінглі провели з хворою, яка хоч і поволі, та одужувала; а ввечері Елізабет приєдналася до товариства у вітальні. Однак на цей раз столика для гри в мушку не було. Містер Дарсі писав листа своїй сестрі, а міс Бінглі, сидячи біля нього, спостерігала за цим процесом, час від часу заважаючи йому проханнями приписати що-небудь од свого імені. Містер Герст і містер Бінглі грали в пікет, а місіс Герст — дивилася за грою.

Елізабет зайнялася шитвом, не без цікавості прислухаючись до розмови між Дарсі та його приятелькою. Безперервні похвали з боку міс Бінглі чи то стосовно його почерку, чи то стосовно акуратності рядків або обсягу самого листа — у сполученні з цілковитою байдужістю до похвал, яку виявляв Дарсі, складали цікавий діалог, котрий повністю збігався з уявленням Елізабет про кожного з них.

— Міс Дарсі так зрадіє, коли отримає цього листа!

Він не відповів.

— Ви так незвично швидко пишете.

— Ви помиляєтесь. Я пишу досить повільно.

— Мабуть, протягом року вам доводиться писати дуже багато листів! І ділових — також! Вони видаються мені такими нудними!

— Тож радійте, що займатися ними випадає мені, а не вам.

— Будь ласка, напишіть вашій сестрі, що я скучила за нею.

— На ваше прохання, я вже одного разу це зробив.

— Здається, ваше перо погано пише. Давайте я вам його застругаю. Я дуже добре вмію це робити.

— Дякую, але я завжди сам гострю свої пера.

— Як вам вдається писати такими рівними рядками?

Він промовчав.

— Перекажіть вашій сестрі, що я рада її успіхам у грі на арфі; і, будь ласка, напишіть їй, що я просто в захваті від виконаного нею чудового ескізу столу і що мені він видається набагато кращим за той, який зробила міс Грантлі.

— Може, ви мені дозволите відкласти ваші захвати до мого наступного листа? Наразі я не маю для них належного місця.

— О, це не має великого значення. Все одно я побачу її в січні. А ви завжди пишете їй такі прекрасні довгі листи, містере Дарсі?

— Зазвичай вони довгі, а прекрасні вони чи ні — вирішувати не мені.

— Я завжди вважала, що людина, здатна писати довгі листи, не може писати погано.

— Керолайн! Такий комплімент для Дарсі не годиться, — скрикнув її брат. — Тому що листи даються йому нелегко. Він навмисне підшукує якомога довші слова. Правда ж, Дарсі?

— Мій стиль письма дуже різниться від твого.

— Авжеж! — вигукнула міс Бінглі. — Чарльз пише так недбало! Половину слів він забуває написати, а решту — викреслює.

— Мої думки линуць так швидко, що мені бракує часу висловлювати їх, тому адресати інколи нічого не розуміють у моїх листах.

— Містере Бінглі, — звернулася до нього Елізабет, — ваша скромність усуває будь-яке бажання дорікати вам.

— Немає нічого більш оманливого, — мовив Дарсі, — ніж удавана скромність. Часто за нею криється лише зверхнє ставлення до чужої думки, а інколи — приховане самовихваляння.

— А до якого з цих двох типів ти відносиш мій недавній невеличкий вияв скромності?

— До непрямого самовихваляння, бо в дійсності ти пишаєшся недоліками свого письма, тому що вважаєш їх спричиненими швидкістю твоїх думок і власною недбалістю при висловленні їх у листі; а останнє — на твоє переконання — не будучи похвальним, є зате дуже оригінальним. Той, хто має здатність робити щось швидко, завжди вихваляє цю свою якість, часто не звертаючи ніякої уваги на недбалість виконання. Коли ти казав сьогодні вранці міс Беннет, що, збираючись покинути

Недерфілд, зробиш це за п'ять хвилин, у твоїй уяві це мало бути панегіриком, чимось на кшталт компліменту самому собі. А чи дійсно гідна похвали така поспішність, при якій іде шкереберть дуже важлива справа і від якої немає ніякої користі ні тобі, ні іншим людям?

— Годі, досить! — вигукнув Бінглі. — Це вже занадто: згадувати ввечері всі ті дурощі, що були сказані вранці. І все ж, слово честі, я вірив у правдивість того, що говорив про себе, і зовсім не намагався виглядати моторним та безтурботним, аби лише сподобатися дамам.

— Може, ти і вірив у те, що говорив; але я зовсім не переконаний, що ти і справді покинув би маєток із такою прудкістю. Твоя поведінка залежала б від випадковості так само, як і поведінка всіх тих, кого я знаю; і коли б уранці, сідаючи на коня, ти почув од свого друга: "Бінглі, краще вирушай наступного тижня!" — то, можливо, ти так і вчинив би — zostався б, а після подальших умовлянь узагалі міг залишитись іще на місяць.

— Цим ви лише довели, що містер Бінглі здатен чинити всупереч своїм звичкам, і тим самим висловили йому похвалу ще більшу, ніж та, на яку спромігся б він сам.

— Я безмежно вдячний вам за те, — мовив Бінглі, — що слова мого друга ви обернули на комплімент піддатливості моєї вдачі. Але боюся, що тим самим ви приписуєте цьому панові те, чого він зовсім не мав на увазі; він бо ж прекрасно знає, що в подібних обставинах я навідріз відмовився б скористатися такою порадою і поїхав би якомога швидше.

— То, значить, містер Дарсі вважає, що поспішність вашого початкового наміру компенсувалася б тією впертістю, з якою ви його виконали б?

— Знаєте, я не зовсім уявляю, про що йдеться. Нехай Дарсі сам тлумачить те, що сказав.

— Тобі хочеться, щоб я тлумачив думки, які ти чомусь вважаєш моїми, хоча я цього ніколи не стверджував. Однак якщо розглядати цю справу так, як подали її ви, міс Беннет, то вам слід пам'ятати, що той приятель, котрий начебто бажав його повернення додому і відкладення від'їзду, пропонував це просто так — без жодного аргументу на користь доречності такого кроку.

— Ага, значить, коли людина швидко і легко погоджується з умовляннями свого приятеля, то це для вас — не достоїнство?

— Коли людина погоджується зі своїм приятелем, не будучи при цьому переконаною, то це не робить честі розумовим здібностям їх обох.

— Здається, містере Дарсі, ви не враховуєте впливу дружби та симпатії. Повага до того, хто просить, часто змушує пристати на прохання, навіть не чекаючи раціональних доказів на його користь. Я не обов'язково маю на увазі запропоновану вами уявну ситуацію щодо містера Бінглі. Ми можемо почекати, доки виникне подібна обставина, після чого матимемо можливість обговорити обережність його подальшої поведінки. Але в звичайних і простих ситуаціях, що виникають між друзями, — коли один умовляє іншого змінити свою думку з не дуже важливого питання, — хіба ж ви подумаете

погано про людину тільки тому, що вона погодилася з чийсь бажанням, не чекаючи на раціональні докази?

— А чи не краще було б — перш ніж продовжувати цю тему — більш точно визначити міру важливості, властивої цьому проханню, а також міру дружніх почуттів, що існують між сторонами?

— Аякже, — скрикнув Бінглі, — давайте заслухаємо всі подробиці, не забуваючи про їхню відносну висоту та розміри, бо вони матимуть таке велике значення у нашій суперечці, про яке ви навіть і не підозрюєте, міс Беннет. Запевняю вас, що коли б Дарсі не був таким кремезним високим чоловіком, то я не виявив би на його адресу і половини своєї поваги. Мушу вам сказати, що в певних ситуаціях і в певних місцях я не зустрічав персони, жахливішої за Дарсі, особливо у неділю ввечері, коли йому нема чого робити.

Містер Дарсі посміхнувся, та Елізабет здалося, що він усе-таки образився, і тому вона не стала сміятися. Міс Бінглі ревно кинулася захищати його від таких недолугих звинувачень і зробила докір своєму братові за те, що той верз такі дурниці.

— Я розумію твій задум, Бінглі, — мовив його друг, — ти не любиш сперечатись і саме тому ти й цю суперечку прагнеш якомога швидше зам'яти.

— Можливо, саме цього я і прагну, бо суперечки надто сильно скидаються на сварки. Якщо ти та міс Беннет відкладете свою суперечку і дочекаєтесь, доки я вийду із кімнати, то буду дуже вам вдячний. Після цього ви вільні говорити про мене все, що вам заманеться.

— Те, чого прохаєте ви, — відповіла Елізабет, — зовсім не буде якоюсь жертвою з мого боку; а містер Дарсі нехай краще закінчить свого листа.

Містер Дарсі прислухався до її поради і нарешті закінчив листа. Завершивши цю справу, він звернувся до міс Бінглі та Елізабет, аби вони потішили його музикою. Міс Бінглі з готовністю рушила до фортепіано. Її ввічливо попрохали дати Елізабет зіграти першою, та вона так само ввічливо, але рішуче проігнорувала це прохання і всілася-таки за інструмент сама.

Доки міс Герст співала дуєтом разом зі своєю сестрою, Елізабет, гортаючи пісенники, що лежали на фортепіано, не могла не бачити, що містер Дарсі частенько на неї поглядав, і тому плуталася в здогадках — як це вона могла стати об'єктом захоплення з боку такої поважної особи? Та ще дивнішим було б, якби він поглядав на неї саме тому, що вона йому не подобалася. Зрештою, їй не лишилося нічого іншого, як припустити, що було в ній неправильного та гідного осуду (у відповідності з його уявленнями) іще більше, ніж у будь-кому з інших присутніх. Це припущення аж ніяк не збентежило її. Надто мало вона симпатизувала йому, щоб її турбувала наявність у нього симпатії до неї.

Виконавши декілька італійських пісень, міс Бінглі вирішила змінити настрої і заграла жваву шотландську мелодію; містер Дарсі відразу ж підсунувся до Елізабет і запропонував:

— А чи не маєте ви, міс Беннет, сильного бажання скористатися такою можливістю

і потанцювати ріл?

Вона посміхнулася, але нічого не сказала у відповідь. Дещо здивований її мовчанкою, він повторив своє запитання.

— О, я почула вас дуже добре, — відповіла Елізабет, — але не могла відразу придумати, що сказати у відповідь. Знаю — ви хотіли, щоб я сказала "так", і тоді б ви отримали задоволення, зневажаючи мій поганий смак. Але я теж отримую задоволення, коли руйную подібні підступні задуми і позбавляю людину можливості повтішатися зневагою. Тому моя відповідь буде такою: я взагалі не хочу танцювати ріл! Тепер можете мене зневажати, якщо маєте таке бажання.

— Та не маю я такого бажання!

Еліза очікувала, що він образиться, і тому була вкрай здивована його галантністю; взагалі-то її манерам була притаманна суміш грайливості з доброзичливістю, і тому важко було уявити, що хтось може на неї образитися; до того ж ніяка жінка ніколи не зачаровувала Дарсі так сильно, як вона. Він дійсно вважав, що якби не низьке походження родичів Елізабет, то небезпека одруження з нею могла стати цілком реальною.

Міс Бінглі помітила (а скоріше — запідозрила) достатньо, щоб відчувати ревності; тому її бажання позбутись Елізабет лише посилило її велику турботу про одужання любої подруги Джейн.

Вона часто намагалася викликати у Дарсі неприязнь до їхньої гості, розмовляючи про їхній уявний шлюб та плануючи їхнє подальше щасливе життя.

— Сподіваюся, — сказала вона йому наступного дня під час прогулянки серед чагарникових насаджень, — коли ця вікопомна подія відбудеться, то ви не забудете натякнути вашій теці, що краще їй тримати язика за зубами; якщо вам вдасться — вилікуйте молодших сестер від згубної звички бігати за офіцерами. А ще — якщо мені дозволено торкатися такої делікатної теми — спробуйте усунути одну маленьку ваду вашої дами, а саме ту рису її характеру, яка межує з марнославством і нахабством.

— Ви більше нічого не бажаєте додати до ваших рецептів мого сімейного щастя?

— Звичайно ж, бажаю. Потурбуйтеся, щоб портрети дядечка та тітоньки Філіпс неодмінно причепили в картинній галереї в Пемберлі. Треба розташувати їх поруч із портретом вашого двоюрідного діда, який був суддею. Як вам відомо, вони — представники однієї професії, тільки от працювали чомусь у різних її галузях. Що ж до портрета Елізабет, то, мабуть, доведеться вам обійтися без нього, бо хіба ж знайдеться той художник, котрий спроможеться передати чарівливість отих прекрасних очей?

— Відтворити їхній вираз і справді буде нелегко, але ж можна досить точно скопіювати їхній колір та форму, а також вії — вони такі бездоганно гарні!

Раптом їм зустрілися місіс Герст і сама Елізабет, котрі прогулювались іншою стежиною.

— А я й не знала, що ви збираєтеся на прогулянку, — сказала, знітившись, міс Бінглі, бо не була впевненою — почули їхню розмову чи ні.

— Та ви ж нас просто обдурили, — відповіла місіс Герст, — самі втекли й не сказали

нам, що йдете гуляти.

Із цими словами вона взяла містера Дарсі під вільну руку, надавши таким чином Елізабет можливість іти далі самій. Ширина стежки була якраз достатньою для трьох. Містер Дарсі, відчувши, що вона вчинила негарно, тут же сказав:

— Ця стежина недостатньо широка для нашої компанії. Давайте краще вийдемо на алею.

Та Елізабет не мала ніякого бажання залишатися з ними, тому засміялась і відповіла:

— Що ви, не треба! У вас така чудова компанія! Разом ви виглядаєте ще краще. Поява четвертої людини лише зіпсує красу цього видовища. Всього найкращого.

І вона весело подалася геть, а потім, прогулюючись туди-сюди, раділа з того, що через день-два зможе повернутися додому. Джейн уже настільки одужала, що збиралася того вечора вийти на годину-другу зі своєї кімнати.

Розділ XI

Коли дами вийшли після обіду з-за столу, Елізабет побігла до своєї сестри, змусила її тепло вдягнутись і привела до вітальні, де її із задоволенням зустріли дві її подруги, наперебій висловлюючи свою радість. Елізабет ніколи не бачила їх такими доброзичливими, як протягом тієї години, що минула до приходу джентльменів. Співрозмовницями сестри були надзвичайно цікавими. Якусь жартівливу історію вони розповідали точно та образно, анекдот — з гумором, а над своїми знайомими жартували з веселим ентузіазмом.

Але коли до кімнати зайшли чоловіки, Джейн перестала бути головним об'єктом уваги сестер. Міс Бінглі відразу ж спрямувала свої очі на містера Дарсі; не встиг він ступити і декількох кроків, як вона вже збралася щось йому сказати. Але той звернувся безпосередньо до міс Беннет, чемно привітався з нею і привітав з одужанням. Містер Герст ледь помітно вклонився і пробурмотів щось на кшталт "я дуже радий"; а багатослівність і емоційність містилися саме в привітаннях Бінглі. Почуття радості, симпатії й турботи переповнювали його. Перші півгодини він тільки те й робив, що підкидав у камін дрова, щоб Джейн знову не застудилася від переміни кімнати; потім вона, виконуючи його побажання, сіла з іншого боку каміна, щоб бути подалі від дверей. Нарешті він уместився біля неї і майже ні з ким, крім неї, не розмовляв. Елізабет, сидячи за шитвом у протилежному кутку, споглядала все це з великим задоволенням.

Після чаювання містер Герст нагадав своїй невістці про столик для гри в карти — але надаремне. Якимось чином їй удалось довідатися, що містер Дарсі в карти грати не бажає, і тому навіть відкрите звернення містера Герста до всіх присутніх було відхилене. Керолайн запевнила його, що ніхто грати не збирається, а мовчання, з яким усе товариство зустріло її слова, здавалося, підтверджувало їхню правдивість. Оскільки містеру Герсту більше нічого не залишилося робити, то він розлігся на одному з диванів і захропів. Дарсі взяв книгу; міс Бінглі зробила те ж саме, а міс Герст, здебільшого бавлячись своїми браслетами та каблучками, час від часу приєднувалася

до розмови свого брата з міс Беннет.

Міс Бінглі, поглинута своєю книгою, встигала все ж таки спостерігати і за тим, як містер Дарсі читав свою; вона безперервно або робила якесь зауваження, або заглядала в його книгу. Однак їй ніяк не вдавалося викликати його на розмову — він просто відповідав на її запитання і продовжував читати. Нарешті, зовсім знесилившись від спроб зацікавитися власною книжкою, яку вона вибрала лише тому, що це був другий том тієї книги, яку читав він, міс Бінглі позіхнула, широко розкривши рота, і мовила:

— Як приємно ось так проводити вечір! Тепер я і справді переконалася, що нема заняття приємнішого за читання. Все набридає дуже швидко, книга — ніколи. Коли матиму власну домівку, я буду не я, коли не зберу собі пристойну бібліотеку.

Їй ніхто не відповів. Тоді вона позіхнула знову, недбало відклала свою книгу вбік і окинула поглядом кімнату, шукаючи хоч якоїсь розваги. Зачувши, як її брат щось сказав міс Беннет про бал, вона різко повернулася до нього і мовила:

— До речі, Чарльзе, ти що — дійсно плануєш дати танцювальний вечір в Недерфілді? Може, перш ніж прийняти рішення, ти прислухаєшся до побажань присутніх? Я не помилюсь, коли скажу, що для декого з нас цей бал може із задоволення перетворитися на покарання.

— Якщо ти говориш про Дарсі, — вигукнув її брат, — то він може лягти спати ще до того, як цей бал почнеться. Що ж до самого балу, то він уже є справою вирішеною: як тільки Ніколс наготує достатньо харчів, я розішлю свої запрошення.

— Бали були б мені набагато більше до вподоби, — відповіла вона, — якби їх проводили в інший спосіб. У звичній же процедурі таких зібрань є щось надзвичайно нудне. Не сумніваюся — було б набагато цікавіше, коли б наголос робився на розмовах та спілкуванні, а не на танцях.

— Дійсно, люба моя Керолайн, так було б набагато цікавіше, але це вже був би не бал, а щось інше.

Міс Бінглі нічого не відповіла; трохи згодом вона підвелась і пройшлася кімнатою. Вона мала прекрасну статуру та елегантну ходу, але Дарсі, якому все це адресувалося, виявляв цілковиту байдужість і вперто тримався своєї книжки. Зовсім зневірившись, міс Бінглі насмілилася на ще одну спробу і сказала, звертаючись до Елізабет:

— Міс Елізо Беннет, дозвольте порадити вам взяти з мене приклад і пройтися кімнатою. Запевняю вас — така зміна занять є надзвичайно корисною, особливо після довгого сидіння.

Еліза здивувалась, але порадою скористалася негайно. Така запопадлива турботливість міс Бінглі досягла-таки своєї справжньої мети — містер Дарсі підвів очі. Він — як і Елізабет — був настільки вражений зміною поведінки міс Бінглі, що аж закрив книжку. Його відразу ж запросили приєднатися до їхнього товариства, та він відхилив запрошення, зазначивши, що, настільки він розуміє, дами, вирішивши пройтися кімнатою, керувалися при цьому двома мотивами. Його ж поява серед них лише зашкодить кожному з цих мотивів. "Що він хотів цим сказати?" —

переполошилася міс Бінглі. Їй страх як хотілось довідатися, що ж містер Дарсі мав на увазі, тому вона спитала Елізабет, чи зрозуміла та, що саме він хотів сказати.

— Нічогісінько, — відповіла Еліза. — Але переконана, що нічого гарного. Тож краще нам його не сердити і ні про що не розпитувати.

Однак міс Бінглі, мабуть, дуже вже хотілося розсердити містера Дарсі, тому вона почала вперто вимагати пояснень стосовно тих двох мотивів.

— Я дам вам пояснення без ніяких заперечень, — сказав він, як тільки вона дала йому можливість розкрити рота. — Ви обрали такий спосіб проведення вечора або тому, що, довіряючи одна одній, хочете обговорити якісь жіночі таємниці, або тому, що вирішили продемонструвати свої гарні статури, які при ходьбі виглядають іще кращими. Якщо правдивим є перше, то я вам зовсім не потрібен, якщо друге — то мені краще милуватися вами, сидячи біля каміна.

— Який жах! — скрикнула міс Бінглі. — Ніколи не чула нічого більш відразливого! Як ми покараємо його за таке нахабство?

— Немає нічого простішого, якщо ви дійсно збираєтеся це зробити, — сказала Елізабет. — Усі ми можемо набридати одне одному і одне одного карати. Дразніть його, насміхайтесь над ним. Ви — близькі друзі, тому вам краще знати, як це робиться.

— Але я не знаю, як це робиться, слово честі. І те, що ми — близькі друзі, ще не означає, що я вмю це робити. Як можна дразнити спокійну і розсудливу людину? Ні, мені здається, що тут він просто нас проігнорує. Що ж до насмішок, то, насміхаючись без слухного на те приводу, ми виглядатимемо просто дурепами. Містер Дарсі тільки зрадіє цьому.

— Ага, виходить над містером Дарсі взагалі не можна насміхатися? — скрикнула Елізабет. — Який рідкісний привілей! Сподіваюся, що він так і залишиться рідкісним, бо я б не хотіла мати багато таких знайомих, тому що дуже люблю посміятися.

— Міс Бінглі, — сказав він, — мене явно перехвалила. Найрозражливіших та найдостойніших чоловіків, ні — найрозражливіші та найдостойніші їхні вчинки може перетворити на посміховисько людина, якій хліба не давай — тільки дай посміятися.

— Такі люди дійсно є, — відповіла Елізабет, — але маю надію, що я до них не належу. Сподіваюся також, що ніколи не висміюватиму розумне і добре. Дурощі та нісенітниця, примхи та непослідовність дійсно потішають мене, тут ніде правди діти, і я сміюся над ними за всякої нагоди. Але, гадаю, ці вади вам не притаманні.

— Вони притаманні кожному. Просто я все життя намагавсь уникати тих вад, які часто дають вагомі підстави для насмішок.

— Наприклад, марнославство і гордовитість.

— Так, марнославство — це дійсно вада. Але гордовитість... розумна людина завжди зможе тримати її під пильним контролем.

Елізабет одвернулася, ховаючи посмішку.

— Гадаю, ви вже закінчили своє дослідження містера Дарсі? — запитала міс Бінглі. — І якого ж висновку дійшли?

— Я прийшла до переконання, що містер Дарсі — особистість абсолютно

бездоганна. Здається, він і сам цього не приховує.

— Нічого подібного, — заперечив Дарсі. — Я зовсім не претендую на бездоганність. Маю достатньо багато недоліків, але сподіваюся, що жоден із них не має відношення до моїх розумових здібностей. Однак за свій характер я ручатися не можу. Може, він не дуже піддатливий — не знаю; не досить піддатливий, аби всім подобатись. Я не здатен так просто забувати дурощі та пороки інших, тим більше — образи, яких вони мені завдали. Я не поспішаю відгукнутися на першу ж спробу натиснути на мої почуття. Мабуть, мій характер можна схарактеризувати як вразливий. Якщо хтось втрачає мою повагу, то він втрачає її назавжди.

— Це і справді недолік! — скрикнула Елізабет. — Безжальна і непримиренна уразливість дійсно є хобою вдачі. Що ж, ви дуже вдало обрали вашу ваду. Нічого смішного я в ній не бачу. Можете мене не боятися.

— Мені здається, що будь-яка особистість має схильність до певної хиби, якоїсь природженої вади, котру не можуть подолати навіть добра освіта і виховання.

— І ваша вада — це схильність ставитися до всіх людей із презирством?

— А ваша, — відповів, посміхаючись, Дарсі, — це схильність упиратись у своєму небажанні правильно цих людей розуміти.

— Давайте трохи помузикуємо! — вигукнула міс Бінглі, втомившись від розмови, в якій їй не судилося взяти участі. — Луїзо, ти не проти, якщо я розбуджу містера Герста?

Її сестра анітрохи не заперечувала, тож незабаром відкрили фортепіано, а Дарсі, трохи поміркувавши, вирішив, що так, мабуть, буде краще, бо в його свідомість закралася неприємна підозра: а чи не забагато уваги він приділяє Елізабет?

Розділ XII

За домовленістю між сестрами, наступного ранку Елізабет написала своїй матері й попросила, щоб протягом дня прислали карету. Але для місис Беннет, яка розраховувала, що її дочки залишаться в Недерфілді до наступного вівторка — коли минув би якраз тиждень відтоді, як Джейн поїхала туди, — це прохання не принесло великої радості. Тому її відповідь не була сприятливою — принаймні для Джейн, — бо їй кортіло скоріше потрапити додому. Місис Беннет сповістила їх, що ніяк не зможе прислати їм карету аж до вівторка, а в постскриптумі додала, що коли містер Бінглі та його сестра благатимуть їх зостатися ще на деякий час, то вона прекрасно зможе без них обійтись. Але Елізабет була рішуче налаштована проти того, щоб залишатися — не надто вона сподівалася також, що їх про це благатимуть. Навпаки — вона побоювалася, що їхнє подальше перебування буде видаватися дещо нав'язливим, і тому наполегливо попросила Джейн, аби та негайно позичила в міс Бінглі карету. Нарешті сестри дійшли згоди, що вони — у відповідності зі своїм початковим задумом — заявлять про свій намір покинути Недерфілд того ж ранку, а також попросять надати їм карету.

Їхнє повідомлення викликало велике занепокоєння; було висловлено багато побажань, аби вони залишилися принаймні до наступного дня, щоб дати змогу Джейн зміцніти, тож до наступного дня їхній від'їзд і було відкладено. Міс Бінглі відразу ж

пожалкувала, що запропонувала сестрам залишитися, бо її ревності та антипатія до однієї сестри набагато перевищували її симпатію до другої.

Хазяїн дому з непідробним жалем вислухав новину про їхній від'їзд і неодноразово намагався переконати міс Беннет у небезпечності такої поїздки, бо вона ще недостатньо одужала, але Джейн, відчуваючи, що чинить правильно, була невблаганною.

Дарсі сприйняв це повідомлення із задоволенням, бо Елізабет залишалась в Недерфілді надто довго. Вона вабила його сильніше, ніж йому хотілося; до того ж міс Бінглі поводитися з нею нечемно, а до нього прискіпувалася частіше, ніж зазвичай. Тому він мудро вирішив виявляти підвищену обачливість, аби ніяким чином не висловити жодного натяку на свої справжні почуття, не виявити нічого такого, що могло б породити в неї надію на його прихильність. Він розумів, що коли така надія і виникла, то останній день перебування матиме велике значення — від його поведінки залежатиме, житиме ця надія чи помре. Твердий у власній рішучості, він протягом усієї суботи не обмовився з Елізабет і десятком слів, і, незважаючи на те, що одного разу вони залишались удвох протягом півгодини, він сумлінно тримався своєї книжки, а на неї навіть не поглянув.

У неділю, після вранішньої служби, розставання, таке бажане майже для всіх, нарешті відбулося. Міс Бінглі відразу стала напрочуд чемною до Елізабет, а її симпатія до Джейн різко зросла. Коли ж вони від'їздили — після того як Джейн отримала запевнення, що її радо бачитимуть як у Лонгберні, так і в Недерфілді, і після палких обіймів, — то міс Бінглі навіть обмінялася з Елізабет рукостисканням, і остання поїхала, перебуваючи, мабуть, у найкращому настрої з усіх тих, хто брав участь у церемонії розставання.

Мати ж зустріла їх не надто привітно. Місіс Беннет здивувалась їхньому приїздові, вважаючи, що не варто було завдавати собі і хазяям скільки клопоту, і висловлюючи побоювання, як би Джейн знову не застудилась. Але їхній батько, незважаючи на лаконічність висловів задоволення з приводу їхнього приїзду, був дійсно радий їх бачити, бо добре знав, яке важливе місце займають вони у родинному колі. За відсутності Елізабет та Джейн вечірні сімейні розмови стали далеко не такими цікавими і майже втратили свій сенс.

Сестри застали Мері заглибленою — як і зазвичай — у заняття музикою та у вивчення людської природи і мали нагоду поцінувати її нові виписки та вислухати деякі з її нових сентенцій стосовно падіння моральності. Кетрін та Лідія повідомили їм новини дещо іншого гатунку. Багато подій і розмов сталось у полку з минулої середи: декілька офіцерів нещодавно обідали з їхнім дядечком, якогось солдата відшмагали для покарання, а полковник Форстер, згідно з чутками, збирався одружитись.

Розділ XIII

— Сподіваюся, моя люба, — сказав містер Беннет своїй дружині наступного ранку за сніданком, — що на сьогодні ти наказала приготувати добрячий обід, бо я маю підстави очікувати поповнення до нашої родинної компанії.

— Що ти хочеш цим сказати, любий? Щось я не чула, аби хтось збирався прийти, хіба що випадково заїде Шарлотта Лукас — сподіваюся, мої обіди смакують їй добре. Не думаю, що вдома їй часто випадають такі добрі обіди.

— Людина, про яку я говорю, — джентльмен і до того ж приїжджий.

Очі місіс Беннет заіскрилися. Джентльмен, та ще й не з наших країв! Це точно містер Бінглі. Ну і цяця ж ти, Джейн! Могла б мене хоч якось попередити, хитрухо! Що ж, я буду надзвичайно рада побачитись із містером Бінглі. Але ж... О Господи! Сьогодні ми не зможемо розжитись ані шматочком риби. Така невдача! Лідіє, серденько, смикни дзвоника — я мушу дати розпорядження економці.

— Це буде не містер Бінглі, — сказав її чоловік, — а особа, котру я жодного разу не бачив за все своє життя.

Всі неймовірно здивувались, а містер Беннет отримав чималу втіху, коли його дружина і дочки враз накинулися на нього і хором почали розпитувати — що і як. Повтішавшись якийсь час із їхньої допитливості, він, нарешті, дав пояснення.

— Приблизно місяць тому я отримав листа і приблизно два тижні тому дав на нього відповідь, бо визнав цю справу досить делікатною і вартою невідкладної уваги. Цей лист — від мого двоюрідного брата, містера Коллінза, котрий — у разі моєї смерті — може всіх вас витурити з цього будинку, як тільки йому цього заманеться.

— Благаю, любий, — не треба! — скрикнула його дружина. — Я не можу чути про це без тремтіння. Будь ласка, не кажи нічого про цю ненависну людину! Немає нічого гіршого, коли твій маєток успадковують не твої діти, а хтось інший; знаю — якби я була на твоєму місці, вже давно спробувала б щось придумати і знайти вихід із цієї неприємної ситуації.

Джейн та Елізабет намагалися пояснити їй сутність майоратного успадкування, але надаремне. Вони й раніше намагалися це зробити, та не могли достукатися до здорового глузду місіс Беннет; тож вона вперто продовжувала несамовито ремствувати з приводу такого порядку успадкування, який дозволяє відібрати маєток у родини, де є аж п'ятеро дочок, на користь якогось нікому не потрібного нікчеми.

— Така обставина дійсно є дуже несправедливою, — мовив містер Беннет, — і ніщо не зможе загладити провини містера Коллінза, котра полягає в тому, що він успадкував Лонгберн. Але якщо ви послухаете оцього листа, то, може, його стиль хоч трохи пом'якшить вашу суворість.

— Ні, я певна, що цього не станеться. І я вважаю, що з його боку було величезним нахабством та ще й лицемірством писати тобі взагалі. Терпіти не можу таких фальшивих благодійників. Краще б уже продовжував сваритися з вами, як це робив до нього його батько.

— А що, здається, він і дійсно мав якісь синівські докори сумління з цього приводу — ось побачите.

"Гансфорд, що біля Вестерхема, Кент.

(15 жовтня)

Шановний Добродію!

Суперечка між вами та моїм шановним покійним батьком завжди була для мене приводом для великого занепокоєння. Відтоді, як мав нещастя втратити свого батька, я часто бажав усунути непорозуміння, та певний час мене стримували сумніви — я боявся, що добрі стосунки з тими людьми, з якими він завжди мав задоволення сваритися, були б наругою над пам'яттю про нього. — "Ось це місце, місис Беннет". — Однак тепер моя думка з цього приводу є цілком визначеною, бо, отримавши висвячення в Істері, я мав щастя бути призначеним на посаду її ясновельможністю леді Кетрін де Бург, вдовою сера Лью'їса де Бурга. Саме завдяки її щедрості та добродійності я отримав важливу посаду парафіяльного священика в її парафії, де я тепер ревно і покійливо, із вдячною повагою ставитимуся до її світлості і буду завжди готовий виконувати обряди та урочисті церемонії, введені Англіканською Церквою. Більше того, як духовна особа я вважаю своїм обов'язком сприяти встановленню благословенного миру в усіх сім'ях, котрими мені доведеться опікуватись. Я тішу себе думкою, що ця моя щиросерда спроба примирення є гідною всіляких похвал і що та обставина, згідно з якою я маю успадкувати маєток Лонгберн, буде з вашого боку доброзичливо проігнорована і не змусить вас відкинути пропоновану мною оливкову гілку миру. Мене не може не турбувати той факт, що для ваших дочок я є наче уособленням лиха, тому благаю вас дозволити мені попросити вибачення і завірити вас у своїй готовності до всіляких компенсацій зі свого боку — але про це ми поговоримо згодом. Якщо ви не заперечуєте проти того, щоб прийняти мене у вашій домівці, то я охоче зроблю вам і вашій родині візит у понеділок, вісімнадцятого листопада, о четвертій годині; дозвольте мені скористатися вашою гостинністю до наступної суботи, особисто для мене це не викличе якихось незручностей, оскільки леді Кетрін зовсім не заперечує проти того, щоб я час від часу міг у недільний день піти у своїх справах за умови, якщо до ведення служби залучається якийсь інший священик. Із щирими побажаннями добра вашій дружині та вашим донькам, ваш, шановний добродію, незмінний доброзичливець і друг

Вільям Коллінз"

— Значить, о четвертій годині ми будемо очікувати на появу цього посланця миру, — мовив містер Беннет, складаючи листа. — Як на мене, то він видається надзвичайно сумлінним та ввічливим молодиком; не сумніваюся, що він стане дуже корисним знайомим, особливо коли леді Кетрін виявлятиме до нього прихильність, даючи йому змогу приходити до нас у гості.

— Однак мене зацікавили його висловлювання стосовно дівчат; і якщо йому вже так хочеться компенсувати їм збитки, то я — не та людина, яка буде його розохочувати.

— Важко здогадатися, — сказала Джейн, — у який спосіб він збирається зробити нам відшкодування, котре вважає своїм обов'язком, але таке бажання безперечно робить йому честь.

Елізабет була вражена переважно його незвичайною поштивістю на адресу леді Кетрін і добросердим наміром хрестити, одружувати і відправляти похорони своїх парафіян будь-коли і будь-де.

— Це, напевне, якийсь дивак — я так гадаю, — сказала вона. — Не можу зрозуміти, що він за людина. В його стилі чимало пишномовності. А що він хотів сказати своїми вибаченнями за те, що є прямим спадкоємцем? Можна подумати, він би відмовився від цього права, якби міг! Тату, його можна назвати розважливою людиною?

— Ні, моя люба, думаю, що ні. Я сильно сподіваюся, що виявиться якраз навпаки. Його лист — це суміш раболіпства і пихи, і це дає підстави сподіватися на краще. Мені дуже кортить його побачити.

— З точки зору композиції, — зазначила Мері, — його лист не видається якимось недолугим. Може, думка про оливкову гілку і не є дуже оригінальною, зате подано її дуже вдало.

Для Кетрін та Лідії ні лист, ні його автор ніякого інтересу не являли. Це сталося б хіба що тоді, коли він з'явився б перед ними в яскраво-червоному мундирі, бо вже декілька тижнів усі їхні розваги були пов'язані з людьми в одязі лише такого кольору. Що ж до їхньої матері, то лист містера Коллінза майже розвіяв усю її антипатію до нього, і вона готувалася зустріти родича з таким внутрішнім спокоєм, що чоловік її та дочки аж диву давалися.

Містер Коллінз пунктуально дотримався зазначеного ним часу і був радо та чемно зустрінутий усією сім'єю. Містер Беннет говорив мало, зате дами перебували в досить говірливому настрої, та й схоже, що містеру Коллінзу теж не потрібно було заохочення, бо він явно і сам не збирався мовчати. Це був високий двадцятип'ятилітній молодик кремезно-незграбної статури. Вигляд у нього був похмуро-серйозний і статечний, а манери — дуже формальними. Не встиг він усістися, як уже відпустив місіс Беннет комплімент із приводу її чудових дівчат, сказавши, що раніше чув багато про їхню вроду, але тепер пересвідчився, що правда далеко випередила чутку; потім зазначив про відсутність у нього сумнівів стосовно їхнього подальшого щасливого майбуття в сімейному житті. Декому з присутніх така галантність не зовсім сподобалась, але місіс Беннет, для якої годилися будь-які компліменти, з готовністю підхопила:

— О, ви такі люб'язні, добродію, — всім своїм серцем я бажаю, щоб так воно й було, бо інакше їх чекатиме нужденне життя. Світ влаштований так несправедливо!

— Я так розумію, що ви натякаєте на успадкування цього маєтку?

— Ох, добродію! Саме на це я і натякаю. Погодьтеся, що для моїх дівчат ця обставина є дуже болісною і печальною. Не думайте, що маю якісь претензії особисто до вас, бо в цьому світі все залежить від волі випадку. Хіба ж можна довідатися заздалегідь, кому саме дістанеться маєтність, якщо вже вона має бути успадкованою?

Я добре свідомий тих великих труднощів, які можуть випасти на долю моїх прекрасних кузин, пані, — і готовий багато чого сказати з цього приводу, але боюся видатися поспішливим і похапливим. Але я можу запевнити молодих панянок, що прибув сюди налаштованим на те, щоб захоплюватися ними. Наразі я не скажу більше нічого, але, може, після нашого тіснішого знайомства...

Його промову перервало запрошення до обіду; дівчата посміхнулись одна одній. Вони виявилися не єдиними об'єктами захоплення, висловлюваного містером

Коллінзом. Він ретельно оглядав, нахвалюючи, і вітальню, і обідню кімнату — не забувши про меблі, що там стояли. Його захват, може, і вплинув би зворушливо на почуття місіс Беннет, якби не гнітюче припущення, що оглядав він усе це як майбутній господар. З приводу обіду він також не проминув висловити свій захват, жваво при цьому поцікавившись, кому з його прекрасних кузин вони завдячують такому чудовому куховарському мистецтву. Але тут його просвітила місіс Беннет, котра досить різким тоном пояснила йому, що вони цілком у змозі наймати добру куховарку і що її дівчатам на кухні робити нічого. Він попросив пробачення за те, що образив її. Вже лагіднішим тоном вона заявила, що зовсім не образилась, але містер Коллінз продовжував вибачатися десь іще хвилин п'ятнадцять.

Розділ XIV

За обідом містер Беннет не промовив майже ні слова, зате коли слуг відпустили, то він вирішив, що настав час для розмови з гостем, і почав з теми, в котрій, як йому здавалося, містер Коллінз зможе показати все своє красномовство — а саме зазначив, що тому надзвичайно поталанило з патронесою, бо леді Кетрін де Бург виявила надзвичайну прихильність до його потреб і турботливість щодо його комфорту. Містер Беннет уцілив якраз у точку — його гість розсипався в похвалах своїй опікунці. Розмова на цю тему зробила його манери ще більш серйозно-урочистими. З виглядом, сповненим значущості, він заявив, що ніколи в житті не бачив, аби дуже поважна особа так ставилася до оточуючих — з такою доброзичливістю та поблажливістю, які виявила леді Кетрін. Її світлості дуже сподобалися ті дві проповіді, які він уже встиг виголосити в її присутності. Вона також двічі запрошувала його до Розінгса на обід, а не пізніш як минулої суботи послала за ним, аби він склав компанію для партії в кадрили. Багато людей вважали леді Кетрін гордовитою, він же знав од неї лише доброзичливість і дружелюбність. Вона ставилася до нього так само, як і до інших джентльменів, і до того ж не мала ніяких заперечень ні проти його входження в місцеве товариство, ні проти того, щоб він час від часу міг полишати свою парафію на тиждень-другий для відвідин своїх родичів. Леді Кетрін навіть поблажливо порадила йому одружитись якомога швидше — якщо він, звичайно ж, зробить розважливий вибір, а одного разу навіть відвідала його скромну оселю й дуже схвально поставилася до тих переробок, що він їх там виконував, а кілька з них зволила запропонувати сама: деякі полицки у комірчинах нагорі.

— Це так чемно і доброзичливо з її боку, — мовила місіс Беннет, — вона справді жінка дуже привітна. Шкода, що загалом поважні дами так мало схожі на неї в цьому відношенні. Вона живе поруч з вами, добродію?

— Від Розінгс-Парку, помешкання її ясновельможності, сад, у якому розташована моя скромна оселя, відділяє лише стежина.

— Здається, ви сказали, добродію, що леді Кетрін — удова? Чи має вона сина або дочку?

— Вона має лише одну дочку, спадкоємицю Розінгса і надзвичайно великої земельної маєтності.

— Он воно як! — вигукнула місіс Беннет і кивнула головою. — Значить, вона забезпечена набагато краще за інших дівчат. А яка вона? Вродлива?

— Це надзвичайно чарівлива дівчина. Сама леді Кетрін каже, що в розумінні істинної вроди її донька набагато переважає представниць своєї статі, тому що в рисах її обличчя є те, що вирізняє дівчину шляхетного походження. На жаль, вона має слабке здоров'я, і це не дало їй змоги досягти тих успіхів у освіті та вихованні, яких вона досягла б за обставин більш сприятливих. Про це я дізнався від її наставниці; вона і досі з ними живе. Але донька леді Кетрін — особа надзвичайно люб'язна; вона часто зболить проїздити мимо моєї скромної оселі у маленькому фаєтоні, запряженому конячками поні.

— Її представляли товариству? Щось я не зустрічала її імені серед придворних дам.

— На жаль, непевний стан її здоров'я не дає їй змоги перебувати у Лондоні. Одного разу я зауважив леді Кетрін, що ця обставина позбавила британський королівський двір його найгарнішої окраси. Мені здалося, що ця фраза їй дуже сподобалася; тож цілком природно, що при кожній нагоді я щасливий робити ті маленькі витончені компліменти, котрі так подобаються дамам. Я неодноразово казав леді Кетрін, що її чарівлива донька виглядає справжньою герцогинею і що не цей високий титул прикрасить її, а навпаки — вона стане окрасою цього титулу. Такі маленькі вияви уваги завжди до вподоби її світлості, і вони, як я сподіваюся, відплатяться сторицею.

— І правильно сподіваєтеся, — сказав містер Беннет, — ваше щастя, що ви маєте хист до витончених лестощів. Дозвольте запитати: а ці вияви уваги з вашого боку спричиняються миттєвими душевними поривами, чи ви придумуєте їх заздалегідь?

— Вони виникають, головним чином, на потребу моменту. Інколи мені самому цікаво заздалегідь вигадувати невеличкі елегантні компліменти під якісь можливі ситуації так, аби їх можна було видозмінювати залежно від якихось часто повторюваних обставин. Ці компліменти я намагаюся робити з виглядом якомога більш невимушеним.

Очікування містера Беннета справдилися цілком. Його двоюрідний брат виявився бовдуром — як він і сподівався. З величезним задоволенням він прислухався до його слів, але водночас зберігав якомога більш незворушний вираз обличчя, не бажаючи ні з ким ділитися своєю радістю, — лише час від часу поглядаючи на Елізабет.

Настав час чаювати, і містер Беннет, достатньо навітавшись, знову із задоволенням запросив свого гостя до вітальні, а коли чаювання скінчилося, то він з не меншим задоволенням попрохав його почитати для панянок уголос. Містер Коллінз радо погодився; принесли книгу; але, взявши її до рук (а все вказувало на те, що та книга була із громадської бібліотеки), він тут же відсахнувся, вибачився й заявив, що такої літератури, як романи, ніколи не читає. Кітті отетеріло витріщилася на нього, а Лідія здивовано вигукнула. Повитягали інші книжки; тож, дещо повагавшись, містер Коллінз вибрав "Проповіді" Фордайса. Лідія зачудовано спостерігала, як він відкрив фоліант, але не встиг занудливо-урочисто прочитати і трьох сторінок, як вона перервала його такими словами:

— А знаєте, мамо, дядько Філіпс подейкує, що нажене Річарда. Якщо він це дійсно зробить, то його візьме на роботу полковник Форстер. Тітонька сама мені про це сказала в суботу. Завтра я піду до Меритона, щоб більше про це почути і спитатися, коли містер Денні збирається повернутись із Лондона.

Дві старші сестри накинулися на Лідію, щоб та не базікала де не треба, але містер Коллінз — дуже образившись — відклав книгу і мовив:

— Мені часто доводилося бачити, що молоді дівчата мало, дуже мало цікавляться книжками серйозного ґатунку, хоча ті пишуться виключно для їхнього ж блага. Признаюся, це мене дивує надзвичайно, бо і справді — що може бути кориснішим для молодих дівчат, ніж просвіта і добра порада? Але я більше не набридатиму моїй молодій кузині.

Потім він звернувся до містера Беннета і запропонував йому зіграти з ним у триктрак. Той прийняв кинутий виклик, зазначивши при цьому, що містер Коллінз учинив мудро, полишивши дівчат з їхніми дріб'язковими турботами та радощами. Місіс Беннет і дочки старанно та чемно вибачалися за безтактність Лідії та обіцяли, що цього більше не повториться, якщо він знову візьметься за книжку; але містер Коллінз запевнив їх, що не тримає зла на свою юну кузину і не вважає її поведження образливим, а потім усівся з містером Беннетом за інший стіл і приготувався до гри в карти.

Розділ XV

Містер Коллінз не був розумною людиною, і освіті та вихованню лише незначним чином вдалося приховати його природжену ваду. Більшу частину свого життя він провів під наглядом скнаристого невігласа-батька; здобуваючи університетську освіту, просто відбував чергу, а корисних знайомств започаткувати не спромігся. Покора, в якій його виховав батько, ще з дитинства визначила смиренність його манер, але тепер їй потужно протидіяло притаманне людям недалеким і самотнім марнославство, що поєднувалося з амбітними надіями на швидке і раптове багатство. Щасливий випадок звів його з леді Кетрін де Бург, коли в Гансфордській парафії вивільнилося місце священика. Пошана, яку він відчував до її високого становища, благоговіння перед нею як своєю покровителькою, в поєднанні з украй високою думкою про себе, про свій авторитет духовної особи і про свої пасторські повноваження — все це перетворило його на людину, в якій бундючність поєднувалася з раболіпством, зарозумілість — із покірливістю.

Забезпечивши собі добру домівку та пристойний статок, містер Коллінз тепер мав намір одружитися, тож прагнучи примирення з лонгбернською родиною, насправді він прагнув здобути собі дружину, що її хотів обрати серед дочок місіс Беннет, якщо ті видадуться йому такими ж вродливими та приятними, як їх змальовувала чутка. Оце він і мав на увазі під відшкодуванням — або компенсацією — за успадкування маєтку їхнього батька. Цей план він вважав надзвичайно вдалим і для всіх прийнятним, і взагалі — кроком безкорисливим та шляхетним зі свого боку.

Після знайомства з дівчатами план містера Коллінза не змінився. Гарненьке

обличчя найстаршої дочки — Джейн — підтвердило його сподівання та зміцнило властиві йому суворі уявлення стосовно всього, що стосується старшинства; тож у перший вечір він зупинив свій вибір саме на ній. Однак наступного ранку в наміри довелося внести деякі зміни, бо протягом п'ятнадцятихвилинної розмови сам на сам із місіс Беннет перед сніданком — розмови, що почалася з пасторського будинку містера Коллінза, а привела, цілком природно, до його відвертого зізнання в намірах вибрати його хазяйку з лонгбернських дівчат, — виявилось, що місіс Беннет, незважаючи на свої доброзичливі посмішки та заохочення щодо цього наміру взагалі, не бажає, щоб саме Джейн він обрав на роль хазяйки у своїй домівці. Щодо молодших дочок вона нічого не береться казати, бо про їхні симпатії нічого достеменно не знає, однак відносно старшої дочки вважає своїм обов'язком заявити, що незабаром відбудуться її заручини.

Тож для містера Коллінза виникла необхідність помінати Джейн на Елізабет, що він досить швидко і зробив при активному заохоченні з боку місіс Беннет. Елізабет, лише трохи поступаючись Джейн віком і вродою, цілком природно зайняла місце останньої.

Такі наміри колишнього ворога видалися місіс Беннет неоціненним скарбом, і в неї з'явилася надія, що вона незабаром зможе видати заміж двох своїх дочок. Ось так і вийшло, що чоловік, ім'я якого ще вчора наганяло на неї жах, став для неї ледь не улюбленцем.

Про намір Лідії піти пішки до Меритона не забули: всі сестри, крім Мері, зголосилися піти разом з нею. Супроводжувати їх мав містер Коллінз, причому на прохання містера Беннета, бо тому надто вже кортіло якомога швидше його позбутись і розпоряджатись у своїй бібліотеці самому. Річ утім, що містер Коллінз пішов за ним туди після сніданку та там і залишився — начебто проглядаючи один з найбільших фоліантів у зібранні, а насправді ж майже безперервно теревенячи про свій будинок і садок у Гансфордї. Така його поведінка засмутила містера Беннета надзвичайно. Він завжди був переконаний, що у своїй бібліотеці знайде і розраду, і відпочинок; якось містер Беннет сказав Елізабет, що готовий зустріти глупство та марнославство в будь-якій кімнаті домівки, але знає, що в бібліотеці завжди зможе їх уникнути. Тому він не барився і радо запропонував містеру Коллінзу супроводжувати його дочок під час їхньої прогулянки. Оскільки ж містеру Коллінзу завжди більше подобалося ходити, аніж читати, то він з величезним задоволенням закрив велетенський фоліант і приєднався до дівчат.

Містер Коллінз пишномовно промовляв різні благоглупства, його кузини чемно з ними погоджувались — ось так і минув час у дорозі, а невдовзі вони прийшли до Меритона. І відразу ж дівчата перестали звертати на нього будь-яку увагу. Їхні очі забігали туди-сюди вулицею, вишукуючи офіцерів, і єдине, що могло відірвати їх од цього заняття, був якийсь дійсно надзвичайно привабливий чепчик або небачено гарний муслін у вітрині крамниці.

Але невдовзі увагою всіх дівчат заволодів надзвичайно шляхетний парубок, якого

вони ніколи раніше не бачили і який шпацірував по той бік вулиці з якимось офіцером. Офіцер виявився тим самим містером Денні, про приїзд якого з Лондона і прийшла спитатися Лідія; проходячи повз них, він вклонився. Усіх дівчат вразив зовнішній вигляд незнайомця, всім їм хотілося знати, хто він такий. Кітті та Лідія, намагаючись про це дізнатися, першими перетнули вулицю, начебто бажаючи щось придбати у крамниці напроти. Їм пощастило — тільки-но вони ступили на тротуар, як ці два джентльмени повернули назад і таким чином опинилися поруч з ними. Містер Денні відразу ж з ними привітався і попросив дозволу відрекомендувати свого приятеля, містера Вікхема, котрий разом з ним повернувся вчора з Лондона і про котрого він мав приємність повідомити, що той нещодавно отримав офіцерський чин у їхньому війську. Краще й бути не могло, бо єдине, чого бракувало містеру Вікхему для невідпору привабливості, — це військового мундира. Його зовнішній вигляд був привабливим до надзвичайності: він мав дуже красиве обличчя з тонкими рисами, добру статуру і напрочуд приємні манери. Після знайомства містер Вікхем радо виявив готовність до розмови — готовність і доречно, і ненав'язливу; тож уся компанія так і стояла, люб'язно перемовляючись, коли загальну увагу привернув цокіт копит: верхи на конях на вулиці з'явилися Дарсі та Бінглі. Забачивши серед компанії знайомих дівчат, ці два джентльмени під'їхали безпосередньо до них і почали з висловлювання люб'язностей. Основним речником був Бінглі, а основним об'єктом розмови — міс Беннет. Він сказав, що саме збирався до Лонгберна, аби спитатись, як вона почувається. Підтвердивши ці слова чемним кивком голови, містер Дарсі вже почав був уперто уникати дивитися на Елізабет, як раптом уздрів незнайомця. Сама ж Елізабет, погляду якої не уникла зміна виразу їхніх облич, коли вони забачили одне одного, була надзвичайно вражена тим ефектом, котрий справила ця зустріч на кожного з них. Колір їхніх облич змінився: одне почервоніло, друге — зблідло. Минула якась мить — і містер Вікхем доторкнувся до свого капелюха, а містер Дарсі на це привітання ледь зволив відповісти. Що б усе це означало? Здогадатися було неможливо, як неможливо було й не бажати про це дізнатися.

Містер Бінглі зробив вигляд, що нічого не помітив, і ще через якусь мить вони з приятелем попрощались і поїхали собі.

Містер Денні та містер Вікхем провели дівчат до дверей будинку містера Філіпса, а потім відкланялись і пішли, незважаючи на енергійні запрошення в гості з боку міс Лідії і навіть незважаючи на гучну підтримку цього запрошення з боку міс Філіпс, яку вона висловила, відчинивши вікно у вітальні.

Місіс Філіпс завжди радо зустрічала своїх племінниць; особливо ж була вона рада зустріти зараз двох найстарших через їхню тривалу відсутність і емоційно висловлювала своє здивування з приводу їхнього раптового повернення додому, бо ж карети за ними не посилали. Вона так би нічого про це й не дізналась, якби їй не трапився на вулиці хлопчик із Джоунсової аптеки, котрий сказав, що їм уже не треба посилати ліки до Недерфілда, бо сестри Беннет уже звідтіля поїхали. У цей момент Джейн відрекомендувала міс Філіпс містера Коллінза, і їй довелося приділити йому

всю належну увагу. Привітала вона його з усією чемністю, на яку була спроможна, він же виявив при цьому чемність не меншу, якщо не більшу, і, вибачаючись за свій несподіваний прихід без попереднього знайомства з нею, сказав, однак, що тішить себе думкою про виправданість такого свого кроку, бо доводиться родичем тим дівчатам, котрі його відрекомендували їй. Місіс Філіпс була просто зачудована виявом такого доброго виховання, та її споглядання незнайомця були невдовзі перепинені вигуками захоплення й розпитуваннями щодо незнайомця іншого, про якого вона, однак, тільки й могла сказати своїм племінницям те, про що вони вже й так знали: містер Денні привіз його з Лондона, і він збирається незабаром отримати чин лейтенанта у Н-ському полку. Місіс Філіпс сказала, що протягом останньої години тільки те й робила, що спостерігала, як він походжав вулицею; і якби містер Вікхем з'явився був знову, то Кітті та Лідія теж неодмінно зайнялися б спостереженням, та ба — ніхто під вікнами так і не з'явився, крім декількох офіцерів, котрим у порівнянні з незнайомцем судилося стати "недоумкуватими та неприємними суб'єктами". Деякі з них мали обідати у Філіпсів наступного дня, тож тітонька Філіпс пообіцяла, що коли родина з Лонгберна приїде ввечері, то вона вмовить свого чоловіка, щоб той зайшов до містера Вікхема і теж його запросив. На цьому й погодились, а місіс Філіпс додала, що на них чекає весела й шумна гра у лотерею, а опісля — легка вечеря з гарячими стравами. Перспектива таких веселощів виглядала надзвичайно підбадьорливою, тому всі вони розстались у добромуморі. Виходячи з кімнати, містер Коллінз знову почав вибачатись, а хазяйка з незмінною люб'язністю знову запевнила його в цілковитій непотрібності таких вибачень.

По дорозі додому Елізабет розповіла Джейн про те, що відбулося між двома джентльменами, але Джейн, попри свою схильність захищати кожного з них окремо або обох разом, якби вони були неправі, теж, як і сестра, не могла знайти належного пояснення такій поведінці.

По поверненні містер Коллінз дуже втішив місіс Беннет своєю надзвичайно високою оцінкою манер місіс Філіпс і її чемності. Він заявив, що, крім леді Кетрін та її доньки, ніколи не зустрічав жінки більш вишуканої, бо вона не тільки прийняла його надзвичайно ввічливо, але й навіть спеціально внесла його до списку запрошених, хоча досі він був для неї цілковитим незнайомцем. На його думку, частково це пояснювалося тим, що вони родичі, але ніколи в житті з ним не поводитися так люб'язно.

Розділ XVI

Оскільки ніяких заперечень стосовно домовленості дівчат з їхньою тіткою висловлено не було, а докори сумління містера Коллінза з приводу того, що на один вечір він полишить на самоті містера і місіс Беннет, були рішуче розвіяні, то в підходящу годину кучер доставив його і п'ятьох кузин до Меритона. Увійшовши до вітальні, дівчата з приємністю для себе почули, що містер Вікхем прийняв запрошення їхнього дядечка і вже прибув.

Після того, як прозвучало це повідомлення, і після того, як усі зайняли свої місця, містер Коллінз мав достатньо вільного часу, щоб обдивитися довкола і висловити своє

захоплення побаченим. Розміри приміщення та меблі в ньому вразили його надзвичайно, тому він заявив, що почувається наче в невеликій літній вітальні маєтку Розінгс. Таке порівняння спочатку не викликало великого ентузіазму, але коли місіс Філіпс дізналася, що таке Розінгс і хто був його власницею, коли вона вислухала описання лише однієї з віталень леді Кетрін і довідалася, що лише одна камінна полиця обійшлась у вісімсот фунтів, то вона збагнула всю силу такого компліменту і ладна була погодитися, щоб її вітальню порівняли з кімнатою економки в маєтку Розінгс.

Отак містер Коллінз і змальовував їй усю велич леді Кетрін і її маєтку, лише зрідка відволікаючись для славослов'я на адресу свого скромного помешкання та виконуваних у ньому переробок, доки це приємне заняття не перепинила поява запрошених у гості чоловіків. В особі місіс Філіпс він знайшов дуже уважну слухачку, чия висока думка про нього стала ще вищою в міру того, що вона від нього чула, і котра намірялася про все це розповісти сусідам якомога швидше. Дівчатам, котрих нудило від розмов їхнього кузена і яким більше нічого не залишалось, як прагнути пограти на фортепіано і споглядати власні посередні імітації китайського живопису на камінній полиці, ця заповнена очікуванням перерва видалася вічністю. Однак нарешті з'явилися чоловіки, і вона скінчилася. Коли до кімнати ввійшов містер Вікхем, то Елізабет відчула, що споглядала його раніше і думала про нього потім з якимось безпричинним захопленням. Офіцери Н-ського полку і так були дуже достойним і шляхетним товариством, а до нинішньої компанії входили найкращі з них, але містер Вікхем так само сильно переважав їх своїм характером, зовнішністю, манерами та ходом, як і решта офіцерів переважала широкопикого та занудливого містера Філіпса, що ввійшов услід за ними в кімнату і від якого відгонило портвейном.

Містер Вікхем був тим щасливцем, до якого тягнулися погляди майже кожної представниці прекрасної статі, а Елізабет була тією щасливицею, біля якої він зрештою всівся; а та приємна манера, в якій він негайно розпочав розмову (хоча йшлося лише про сльотаву ніч і можливість настання дощової погоди), наштовхнула її на думку, що в устах досвідченого мовця навіть найбанальніша, найнудніша і найзаяложеніша тема може стати надзвичайно цікавою.

Коли у прекрасної статі з'явилися такі шанувальники, як містер Вікхем та інші офіцери, містеру Коллінзу не залишалось нічого іншого, як упасти в забуття, бо для дівчат він дійсно був порожнім місцем; але час від часу знаходив собі вдячну слухачку в особі місіс Філіпс, і завдяки її пильності та ввічливості щедро постачався кавою та булочками.

Коли ж принесли картярські столи, то в нього з'явилася можливість віддячити їй, склавши компанію для гри у віст.

— Поки що я погано розбираюсь у цій грі, — сказав він, — але з радістю поліпшуватиму своє вміння, бо мої життєві обставини...

Місіс Філіпс була дуже вдячна йому за те, що він погодився, але не чекала, доки він пояснить, чому це зробив.

Містер Вікхем не став грати у віст, і тому був з радістю прийнятий за іншим столом,

зайнявши місце між Елізабет та Лідією. Спочатку видавалася ймовірною загроза, що його увагою цілковито заволодіє Лідія, бо вона говорила більше за інших, але лотерея подобалась їй не менше, ніж спілкування, тому незабаром вона надто зацікавилася грою, надто емоційно робила ставки і вигукувала після виграшу, щоб її уваги вистачало ще на якусь конкретну особу. Завдяки тому, що всі були зайняті грою, містер Вікхем отримав можливість поговорити з Елізабет, а вона слухала його з великою увагою, хоча навряд чи могла сподіватися почути те, що їй хотілось: а саме історію його знайомства з містером Дарсі. Про останнього пана вона навіть не насмільювалася нагадати. Однак несподівано її допитливість виявилася вдоволеною, бо містер Вікхем сам почав розмову на цю тему. Він поцікавився відстанню між Недерфілдом та Меритоном, а отримавши відповідь, якимось непевним тоном запитав, чи довго містер Дарсі там перебуває.

— Десь близько місяця, — відповіла Елізабет, а потім, не бажаючи, щоб розмова на цю тему припинилася, додала: — Наскільки я зрозуміла, він є власником дуже великої маєтності у Дербіширі.

— Так, — відповів Вікхем, — там у нього чудовий маєток. Десять тисяч чистого прибутку на рік. У моїй особі ви зустріли людину, здатну надати найповнішу інформацію з цього приводу, бо з його родиною я мав дещо незвичайні стосунки з самого дитинства.

Елізабет не змогла приховати свого здивування.

— Вас, міс Беннет, така заява може здивувати, особливо після того, як сьогодні вранці ви могли стати свідком тієї холодності, з якою ми зустрілися учора. Ви добре знайомі з містером Дарсі?

— Достатньо добре, щоб не бажати продовження знайомства, — запально вигукнула Елізабет. — Чотири дні я провела з ним в одному будинку і вважаю його людиною вкрай неприємною.

— Я не маю права висловлювати свою точку зору, — сказав Вікхем, — щодо того, приємний він чи навпаки. Я знав його надто добре і надто довго, щоб бути справедливим суддею. Особисто я не можу бути безпристрасним. Але мені здається, що ваша думка про нього неприємно здивує багатьох людей — може, не варто висловлювати її так відверто в будь-якому іншому місці, бо тут ви все-таки перебуваєте в родинному колі.

— Повірте, тут я говорю не більше, ніж я можу дозволити собі в будь-якій домівці нашої округи, крім Недерфілда. У Гертфортширі його ніхто не любить. Його пихатість у всіх викликає огиду. Навряд чи ви зустрінете людину, котра б висловлювалася про нього більш позитивно, ніж я.

— Не буду удавати, ніби я жалкую, що він чи хтось інший оцінюються не вище, ніж вони на те заслуговують; але особисто йому така завищена оцінка і не загрожує. Товариство просто засліплене його багатством та значимістю або ж лякається його зверхніх і нав'язливих манер і ладне вбачати в ньому те, що він сам бажає.

— Навіть мого поверхового знайомства з ним було достатньо для висновку, що він — людина поганої вдачі.

У відповідь на це Вікхем лише похитав головою.

— Цікаво, — запитав він при наступній нагоді вставити слово, — а чи довго ще він тут збирається бути?

— Я нічого про це не знаю, але коли була в Недеффілді, то не чула нічого про його можливий від'їзд. Сподіваюся, що ваші плани залишитись у Н-ському полку не залежатимуть від перебування містера Дарсі в нашій окрузі?

— Ніяким чином! Я — не та людина, яку присутність містера Дарсі змусить до від'їзду. Сам нехай від'їздить, якщо йому не подобається мене бачити! Ми з ним не друзі, і мені завжди неприємно з ним зустрічатись, але я не маю іншої причини уникати його, крім тієї, про яку можу гучно заявити всім: це відчуття вчиненої щодо мене великої несправедливості та вкрай болісні жалкування з приводу того, яким він є. Міс Беннет, його батько — покійний містер Дарсі — був одним з тих гарних людей, що трапляються дуже рідко, і моїм найвідданішим другом. Кожного разу, перебуваючи в товаристві нині живого містера Дарсі, я не можу без ніжного смутку згадувати про його батька. Його ставлення до мене було ганебним; але я впевнений, що зможу простити йому все, та ніколи не прощу, якщо він не виправдає сподівань свого батька і зганьбить пам'ять про нього.

Інтерес Елізабет до цієї теми зріс іще більше, вона слухала містера Вікхема з величезною увагою, та водночас ця тема була дуже делікатною, що і завадило подальшим розпитуванням.

Містер Вікхем перейшов до інших предметів розмови, заговоривши про Меритон, округу, місцеве товариство; здавалося, що побачене і почуте дуже йому сподобалось, а про останнє він відзивався з ненав'язливою, але досить виразною галантністю.

— Саме перспектива мати постійне товариство — і добре товариство — спонукала мене вступити до Н-ського полку, — додав він. — Я знав, що це респектабельне та прийнятне для мене формування, а мій друг Денні звабив мене іще більше, розповівши про місце його теперішнього розквартирування та про ту увагу, якою оточили офіцерів у Меритоні їхні нові знайомі. По правді кажучи, без товариства я не можу. Життя обійшлося зі мною жорстоко, і тому мої нерви не витримують самотності. Я не збирався присвячувати своє життя військовій службі, але обставини склалися так, що вона стала для мене прийнятною. Насправді ж моєю професією мало бути служіння Богу — я отримав відповідну освіту й виховання і на цей час мав би вже бути священиком дуже багатії парафії, якби на те було бажання джентльмена, про якого ми щойно говорили.

— Отакої!

— Це дійсно так: покійний містер Дарсі заповів мені наступництво в найкращій парафії з тих, що були в його віданні. Він був моїм хрещеним батьком і дуже мене любив. Довіку я буду вдячним йому за його доброту. Він хотів щедро забезпечити мені заможне існування і був упевнений, що йому це вдалось. Але коли в парафії звільнилося місце священика, то вакансію віддали комусь іншому.

— О Господи! — скрикнула Елізабет. — Але ж як могло так статися? Як можна було знехтувати його заповітом? І чому ви не відстоювали своє право через суд?

— У пунктах заповіту невизначеності було якраз достатньо для того, щоб позбавити мене будь-якої надії на допомогу з боку закону. У чесної людини не виникло б ніяких сумнівів щодо намірів покійного, але в містера Дарсі такі сумніви виникли, і він поставився до заповіту як до рекомендації, котра має силу тільки за певних умов, стверджуючи, що я втратив право на парафію через марнотратство, нерозважливість, коротше кажучи, заповіт можна було трактувати як мені на користь, так мені і на шкоду. Ясно, що коли два роки тому в парафії звільнилося місце священика — а я за віком якраз мав право його зайняти, — то його віддали іншій людині. Не менш ясно й те, що я не можу дорікнути собі за скоєння чогось дійсно серйозного, що могло б позбавити мене права на це місце. Я маю емоційну і нестриману вдачу й тому справді міг надто вільно висловити свою думку про нього йому самому чи комусь іншому. Нічого гіршого зі свого боку я пригадати не можу. Але справа полягає в тому, що ми з ним дуже різні люди і що він мене терпіти не може.

— Який жах! Містер Дарсі заслуговує на публічний осуд.

— Колись це станеться — рано чи пізно, але особисто я не матиму до цього ніякого відношення. Доки я пам'ятаю про його батька, я не засуджуватиму й не викриватиму містера Дарсі.

Елізабет віддала належне такій шляхетності почуттів містера Вікхема, після висловлення котрих він видався їй іще красивішим, ніж раніше.

— Але в чому полягала причина такої його поведінки, — запитала вона після короткої паузи, — що його спонукало до такої жорстокості?

— Цілковита і непримиренна антипатія до мене, антипатія, котру я можу пояснити лише чимось на кшталт ревнощів. Якби я подобався покійному містеру Дарсі меншою мірою, то син його ще якось мене терпів би; але, мабуть, його змалечку дратувала та велика симпатія, яку виявляв до мене його батько. У нього забракло терпіння витримувати ті змагальні умови, в яких ми опинились, і ту перевагу, яку часто віддавав мені покійний містер Дарсі.

— Не думала я, що містер Дарсі такий гидкий, хоча він ніколи мені не подобався. Раніше я була про нього не такої поганої думки — я припускала, що він зневажає людей узагалі, але й не підозрювала, що він здатен опуститися до такої злостивої помсти, такої несправедливості, такої жорстокості!

Однак, подумавши, вона через деякий час продовжила:

— Але пригадую, як колись в Недерфілді він вихвалявся незмінністю свого поганого враження про когось, своєю несхильною до прощення вдачею. Мабуть, характер у нього просто жахливий.

Я не вправі висловлюватися на цю тему, — сказав Вікхем, — бо особисто я не можу ставитися до містера Дарсі безсторонньо. Елізабет знову поринула в роздуми, а потім вигукнула:

— Хіба ж можна так ставитися до хрещеного родича, друга, улюбленця свого батька! їй дуже хотілося додати: "І хіба ж можна погано ставитися до молодій людини з такою привабливою, як у вас, зовнішністю!" — але вона обмежилася таким

зауваженням: — І хіба ж можна погано ставитися до того, хто, напевне, був йому другом із самого дитинства, до того ж, як ви кажете, другом дуже близьким!

— Ми народилися в одній парафії, в одній окрузі. Більшу частину нашого дитинства ми провели разом: жили в одному й тому ж будинку, разом грали в одні й ті ж ігри, батьки однаково про нас турбувалися. Мій батько почав своє самостійне життя на тому ж поприщі, на якому містер Філіпс, здається, досяг неабияких успіхів; але потім полишив усе заради того, щоб стати помічником покійного містера Дарсі і присвятити весь свій час турботам про маєток Пемберлі. Він був надзвичайно близьким і надійним другом містера Дарсі, і той дуже його поважав і високо цінував. Містер Дарсі часто висловлював безмежну вдячність моєму батькові за вміле керування його справами. Тому коли незадовго до його смерті він цілком свідомо і добровільно пообіцяв забезпечити моє майбутнє, то тим самим він висловив не стільки свою симпатію до мене, скільки визнання заслуг мого батька перед ним.

— Це так дивно! — скрикнула Елізабет. — Який жах! Це просто огидно! Як же це всім відома гордовитість містера Дарсі не змусила його вчинити справедливо щодо вас?! Окрім інших мотивів, від непорядності його мусила втримати хоча б гордість та самоповага, бо його вчинок тільки непорядністю й можна назвати.

— Це і справді дивно, — відповів Вікхем, — бо майже всіма його вчинками рухає гордовитість, яка стала його другою натурою. Жодне почуття не породичало його з доброчесністю так близько, як гордовитість. Але люди — створіння непослідовні, тому у своїй поведінці зі мною він керувався спонуканими навіть сильнішими за гордовитість.

- І чи стала вона коли-небудь йому в пригоді — ота його огидна пихатість?

— Так, стала. Вона часто змушувала його до поблажливості та щедрості: він легко розставався з грошима, коли його просили, виявляв гостинність, підтримував своїх орендарів і допомагав бідним. Спонукою до цих вчинків була його родинна гордість і гордість синівська, бо він дуже пишається своїм батьком. Не зганьбити публічно своєї родини, не відступити від загальноприйнятих правил, зберегти вагу маєтку Пемберлі в суспільстві — це мотив надзвичайно потужний. Окрім цього, він має ще й братню гордість, котра, в поєднанні з певними братніми симпатіями, робить його надзвичайно чуйним і пильним охоронцем власної сестри; ви ще почувете, що всі вихваляють його як надзвичайно турботливого брата — кращого і не знайти!

— А що за дівчина міс Дарсі?

Містер Вікхем похитав головою.

— На жаль, я не можу назвати її приязною. Не хотілося б говорити погано про когонебудь з родини Дарсі, але вона дуже схожа на свого брата — гордовита, дуже гордовита. В дитинстві вона була дуже ніжною і привітною дівчинкою, а в мені просто душі не чула; я міг гратися з нею годинами. Та зараз вона для мене — чужа людина. Це вродлива дівчина років п'ятнадцяти-шістнадцяти; наскільки я знаю — дуже добре освічена й вихована. Відтоді, як помер її батько, вона жила в Лондоні; з нею — гувернантка, котра займається її вихованням.

Після численних пауз і спроб поговорити на інші теми Елізабет не могла не

повернутися до їхньої першої теми і сказала:

— Мене так дивує його дружба з містером Бінглі! Як може містер Бінглі з його, здавалося б, привітною вдачею, і котрий є сама приязність, приятелювати з такою людиною? Що їх тримає разом? Ви добре знаєте містера Бінглі?

— Я зовсім його не знаю.

— Це — добрий, приязний і привабливий чоловік. Мабуть, він просто не знає, яка цяця цей містер Дарсі.

— Можливо, й не знає, бо містер Дарсі здатен бути приемним тоді, коли йому це потрібно. Йому такого вміння не бракує. Він може бути приемним та легким у спілкуванні компаньйоном, якщо вважатиме це за потрібне. З рівними собі за суспільним становищем він поводить себе зовсім по-іншому, ніж із людьми менш впливовими та заможними. Його гордовитість завжди при ньому, але з багатими він — поблажливо-ліберальний, справедливий, розважливий, шляхетний, а інколи навіть приязний — залежно від заможності і становища його співрозмовника.

Невдовзі компанія, що грала у віст, розпалась, і її колишні учасники скупчилися навколо другого столу, причому містер Коллінз опинився між своєю кузиною Елізабет та місіс Філіпс. Остання із чемності поцікавилася його досягненнями у грі. Вони виявилися поганенькими — він програв у кожній партії. Коли ж місіс Філіпс почала висловлювати з цього приводу стурбованість, то він попрохав її не перейматися і з непідробною емоційністю серйозно запевнив її, що це не мало ніякого значення, бо програні гроші для нього — не варта уваги дрібниця.

— Пані, — мовив він, — я дуже добре знаю, що коли грають у карти, то таке може трапитися з будь-ким; на щастя, мої обставини не настільки скрутні, щоб п'ять шилінгів багато для мене значили. Звичайно ж, не кожен може цим похвалитися, та завдяки леді Кетрін де Бург я назавжди позбавлений необхідності бентежитися з приводу таких дрібниць.

Ця розмова привернула увагу містера Вікхема. Якийсь час він спостерігав за містером Коллінзом, а потім тихо спитав у Елізабет про міру близькості стосунків між її родичем та родиною де Бург.

— Леді Кетрін де Бург, — відповіла Елізабет, — нещодавно наділила його парафією. Не знаю, як містер Коллінз уперше потрапив їй на очі, але можна з упевненістю стверджувати, що познайомилися вони недавно.

— Ви, мабуть, знаєте, що леді Кетрін де Бург і леді Енн Дарсі були сестрами; і, відповідно, що вона є тіткою нині живому й здоровому містеру Дарсі?

— Та ні, не знала. Про родинні зв'язки леді Кетрін я взагалі нічого не знала. Про її існування довідалася лише позавчора.

— Її дочка, міс де Бург, матиме велике придане; всі вважають, що вона побереться зі своїм кузеном і таким чином їхній шлюб об'єднає ці два маєтки.

Зачувши це, Елізабет посміхнулася, бо їй пригадалася сердешна міс Бінглі. Марними судилося бути всім її залицянням, марними і непотрібними виявляться її дружба з сестрою містера Дарсі та її похвали на його адресу, якщо він уже призначив

собі одружитися з іншою.

— Містер Коллінз, — сказала Елізабет, — високої думки про леді Кетрін та про її дочку; але деякі з подробиць його розповіді про її ясновельможність наводять мене на думку, що та вдячність, яку він до неї відчуває, заводить його в оману і що насправді вона є жінкою гордовитою та марнославною.

— Здається, що значною мірою воно так і є: леді Кетрін дійсно жінка гордовита і марнославна, — відповів Вікхем. — Я не бачив її вже багато років, але добре пам'ятаю, що мені вона ніколи не подобалась і що манери її завжди були владними та зневажливо-пихатими. Вона має репутацію жінки розважливої та розумної, але гадаю, що частково це пояснюється її становищем і багатством, частково — безапеляційними манерами і частково — гордовитістю її племінника, котрий вважає, що всі його родичі неодмінно мусять бути людьми винятково розумними.

Елізабет погодилася з таким раціональним поясненням, і отак вони й продовжували з приємністю для себе розмовляти, доки вечеря не поклала край грі у карти, давши змогу містеру Вікхему приділити увагу й іншим дамам. Під час гамірливої вечері, що її організувала місіс Філіпс, зав'язати розмову було майже неможливо, але його манери всім надзвичайно сподобалися. Що б він не говорив, усе виходило добре і доречно; що б він не робив, усе було вишуканим і галантним. Коли Елізабет поїхала додому, її думки були тільки ним і зайняті. Дорогою вона лише й думала про містера Вікхема і про те, що він їй розповів, але не могла ні слова про нього мовити, бо Лідія та містер Коллінз теревенили, не замовкаючи. Лідія без упину говорила про лотерею та про фішки, які вона виграла чи програла, а містер Коллінз захоплювався чемністю містера та місіс Філіпс, заявляв, що йому байдуже до програних у віст грошей, пригадував страви, які подали на вечерю, і постійно турбувався, чи не тісно його кузинам з ним сидіти. Він хотів сказати набагато більше, ніж йому вдалось, але не зміг, бо карета нарешті зупинилася перед маєтком Лонгберн.

Розділ XVII

Наступного дня Елізабет розповіла Джейн усе, про що йшлося між нею та містером Вікхемом. Джейн слухала її з подивом та збентеженням: вона ніяк не могла повірити, що містер Дарсі був настільки недостойним дружби містера Бінглі. Однак не в її характері було ставити під сумнів правдивість молодого чоловіка такої приємної зовнішності, як містер Вікхем. Однієї можливості того, що він зазнав такої несправедливості, було достатньо, аби пробудити всі її добрі почуття; і тому їй нічого не залишалось робити, як думати добре про них обох і захищати поведінку кожного з них, пояснюючи випадковістю чи помилкою те, що інакше пояснити не можна було.

— Скоріше за все, — сказала вона, — їх якимось чином ввели в оману, а як саме — здогадатися неможливо. Мабуть, зацікавлені особи сприяли утворенню в кожного з них неправильного уявлення один про одного. Коротше кажучи, наразі ми не можемо робити здогадки про причини такої взаємної ворожості таким чином, щоб при цьому не звинуватити когось із них.

- Істинна правда; а тепер, моя люба Джейн, скажи що-не-будь на захист тих

зацікавлених осіб, котрі могли зіграти чималу роль у цій справі! Виправдай і їх, будь ласка, а то нам доведеться мати про когось погану думку.

— Можеш насміхатися наді мною скільки завгодно, але твої насмішки не зможуть мене змінити свою думку. Дорогоцінна моя Ліззі, ти тільки уяви собі, в якому невігідному світлі це виставляє містера Дарсі, якщо він дійсно повівся з улюбленцем свого батька в такий спосіб, з людиною, котру той обіцяв забезпечити матеріально. Ні, це просто неможливо! На це не здатна жодна людина, яка має хоч якусь душевну доброту, хоч якусь повагу до самої себе. Хіба можуть його найближчі друзі так жахливо в ньому помилятися?! Ні, ні!

— Я набагато швидше повірю, що містер Бінглі обманюється щодо нього, аніж у те, що містер Вікхем просто вигадав ту історію, яку він повідав мені вчора ввечері: імена, факти — все-все, про що він розповів без особливих церемоній. Якщо це не так, то нехай містер Дарсі спростує її. Крім того, його розповідь виглядала дуже правдивою.

— Це так важко збагнути... все це так пригнічує... Не знаю навіть, що і думати.

— Вибач, але я знаю напевне, що думати.

Та Джейн могла з упевненістю думати лише про одне: якщо містер Бінглі дійсно обманюється щодо містера Дарсі, то йому буде вкрай неприємно, коли про цю справу стане відомо широкому загалу.

Двоє дівчат змушені були покинути чагарникові насадження, під час прогулянки серед яких і відбувалася ця розмова, бо прибули деякі з тих осіб, про яких під час цієї розмови йшлося: містер Бінглі приїхав зі своїми сестрами, щоб передати особисті запрошення на давно очікуваний бал в Недерфілді, що мав відбутися наступного вівторка. Дві його супутниці були надзвичайно раді зустріти свою дорогу подругу і наперебій розпитували, як вона почувалася після від'їзду. Решту членів родини вони увагою не балували, місіс Беннет уникали як могли, з Елізабет говорили мало, а з іншими не спілкувалися взагалі. Невдовзі вони поїхали, підхопившись зі своїх місць так швидко, що цим застудили свого брата зненацька, і подалися геть так покvapливо, наче намагались уникнути виявів чемності з боку місіс Беннет.

Для кожної жінки в родині Беннетів перспектива балу в Недерфілді була надзвичайно приємною. Місіс Беннет хотілося вірити, що цей бал влаштовується на честь її найстаршої дочки; особливо її тішило те, що запрошення отримала від містера Бінглі персонально, а не через суто формальну картку. Джейн уявляла собі, як щасливо проведе вона вечір у товаристві двох своїх подруг, оточена увагою їхнього брата. Елізабет із задоволенням думала про те, як багато вона танцюватиме з містером Вікхемом, і про те, що розповідь останнього підтвердиться і виглядом, і поведінкою містера Дарсі. Радість, яку передчували Кетрін та Лідія, менше залежала від конкретної події чи конкретної особи, бо хоча обидві вони, як і Елізабет, мріяли протанцювати половину вечора з містером Вікхемом, останній аж ніяк не був для них єдиним привабливим партнером, бо бал на те і бал, щоб таких партнерів було багато. І навіть Мері — і та запевняла свою родину, що не має нічого проти такого заходу.

— Вранці я маю цілком достатньо часу, щоб займатися тим, чим хочу, — сказала

вона. — Тож, гадаю, мені не зашкодить, якщо час від часу я братиму участь у вечірніх розвагах. У всіх нас є певні суспільні обов'язки; і я вважаю себе однією з тих, хто дивиться на відпочинкові та розважальні перерви як на такі, що є бажаними для всіх і кожного.

В очікуванні балу настрій Елізабет поліпшився настільки, що їй — хоча вона і не звикла звертатися до містера Коллінза без особливої на те потреби — весь час кортіло запитати його, чи не збирається той, бува, прийняти запрошення містера Бінглі, а якщо збирається, то чи не вважає він за доречне приєднатися до вечірніх розваг. На свій подив, вона дізналася, що містер Коллінз ніяких докорів сумління з цього приводу не відчуває й зовсім не боїться отримати догану ані від архієпископа, ані від леді Кетрін де Бург за те, що насмілиться піти на танці.

— Запевняю вас, — мовив він, — я зовсім не вважаю, що бал, який влаштовує знатна молода людина для поважних людей, має якесь гріховне спрямування; і я настільки далекий від думки заборонити танці самому собі, що сподіваюся протягом вечора удостоїтися честі потанцювати з усіма моїми прекрасними кузинами, наразі ж скористаюся можливістю і попрохаю вас, міс Елізабет, зробити милість і подарувати мені перші два танці. Сподіваюся, міс Джейн зрозуміє, що таку перевагу я роблю в інтересах справи, а не від неповаги до моєї найстаршої кузини.

Елізабет второпала, що сама себе заманила у пастку. Вона вже не мала сумнівів, що саме на ці перші два танці її запросить містер Вікхем — а тут містер Коллінз звідкілясь узявся! Ніколи раніше її гарний настрій не призводив до таких поганих наслідків. Однак зарадити було нічим. З огляду на непереборну силу обставин приємні емоції свої та Вікхемові довелося трохи відстрочити, а запрошення містера Коллінза прийняти з якомога більшою чемністю. Елізабет зовсім не була у захваті від його елегантного натяку на те, що він запрошує її до танцю не просто так, бо її осінило, що саме її містер Коллінз вибрав із її сестер як таку, що буде гідною стати хазяйкою пасторського будинку в Гансфордї, котрій — у разі відсутності більш поважних гостей — доведеться скласти компанію для партії в кадрили. Ця здогадка невдовзі переросла у переконання, бо Елізабет звернула увагу на його посилену чемність у поводженні з нею і на його часті спроби зробити комплімент її кмітливості та жвавості, хоча її подібні вияви симпатії скоріше не радували, а бентежили і дивували. А тут іще й матінка її не стала баритись і натякнула, що дуже зраділа б, коли б вони з містером Коллінзом побрались. Однак Елізабет зробила вигляд, що натяку не зрозуміла, добре знаючи, що наслідком будь-якої відповіді буде серйозна сварка. Містер Коллінз міг і не зробити пропозиції, а поки він набирался духу, суперечка щодо нього була б марною тратою часу.

Якби не розмови про недерфілдський бал та не приготування до нього, то молодшим сестрам Беннет довелося б сутужно, бо весь час — починаючи від дня отримання запрошення до того дня, коли мав відбутися бал, — ішли такі часті дощі, що дівчата жодного разу не змогли вибратися до Меритона. Ні тобі тітоньки, ні офіцерів, ні новин — робити було абсолютно нічого; прикраси для черевичків, у яких вони

збиралися танцювати у Недерфілді, — їй ті принесли на замовлення.

Навіть Елізабет трохи дратувалася через погоду, бо та призупинила розвиток її знайомства з містером Вікхемом. А Кітті та Лідія взагалі змогли перетерпіти п'ятницю, суботу, неділю й понеділок тільки тому, що у вівторок мали відбутися танці.

Розділ XVIII

Жодного разу в Елізабет не виникало сумнівів щодо приїзду містера Вікхема на бал, але коли вона зайшла до вітальні в Недерфілді, то марно придивлялася, шукаючи його серед скупчення чоловіків у червоних мундирах. Навіть та частина спогадів про їхню розмову, яка цілком резонно могла насторожити її, не спромоглася похитнути впевненості Елізабет у її зустрічі з містером Вікхемом. Вдягшись ретельніше і краще, ніж зазвичай, вона перебувала у прекрасному настрої і готувалася підкорити все те, що лишалося ще вільним у його серці, не сумніваючись, що одного вечора для такого завоювання буде цілком достатньо. Тепер же в неї виникла страшна підозра, що на догоду містеру Дарсі містер Бінглі навмисне не включив його до запрошених офіцерів; і хоча це було не зовсім так, однак факт цілковитої відсутності містера Вікхема підтвердив його приятель містер Денні, до якого зі жвавими розпитуваннями звернулася Лідія і який сказав їм, що вчора містеру Вікхему довелося поїхати у справах до Лондона і що він іще не повернувся. Потім з промовистою посмішкою він додав:

— Гадаю, що ніяка справа не змусила б мого друга їхати до міста саме в такий момент, якби не його небажання зустрітися тут із певним джентльменом.

Саме цю фразу Лідія вже не почула, зате її почула Елізабет, і оскільки почуте переконало її, що Дарсі таки дійсно винуватий у відсутності містера Вікхема (хоча її перше припущення їй не справдилося), то пережите нею несподіване розчарування настільки посилювало антипатію до першого джентльмена, що її витримки ледь вистачило на ввічливе ставлення до його чемних розпитувань, з якими він до неї наблизився. Її уважність, поблажливості та терплячість щодо Дарсі були образою щодо Вікхема. Елізабет була рішуче налаштована проти будь-якої розмови з Дарсі й тому відвернулася, бо була в настрої такому поганому, що не змогла повністю його подолати навіть під час розмови з містером Бінглі, чия сліпа нерозбірливість почала дратувати її.

Та Елізабет не була створена для поганого настрою, і, хоча її власні сподівання на цей вечір були змарновані, це все одно не могло довго її пригнічувати. Тож виливши душу Шарлотті Лукас, яку вона не бачила тиждень, Елізабет незабаром змогла цілком невимушено переключитися на свого дивакуватого кузена і приділити йому свою увагу. Однак після перших двох танців поганий настрій повернувся до неї знову, бо це були не танці, а якісь тортури. Містер Коллінз, серйозний і незграбний, постійно вибачався замість того, щоб залицятися, часто рухався не туди, куди треба, цього не усвідомлюючи, викликаючи в неї всі ті почуття сорому і незадоволення, які тільки здатен викликати неприємний і невмілий кавалер. У момент, коли він нарешті її відпустив, вона відчула неймовірну радість і полегшення.

Потім Елізабет танцювала з одним із офіцерів і поліпшила свій настрій розмовою про Вікхема, з якої довідалася, що той був загальним улюбленцем. Після цього вона

повернулася до Шарлотти Лукас, і якраз була зайнята розмовою з нею, коли до неї раптово звернувся містер Дарсі. Застукана зненацька його пропозицією потанцювати з ним, коли танці почнуться знову, Елізабет незчулася, як відповіла згодою. Він негайно пішов, їй же не залишилося нічого, крім докорів на власну адресу через брак здорового глузду та рішучості. Шарлотта намагалася заспокоїти її:

— Не переймайся! Ось побачиш — він дуже приємний.

— Боже борони! Саме цього я більше за все і боюсь! Уяви собі: визнати приємним того, кого тобі хочеться ненавидіти! Не треба бажати мені такої халепи.

Однак коли танці відновились і Дарсі, наблизившись до Елізабет, запросив її, Шарлотта не втрималась і пошепки порадила їй не бути дурепою та не дозволяти своїй симпатії до Вікхема псувати стосунки з людиною, у сто разів за нього поважнішою. Елізабет нічого не відповіла і зайняла своє місце серед танцюючих, украй здивована тією легкістю, з якою вона повірила, що танцювати з містером Дарсі — то є велика честь; оточуючі мали при цьому не менш здивований вигляд. Якийсь час вони рухалися мовчки; Елізабет почало здаватися, що їхня мовчанка так і триватиме впродовж обох танців, тому вона вирішила не порушувати її. Але незабаром їй подумалося, що коли вона змусить свого партнера заговорити, то це стане для нього більшим покаранням, і тому зробила якесь побіжне зауваження стосовно танців. Він відповів і знову замовк. Після кількоххвилинної паузи Елізабет звернулася до нього вдруге:

— Тепер ваша черга щось сказати, містере Дарсі. Я вже зробила зауваження стосовно танців, і тепер вам треба зробити якесь зауваження з приводу розмірів кімнати чи кількості пар.

Він усміхнувся і запевнив її, що скаже все, що вона забажає.

— От і прекрасно. Цієї відповіді поки що вистачить. Можливо, я потроху прийду до висновку, що приватні бали є набагато приємнішими за ті, котрі влаштовуються на громадських засадах. Але наразі давайте помовчимо.

— Значить, коли ви танцюєте, то розмовляєте, дотримуючись певних правил?

— Так, інколи. Треба ж хоч щось казати. Було б дивним не промовити ні слова цілісіньких півгодини. Однак для зручності декотрих розмову треба вести таким чином, аби співрозмовник не перенапружувався і говорив якомога менше.

— У цьому випадку ви керуєтеся власними почуттями чи вважаєте, що тішите мої?

— І те, і друге, — відповіла Елізабет грайливо, — бо завжди вбачала сильну схожість між способами нашого мислення. Ми обоє маємо відлюдькувату, небалакучу вдачу. Ми не любимо говорити, крім хіба що тих випадків, коли збираємося сказати щось таке, що ошелешить усіх присутніх і приказкою закарбується у пам'яті прийдешніх поколінь.

— Щось це не дуже схоже на вашу власну вдачу, — мовив Дарсі. — Наскільки це схоже на вдачу мою — судити не берусь. Особисто ви, напевне, думаєте, що намалювали достовірний портрет, чи не так?

— Я не можу судити про власні здібності.

Дарсі нічого не відповів, і вони мовчали, аж доки не почався другий танець. Тоді він запитав, чи часто вона із сестрами ходить до Меритона. Елізабет відповіла ствердно і,

не в змозі перебороти спокусу, додала:

— Коли ви нещодавно зустріли нас там, ми саме знайомилися з одним молодим чоловіком.

Ефект від сказаного був миттєвим. Обличчя Дарсі набуло ще більш бундючного вигляду, але він не промовив ані слова; Елізабет же, докоряючи собі за власну нестриманість, побачила, що цю розмову краще не продовжувати. Нарешті Дарсі стримано заговорив:

— Містер Вікхем на щастя наділений настільки приємними манерами, що легко знаходить собі друзів. Чи зможе він так само легко забезпечити тривалість їхніх дружніх почуттів — то вже інша справа.

— Йому не пощастило втратити друга саме у вашій особі, — з притиском відповіла Елізабет, — до того ж таким чином, що від наслідків цієї втрати він страждатиме все життя.

У відповідь Дарсі лише промовчав; було видно, що він хоче змінити тему. В цей момент біля них вигулькнув сер Вільям Лукас. Він намагався пройти через низку танцюючих пар на інший бік кімнати, але, забачивши містера Дарсі, зупинився і дуже ввічливо вклонився, віддаючи належне його вмінню танцювати і його партнерці.

— Шановний добродію, я отримав надзвичайне задоволення. Нечасто доводиться бачити, щоб людина так гарно танцювала. Зразу видно, що ви належите до найвищих кіл суспільства. Однак мушу сказати, що ви маєте прекрасну партнерку, за яку не доводиться червоніти. Сподіваюся, що ще не раз матиму приємність спостерігати за тим, як ви танцюєте, особливо тоді, коли відбудеться одна приємна і бажана подія (при цьому сер Вільям промовисто поглянув на її сестру і містера Бінглі). Поздоровлення попливуть рікою! Але, містере Дарсі, благаю вас, не дозволяйте мені заважати вам. Ви ж не будете дякувати за те, що я відволікаю вас од захоплюючої бесіди з молодого особою, в чиїх іскристих очах я теж бачу докір.

Дарсі навряд чи почув останню частину цього звертання, але видно було, що натяк сера Вільяма стосовно його приятеля справив на нього сильне враження, і він із серйозним виглядом поглянув у бік Бінглі та Джейн, котрі танцювали разом. Однак він швидко отямився і сказав, звертаючись до своєї партнерки:

— Я забув, про що ми говорили, бо сер Вільям перебив нас.

— Здається, ми не розмовляли взагалі. Для свого втручання сер Вільям навряд чи знайшов би в цьому залі двох інших людей, які б мали сказати одне одному менше, ніж ми з вами. Ми вже намагалися поговорити на дві чи три теми, але безуспішно, тому я не уявляю, про що ми будемо говорити далі.

— А як ви ставитеся до книжок? — з усмішкою запитав Дарсі.

— До книжок? Ой, не треба про це. Я певна, що книжки ми читаємо зовсім різні й відчуваємося при цьому зовсім по-різному.

— Шкода, що ви так вважаєте; але раз так, то нам, принаймні, не бракуватиме теми для розмови: ми зможемо порівняти наші розбіжні думки.

— Та ні — я не можу говорити про книжки під час балу, бо мої думки весь час

зайняті чимось іншим.

— У таких випадках ви завжди переймаєтеся тим, що відбувається саме в цей момент, чи не так? — запитав Дарсі з виразом сумніву на обличчі.

— Так, завжди, — машинально відповіла Елізабет, бо думки її полинули кудись далеко, а коли вони невдовзі повернулися до неї, то вона несподівано вигукнула: — Пам'ятаю, як колись ви, містере Дарсі, сказали, що майже ніколи й нікому нічого не прощаєте і що коли ви вже сформувавши негативне ставлення, то ніщо не змусить вас його змінити. Сподіваюся, таке ставлення ви формуєте з належною обережністю?

— Так, — упевнено відповів Дарсі.

- І ніколи не дозволяєте упередженості засліплювати вас?

— Сподіваюся, що ніколи.

— Для тих, хто ніколи не змінює своєї думки, дуже важливо, щоб перше судження було правильним.

— Куди це ви хилите, дозвольте запитати?

— Нікуди. Я просто хочу більше дізнатися про вашу вдачу, — відповіла вона, намагаючись не виглядати серйозною. — Я хочу її збагнути.

— Ну і як — успішно?

Елізабет похитала головою.

— Поки що я не просунулася ані на крок. Я чую про вас настільки різні думки, що це мене просто ошелешує.

— Я з готовністю повірю, — мовив Дарсі серйозним тоном, — що думки стосовно моєї персони дійсно можуть сильно різнитись; і я хотів би, міс Беннет, аби ви наразі не поспішали якось окреслювати мій характер, оскільки існують підстави побоюватися, що моя справжня поведінка може не задовольнити жодну з цих думок.

— Але якщо я не створю вашого портрета зараз, то іншої можливості в мене може більше ніколи не з'явитися.

— Я жодним чином не позбавлятиму вас такого задоволення, — холодно відповів Дарсі.

Елізабет не сказала більше нічого; потанцювавши ще деякий час, вони мовчки розійшлися. Кожне з них відчувало невдоволення, хоча і різною мірою, бо у своїй душі Дарсі плакав до неї вельми сильну симпатію, котра незабаром забезпечила їй прощення, а весь його гнів спрямувала проти іншої людини.

Не встигли вони розійтись, як до Елізабет підійшла міс Бінглі та з виразом напускного обурення на обличчі звернулася до неї в такий спосіб:

— Так значить, міс Елізо, наскільки мені відомо, ви у захваті від Джорджа Вікхема? Зі мною про нього розмовляла ваша сестра й поставила при цьому безліч запитань, тож мушу вам сказати, що цей молодик під час розмови з вами забув про дещо розповісти, а саме про те, що він є сином старого Вікхема, дворецького в маєтку покійного містера Дарсі. Як ваша подруга хочу, однак, порадити вам не приймати за чисту монету всі його твердження; бо його розповідь про погане ставлення до нього містера Дарсі — то є суцільна неправда. Навпаки, той завжди був до нього надзвичайно добрим,

незважаючи на те, що Джордж Вікхем поводився з містером Дарсі просто ганебно. Я не знаю всіх подробиць, але мені дуже добре відомо: не вина містера Дарсі в тому, що він на дух не переносить навіть імені Джорджа Вікхема, і, хоча мій брат просто не міг не включити його у список запрошених офіцерів, містер Дарсі був надзвичайно радий, дізнавшись, що той вирішив відсторонитися. І взагалі — його приїзд до наших країв був нечуваним нахабством, не уявляю, як він зміг на таке наважитися. Мені дуже шкода, міс Елізо, що вам довелось дізнатися про гріхи вашого улюбленця, та чого ще можна було чекати від людини такого походження!

— Ви говорите так, ніби саме його походження вже є гріхом, — сердито відповіла Елізабет, — бо ви звинуватили його лише в тому, що він є сином дворецького містера Дарсі, а про це, смію вам сказати, він сам мені розповів.

— Вибачте, — зневажливо хмикнула міс Бінглі, відвертаючись од неї. — Прошу пробачення за те, що втрутилась. Я хотіла як краще.

"Нахабо! — подумала Елізабет. — Ти сильно помиляєшся, коли гадаєш, що цей жалюгідний напад справить на мене якийсь враження. Я не вбачаю в цій спробі нічого, крім твого впертого небажання знати правду і злостивості з боку містера Дарсі". — Потім Елізабет заходила шукати свою старшу сестру, котра питалась у містера Бінглі про ту ж саму людину. Джейн зустріла її лагідною усмішкою, вся сяючи від щастя, що свідчило про її цілковиту вдоволеність подіями цього вечора. Елізабет миттєво прочитала на її обличчі всі емоції, і в цей момент співчуття до Вікхема, гнів до його недругів і все інше втратило свою значимість і потьмяніло у світлі надії на те, що незабаром її сестра щасливо вийде заміж.

— Розкажи мені, — мовила вона з усмішкою, такою ж лагідною, як і у Джейн, — що ти довідалася про містера Вікхема. Але, можливо, ти була надто приємно захоплена спілкуванням із містером Бінглі, щоб думати про когось іще... Якщо так — тоді вибач.

— Та ні, — відповіла Джейн, — я про нього не забула, хоча боюся, що нічого втішного тобі не скажу. Повністю цієї історії містер Бінглі не знає, як не знає він і всіх тих обставин, що спричинилися до образи містера Дарсі. Але він ручається за достойну поведінку, честь і шляхетність свого друга і цілковито переконаний, що містер Дарсі приділяв містеру Вікхему набагато більше уваги, ніж той заслуговував. Мені неприємно про це говорити, але, судячи з розповіді містера Бінглі та його сестри, містер Вікхем зовсім не є гідним поваги молодим чоловіком. Боюся, що поводився він у край нерозважливо й тому втратив повагу містера Дарсі.

— А сам містер Бінглі знає містера Вікхема?

— Ні, ніколи раніше він його не бачив, аж доки не зустрів отоді вранці в Меритоні.

— Значить, своє враження про нього він отримав від містера Дарсі. Я цілковито задоволена почутим. А що він розповідав про парафію?

— Він не пам'ятає точно всіх подробиць, хоча неодноразово чув про них од містера Дарсі; однак — на його думку — містер Вікхем міг претендувати на місце парафіяльного священика лише за певних умов, указаних у заповіті.

— Я аніскільки не сумніваюсь у щирості містера Бінглі, — запально мовила

Елізабет, — але вибач, мене не переконають одні лише слова. Так, містер Бінглі вдало виправдав свого приятеля, але оскільки з деякими моментами цієї історії він незнайомий, а про інші дізнався від свого друга, то я дозволю собі залишитися при тій самій думці про містера Вікхема та про містера Дарсі, що й раніше.

Потім вона перейшла до більш приємної для них обох теми, з приводу якої розбіжностей між ними бути не могло. Елізабет із задоволенням вислухала розповідь Джейн про ті радісні, хоча й скромні надії, що вона їх мала стосовно Бінглі, а потім сказала все, що могла, аби ці надії посилити. Коли до них приєднався містер Бінглі, Елізабет пішла до міс Лукас, на чий розпитування про її останнього кавалера вона ледве встигла відповісти, як до них підійшов містер Коллінз і дуже схвильовано повідомив про те, що йому поталанило зробити надзвичайно важливе відкриття.

— Я цілком випадково дізнався, — сказав він, — що серед присутніх у цій кімнаті перебуває близький родич моєї патронеси. Мені довелося почути, як цей джентльмен сам назвав молодій господині цього дому імена своєї кузини міс де Бург та її матері — леді Кетрін. Які дивовижні речі часом трапляються в житті! Подумати тільки: на цьому прийомі я зустрів не кого-небудь, а самого племінника леді Кетрін де Бург! Я дуже вдячний долі, що це відкриття зробив у момент, дуже слухний для того, щоб засвідчити йому мою повагу, а саме це я зараз і збираюся зробити. Сподіваюся, він вибачить мені те, що я не зробив цього раніше. Гадаю, що моє повне незнання про цей родинний зв'язок служитиме пом'якшувальною обставиною.

— Чи не збираєтеся ви відрекомендуватися містеру Дарсі?

— Збираюся, а що? Благатиму його вибачити мені за те, що не зробив цього раніше. Я не сумніваюся, що він і справді є племінником леді Кетрін. Гадаю, мені не важко буде запевнити його в тому, що тиждень тому її світлість почувалися прекрасно.

Елізабет намагалася відговорити його від такого вчинку, запевняючи, що містер Дарсі розцінить його звернення без попереднього знайомства як нечуване нахабство, а не як похвалу його тітоньці, і що для них обох немає ніякої необхідності виявляти ініціативу, а якщо хтось і мусить виявити її та познайомитися, то це має бути містер Дарсі — вищий за становищем.

Містер Коллінз слухав її з виразом, що свідчив про його рішучість триматися свого наміру, і, коли вона скінчила говорити, відповів їй таким чином:

— Шановна міс Елізабет, найвище у світі я поціную вашу думку в усіх справах, що перебувають у межах вашого розуміння, та дозвольте мені сказати, що існує велика розбіжність між усталеними формами ввічливості в мирян і тими формами, котрими користуються у своїх стосунках особи духовного сану; крім того, смію зазначити, я вважаю священиків таким суспільним станом, що є рівним за шляхетністю найвищим колам королівства — звичайно, за умови дотримання належної смиренності поведінки. Тому в цьому випадку дозвольте мені керуватися повеліннями мого сумління, котрі спонукають мене зробити те, що я вважаю своїм обов'язком. Вибачте мені відмову скористатися вашою порадою, котра в усіх інших життєвих випадках неодмінно буде моїм постійним провідником, але в цій ситуації освіта і звичка до самовдосконалення

роблять мене більш спроможним за таку молоду дівчину, як ви, приймати правильні рішення.

Низько вклонившись, він залишив Елізабет, аби вчинити напад на містера Дарсі, реакцію якого на аванси містера Коллінза вона спостерігала зі жвавою цікавістю і якого явно ошелешило таке звертання. Свою промову її кузен упередив низьким поклоном, і хоча Елізабет не почула жодного слова, їй усе одно здавалося, наче вона чула всю їхню розмову, бо за порухом його губ розібрала слова "вибачення", "Гансфорд" і "леді Кетрін де Бург". Їй огидно було спостерігати, як він розсипався у люб'язностях перед такою недостойною людиною. Містер Дарсі дивився на її кузена з неприхованим зачудуванням, а коли містер Коллінз нарешті дав йому можливість відкрити рота, то відповідь його була чемною і стриманою. Однак це не розохотило містера Коллінза продовжувати розмову, і під час його другої промови було видно, що чим довше він говорив, тим сильнішою ставала огида містера Дарсі, а в кінці її він лише ледь помітно вклонивсь і рушив у інший бік. Після цього містер Коллінз повернувся до Елізабет.

— Запевняю вас, — сказав він, — що я не маю жодної причини бути незадоволеним тим, як він до мене поставився. Здається, містеру Дарсі дуже сподобалася виявлена мною увага. Його відповідь була вкрай приязною, і він навіть зробив мені комплімент, сказавши, що цілком довіряє вмінню леді Кетрін розбиратися в людях і тому певен, що вона ніколи не буде робити послуги особам недостойним. Це він гарно висловився, нічого не скажеш. А в цілому він мені дуже сподобався.

Оскільки Елізабет більше не мала змоги переслідувати власний інтерес, то майже всю свою увагу вона зосередила на своїй сестрі та містері Бінглі, а породжена спостереженнями низка приємних міркувань дала їй змогу почуватися майже такою ж щасливою, як і Джейн. Вона уявила її хазяйкою цього самого будинку; настільки щасливою, наскільки це можливо у шлюбі, породженому щирим коханням. За таких обставин Елізабет навіть ладна була вподобати обох сестер містера Бінглі. Їй зовсім неважко було здогадатися, що думки її матері линули в такому самому напрямі, тому вона вирішила до неї не підходити, щоб та, бува, не бовкнула зайвого. Але коли всі сіли до вечері, то як на зло виявилось, що вони з матір'ю опинилися майже поруч одна біля одної. Їх розділяла тільки одна особа, і Елізабет роздратовано слухала, як саме з цією особою (з леді Лукас) її мати лише й говорила — вільно і відверто, — що про свої сподівання на швидке одруження Джейн із містером Бінглі. Це була тема, яка збуджувала уяву, і місіс Беннет безперестанно перераховувала сподівані вигоди такого шлюбу. Спочатку вона висловила свою втіху з того приводу, що містер Бінглі — чарівливий молодик, і що він такий багатий, і що живе він усього за три милі від них; потім розповідала, як приємно їй усвідомлювати, що двом сестрам Бінглі дуже подобається Джейн, а також бути певною, що вони прагнуть цього шлюбу не менше, ніж вона сама. Крім того, вдалий шлюб Джейн стане багатообіцяючою перспективою для її молодших сестер, тому що він дасть їм можливість спілкуватися з іншими багатими чоловіками; і насамкінець, у її віці так приємно буде мати змогу ввірити своїх

іще незаміжніх дочок турботам їхньої старшої сестри, а самій не силувати себе і бувати на людях стільки, скільки їй подобається. Вихід у світ треба зробити справою, залежною від бажання, але поки що він є вимогою етикету. Та чи знайдеться людина з іще меншою, ніж у місіс Беннет, схильністю задовольнятися сидінням удома в будь-який період свого життя?! На закінчення мати побажала місіс Лукас, щоб їй так само поталанило, хоча видно було, що подумки вона тріумфально відкидає будь-яку можливість такої події.

І марно Елізабет намагалася перепинити швидкий потік материних слів чи умовити її висловлювати свою радість не таким гучним шепотом; з невимовною досадою помітила вона, що майже все сказане почув містер Дарсі, який сидів поруч із ними. Але її матір тільки вичитала їй за таке глупство і відповіла:

— Вибач, а хто такий містер Дарсі для мене, щоб я його боялася? Чого це ми мусимо поводитися з ним настільки чемно, щоб навіть не мати змоги казати те, що йому може не сподобатися?

— Заради Бога, пані, говоріть тихіше! Який вам сенс ображати містера Дарсі? Якщо ви так чинитимете, то його приятель буде про вас не найкращої думки.

Однак усе, що вона казала, було надаремне. Її мати продовжувала говорити таким же добре чутним тоном. Елізабет раз по раз червоніла від сорому та роздратування. Вона не могла надто часто поглядати на містера Дарсі, але все одно кожен погляд переконував її в тому, що сталося саме те, чого вона боялася: він не часто зиркав у бік її матері, але видно було, що вся його увага прикута до неї. Вираз його обличчя повільно змінювався від обурення та презирства до непохитної і стриманої поважності.

Але ось нарешті місіс Беннет вибалакалась, і леді Лукас, яка вже давно позіхала, зморена безперервними розповідями про майбутні шлюбні втіхи, котрі явно не загрожували р дочці, змогла, врешті-решт, із приємністю приступити до споживання холодної шинки та курки. Елізабет почала поволі відходити. Але спокійна пауза тривала недовго, бо по закінченні вечері заговорили про музику та співи, і вона з жахом побачила, що Мері — після нетривалих умовлянь — збирається потішити компанію. Частими промовистими поглядами і знаками Елізабет спробувала запобігти вияву такої послужливості, але надаремне — Мері зробила вигляд, що не зрозуміла їх. Вона була у захваті від такої можливості продемонструвати своє виконавське вміння і тому почала співати. Елізабет, не відводячи очей, спостерігала за нею з украй болісними почуттями; прослухавши декілька куплетів, вона з нетерпінням чекала на закінчення пісні, але марно — Мері, розцінивши схвальні вигуки присутніх як заохочення, після нетривалої паузи почала співати знову. Здібності Мері явно були недостатніми для такого виступу: вона мала слабкий голос і неприродно-манірний стиль виконання. Елізабет ладна була вмерти від сорому. Вона поглянула на Джейн, аби подивитися, як та переносить таку муку, але сестра її спокійнісінько розмовляла з Бінглі. Тоді вона поглянула на двох його сестер і побачила, що ті роблять одна одній насмішкуваті знаки. Потім Елізабет перевела погляд на Дарсі, однак вираз його обличчя залишався непроникнуто-серйозним і поважним. Вона поглянула на свого

батька, благаючи, щоб той втрутився, бо Мері могла отак проспівати всю ніч. Він зрозумів натяк, і, коли Мері скінчила другу пісню, голосно сказав:

— Мабуть, на цьому досить, моя дитино. Ти виступала просто прекрасно і втішала нас своїм співом достатньо довго. Нехай тепер інші дівчата поспівають.

Мері зробила вигляд, що не почула, та явно знітилась; Елізабет стало ніяково за неї і за свого батька, і вона почала побоюватися, що її спроба не дала потрібного результату. Тож тепер настала черга інших присутніх сказати своє слово.

— Якби мені, — мовив містер Коллінз, — випало щастя вміти співати, то мені було б надзвичайно приємно потішити товариство якоюсь гарною піснею, оскільки вважаю музику безневинним заняттям, котре аж ніяк не суперечить професії священника. Однак водночас я не збираюся стверджувати, що ми маємо право приділяти їй надто багато свого часу, бо в житті треба займатись і багатьма іншими справами, а в парафіяльного священника таких справ багато. Найголовніше — це розподілити десятину таким чином, аби не скривдити себе і не забути при цьому про свого покровителя чи покровительку. Крім того, він має писати проповіді; а решти часу якраз вистачає на виконання парафіяльних обов'язків, а також на догляд та поліпшення свого помешкання, котре він просто зобов'язаний зробити якомога більш зручним і затишним. А ще я вважаю немаловажним, аби священник був чуйним і доброзичливим до всіх, а особливо до тих, кому він завдячує своєю посадою. Останнє я вважаю його обов'язком — і поганій думки я був би про того, хто не скористався б можливістю висловити свою повагу до родичів цих людей.

Свою промову, настільки гучну, що її почула половина присутніх у кімнаті, містер Коллінз закінчив поклоном у бік містера Дарсі. Декотрі з подивом витріщилися на нього, дехто пирснув, але, здається, ніхто не зрадів так, як зрадів містер Беннет. Дружина ж його цілком серйозно вихваляла містера Коллінза за таку розважливу промову, пошепки зазначивши леді Лукас, що він є надзвичайно розумним і добропорядним молодим чоловіком.

Елізабет подумалося, що коли б навіть члени її родини заздалегідь домовилися продемонструвати всі свої здібності протягом одного вечора, то все одно б їм не вдалося зробити це з більшим завзяттям та успіхом, ніж зараз, а її сестрі та містеру Бінглі надзвичайно поталанило, що останній просто не помітив якоїсь частини цієї демонстрації і взагалі — не мав схильності дратуватися з приводу тих дурощів, свідком яких він безперечно став. Звичайно ж, погано, що дві його сестри та містер Дарсі мали таку прекрасну можливість понасміхатися над її родичами, і вона ніяк не могла вирішити, що було більш нестерпним: мовчазне презирство з боку означеного джентльмена чи нахабно-розв'язні посмішки двох дам.

Решта вечора принесла їй мало радощів. Постійно надокучував містер Коллінз, який уперто крутився біля неї. Йому не вдалось умовити її потанцювати з ним, але прекрасно вдалося відстрашити від неї інших кавалерів. Марно благала вона його поспілкуватися з кимось іще, марно пропонувала відрекомендувати його якійсь іншій дівчині серед присутніх. Він запевнив Елізабет, що до танців йому зовсім байдуже і що

головне своє завдання він вбачав у всіляких виявах уваги на її адресу, аби таким чином їй сподобатися; саме тому він і вирішив не відходити від неї весь вечір. І ніякі аргументи не могли похитнути його рішучості чинити саме так. Полегшенням своєї незavidної долі Елізабет завдячувала своїй приятельці міс Лукас, котра часто підходила до них і співчутливо відволікала на себе говірливість містера Коллінза.

Але з іншого боку, вона звільнилася від подальших виявів образливої для неї уваги містера Дарсі. Він часто опинявся зовсім недалеко від неї і, хоча ні з ким не спілкувався, все ж не наважувався підійти й почати розмову. Вона відчувала, що це є можливим наслідком її згадок про містера Вікхема, і тому не могла нарадуватися.

Компанія з Лонгберна від'їхала останньою з усього запрошеного товариства, бо завдяки хитрощам місіс Беннет їм довелося чекати на карету ще п'ятнадцять хвилин після того, як усі інші вже поїхали; це також дало змогу побачити, наскільки палко дехто з гостинних господарів бажав їхнього від'їзду. Місіс Герст і її сестра відкривали рота тільки для того, щоб поскаржитися на втому, та явно хотіли якомога швидше залишитися на самоті. Вони опиралися будь-яким спробам місіс Беннет зав'язати розмову і таким чином поширювали апатію на решту товариства, котре й так нудилося від довжелезних промов містера Коллінза, що розсипався в подяках містеру Бінглі та його сестрам за вишуканий прийом і за ті гостинність та ввічливість, що вони їх виявили щодо своїх гостей. Дарсі ж — немов води у рот набрав. Містер Беннет — теж мовчки — насолоджувався сценою. Містер Бінглі та Джейн стояли трохи осторонь і розмовляли тільки між собою. Елізабет мовчала так само вперто, як і місіс Герст разом із міс Бінглі; і навіть Лідія втомилася настільки, що сил у неї вистачало лише на те, щоб час від часу промовляти: "Боже, як я втомилася", — несамовито при цьому позіхаючи.

Коли ж вони нарешті підвелися, щоб попрощатися, то місіс Беннет почала надзвичайно ввічливо та надзвичайно настирливо висловлювати надію на нову зустріч із господарями будинку тепер уже у Лонгберні, а потім звернулася особисто до містера Бінглі, запевнивши, що він зробить велику милість, якщо заїде до них повечеряти в будь-який час без зайвих церемоній і формального запрошення. Бінглі з радісною вдячністю погодився і, не довго думаючи, пообіцяв заїхати при першій же нагоді після свого повернення з Лондона, куди він мав ненадовго вирушити наступного дня.

Місіс Беннет цілковито вдовольнилась і полишила будинок із приємним переконанням, що, зважаючи на необхідні приготування і домовленості, замовлення нових карет і весільного вбрання, через три або чотири місяці вона неодмінно побачить свою доньку хазяйкою Недерфілда. Стосовно заміжжя Елізабет вона була так само впевнена і так само задоволена, хоча і меншою мірою. З усіх своїх дочок Елізабет вона любила найменше; і хоча її сподіваний чоловік і їхній шлюб були для місіс Беннет цілком прийнятними, цінність і першого, і другого тьмяніла перед величиною містера Бінглі та Недерфілда.

Розділ XIX

Наступний день у Лонгберні став початком нової дії: містер Коллінз учинив формальне освідчення. Вирішивши не гаяти часу, оскільки його відпустка мала

закінчитися наступної суботи, і не страждаючи від почуття непевності в собі навіть у такий важливий момент, він заходився виконувати все як годиться, з дотриманням усіх тих формальностей, котрі він вважав невід'ємною частиною цієї процедури. Заставши незабаром після сніданку місіс Беннет разом із Елізабет і однією з молодших сестер, він звернувся до матері з такими словами:

— Пані, чи можу я сподіватися, що своїм авторитетом ви вплинете на вашу прекрасну дочку Елізабет, коли я попрохаю надати мені честь мати з нею приватну бесіду сьогодні вранці?

Не встигла Елізабет почервоніти від несподіванки, як місіс Беннет із готовністю відповіла:

— О Господи! Ну звичайно ж! Безперечно, можете! Не сумніваюся, що Ліззі буде дуже рада, — я певна, що вона не заперечуватиме. Кітті, ходімо зі мною нагору. — Вона вже почала похапцем збирати своє шитво, як Елізабет вигукнула:

— Матінко, не треба нікуди йти. Я прошу тебе — нікуди не йди. Нехай містер Коллінз мені вибачить. Він же не скаже мені нічого такого, що іншим не можна було б слухати. А то я сама піду.

— Ліззі, що за глупство?! Будь ласка, залишайся на своєму місці. — Та побачивши, що Елізабет, із роздратованим і зніченим виглядом, дійсно збирається вишмигнути геть, місіс Беннет додала:

— Ліззі, я наполягаю, щоб ти залишилась і вислухала містера Коллінза.

Елізабет не могла противитися такому повелінню, до того ж вона миттєво збагнула, що краще розібратися з цим питанням якомога швидше і без зайвого шуму; тому вона знову сіла і спробувала, заглибившись у роботу, приховати свої почуття, бо не знала — плакати їй чи сміятися. Місіс Беннет і Кітті пішли, і, як тільки вони щезли з очей, містер Коллінз почав свою промову.

— Повірте мені, міс Елізабет, ваша скромність характеризує вас якраз із кращого боку і є продовженням ваших чеснот. Якби не цей невеличкий вияв небажання з вашого боку, то в моїх очах ви виглядали б менш привабливо, але дозвольте мені запевнити вас, що на цю розмову я отримав дозвіл вашої шановної матінки. Навряд чи ви маєте сумніви щодо мети моєї промови, однак ваша природжена делікатність може спонукати вас зробити вигляд, що ви не розумієте, про що йдеться, хоча знаки уваги з мого боку були надто виразними, щоб помилятися стосовно їх сенсу. Майже відразу, як увійшов до цього будинку, я обрав вас майбутньою супутницею мого життя. Але перед тим, як дати волю своїм почуттям до вас, я хотів би спочатку викласти причини мого бажання одружитися, ба більше того — причини мого приїзду до Гертфордшира з наміром вибрати собі дружину, що я зрештою і зробив.

Уявивши, як містер Коллінз — такий статечний та серйозний — буде давати волю своїм почуттям, Елізабет так розвеселилася, що ледь не розсміялась, і тому прогавила слухний момент, коли його ще можна було зупинити, тож він почав:

— Причини мого бажання одружитися полягають у тому, що, по-перше, я вважаю необхідним і правильним для кожного священика з пристойними статками (як у мене)

бути взірцем подружнього життя у своїй парафії. По-друге, я переконаний, що одруження додасть мені щастя; по-третє (мабуть, це мало бути першим пунктом), одруження радила і рекомендувала мені саме та надзвичайно шляхетна пані, яку я маю честь називати своєю покровителькою. Аж двічі (і з власної волі!) зволила вона висловити мені свою думку з цього приводу; це було якраз у той суботній вечір напередодні моєї поїздки сюди — у перерві між партіями в кадрили, коли місіс Дженкінсон зручніше влаштувала ослінчик для ніг міс де Бург. Леді Кетрін сказала: "Містере Коллінз, вам треба одружитися. Такий священник, як ви, мусить бути одруженим. Зробіть правильний вибір, заради мене і заради себе, — знайдіть собі шляхетну жінку, щоб була вона діяльною та умілою господинею, щоб була вона привченою не задирати носа, а належним чином розпоряджатися вашими скромними доходами. Отака моя порада. Знайдіть таку жінку якомога швидше, привезіть її до Гансфорда, а я зроблю їй візит". Між іншим, дозвольте мені зазначити, шановна моя кузино, що увагу і доброзичливість до мене з боку леді Кетрін де Бург я вважаю далеко не останньою перевагою, яку маю у своєму розпорядженні. Ви побачите, що її манери настільки гарні, що не піддаються моему описанню; їй сподобаються ваша жвавість та дотепність, особливо якщо врахувати, що свій пом'якшувальний вплив на них справлятимуть ті шанобливість і повага, що їх неодмінно вселятиме в вас її високе суспільне становище. Ось такими є мої загальні аргументи на користь одруження; залишається тільки розповісти, чому саме я спрямував свої погляди на Лонгберн, а не на власну округу, в котрій, запевняю вас, є багато дуже цікавих молодих жінок. Справа, бачите, полягає в тому, що я маю успадкувати цей маєток після смерті вашого шановного тата (дай йому Бог здоров'я прожити ще багато років). Тому я не міг заспокоїтися, доки не вирішив узяти за дружину одну з його дочок, аби зробити втрату менш відчутною після того, як станеться ця сумна подія, котра, як я вже сказав, може трапитись і через багато років. Ось такими міркуваннями я керувався, моя прекрасна кузино; тішу себе думкою, що це не змінить вашої думки про мене на гірше. А тепер мені тільки лишається виразами надзвичайно емоційними запевнити вас у шаленості мого кохання до вас. Мені зовсім байдуже до вашого приданого, тому я не буду висувати вашому батькові претензій із цього приводу, оскільки прекрасно усвідомлюю, що їх не можна буде задовольнити, бо ті чотири відсотки у вигляді тисячі фунтів, що ви їх зможете отримати лише після смерті батька, — це все, на що ви взагалі можете розраховувати. Тому в цьому відношенні я справлятиму повну мовчанку; можете не сумніватися: жоден недостойний докір ніколи не злетить з моїх вуст після нашого одруження.

Тут Елізабет відчула, що його конче необхідно перепинити.

— Вам не здається, що ви надто поспішаєте, пане? — скрикнула вона. — Не забувайте, що я ще не дала відповіді. Тож давайте я зроблю це, не гаючи часу. Прийміть мої подяки за ті компліменти, що я їх од вас вислухала. Я розумію, що ваша пропозиція заміжжя — то велика для мене честь, але я не приймаю її й інакше вчинити не можу.

— Знаю, знаю, — відповів містер Коллінз, байдужливо махнувши рукою. — Всі ви, дівчата, зазвичай відкидаєте пропозиції заміжжя, коли вони робляться вперше, хоча потайки готові їх прийняти. Інколи відмова повторюється другого і навіть третього разу. Тому я зовсім не розстроений почутим і сподіваюся невдовзі повести вас до олтаря.

— Бігме, ви мене дивуєте, пане, — вигукнула Елізабет, — бо після моєї заяви ваша надія дійсно виглядає дещо дивною. Кажу вам — я не з тих відчайдушних дівчат (якщо такі взагалі бувають), котрі ризикують своїм щастям, відкладаючи прийняття пропозиції до того часу, коли вона буде зроблена вдруге. Відмовляючи вам, я ніскільки не жартую. Особисто ви не здатні принести мені щастя, і я переконана, що я — остання жінка на світі, яка зможе принести щастя вам. Запевняю вас — якби ваша приятелька леді Кетрін знала мене, то вона точно визнала б мене непідходящою для цієї ролі.

— Я не певен, що леді Кетрін дійсно була б такої думки про вас, — мовив, замислившись, містер Коллінз, — не думаю, що вона була б налаштована проти вас. Можете не сумніватися: коли я матиму честь знову зустрітися з її світлістю, то я в найшанобливіших виразах опишуватиму їй вашу скромність, ощадливість та інші позитивні риси.

— Слухайте-но, містере Коллінз, не треба вам так мене вихваляти. Я прошу вас дати мені змогу судити самій; зробіть мені комплімент: повірте в те, що я кажу. Я бажаю вам щастя і багатства, тож відмовляючи вам, я роблю все від мене залежне, щоб ви не стали нещасним і бідним. Освідчившись мені, ви тим самим, напевне, вгамували докори сумління щодо нашої родини, тож можете тепер не картати себе і набувати прав власника маєтку, як тільки той залишиться без господаря. Тому давайте вважати цю справу вирішеною.

Після цієї промови Елізабет підвелась і вже була вийшла з кімнати, як містер Коллінз звернувся до неї з такими словами:

— Коли я матиму честь говорити з вами на цю тему вдруге, то сподіваюсь отримати відповідь, сприятливішу за ту, яку ви дали мені щойно. Наразі ж я зовсім не збираюся звинувачувати вас у бездушності, тому що знаю — ваша стаття має вкорінену звичку відхиляти пропозицію, коли та робиться вперше; можливо, що зараз ви — у повній відповідності до правдивої жіночої вдачі — сказали все це для того, щоб заохотити мої подальші залицяння.

— Містере Коллінз, — запально вигукнула Елізабет, — ви мене просто ошелешуєте. Якщо все, що я вам досі сказала, видається вам різновидом заохочення, то я дійсно не знаю, як висловити свою відмову таким чином, аби ви переконалися, що це — справді відмова.

— Дозвольте потішити себе думкою, люба моя кузино, що ваше неприйняття моєї пропозиції це лише формальність, і не більше. Якщо висловлюватися коротко, то я маю підстави так вважати: пропозиція моєї руки не є недостойною того, щоб ви її прийняли, і пропонуваній мною шлюб — річ для вас украй бажана. Моє становище в суспільстві, мої добрі стосунки з родиною де Бург і мої кривні зв'язки з родиною вашою — все це

вагомі аргументи на мою користь. Крім цього, зважте на те, що, попри всі ваші численні принади, останні зовсім не є запорукою того, що подібна пропозиція буде зроблена вам удруге. На жаль, ваша частка у спадщині є настільки малою, що вона цілком спроможна звести нанівець чарівливий вплив вашої краси та інших ваших достоїнств. Роблячи таким чином висновок про несерйозність вашого неприйняття моєї пропозиції, я волію радше пояснити його вашим бажанням посилити мою любов, збудивши в мені почуття непевності, — у повній відповідності зі звичками прекрасної статі.

— Повірте мені, добродію, я зовсім не претендую на витончені хитрощі, спрямовані на те, щоб позбиткуватися над поважною людиною. Якби ви повірили в мою щирість, то це було б найкращим компліментом на мою адресу з вашого боку. Я безмежно вдячна вам за ту честь, яку ви зробили мені вашою пропозицією, але її прийняття для мене абсолютно неможливе. Проти цього постають усі мої почуття. Висловитися зрозуміліше я просто не можу. Не думайте, що я — якась розумна й хитра дівка, що хоче змусити вас страждати. Я — розважлива людина, котра говорить вам щирсерду правду.

— Ви — сама чарівливість! — скрикнув містер Коллінз у пориві незграбної галантності. — Тепер я цілковито переконався, що коли моя пропозиція буде підкріплена вагомим авторитетом ваших прекрасних батьків, то ви неодмінно відповісте на неї згодою.

Елізабет уже просто не знала, чим відповісти на такий затятий та настирливий самообман, і тому промовчала та негайно вийшла, вирішивши при цьому, що коли містер Коллінз буде вперто ставитися до її відмов як до улесливого заохочення, то вона звернеться до свого батька, котрий сформулює негативну відповідь у такий спосіб, що її нарешті зрозуміють належним чином і поведінку її не сприймуть помилково за властиві прекрасній статі манірність та кокетство.

Розділ XX

Недовго залишався містер Коллінз сам на сам із приємними думками про своє вдале залицяння, бо місіс Беннет, котра нетерпляче знемагала у вестибюлі, чекаючи на закінчення розмови, щойно побачивши, як Елізабет відчинила двері та промайнула повз неї до сходів, швидко ввійшла до сніданкової кімнати й палко поздоровила його (і себе) з щасливими перспективами їхнього майбутнього родичання. Містер Коллінз відповів на ці привітання так само палко й радісно, а потім почав розповідати подробиці їхньої з Елізабет розмови, наслідком якої він мав, за його словами, всі підстави бути задоволеним, оскільки вперта відмова з боку його кузини є лише свідченням скромності та правдивої делікатності її вдачі.

Однак такі відомості просто ошелешили місіс Беннет. Вона й ладна була розділити радість із приводу того, що своєю відмовою Елізабет лише заохотила містера Коллінза, але все одно не могла погодитися з такою його думкою й відверто про це сказала.

— Але запевняю вас, містере Коллінз, — додала вона, — що ми змусимо Ліззі поводитися розважливо. Я негайно поговорю про це з нею сама. Дівчина вона вперта і дурноверха, а тому не розуміє власної вигоди. Але я зроблю так, що вона її зрозуміє.

— Вибачте, що перепиняю вас, пані, — вигукнув містер Коллінз, — але якщо вона дійсно вперта й дурноверха, то чи зможе вона стати підходящою дружиною для людини мого становища? Я ж бо прагну щастя в сімейному житті, і таке прагнення є абсолютно природним. Якщо Елізабет і надалі відкидатиме мої пропозиції, то, може, краще не силувати її прийняти їх, бо якщо ваша дочка і справді має такі вади характеру, то вона не зможе зробити мене щасливим.

— Та що ви, пане, ви просто неправильно мене зрозуміли, — перелякано вигукнула місіс Беннет. — Ліззі вперта лише в таких справах. У всьому ж іншому вона — найпривітніша дівчина, яку тільки можна зустріти. Не турбуйтеся, зараз я піду до містера Беннета, і незабаром ми все владнаємо.

Не встиг містер Коллінз їй відповісти, як вона поквапилася до свого чоловіка і, зайшовши до бібліотеки, вигукнула:

— Агов, містере Беннет, ходіть негайно сюди, бо ми спантеличені та просто не знаємо, що робити. Зараз же ходіть сюди і примусьте Ліззі вийти заміж за містера Коллінза, бо вона клядеться, що їй не потрібен такий чоловік, тож якщо ви не поквапитеся і не змусите її передумати, то передумає містер Коллінз і скаже, що йому не потрібна така дружина.

Містер Беннет одірвався від книги і подивився на свою дружину зі спокійною байдужістю, на яку не вплинув ні її прихід, ні її повідомлення.

— Вибачте, але я вас не розумію, — сказав він, коли місіс Беннет закінчила свою промову. — Про кого ви говорите?

— Про містера Коллінза і Ліззі. Ліззі заявляє, що їй не потрібен містер Коллінз, а містер Коллінз уже починає замислюватися, а чи потрібна йому Ліззі.

— Чим же я можу тут зарадити, якщо вони не хочуть одне одного? Значить, це безнадійна справа.

— Я хочу, щоб ви самі поговорили з Ліззі. Скажіть, що ви наполягаєте на тому, щоб вона вийшла за нього заміж.

— Що ж, покличте її сюди. Нехай почує мою думку. Місіс Беннет смикнула дзвоника, і міс Елізабет покликали до бібліотеки.

— Іди-но сюди, дитино, — сказав містер Беннет, коли вона з'явилася. — Я послав за тобою в дуже важливій справі. Я так розумію, що містер Коллінз запропонував тобі вийти за нього заміж. Це правда? — Елізабет відповіла, що правда. — Прекрасно. І цю пропозицію заміжжя ти відкинула, так?

— Так, добродію.

— Прекрасно. А тепер — до суті справи. Ваша мати наполягає на тому, щоб ви цю пропозицію прийняли, чи не так, місіс Беннет?

— Так, і якщо вона цього не зробить, то я більше не хочу її бачити.

— Що ж, Елізабет, ти маєш із двох лих вибрати менше. Починаючи з сьогоднішнього дня ти мусиш стати чужинкою для батька або для матері. Якщо ти не вийдеш заміж за містера Коллінза, то тебе не захоче бачити твоя мати, а якщо ти вийдеш за нього заміж, то тебе не захочу бачити я.

Елізабет не могла не посміхнутися, почувши таке завершення цієї промови; але місіс Беннет, котра ще раніше переконала себе, що її чоловік ставився до цієї справи так само, як вона, була розчарована надзвичайно.

— Що означають оці ваші слова, містере Беннет? Ви ж обіцяли мені, що наполягатимете на тому, щоб вона вийшла за нього заміж!

— Люба моя, — відповів її чоловік, — я прошу для себе дві невеличких поблажки. По-перше, дозвольте мені вільно користуватися моїм розумінням цієї ситуації, і — по-друге — своєю власною кімнатою. Я хотів би якомога скоріше залишитися наодинці в моїй бібліотеці.

Однак місіс Беннет і не думала здаватися, незважаючи на розчарування, якого вона зазнала з боку свого чоловіка. Знов і знов намагалася мати умовити Елізабет, застосовуючи при цьому то погрози, то лестощі. Вона навіть спробувала залучити на свій бік Джейн, але та — хоча й дуже ввічливо — відмовилася втрутитись. Елізабет же на наскоки матері відповідала то із щиросердим запалом, то з веселою грайливістю. Її манери мінялись, однак її рішучість залишалася незмінною.

Тим часом містер Коллінз на самоті розмірковував над тим, що трапилося. Про себе він був надто гарної думки, щоб зрозуміти мотиви відмови кухарки; і хоча вона й зачепила його гордість, він не мав якихось інших причин страждати. Його почуття до Елізабет були повністю надуманими, а її здатність заслуговувати материнські докори внеможливлювала будь-який жаль з його боку.

Доки в родині панував переполох, до них у гості на цілий день зайшла Шарлотта Лукас. У вестибюлі до неї підскочила Лідія й гучним шепотом випалила:

— Як добре, що ви прийшли! Тут таке відбувається! Як ви гадаєте — що трапилося сьогодні вранці? Містер Коллінз запропонував Ліззі вийти за нього заміж, а вона йому відмовила!

Не встигла Шарлотта їм відповісти, як до них приєдналася Кітті, котра принесла ту ж саму новину, а тільки-но вони увійшли до сніданкової кімнати, де самотньо сиділа місіс Беннет, як вона теж заговорила на ту саму тему, закликаючи міс Лукас виявити співчуття та спробувати умовити свою подругу Ліззі вчинити у відповідності з побажаннями всієї родини.

— Серденько міс Лукас, допоможіть мені, благаю вас, — мовила вона жалісним тоном, — бо ніхто мене не підтримує, ніхто не співчуває, всі мене ображають, і нікому не шкода моїх розторсаних нервів.

Від необхідності відповідати Шарлотту врятувала поява Джейн та Елізабет.

— Ага, явилася! — продовжила місіс Беннет. — Ще й робить вигляд, що нічого не сталось, а до нас їй байдуже, наче ми живемо десь у Йорку, щоб тільки давали можливість чинити так, як їй заманеться. Але слухай, що я тобі скажу, міс Ліззі: якщо тобі стукне в голову ось так відмовлятися від кожної пропозиції заміжжя, то ти ніколи не вийдеш заміж, і я не знаю, хто утримуватиме тебе, коли помре твій батько. Особисто я тебе утримувати не зможу — попереджаю заздалегідь. Віднині я знати тебе не бажаю. Я сказала тобі в бібліотеці, що не розмовлятиму з тобою, і ти переконаєшся, що

я здатна тримати своє слово. Мені неприємно розмовляти з неслухняними дітьми. І взагалі — мені з усіма неприємно розмовляти! Люди, котрі — як і я — страждають од нервових розладів, не мають схильності до розмов. Хто б тільки знав, як я страждаю! Але це завжди так: тим, хто не скаржиться, ніхто й не співчуває.

Її дочки мовчки слухали цей душевний вилив, прекрасно усвідомлюючи, що будь-яка спроба урезонити й заспокоїти матір лише збільшить її роздратування. Тому вона говорила і говорила, і ніхто з них її не перепиняв, аж доки до них не приєднався містер Коллінз, котрий увійшов до кімнати з виглядом іще більш статечним, ніж зазвичай. Забачивши його, місіс Беннет звернулася до дівчат:

— А зараз усі ви, чуєте — всі! — замовкніть, а ми з містером Коллінзом трохи поговоримо сам на сам.

Елізабет потихеньку вийшла з кімнати, слідом за нею вирушили Джейн та Кітті, але Лідія вперлася, твердо вирішивши почути все, що зможе; а Шарлотта, затримавшись спочатку через чемність містера Коллінза, котрий побіжно поцікавився, як почуваяться вона та її родина, а потім — через власну допитливість, вдовольнилася тим, що відійшла до вікна та удала, наче нічого не чує. Тож трагічним тоном місіс Беннет почала очікувану розмову:

— О, містере Коллінз!

— Шановна пані, — відповів він, — давайте більше ніколи не будемо згадувати про цю справу. — Я далекий од того, — продовжив він голосом, у якому звучало невдоволення, — щоб засуджувати поведінку вашої дочки. Здатність змиритися з неприємністю, якої не можна уникнути, є обов'язком усіх нас, і особливо — обов'язком молодого чоловіка, котрому, як мені, пощастило змолоду обійняти високу посаду, тож мені хочеться вірити, що я вже змирився. Можливо, чималою мірою цьому посприяв сумнів у тому, що я був би цілковито щасливою людиною в тому разі, якби моя прекрасна кузина удостоїла мене честі вийти за мене заміж, бо я часто помічав, що смирення ніколи не буває таким повним, як тоді, коли втрачене благо починає втрачати в наших очах якусь міру своєї привабливості. Шановна пані, сподіваюся, ви не вважатимете моєю неповагою до вашої родини те, що я припиняю претензії на руку вашої дочки, шанобливо не попросивши вас та містера Беннета застосувати вашу батьківську владу на мою користь. Одначе боюсь, що моя поведінка може викликати осуд через те, що я прийняв відмову з уст вашої дочки, а не від вас особисто. Та всім нам властиво помилятися. Бачить Бог, весь час, поки вирішувалася ця справа, я тільки хотів, аби було як краще. Мій намір полягав у тому, щоб здобути собі приємну й доброзичливу супутницю життя, належним чином врахувавши при цьому інтереси вашої родини, і якщо у моїй поведінці було щось гідне осуду, то прошу мене вибачити.

Розділ XXI

Обговорення пропозиції містера Коллінза вже майже закінчилось, і Елізабет лишилося тільки потерпати від неминучих у таких випадках неприємних почуттів та інколи — від сварливих докорів матері. Що ж до самого містера Коллінза, то його почуття висловлювалися головним чином не через ніяковість чи пригніченість або

намагання уникати її, а через стриманість манер та невдоволену мовчанку. З Елізабет він майже не розмовляв, і свою запопадливу шанобливість, котрою він так пишався, звернув тепер у бік міс Лукас. Вона слухала його з чемною увагою, тим самим зробила величезне полегшення всім, а особливо — своїй подрузі.

Наступний день не приніс поліпшень ні поганого гумору міс Беннет, ні її поганого самопочуття, а містер Коллінз перебував у тому ж стані ображеної гідності. Елізабет сподівалася, що обурення скоротить його візит, але, як виявилось, воно аж ніяк не вплинуло на його плани. Раз він узяв відпустку до суботи, то до суботи він мав у них і залишитися.

Поснідавши, дівчата вирушили до Меритона, щоб дізнатися, чи не повернувся, бува, містер Вікхем, і пожалкувати з приводу його відсутності на балу в Недерфілді. Він зустрів їх, коли вони входили до міста, і провів до їхньої тітки, де багато говорилося про його жаль і роздратування, а також про стурбованість дівчат його відсутністю. У розмові ж з Елізабет містер Вікхем сам зізнався, що не прибув на бал із власної волі.

— Коли надійшов час, — сказав він, — то я вирішив, що з містером Дарсі мені краще не зустрічатися, що я не перенесу багатогодинного перебування з ним в одній кімнаті і в одному товаристві і що можуть статися сцени, котрі будуть неприємними не лише для мене.

Елізабет високо оцінила його поблажливість і витримку, а на зворотному шляху, коли Вікхем із приятелем проводжали їх до Лонгберна, перший приділяв увагу лише їй, тож вони мали достатньо часу, щоб докладно про все поговорити й чемно засвідчити одне одному свої дружні почуття. Від того, що він їх супроводжував, Елізабет мала подвійну вигоду: це було надзвичайно приємно їй самій і, крім того, давало можливість відрекомендувати його її батькам.

Невдовзі після їхнього повернення Джейн отримала листа з Недерфілда; вона відкрила його негайно. Конверт містив невеличкий елегантний аркуш лощеного паперу, геть увесь списаний красивим і плавним жіночим почерком. Елізабет спостерігала, як мінявся вираз обличчя її сестри, коли та читала його, часто зосереджуючи увагу на окремих реченнях. Джейн швидко взяла себе в руки і, відклавши листа, спробувала — зі своєю звичною жвавистю — приєднатися до загальної розмови, та Елізабет збентежилася настільки, що навіть забула про Вікхема, а тількино він та його товариш пішли, Джейн поглядом запросила її піднятися разом із нею нагору. Коли вони зайшли до їхньої кімнати, Джейн мовила, дістаючи листа:

— Це — від Керолайн Бінглі; його зміст чимало мене здивував. На цей час уся їхня компанія вже покинула Недерфілд і прямує до Лондона, не маючи наміру повертатись. Ось послухай, що вона пише.

Джейн прочитала вголос перше речення, яке містило повідомлення про те, що їхнє товариство щойно вирішило невідкладно вирушити до Лондона слідом за своїм братом, аби пообідати в будинку містера Герста на Гровнор-стріт. Потім ішлося про таке: "Моя люба подруго, я не буду удавати, що жалкуватиму ще за чимось у Гертфордширі, крім вашого товариства. Але ми сподіваємося, що в якийсь період у майбутньому ми ще не

раз матимемо приємність поспілкуватись, а поки що біль розлуки можна пом'якшити частим і нічим не обмеженим листуванням. Сподіваюся, що ви пристанете на цю пропозицію". — До цих пишномовних виразів Елізабет дослухалася з усією байдужістю, на яку тільки спроможна недовіра, і, хоча раптовість від'їзду здивувала її, насправді вона не бачила особливих підстав журитися — це ще не означало, що їхня відсутність в Недерфілді завадить містеру Бінглі приїздити туди. А щодо втрати їхнього товариства, то вона була переконана, що Джейн незабаром неодмінно припинить жалкувати за ним, насолоджуючись натомість спілкуванням з містером Бінглі.

— Шкода, — мовила Елізабет після невеликої паузи, — що ти не змогла побачитися зі своїми друзями до їхнього від'їзду. Але ж чи не можемо ми сподіватися, що той період майбутнього щастя, до котрого так прагне міс Бінглі, настане раніше, ніж вона розраховує, і те приємне спілкування, що ви його зазнали як подружки, незабаром відновиться, і ви втішатиметеся ним з ще більшою приємністю вже як родичі? Хіба ж уся їхня компанія зможе утримати містера Бінглі у Лондоні?

— Але Керолайн недвозначно каже, що ніхто з їхнього товариства не збирається цієї зими повертатися до Гертфордшира. Ось давай я прочитаю: "Коли мій брат поїхав од нас учора, то йому здавалося, що справу, яка покликала його до міста, можна вирішити за три-чотири дні, але оскільки ми переконані, що так не буде, і переконані також, що Чарлз, потрапивши до Лондона, вже не поспішатиме звідтіля повернутися, то ми вирішили їхати слідом за ним, аби йому не довелося коротати вільний час у незручному готелі. Багато хто з наших знайомих уже повернувся на зиму до міста; так хочеться почути, що ви, моя дорога подруго, теж вирішили приєднатися до натовпу прибуваючих до Лондона, але я знаю, що марні мої сподівання. Щиро надіюся, що на Різдво у вас буде вдосталь веселощів, які зазвичай приносить ця пора року, і що шанувальників ви матимете так багато, що не відчуватимете втрати трьох із них у нашій особі".

— З цього випливає, що цієї зими він більше не приїде.

— З цього випливає лише те, що міс Бінглі вважає, що йому не слід приїжджати.

— Чому ти так думаєш? Напевне, це його власне рішення. Він же сам собі хазяїн. Але це ще не есе. Зараз я прочитаю тобі місце, яке є для мене особливо болісним. Скажи мені все, що ти про це подумаєш, і нічого не приховуй. "Містер Дарсі жде не діждеться побачити свою сестру, і, по правді кажучи, нам не менше, ніж йому, кортить зустрітись з нею. Переконана, що жодна дівчина не здатна зрівнятися з нею красою, елегантністю та освіченістю, а те захоплення, котре вона вселяє в нас із Луїзою, вже перетворюється на серйозніше почуття, бо ми сміємо сподіватися, що невдовзі вона стане нам невісткою. Не знаю, чи ділилась я з вами своїми думками з цього приводу раніше, тож я не можу поїхати звідси, не повідавши їх вам. Сподіваюся, ви не поставитеся до них як до нерозважливих. Мій брат уже має до неї досить сильні почуття, а тепер він ще й матиме можливість бачитися з нею в обставинах украй сприятливих, бо її родичі бажають їхнього одруження не менше, ніж родичі його; а коли я скажу, що Чарлз здатен завоювати серце будь-якої жінки, то це не буде

екзальтованим перебільшенням з боку люблячої сестри. За таких сприятливих для кохання обставин і за відсутності перешкод для одруження хіба ж помилюся я, люба моя Джейн, коли висловлю надію на те, що незабаром відбудеться подія, котра стане запорукою щастя стількох людей?" — Ну, і що ти скажеш про цей пасаж, люба моя Ліззі? — мовила Джейн, коли припинила читати. — Невже не ясно? Хіба ж тут не сказано досить виразно: Керолайн не розраховує і не сподівається на те, що я стану її невісткою, вона цілковито переконана в байдужості до мене її брата і, підозрюючи про мої справжні почуття до нього, хоче застерегти мене (вкрай доброзичливо!)? З цього приводу двох думок бути не може.

— Авжеж, може, бо я маю зовсім іншу думку. Хочеш її почути?

— З величезною увагою.

— Я викладу її у двох словах. Міс Бінглі бачить, що її брат тебе кохає, і хоче, щоб він одружився з міс Дарсі. Вона їде вслід за ним до Лондона, сподіваючись його там утримати, а тебе намагається переконати, що ти йому не потрібна.

Джейн із недовірою похитала головою.

— Слухай, Джейн, повір мені, прошу тебе. Кожен, хто хоч колись бачив вас разом, не може сумніватись у його почуттях. Певна, що міс Бінглі теж у цьому не сумнівається, бо не така вже й простачка. Коли б вона побачила хоча б половину такого ж кохання до себе з боку містера Дарсі, то відразу ж заходилася б замовляти собі весільне вбрання. Але справа полягає ось у чому: для них ми недостатньо багаті й недостатньо родовиті; тому вона так і зацікавлена здобути міс Дарсі для свого брата, бо прекрасно розуміє, що коли між їхніми родинами відбудеться один шлюб, то їй набагато легше буде організувати і другий, тобто власний. Її план не позбавлений певної винахідливості й навіть може увінчатись успіхом, якщо йому не заважатиме міс де Бург. Але ж, Джейн, дорогенька моя, невже ти і справді думаєш, що раз міс Бінглі сказала про велику симпатію свого брата до міс Дарсі, то віднині він дійсно буде про тебе гіршої думки, ніж був до того вівторка, коли ви попрощались, і що вона здатна переконати його кохати не тебе, а свою подругу?

— Якби ми з тобою були однієї думки про міс Бінглі, — відповіла Джейн, — то таке твоє тлумачення цілком би мене задовольнило і заспокоїло. Але я знаю, що ти не маєш підстав так зле про неї думати. Керолайн нездатна обманювати когось навмисне; і в цьому випадку я можу лише припускати, що вона обманула сама себе.

— От молодець! Кращого пояснення й не придумаєш, а моє тебе не влаштовує. Давай, вір у те, що вона сама себе обманює! Раз ти і для неї знайшла виправдання, то бентежитися більше немає підстав.

— Але, люба моя сестро, якщо навіть уявити, що все вийде найкращим чином, то чи зможу я бути щасливою, вийшовши заміж за чоловіка, всі сестри і друзі якого воліють, аби він одружився з іншою?

— Сама вирішуй, що робити, — відповіла Елізабет, — і якщо після серйозних роздумів ти дійдеш висновку, що страждання, викликані негараздами у стосунках з його сестрами, переважатимуть щастя бути його жінкою, то я настійно рекомендую

тобі відмовити йому.

— Як ти можеш таке казати? — мовила Джейн, ледь посміхнувшись. — Ти ж прекрасно знаєш, що як би мене не пригнічувало їхнє несхвалення, все одно я не вагаючись вийду за нього заміж.

— Оце вже не чекала від тебе такого! Ну, раз так, то можеш не розраховувати на моє співчуття в цій справі.

— Але якщо цієї зими він більше не повернеться, то про мою думку ніхто й не питатиметься. Мало що може трапитися за півроку!

Елізабет зневажливо відкинула таке припущення. Ця думка видавалася їй лише бажанням Керолайн, за яким ховався її власний інтерес, і вона ні на мить не могла уявити собі, що таке бажання — хоч як відверто чи хитромудро воно було б висловлене — і справді могло вплинути на молодого чоловіка, настільки незалежного від будь-кого.

Вона доклала всіх зусиль, аби донести до сестри свої думки з цього приводу, і незабаром із задоволенням побачила, що її старання справили добрий ефект. Джейн більше не почувалася пригніченою, і в неї поступово з'явилася надія (яка інколи слабнула від невпевненості в його коханні), що Бінглі ще приїде до Недерфілда і виконає всі побажання її серця.

Вони зійшлися на тому, що місіс Беннет має дізнатися лише про від'їзд товариства й нічого — про поведінку зазначеного джентльмена. Але навіть такі куці відомості не на жарт її розхвилювали, і вона все побивалася з тієї надзвичайно неприємної обставини, що дівчата поїхали саме тоді, коли між ними та її дочками склалися такі дружні стосунки. Пожурившись отак деякий час, місіс Беннет заспокоїлась, однак, думкою про те, що містер Бінглі незабаром повернеться і приїде до Лонгберна пообідати, а на завершення вона дійшла втішного висновку, що, попри запрошення його лише на сімейний обід, вона зробить так, аби цей обід складався із двох окремих страв.

Розділ XXII

Беннети запросили на обід Лукасів, і знову більшу частину дня міс Лукас люб'язно вислуховувала містера Коллінза. Елізабет принагідно подякувала їм. "Це зберігає йому добрий настрій, — сказала вона, — і я невимовно вам вдячна". Шарлотта запевнила свою подругу, що вона рада надати таку послугу і що пожертвований нею час окупився сторицею. З її боку це було надзвичайно люб'язно, але доброта Шарлотти сягала далі, ніж могла собі уявити Елізабет: вона була спрямована на те, щоб убезпечити її від нових залицянь містера Коллінза шляхом їх спрямування у свій бік. Отака була задумка міс Лукас; і всі ознаки були настільки сприятливими, що під час їхнього розставання ввечері вона майже не сумнівалася в успіхові, якби тільки містеру Коллінзу не треба було від'їздити так швидко. Але тут вона не врахувала емоційності та незалежності його вдачі, бо саме ці риси дозволили йому з гідною поваги хитромудрістю вислизнути з Лонгберн-Хауса наступного ранку і поквапитися до Лукас-Лоджау, щоб кинутися їй в ноги. Містер Коллінз усіляко намагався вишмигнути так, аби не бути поміченим при цьому своїми кузинами, бо був переконаний, що коли це не вдасться зробити, вони

відразу ж розгадають його план, а він не бажав, аби про цю його спробу стало відомо ще до того, як вона увінчається успіхом. Хоча він і почувався досить упевнено, бо Шарлотта радо відповідала на його залицяння, все ж після невдачі в середу деякі сумніви мали місце. Однак зустріли його напрочуд добре. Міс Лукас, побачивши з вікна кімнати на горішньому поверсі, що містер Коллінз наближається до будинку, негайно опинилася внизу, щоб цілком випадково зустріти його на алеї. І зустріла вона там стільки любові та красномовства, хоч на це навіть і не сміла сподіватися.

Вони вирішили все до обопільної вигоди настільки швидко, наскільки їм це дозволили довжелезні промови містера Коллінза; а коли вони ввійшли до будинку, той почав запально благати її назвати день, коли йому судилося стати найщасливішим із смертних. Дівця ж, ухилившись наразі від відповіді на ці настирливі прохання, поставилася, однак, до його майбутнього щастя цілком серйозно. Глупство, яким містера Коллінза щедро наділила природа, позбавило його палкі освідчення геть усякого шарму, тож будь-яка жінка була б просто не в змозі довго їх вислуховувати, і міс Лукас, яка погодилася на його пропозицію виключно від щирого та безкорисливого бажання здобути собі чоловіка, було байдуже, коли саме вона його здобуде.

Вони хутенько звернулися до сера Вільяма та леді Лукас, аби отримати їхню згоду, і ті дали їй з радісною готовністю. Навіть завдяки своєму нинішньому становищу містер Коллінз був дуже підходящим женихом для їхньої дочки, котрій вони могли дати лише невелике придане, а його перспективи розбагатіти в майбутньому були цілком реальними та недвозначними. З більшою ніж будь-коли ревністю леді Лукас відразу ж почала прикидати, скільки приблизно років лишилося жити містеру Беннету, а сер Вільям висловив своє тверде переконання, що, коли містер Коллінз стане власником маєтку Лонгберн, йому та його дружині буде вкрай доречно зробити візит до Сент-Джеймса. Коротше кажучи, вся родина була в захваті від такої події. У молодших дівчат почала з'являтися надія показуватися при дворі на рік чи два раніше, ніж вони сподівались, а хлопці позбулися своїх побоювань, що Шарлотта так і помре старою дівкою. Сама ж Шарлотта поводитися більш-менш спокійно. Загалом вона почувалася задоволеною. Певна річ — містер Коллінз не був ані розумним, ані приємним, спілкування з ним лише дратувало та наганяло нудьгу, а його палке кохання до неї явно було удаваним. Але все одно — це був її майбутній чоловік. Вона ніколи не мала високої думки ні про чоловіків, ні про заміжжя, та шлюб завжди був її метою. Він являв собою єдиний благопристойний спосіб матеріального забезпечення для молодих жінок із гарною освітою, але поганим приданим. Особистого щастя він не гарантував, але був для них найприємнішим способом захиститися від злиднів. І ось цей захист вона нарешті собі забезпечила; і тепер, у віці двадцяти семи років, далеко не вродливиця, вона збагнула, що їй поталанило надзвичайно. Обставиною менш приємною мав стати подив, котрий ця подія мусила викликати в Елізабет Беннет, чию дружбу Шарлотта цінувала більше за будь-чию. Елізабет неодмінно здивується і, може, навіть образиться на неї, бо така зневага безперечно зачепить її почуття, незважаючи на її тверду і остаточну відмову. Тож Шарлотта вирішила сама їй про все розповісти і тому наказала

містеру Коллінзу нікому ні про що не натякати, коли той повернеться до Лонгберна, щоб пообідати. Він із готовністю пообіцяв їй зберігати таємницю, та це коштувало йому великих зусиль, бо допитлива цікавість, збуджена його тривалою відсутністю, проривалася після його повернення такими прямими запитаннями, що йому знадобилося виявити неабияку винахідливість, аби уникнути таких же прямих відповідей. Для містера Коллінза це був акт самозречення, бо йому страх як кортіло всім розповісти про своє вдале женитися.

Оскільки подорож його мала розпочатися надто рано, щоб побачитися з кимось із родини, церемонія прощання відбулася тоді, коли жінки збиралися йти спати; місіс Беннет надзвичайно чемно і сердечно сказала, що буде дуже рада знову прийняти містера Коллінза у Лонгберні, якщо той коли-небудь буде поруч у якихось справах.

— Шановна пані, — відповів той, — я дуже вдячний за це запрошення, бо саме його і сподівався отримати; можете бути певними, що я скористаюся ним при першій же нагоді.

Всі отетеріли від здивування, а містер Беннет, який зовсім не бажав швидкого повернення містера Коллінза, тут же сказав:

— А може, не варто драгувати леді Кетрін, шановний добродію? Може, вам краще знехтувати родинними зв'язками, ніж мати ризик викликати невдоволення своєї покровительки?

— Шановний добродію, — відповів містер Коллінз, — я дуже вдячний вам за це дружнє попередження, тож можете не сумніватися, що я не робитиму таких важливих кроків без згоди на те її світлості.

— Обережність вам аж ніяк не завадить. Ризикувати можна чим завгодно, але не її добрим до вас ставленням; тож, якщо ви побачите, що ваше бажання зробити нам новий візит може викликати незадоволення її світлості — а це я вважаю цілком вірогідним, — краще сидіть собі вдома і вдовольняйтеся тим, що коли ви не приїдете, то ми не надто образимося.

— Повірте мені, шановний добродію, ваша добросерда увага спонукає мене до ще більшої вдячності; даю вам слово, незабаром я надішлю вам подячного листа за всю вашу доброту і за всі інші вияви поваги до мене під час мого перебування у Гертфордширі. Що ж до моїх прекрасних кузин, то попри те, що моя відсутність буде недовгою, я все одно хочу побажати їм здоров'я та щастя, не роблячи при цьому винятку і для моєї кузини Елізабет.

Відповівши йому з належною чемністю, жінки пішли собі; всі вони одна не менше одної були здивовані тим, що містер Коллінз задумував швидко повернутися. Місіс Беннет зрозуміла це як його бажання освідчитись якійсь із її молодших дочок і подумала, що, може, їй доведеться вмовляти Мері прийняти його пропозицію. Остання розцінювала його здібності набагато вище, ніж інші дівчата; в його розумуваннях була солідність, котра часто її вражала. Вона, щоправда, аж ніяк не вважала його розумнішим за себе, та їй здавалося, що, спонуканий її прикладом до читання і самовдосконалення, він з часом міг стати приємним компаньйоном. Але наступного

ранку всім надіям такого штибу настав кінець. Невдовзі після сніданку до них зайшла міс Лукас і у бесіді віч-на-віч з Елізабет розповіла тій про вчорашню подію.

За останні день-два Елізабет уже спадало на думку, що містеру Коллінзу може стукнути в голову, наче він закоханий у її подругу, та їй здавалося, що Шарлотта така ж далека від бажання заохочувати його, як і вона сама. Тому її здивування було таким великим, що вона скрикнула, вийшовши за межі правил пристойності:

— Заручення з містером Коллінзом?! Люба моя Шарлотто, це неможливо!

Незворушний вираз обличчя, котрий міс Лукас примудрялася зберігати протягом своєї розповіді, змінився на вираз розгубленості, коли вона зачула такий докір, хоча нічого іншого їй не чекала. Швидко взявши себе в руки, Шарлотта спокійно відповіла:

— А чому ти дивуєшся, люба моя Елізо? Невже вважаєш містера Коллінза неспроможним справити добре враження на жінку тільки тому, що йому не пощастило справити таке враження на тебе?

Та Елізабет уже встигла отямитись і через силу, але досить переконливо запевнила подругу, що перспектива такого шлюбу видається їй украй привабливою і що вона бажає їй усіх мислимих гараздів.

— Знаю, що ти відчуваєш, — відповіла Шарлотта. — Напевне, здивована, вкрай здивована, тому що зовсім недавно містер Коллінз хотів узяти шлюб з тобою. Та коли ти гарненько про все це подумаєш, то, гадаю, схвально поставишся до мого вчинку. Мені чужі романтичні настрої, ти ж знаєш. Я ніколи їх і не мала. Все, що мені потрібно, — це затишна домівка, а враховуючи вдачу містера Коллінза, його родинні зв'язки та становище, я переконана, що маю з ним не менший шанс на щастя, ніж більшість тих, хто починає подружнє життя.

Елізабет тихо відповіла: "Безперечно". І після ніякової паузи вони приєдналися до решти родини. Шарлотта не затрималась у них надовго, тож Елізабет невдовзі лишилася на самоті та змогла обміркувати почуте. Довго вона не могла примиритися з самою думкою про таку непідходящу партію. Дивакуватість містера Коллінза, котрий за три дні примудрився зробити дві шлюбні пропозиції, не йшла ні в яке порівняння з тим, що останню його пропозицію було прийнято. Елізабет завжди підозрювала, що уявлення її приятельки про шлюб дещо відрізнялося від її власного, та вона не могла навіть припустити, що коли Шарлотті доведеться приймати рішення, то вона всі високі почуття принесе в жертву матеріальній вигоді. Шарлотта — дружина містера Коллінза! Важко було уявити картину більш принизливу. До болісного усвідомлення, що її подруга знеславила й опустила себе в її очах, додавалося гнітюче переконання в неможливості хоч якогось сімейного щастя в тій долі, яку зазначена подруга собі обрала.

Розділ XXIII

Елізабет сиділа зі своєю матір'ю та сестрами, думала про почуте й міркувала, чи має вона право про це розповідати, як з'явився сер Вільям Лукас власною персоною; його послала дочка, щоб оголосити родині Беннет про її заручини. Розсипаючись у компліментах Беннетам і чимало радіючи з перспективи майбутнього об'єднання двох

домів, він виклав подробиці справи перед аудиторією не просто ошелешеною, а й недовірливою, бо місіс Беннет, виявляючи більше впертості, ніж ввічливості, заявляла, що напевне він усе переплутав, а Лідія — нестримана і часто непоштива — гучноголосо скрикнула:

— Боже правий! Сер Вільям, що ви таке кажете! Ви що, не знаєте, що містер Коллінз хоче одружитися з Ліззі?!

Тільки поблажливість придворної особи могла допомогти без роздратування сприйняти таке поводження, та добре виховання сера Вільяма дозволило йому впоратися з ситуацією, тож він клятвено запевняв Беннетів у правдивості свого повідомлення і вислуховував усі їхні зухвалі зауваження з увічливістю та поблажливістю надзвичайними.

Елізабет, відчувши настійну необхідність визволити сера Вільяма з такої неприємної ситуації, втрутилась у розмову й підтвердила його повідомлення, розповівши все те, про що їй перед цим розповіла сама Шарлотта; намагаючись покласти край роздратованим вигукам матері та сестер, вона з усією серйозністю широко поздоровила сера Вільяма (до яких радо приєдналася Джейн) і зробила багато різноманітних зауважень з приводу щасливого майбуття цієї пари, прекрасної вдачі містера Коллінза та зручної відстані від Гансфорда до Лондона.

Місіс Беннет була надто приголомшена й не могла багато говорити, доки залишався сер Вільям, але тільки-но той поїхав, вона швидко дала вихід своїм почуттям. По-перше, місіс Беннет вперто відмовлялася вірити почутому; по-друге, вона була цілковито впевнена, що містера Коллінза ввели в оману; по-третє, була переконана, що містеру Коллінзу та Шарлотті не бачити щастя; по-четверте — що цей шлюб ще може й не відбутись. Однак з усього цього місіс Беннет зробила два недвозначних висновки; перший: справжньою причиною всіх негараздів є Елізабет; другий: усі обійшлися з нею самою вкрай жорстоко й несправедливо. Тож на цих двох моментах місіс Беннет і зосередила майже всю свою увагу протягом решти дня. Ніщо не могло ні заспокоїти її, ні втішити. День минув, але не минув її гнів. Ще тиждень вона лаяла Елізабет при кожній зустрічі, минув місяць, перш ніж вона змогла розмовляти з сером Вільямом та леді Лукас без грубощів, і лише через багато місяців змогла вона простити свою дочку.

А містер Беннет у цій ситуації поведився набагато спокійніше, і взагалі заявив, що ця новина його втішила надзвичайно. За його словами, йому було дуже приємно дізнатися, що Шарлотта Лукас, котру він звик вважати досить розумною, виявилася такою ж дурепою, як і його дружина, і дурепою ще більшою, ніж його дочка!

Джейн зізналася, що трохи здивована новиною про майбутній шлюб, але більше говорила не про здивування, а про своє щире побажання щастя, в неможливості якого Елізабет не змогла її переконати. Кітті та Лідія зовсім не заздрили міс Лукас, бо містер Коллінз був усього лише священиком; тож ця подія стала для них не більш ніж черговою новиною, яку вони повідають у Меритоні.

Леді Лукас не могла нарадуватися тому, що вона віддячила місіс Беннет: її дочка,

всупереч пророкуванню останньої, знайшла-таки собі добру партію; вона стала частіше, ніж зазвичай, бувати в Лонгберні, щоб мати змогу поділитися своїм щастям, хоча кислих мін та роздратованих зауважень з боку місіс Беннет було цілком достатньо, щоб цей щасливий настрій зіпсувати.

У відносинах між Елізабет та Шарлоттою відчувалася певна стриманість, через яку вони обидві воліли не висловлюватися на тему запланованого шлюбу; Елізабет узагалі була переконана, що між ними вже ніколи не буде тієї цілковитої довіри, яка існувала раніше. Розчарування в Шарлотті спонукало Елізабет з більшою любов'ю та повагою ставитися до своєї старшої сестри, бо знала, що її переконаність у високій моральності та делікатності Джейн ніколи не похитнеться. Тож з кожним днем вона все більше непокоїлася за її щастя, бо вже минув тиждень, як поїхав Бінглі, й відтоді не надходило ніяких повідомлень про його можливе повернення.

Джейн не забарилася з відповіддю на лист Керолайн і тепер рахувала дні, чекаючи від неї наступного листа. Обіцяний містером Коллінзом вдячний лист прийшов у вівторок, адресований він був їхньому батькові й написаний з такою врочистою серйозністю, наче його автор цілий рік жив у їхній родині. Розваживши своє сумління з приводу того, що сталося, він потім сповістив їх — у численних екзальтованих висловах — про те, що мав щастя домогтися кохання їхньої люб'язної сусідки, міс Лукас, а потім пояснив, що саме від прагнення насолоджуватись їхнім товариством він пристав так швидко на їхнє люб'язне побажання знову бачити його в Лонгберні, куди він має намір повернутися через два тижні в понеділок; бо, як він додав, леді Кетрін з таким ентузіазмом схвалила його намір одружитися, що їй хотілося б, аби ця подія сталась якомога швидше. Тож містер Коллінз висловив переконання, що саме думка леді Кетрін буде невідпорним аргументом для його люб'язної Шарлотти і та достроково назве той день, коли йому судилося стати найщасливішим зі смертних.

Новий приїзд містера Коллінза до Гертфордшира вже не був для місіс Беннет приємною обставиною. Навпаки: тепер вона не менше, ніж її чоловік, була схильна ремствувати з цього приводу. Дивно, що він збирався приїхати саме до Лонгберна, а не до Лукас-Лоджа; це завдавало також масу незручностей і змушувало хвилюватися. Вона страшенно не любить приймати візитерів, коли відчувається досить погано, а з усіх людей закохані — люди найнестерпніші. Отак собі потихеньку бурчала місіс Беннет, і це бурчання змінювалося на пригніченість лише тоді, коли вона згадувала про відсутність містера Бінглі.

І Джейн, і Елізабет теж почувалися з цього приводу неспокійно. День спливав за днем, а про нього нічого не було відомо, окрім чутки, котра недовго ходила по Меритону, що взимку містер Бінглі не збирається приїздити до Недерфілда. Ця новина розлютила місіс Беннет, яка не забарилася заперечити її як недолугу брехню.

Навіть Елізабет почала побоюватися — не за байдужість Бінглі, ні, — а за те, що його сестрам удасться втримати його в Лондоні. Хоч як вона гнала від себе цю думку — таку небезпечну для щастя її сестри й таку, що вселяла сумнів у твердості характеру її кавалера, — та приходила їй до голови знову і знову. Вона боялася, що спільні зусилля

його бездушних сестер й владного приятеля, в поєднанні з принадами міс Дарсі та лондонськими розвагами, візьмуть гору над його почуттями.

Що ж до Джейн, то її занепокоєння за такої непевності було, звичайно ж, боліснішим, ніж занепокоєння Елізабет, але всі свої почуття вона воліла приховувати, й тому ніяких розмов на цю тему між нею та сестрою не виникало. Але оскільки мати її не була такою делікатною, то рідко видавалася година, коли вона не говорила про Бінглі, не висловлювала свого нетерпіння щодо його приїзду; а то і взагалі — вимагала від Джейн обіцянки, що коли він не приїде, то вона вважатиме себе підло ошуканою. Джейн знадобилась уся лагідність її вдачі, щоби більш-менш терпимо перенести всі ці наскоки.

Виявивши неабияку пунктуальність, містер Коллінз повернувся через два тижні в понеділок, але в Лонгберні його прийняли далеко не так поштиво, як тоді, коли він з'явився вперше. Однак він був надто щасливим, аби звертати увагу на брак поштивості; й на щастя для інших, улаштування сердечних справ значною мірою позбавило їх його набридливого товариства. Кожного дня більшість часу він проводив у Лукас-Лоджі й повертався до Лонгберна якраз вчасно, щоб вибачитися за свою відсутність перед тим, як родина збиралася йти спати.

Місіс Беннет і справді перебувала в такому стані, що не позаздриш. Сама згадка про щось стосовно шлюбу кидала її в агонію роздратування, хоч куди б вона пішла, скрізь неодмінно тільки про це й говорили. Один вигляд міс Лукас був для неї ненависним. З ревнивою огидою дивилася вона на неї, оскільки та була її наступницею в цьому будинку. Щоразу, коли Шарлотта приходила до них, місіс Беннет здавалося, що та придивляється до свого майбутнього майна, а щоразу, коли гостя притишено розмовляла з містером Коллінзом, господиня була переконана, що розмовляють вони про маєток Лонгберн, вирішуючи — як би ото якнайшвидше нагнати з будинку її разом з дівчатами відразу ж після смерті містера Беннета. На все це вона гірко ремствувала при чоловікові.

— А й справді, містере Беннет, — казала вона, — важко уявити, що колись Шарлотта Лукас стане господинею в цьому будинку, що саме мені доведеться поступатись їй місцем і споглядати, як вона це місце посяде!

— Люба моя, не піддавайтесь таким гнітючим думкам. Сподіваймося на краще. Втішаймося тим, що вам не доведеться цього робити, бо, можливо, я вас переживу.

Але ця думка не дуже втішила місіс Беннет, тому вона нічого не відповіла, а просто продовжила:

— Для мене нестерпною є сама думка, що їм дістанеться цей маєток. Якби не майоратне успадкування, то я б не заперечувала.

— Проти чого б ви не заперечували?

— Проти всього.

— Дякувати Богові, майоратне право оберігає вас від такої байдужої нерозважливості.

— Ніколи я не почуватимуся вдячною, коли йтиметься про майоратне право. Як це

так — без будь-яких докорів сумління спокійнісінько забирати у спадок маєток у чийхось дочок? Я цього не можу збагнути! І хто — містер Коллінз! Чому саме він, а не хтось інший?

— Я даю вам можливість самій розв'язати це питання, — відповів містер Беннет.

Розділ XXIV

Прийшов лист від міс Бінглі й поклав край усяким сумнівам. У першому ж реченні містилося запевнення, що всі вони влаштувалися на зиму в Лондоні; далі йшлося про жаль її брата з приводу того, що він не мав часу засвідчити повагу своїм друзям у Гертфордширі перед від'їздом до міста.

Отже, всяка надія вмерла, і коли Джейн знайшла в собі сили перейти до прочитання решти листа, то знайшла там мало для себе втішного, крім засвідчень дружніх почуттів дописувачки. В основному, в ньому містилися вихваляння міс Дарсі. Знову йшлося про її численні принади, і Керолайн з радісною хвалькуватістю розповідала про їхню дружбу, що ставала все міцнішою, й навіть наважувалася провіщати здійснення побажань, котрі вона висловила у своєму попередньому листі. З великим задоволенням писала вона також про те, що брат її живе у будинку містера Дарсі, і, захиляючись од захвату, розписувала плани останнього стосовно придбання меблів.

Елізабет, котрій Джейн не забарилася переповісти основний зміст листа, вислухала розповідь з мовчазним обуренням. Серце її переповнили почуття турботи за свою сестру та образи на інших. Настирливі нагадування Керолайн про небайдужість її брата до міс Дарсі не справили на неї ніякого враження. Не менше ніж раніше залишалась Елізабет впевненою у його щирих симпатіях до Джейн, але попри своє незмінне добре до нього ставлення, вона не могла без роздратування, що інколи межувало з огидою, думати про ту легковажність, той брак твердості характеру, котрі зробили Бінглі залежним від друзів-інтриганів і спонукали його принести власне щастя в жертву їхнім примхам і хитромудрим намірам. Однак, якби його щастя було єдиною жертвою, то він був би вільним марнувати його так, як йому заманулося б, але йшлося також і про щастя її сестри, а він не міг цього не усвідомлювати. Коротше кажучи, це була тема, стосовно котрої можна було поринати у тривалі та безплідні міркування. Ніщо інше не спадало їй на думку; дійсно симпатія Бінглі зійшла нанівець сама по собі, чи була вона придушена втручанням його друзів; знав він про почуття Джейн, чи вони пройшли поза його увагою — хоч як би там було, але це нічого не міняло в незavidному становищі та порушеному спокої сестри, хоча відповідь на ці запитання могла суттєво вплинути на думку Елізабет про Бінглі.

Лише через кілька днів набралася Джейн мужності, щоб повідати Елізабет про свої почуття. І нарешті, коли міс Беннет залишила їх удвох після довших, ніж зазвичай, роздратованих ремствувань з приводу Недерфілда та його хазяїна, вона не втрималась і сказала:

— Як хочеться, щоб матінка краще володіла собою! Вона просто не здогадується, якого болю мені завдає своїми безперервними згадками про нього. Та я не хочу

скаржитися. Незабаром усе минеться. Про нього буде забуто, і всі ми заживемо, як і раніше.

Елізабет поглянула на свою сестру з недовірою та занепокоєнням, але промовчала.

— Ти не віриш мені, — вигукнула Джейн, злегка почервонівши, — але ж ти не маєш на це підстав. У моїй пам'яті він залишиться найлюб'язнішим чоловіком серед моїх знайомих, але не більше. Я не маю чого боятись і не маю на що сподіватись, я не маю за що йому дорікати. Дякувати Богові, мені не настільки боляче. Тож потрібно трохи часу... Я неодмінно спробую взяти себе в руки...

Невдовзі голосом більш упевненим вона додала:

— Я заспокоюся дуже швидко, бо з мого боку це була тільки примха уяви, помилка, котра нікому не зробила шкоди, крім мене самої.

— Моя люба Джейн! — вигукнула Елізабет. — Твоя доброта не знає меж. Ти маєш просто ангельську лагідність і безкорисливість. Я навіть не знаю, що тобі сказати. У мене таке відчуття, що я ніколи не шанувала й не любила тебе так, як ти на те заслуговуєш.

Джейн жваво заперечила наявність у неї якихось незвичайних чеснот, а похвалу віднесла на рахунок сестринських почуттів.

— Та ні ж бо, — настійливо продовжувала Елізабет, — це зовсім не так. Ти вважаєш усіх людей вартими поваги та ображаєшся, коли я про когось відзиваюся зле. Але не треба дратуватися, коли я перебираю через край і заміряюся на твій привілей про всіх мати добру думку. Не варто. Мало є людей, котрих я дійсно люблю, а ще менше — тих, про кого я маю добру думку. Чим більше пізнаю людей, тим більш незадоволеною ними я стаю. Кожен день приносить підтвердження моєї переконаності в непослідовності вдачі кожної людини, в тому, як мало можемо ми покладатися на зовнішні вияви чеснот або неабияких розумових здібностей. Про перше я не буду розводитися, друге — це шлюб Шарлотти. Незбагненно! Хоч як на це дивись, а все одно це незбагненно!

— Дорога моя Ліззі, не давай волю таким почуттям. Вони зруйнують твоє щастя. Ти недостатньо зважаєш на різницю становищ та характерів. Візьми до уваги поважність містера Коллінза, а також обачливу та непримхливу вдачу Шарлотти. Не забувай, що вона — з великої родини, тож стосовно приданого — це цілком рівноправний шлюб; тому всім буде краще, коли ти виявиш готовність повірити в те, що Шарлотта і справді здатна почувати щось на зразок поваги до нашого кузена.

— Аби втішити тебе, я ладна повірити майже в будь-що, але нікому від цього не стане краще, бо якби я була переконана у повазі Шарлотти до нього, то я б тільки взяла під сумнів її розумові здібності — що я вже зробила стосовно її душевних якостей. Люба моя сестро, містер Коллінз — це марнославний, бундючний, недалекий і нетямущий чоловік, і ти не гірше за мене це знаєш, як не гірше за мене ти знаєш, що жінка, здатна вийти за нього заміж, не може бути по-справжньому розумною та розважливою. І не треба виправдовувати таку жінку, навіть якщо це Шарлотта Лукас. Не треба заради якоїсь однієї людини міняти значення таких понять, як принциповість і цілісність характеру, не треба намагатися переконати себе чи мене у тому, що егоїзм — це

обачливість, а захищеність від негараздів, почуття безпеки — це щастя.

— Мені здається, що стосовно них обох ти висловлюєшся надто сильно, — відповіла Джейн, — і я сподіваюся, що незабаром ти в цьому переконаєшся, коли побачиш, як гарно їм буде разом. Але годі про це. Ти сказала про два моменти. Я прекрасно тебе розумію, але благаю тебе, люба моя Ліззі, — не завдавай мені болю, не думай, що винувата саме та людина, не кажи, що твоя думка про неї погіршилася. Не треба з такою готовністю вірити, що нам навмисне завдали образи. Важко очікувати від життєрадісного молодика постійної стриманості та обачливості. Часто саме наше марнославство і вводить нас в оману. Жінкам завжди здається, що за симпатією обов'язково криється щось більше.

— А чоловіки завжди підживлюють цю ілюзію.

— Якщо це робиться навмисне, то виправдання їм немає, але у світі навмисне робиться набагато менше справ, ніж декому здається.

— Я далека від того, щоб пояснювати якусь частину поведінки містера Бінглі якимось хитрим задумом, — сказала Елізабет, — але не обов'язково планувати зробити комусь зле чи принести комусь нещастя; достатньо лише помилитись — і це призведе до чийось страждань. Справу зроблять легковажність, брак уваги до почуттів інших людей і брак рішучості.

— І ти пояснюєш те, що сталося, однією з цих причин?

— Так, останньою з них. Але якщо я продовжуватиму, то скажу все, що думаю про осіб, яких ти поважаєш, а це тобі не сподобається. Доки маєш можливість — зупини мене.

— Значить, ти наполягаєш на припущенні, що на містера Бінглі чинять вплив його сестри?

— Так, — разом із його приятелем.

— Не вірю. Навіщо їм намагатися вплинути на нього? Вони ж бажають йому щастя, і якщо він кохає мене, то жодна інша жінка не зможе цього щастя йому дати.

— Твоє перше припущення хибне. Крім його щастя, вони можуть іще багато чого бажати. Вони можуть бажати йому примноження багатства і знатності, тому можуть воліти, щоб він одружився з дівчиною, котра мала б усю ту вагу, яку дають гроші, родовитість та гордівливість.

— Вони, без сумніву, хочуть, аби він обрав саме міс Дарсі, — відповіла Джейн, — але до цього їх можуть спонукати кращі, ніж ви вважаєте, почуття. Вони знають її набагато довше, ніж мене, тож не дивно, що вона їм подобається більше. Але якими б не були їхні бажання, навряд чи вони суперечили бажанням їхнього брата. Яка сестра вважала б, що має право чинити щось украй суперечливе? Якби вони вірили, що він мене кохає, то не намагалися б роз'єднати нас, якби він дійсно мене кохав, то їм би не вдалося цього зробити. Ти припускаєш наявність у нього саме такого почуття, тому тобі здається, що всі поведуться неправильно та неприродно, а я від цього страждаю. Не муч мене цією думкою. Мені не соромно за свою помилку; принаймні, вона — дріб'язок, ніщо в порівнянні з тими почуттями, котрі в мене виникли б, якби я думала зле про

нього чи про його сестер. Дозволь мені сприймати це в найсприятливішому та найзрозумілішому для мене світлі. Елізабет не могла суперечити такому побажання; і відтоді вони у своїх розмовах майже не згадували ім'я містера Бінглі.

Місіс Беннет усе продовжувала побиватись і ремствувати з приводу того, що він не збирався приїздити, і хоча майже щодня Елізабет чітко все їй роз'яснювала, здавалося, що спантеличення, котре відчувала її мати, так ніколи і не зменшиться. Вона спробувала переконати матір у тому, в що вона сама не вірила: що його залицяння до Джейн були всього лише наслідком звичайнісінької скороминущої симпатії, котра зійшла нанівець, коли вони перестали бачитися. Але хоча на той час у вірогідність такого припущення повірили, їй усе одно доводилося повторювати одну й ту саму історію кожного дня. Найбільшою втіхою місіс Беннет слугувало те, що влітку містер Бінглі неодмінно повернеться.

Містер Беннет ставився до цієї справи по-іншому.

— Та-а-а-к, Ліззі, — якось сказав він, — значить, твоїй сестрі не пощастило у коханні. Що ж, поздоровляю її. Для дівчат це майже так само важливо, як одружитися. Їм подобається час від часу зазнавати нещасного кохання. Це дає поживу для роздумів і якось вирізняє серед подруг. А коли твоя черга? Джейн випередила тебе, тож ти не будеш із цим довго миритися. Твій час настав. У Меритоні офіцерів достатньо для того, щоб розбити серця всіх дівчат в окрузі. А твоє серце нехай розіб'є Вікхем. Вікхем — приємний парубок, тож можеш не сумніватися: він неодмінно тебе обдурить, ось побачиш.

— Спасибі, тату, на доброму слові, але думаю, що мені підійде і менш приязний молодик. Не всім же бути такими удачливими, як Джейн.

- І то правда, — відказав містер Беннет, — але приємно думати, що коли на твою долю випаде щось подібне, то твоя лагідна та любляча матінка завжди тебе втішить.

Товариство містера Вікхема суттєво допомагало розвіяти смуток, навіяний на майже всю лонгбернську родину останніми неждано-неприємними подіями. Вони часто з ним бачились, і тепер до інших його чеснот додалася ще й репутація людини відкритої та відвертої. Все, що Елізабет уже чула — його скарги на містера Дарсі, неприємності, котрих він од нього зазнав, — усе це тепер стало надбанням широкої публіки та обговорювалося на кожному розі. Всім приємно було думати, що вони завжди недолюблювали містера Дарсі навіть іще до того, як щось стало відомо про їхні стосунки.

Міс Беннет-старша була єдиним створінням, здатним припустити існування в цій справі якихось пом'якшуючих обставин, невідомих гертфордширському товариству. Її лагідність і незмінна доброта завжди прагнули віднайти хоч якісь виправдання та настійливо припускали можливість помилки, але всі інші засудили містера Дарсі як найгіршого з людей.

Розділ XXV

Минув тиждень, проведений у палких зізнаннях і плануванні майбутнього щасливого життя, прийшла субота, і містер Коллінз змушений був покинути свою

люб'язну Шарлотту. Однак, мабуть, біль розлуки полегшувався з його боку приготуваннями до приїзду молоді, бо він мав підстави сподіватися, що невдовзі після його наступного повернення до Гертфордшира буде названо день, коли йому судилося стати найщасливішим зі смертних. Зі своїми родичами у Лонгберні він попрощався так само врочисто-серйозно, як і минулого разу; знову побажав своїм кузинам здоров'я та щастя і пообіцяв їхньому батькові прислати вдячного листа.

Наступного понеділка місіс Беннет мала приємність зустрічати свого брата з жінкою, котрі приїхали до Лонгберна на Різдво. Містер Гардінер був розумним чоловіком шляхетного вигляду, що набагато переважав свою сестру як своїми природними здібностями, так і освіченістю. Дамам із Недерфілда, мабуть, було б важко повірити, що чоловік, котрий жив із торгівлі, причому недалеко від своїх оптових крамниць, здатен бути настільки добре вихованим та приємним. Місіс Гардінер, на кілька років молодша за місіс Беннет і місіс Філіпс, була люб'язною, розумною та елегантною жінкою, улюбленицею всіх своїх лонгбернських племінниць. Особливо велика симпатія пов'язувала її з двома старшими дівчатами. Вони часто гостювали у неї в Лондоні.

Відразу ж по прибутті місіс Гардінер заходила роздавати подарунки та розповідати про останні моди. Після завершення цієї важливої справи їй залишилося заняття менш обтяжливе. Тепер настала її черга слухати. Місіс Беннет мала багато підстав поскаржитися, багато підстав поремствувати. Відтоді, як вона востаннє бачилася з сестрою, вони стали жертвами негідної поведінки недобрих людей. Двоє її дівчат ледь не вийшли заміж, але потім усе скінчилося нічим.

— Я не картаю Джейн, — продовжувала місіс Беннет, — бо вона вийшла б заміж за містера Бінглі, якби могла. Але Ліззі! О, сестро моя! Як тяжко тепер думати, що на цей час вона вже б могла бути дружиною містера Коллінза, якби не її примхливість та глупство. Він зробив їй пропозицію в цій самій кімнаті, а вона йому відмовила. А тепер виходить, що леді Лукас видасть одну зі своїх дочок заміж раніше, ніж я, а маєток Лонгберн усе одно дістанеться чужим людям. Бачиш, сестро, які спритні та підступні люди — оці Лукаси. Ніколи свого не упустять. Жаль, що доводиться про них таке говорити, але так воно і є. Я так нервую, я почуваюся такою нещасною, коли мені так суперечать у моїй же сім'ї, а тут іще оті сусіди, що тільки за себе й думають, а до інших їм байдуже. Тож твій приїзд саме в цей час — це така втіха для мене, мені так приємно з тобою поговорити; так кажеш, зараз у моді довгі рукави?

Місіс Гардінер, котра вже встигла в загальних рисах дізнатися про цю новину з листів, які отримувала від Джейн та Елізабет, відбулась якимось побіжним зауваженням і — від співчуття до своїх племінниць — повернула розмову в інший бік.

Але пізніше, залишившись наодинці з Елізабет, вона приділила цій темі більше уваги.

— Схоже, що це була підходяща партія для Джейн, — сказала вона. — Шкода, що нічого не вийшло. Але це трапляється так часто! Молодий чоловік — на кшталт вашого містера Бінглі — з легкістю надзвичайною закохується на кілька тижнів у гарненьку

дівчину, а потім, коли якась випадковість їх розлучає, з такого ж легкістю забуває про неї. Така легковажність зустрічається щокроку.

— Прекрасне втішання, нічого не скажеш, — мовила Елізабет, — але для нас воно не годиться. Ми постраждали не внаслідок випадковості. Нечасто буває, коли втручання друзів відвертає молодого чоловіка з чималеньким власним статком од дівчини, котру він несамовито кохав іще кілька днів тому.

— Але оця фраза — "несамовито кохав" — вона настільки тривіальна, настільки сумнівна і настільки невизначена, що майже нічого мені не каже. Її часто застосовують для описання скороминутих почуттів після півгодинного знайомства, щоб видати їх за серйозну і сильну прихильність. Скажіть мені, будь ласка, а наскільки несамовитим було кохання містера Бінглі?

— Ніколи я не бачила симпатії більш багатообіцяючої, ніж ця. Він приділяв зростаючу увагу до Джейн, а до інших виявляв зростаючу байдужість. Із кожною їхньою зустріччю це ставало все помітнішим і виразнішим. Під час даного ним балу містер Бінглі образив двох чи трьох дівчат, не запросивши їх до танцю; я сама намагалася з ним заговорити, але марно. Чи бувають ознаки більш промовисті? Хіба така готовність знехтувати правилами не є суттю кохання?

— Звичайно ж, є! І саме такого кохання, про яке я щойно говорила. Бідолашна Джейн! Мені так шкода її, бо з її характером вона не зможе все це швидко забути. Краще б це трапилося з тобою, Ліззі, — минуло б небагато часу, і ти згадувала б цю історію лише з посмішкою. А якщо Джейн поїде з нами до Лондона? Переміна обстановки може піти їй на користь; коли вона хоч на деякий час покине домівку, то це буде для неї великим полегшенням.

Елізабет вельми зраділа цій пропозиції та майже не сумнівалася, що її сестра на неї радо пристане.

— Сподіваюся, — додала місіс Гардінер, — що вона поїде з нами без прихованої надії зустрітися з цим молодим чоловіком. Ми мешкаємо в зовсім іншому районі міста, маємо зовсім інших знайомих та родичів і, як тобі добре відомо, вибираємося в люди настільки рідко, що навряд чи вони коли-небудь зустрінуться, якщо він тільки не приїде до неї сам.

— Такий приїзд є абсолютно неможливим, бо зараз він перебуває під опікою свого приятеля, а містер Дарсі ні в якому разі не дозволить йому відвідувати Джейн у такому районі Лондона, як ваш. Тітонько, як ви могли про таке подумати? Може, містер Дарсі й чув про таке місце, як Грейсчерч-стріт, але якщо йому випадково доведеться на ній побувати, то місяця не вистачить, аби відмитися від усіх тамтешніх нечистот, містер Бінглі ж і кроку не ступить без нього.

— Тим краще. Сподіваюся, що вони ніколи не зустрінуться. А хіба Джейн не листується з його сестрою? Так, може, вона захоче провідати Джейн?

— Скоріше вона припинить з нею всяке спілкування.

Але незважаючи на ту напускну впевненість, з якою Елізабет мовила останню фразу, і незважаючи на свої слова про те, що Бінглі не дають побачитися з Джейн, ця

тема все одно бентежила її, і, трохи поміркувавши, вона дійшла висновку, що не вважає цю справу цілковито безнадійною. Часом їй здавалося вірогідним і навіть цілком можливим, що його кохання здатне воскреснути і що врода Джейн успішно подолає вплив його друзів.

Старша міс Беннет із задоволенням прийняла запрошення своєї тітки; представники ж родини Бінглі займали її думки на той час лише у вигляді сподівання на те, що оскільки Керолайн мешкала не в одному будинку з її братом, то вона зможе час від часу бачитися з нею вранці, не зазнаючи при цьому небезпеки зустрітися з братом. Гардінери гостювали в Лондоні тиждень; не проходило і дня, щоб у них у гостях не побували або Філіпси, або Лукаси, або офіцери. Місис Беннет так старалася догодити розвагами своєму братові та його дружині, що їм жодного разу не вдалося сісти до суто сімейного обіду. Якщо прийом влаштовувався вдома, то частину гостей завжди становили офіцери, серед яких обов'язково був містер Вікхем. У таких випадках місис Гардінер, якій похвали Елізабет на його адресу видалися підозрілими, мала можливість пильно до них обох придивитися. З побаченого місис Гардінер зробила висновок, що серйозних почуттів між ними немає, та їхня обопільна симпатія була настільки очевидною, що викликала в неї певне занепокоєння, тож вона вирішила поговорити на цю тему з Елізабет іще до свого від'їзду з Гертфордшира і вказати їй на нерозважливість заохочення таких взаємин.

Для місис Гардінер спілкування з Вікхемом було приємним з інших, не пов'язаних із його привабливістю причин. Десять-дванадцять років тому, ще до заміжжя, вона провела багато часу в тій самій частині Дербішира, в якій він мешкав. Тому вони мали багато спільних знайомих; і хоча після смерті батька Дарсі, яка сталася п'ять років тому, Вікхем там бував мало, все ж він був здатен розповісти їй свіжіші відомості про її колишніх друзів, ніж ті, які вона спромоглась отримати сама.

Місис Гардінер доводилося бачити маєток Пемберлі, досить добре знала вона особисто і покійного містера Дарсі, тож це дало нескінченну поживу для розмов. Порівнюючи свої спогади про Пемберлі з тим детальним описом маєтку, який Вікхем видобував із своєї пам'яті, а також віддаючи належне характеру його померлого господаря, вона тішилася сама й тішила його. Дізнавшись про те, як містер Дарсі нещодавно повівся з Вікхемом, вона спробувала пригадати щось таке про репутацію зазначеного джентльмена у часи, коли той був хлоп'ям, що могло б указати на можливість такої поведінки в майбутньому, і нарешті з певністю пригадала, що про містера Фітцвільяма Дарсі раніше відзивались як про хлопця гордовитого і недобррозичливого.

Розділ XXVI

Місис Гардінер виявила пунктуальність і при першій же нагоді поговорити наодинці попередила Елізабет, чесно висловивши їй свою думку, а потім продовжила:

— Ліззі, ти надто розумна дівчина, щоб кохати когось лише тому, що тобі не радять цього робити; тож я не боюся говорити відверто. Якщо серйозно, то хочу, щоб ти остерігалася. Не втягуйся сама, не втягуй його в почуття, бо через брак у нього засобів

до існування це буде крок украй нерозважливий. Я не маю нічого проти нього, містер Вікхем — надзвичайно цікавий молодий чоловік, і якби він мав належний йому статок, то я б сказала, що ти не могла зробити кращого вибору. Але треба сприймати ситуацію такою, як вона є, і не керуватися своїми фантазіями. Ти маєш розум, і ми всі надіємося, що скористаєшся ним найліпшим чином. Не сумніваюся, що батько сподівається на твою розважливість та добру поведінку. Ти не мусиш розчарувати свого батька.

— Тітонько, ви так серйозно все це кажете!

— Авжеж, і я сподіваюся, що спонукаю тебе ставитися до цього так само серйозно.

— Що ж, тоді вам нічого хвилюватись. Я потурбуюсь і за себе, і за містера Вікхема. Якщо захочу, то зможу зробити так, аби він мене не покохав.

— Елізабет, те, що ти зараз говориш, — несерйозно.

— Вибачте, будь ласка. Зараз я спробую бути серйозною. Наразі я не кохаю містера Вікхема, певно, що ні. Але — поза всяким порівнянням — він є найприємнішим чоловіком, якого я тільки зустрічала, і якщо він мене дійсно покохає, то мені здається, що так буде краще, ніж навпаки. Я розумію, що це нерозважливо, бо він не має великих статків. От якби не цей жахливий містер Дарсі! Я надзвичайно високо ціную свого тата та його гарну думку про мене, тож мені не хотілося б, аби він змінив її на погану. Однак мій тато дуже добре ставиться до містера Вікхема. Іншими словами, люба моя тітонько, мені дуже не хотілося б, щоб хтось із вас став через мене нещасним; але ж ми щодня переконуємося: там, де є кохання, відсутність багатства рідко коли спроможна втримати молодих людей від одруження. Тож як я можу обіцяти бути розважливішою за більшість собі подібних, якщо в мене теж може виникнути спокуса? І взагалі — може, мудріше буде цій спокусі не протидіяти? Тому все, що я можу вам обіцяти, це те, що я не поспішатиму. Я не поспішатиму, аби переконатися, що я дійсно є об'єктом його прагнень. Якщо я буду в компанії з ним, намагатимуся не заохочувати його. Коротше кажучи, я поводитимуся найліпшим чином.

— Було б також гарно, якби ти не заохочувала його приходити сюди так часто. Ти хоч не нагадуй своїй матері, щоб та і його не забувала запросити.

— А й правда, було таке на днях, — мовила Елізабет із сором'язливою посмішкою, — що ж, від такого мені, мабуть, краще утриматись. Але не думайте, що він так уже й часто тут буває. Це саме через вас його так часто запрошували до нас у гості на цьому тижні. Ви ж знаєте — моя мати вважає, що її друзям необхідно забезпечувати постійну компанію. Але слово честі — я дійсно намагатимуся чинити в наймудріший — на мій погляд — спосіб. Сподіваюся, що ви задоволені почутим.

Тітка відповіла, що задоволена; Елізабет подякувала їй за добрі поради, і вони розсталися — розважливі поради були сприйняті теж розважливо й без гонору.

Містер Коллінз повернувся до Гертфордшира невдовзі після того, як його покинули Гардінери і Джейн; але оскільки тепер він знайшов притулок у Лукасів, то його прибуття не завдало великого клопоту місіс Беннет. Його одруження було вже не за горами, і вона настільки вже змирилася з неминучістю цієї події, що навіть часто, правда крізь зуби, бажала їм щастя. Вінчання мало відбутись у четвер, а в середу міс

Лукас зробила їм прощальний візит; і коли Шарлотта підвелася, щоб сказати "до побачення", то схвильована Елізабет, відчуваючи сором за материні непривітні та неохочі побажання добра, провела її з кімнати. Коли вони разом зійшли донизу, Шарлотта сказала:

— Сподіваюся, що ти часто писатимеш мені, Елізо.

— В цьому ти можеш не сумніватися.

— Хочеться попросити тебе ще про одну добру справу. Ти провідаєш мене?

— Гадаю, що ми часто зустрічатимемось у Гертфордширі.

— Певний час я муситиму залишатись у Кенті. Тож обіцяй мені, що приїдеш до Гансфорда.

Відмовити Елізабет не могла, хоча й очікувала від цього візиту мало приємного.

— Мій батько та Марія мають приїхати до мене в березні, — додала Шарлотта, — тому я сподіваюся, що ти погодишся скласти їм компанію. Повір мені, Елізо, я буду рада тебе бачити не менше, ніж їх обох.

Вінчання відбулося: молода і молодий прямо з церковного ґанку подалися до Кента; як і годиться, про цю подію було багато балачок та думок. Незабаром Еліза отримала від своєї подруги вістку, і їх листування стало таким же регулярним і частим, як і завжди у минулому, але воно вже не могло бути так само невимушеним, як і раніше. Елізабет уже не могла звертатися до Шарлотта, не відчуваючи при цьому, що між ними немає вже того комфорту довіри, і, хоча вона не лінувалася писати, робила це вона скоріше заради минулого, ніж заради теперішнього. Перші листи від Шарлотта викликали великий інтерес, бо всім кортіло знати — що вона скаже про свою нову домівку, як їй сподобалася леді Кетрін і чи вважала вона себе щасливою. Однак при прочитанні листів Елізабет переконалася, що на кожну тему Шарлотта висловилася саме так, як вона і передбачала. Настрій у дописувачки був бадьорий, здавалося, що їй нічого не бракує. Все, про що згадувала, вона згадувала з похвалою. Все їй прийшлося до смаку: і будинок, і меблі, і округа, і дороги, а леді Кетрін поводитися вкрай дружньо і люб'язно. Її картина Гансфорда і Розінгса була схожа на картину містера Коллінза, тільки було в ній менше емоцій і більше думок, і Елізабет зрозуміла, що для повніших відомостей їй доведеться почекати, доки вона сама там не побуває.

Джейн теж написала їй декілька рядків, сповістивши про благополучний приїзд до Лондона; тож Елізабет сподівалася, що у своєму наступному листі її сестра вже зможе розповісти їй дещо про те, як почуваються сестри Бінглі та їхній брат.

Нетерпіння, з яким вона очікувала цього другого листа, було винагороджено належним у таких випадках чином. Пробувши тиждень у місті, Джейн так нічого й не почула про Керолайн і жодного разу її не побачила. Однак вона пояснювала це припущенням, що адресований їй подрузі останній лист із Лонгберна десь загубився через якусь випадковість.

— Моя тітонька, — продовжувала Джейн, — завтра саме збирається в той район Лондона, тож я скористаюся можливістю й завітаю на Гровнор-стріт.

Після цього візиту Джейн прислала листа і сповістила Елізабет, що зустрічалася з

міс Бінглі. "Мені здалося, що Керолайн була у поганому гуморі, — писала сестра, — але вона була дуже рада мене бачити, хоча дорікнула мені за те, що я не попередила про свій приїзд до Лондона. Значить, я таки мала рацію: мій останній лист до неї так і не дійшов. Звичайно ж, я не могла не спитатися про її брата. З ним усе гаразд, але він настільки зайнятий із містером Дарсі, що вони його майже ніколи не бачать. Я дізналася, що до обіду запрошена міс Дарсі. Шкода, що мені не довелось її побачити. Мій візит тривав недовго, бо Керолайн та міс Герст збирались у гості. Сподіваюся, що вони незабаром мене навідають".

Прочитавши ці рядки, Елізабет похитала головою. Вона переконалася, що містер Бінглі зможе дізнатися про перебування її сестри в Лондоні лише випадково.

Минуло чотири тижні, а Джейн так його і не побачила. Вона намагалася переконати себе, що їй байдуже, та не помічати байдужості міс Бінглі було уже просто неможливо. Щоранку протягом двох тижнів чекала на неї Джейн, щовечора вигадувала для неї нове виправдання, і ось нарешті гостя з'явилась, але скороминущість її візиту, а ще більше — переміна її поведінки припинили самообман, до якого вдавалась її сестра. Лист, що вона його прислала Елізабет, був доброю ілюстрацією її почуттів:

"Дорога моя Ліззі! Сподіваюся, що ти не кепкуватимеш із мене й не радітимеш зі своєї правоти, коли я зізнаюся тобі, що цілковито обманювалася стосовно міс Бінглі та її поваги до мене. Але, любя сестро, хоча події й підтвердили твою правоту, не вважай мене впертою дурепою, коли я все одно скажу, що — зважаючи на її поведінку — моя довіра була такою ж природною, як і твоя підозра. Я зовсім не розумію її підстав бажати моєї дружби, але якщо подібні обставини трапляться знову, то я впевнена, що знову обмануся. Лише вчора Керолайн зробила мені відповідний візит, а у проміжку я не отримала від неї жодної записки і жодного рядка. Коли ж Керолайн нарешті прийшла, було очевидно, що вона не має від цього ніякого задоволення. Побіжно та формально вибачившись за те, що не зайшла раніше, вона і словом не обмовилася про бажання знову зустрітися зі мною, і взагалі — в будь-якому відношенні це була настільки інша людина, що — коли вона пішла — я твердо вирішила припинити наші стосунки. Шкода, але я не можу не дорікати їй. Зупинивши на мені свій вибір, вона, тим самим, вчинила вкрай зле. Я з усією впевненістю можу твердити, що всі кроки до дружніх стосунків зробила саме вона. Але мені все одно шкода її через те, що вона не могла не відчувати хибності свого вчинку, а ще — через моє тверде переконання, що причиною цього було її хвилювання за свого брата. Гадаю, що мені не треба заглиблюватись у пояснення; і хоча нам з тобою відомо, що це хвилювання є цілком безпідставним, усе ж, якщо вона його відчуває, цим легко пояснити її ставлення до мене; значить, він дорогий для неї — і заслужено дорогий, тож яку б стурбованість за нього вона не відчувала, ця стурбованість є цілком природною та гідною поваги. Однак я не можу зрозуміти її побоювань зараз, бо якби він дійсно мав до мене якісь почуття, то ми б уже давним-давно зустрілися. Зі сказаного нею я переконалася, що містер Бінглі знає про моє перебування в Лондоні; однак із її манери розмови мені чомусь здалося, що вона сама себе хоче переконати в його небайдужості до міс Дарсі. Ось

цього я ніяк не можу зрозуміти. Я не звикла до різких висловів, але мені так і кортить сказати, що все це дуже схоже на двоєдушність. Та я намагатимуся гнати від себе всяку неприємну думку і думатиму лише про те, що приносить мені радість: про твою любов до мене і про незмінно добре ставлення до мене моїх дядечка та тітоньки. Не барись і відразу ж напиши мені. Міс Бінглі обмовилася про те, що він уже ніколи не приїде до Недерфілда і більше не буде його орендувати, але сказала вона це якось непевно. Та краще про це не згадувати. Я надзвичайно рада, що ти отримала такі приємні відомості про наших друзів у Гансфорді. Будь ласка, зроби їм візит — разом із сером Лукасом та Марією. Не сумніваюся, що тобі там дуже сподобається.

Твоя — і т. д."

Прочитавши листа, Елізабет дещо розстроїлась, але присутність духу відновилася, коли вона подумала про те, що Джейн уже не дасть себе обдурити, принаймні сестрі містера Бінглі. Всякі ж надії на нього зникли цілком і повністю. Тепер навпаки: вона була проти будь-якого поновлення його залицянь. Він остаточно впав у її очі, і тепер (аби покарати його і хоч якось розрадити Джейн) Елізабет цілком серйозно сподівалася, що містер Бінглі незабаром одружиться із сестрою містера Дарсі, бо — за словами містера Вікхема — вона швидко змусить його жалкувати за тією, якою він знехтував.

Приблизно в цей же час місіс Гардінер у своєму листі нагадала Елізабет про її обіцянку стосовно містера Вікхема й попрохала розповісти про нього, тож Елізабет у своєму листі такі відомості їй надіслала, хоча зробила це вона з неохотою й лише для того, щоб потішити свою тітоньку. Його явна небайдужість кудись зникла, його залицянням надійшов край — об'єктом уваги містера Вікхема стала інша жінка. Елізабет була достатньо пильною і спостережливою, щоб усе це вчасно зрозуміти, але писала вона про те, що трапилося, не відчуваючи при цьому надто болісних емоцій. Любов іще не встигла заволодіти її серцем, тож самолюбство її було втішене переконанням, що саме вона стала б його єдиним вибором, якби в неї було пристойне придане. Можливість швидкого надбання десяти тисяч фунтів являло найбільшу принаду дівчині, котрій містер Вікхем зараз намагався сподобатися; але Елізабет, яка була тут менш безсторонньою, ніж у випадку з Шарлоттою, не докоряла йому за його бажання стати багатим і незалежним. Навпаки — це було цілком природно; Елізабет прекрасно розуміла, що містеру Вікхему не знадобиться титанічних зусиль, аби від неї відмовитись, і була готова вважати його шлюб із міс Кінг кроком розумним і бажаним для них обох, тому вона цілком щиро бажала йому щастя.

Усе це вона повідала місіс Гардінер, а після викладення обставин продовжила:

"Тепер я переконана, моя люба тітонько, що ніколи по-справжньому його не кохала, бо якби я дійсно пізнала це чисте та піднесене почуття, то наразі одне його ім'я викликало б у мене огиду і я бажала б йому всіляких негараздів. Але я не лише маю до нього теплі почуття — я навіть почуваюся цілком байдуже до міс Кінг. Бачу, що зовсім неспроможна відчувати до неї хоч якусь ненависть, більше того — вона видається мені дівчиною дуже гарною. Якби я була закоханою, то почувалася б зовсім по-іншому. Моя

пильність стала мені в пригоді; звісна річ — якби я була до безумства в нього закохана, то більшу б цікавість викликала у всіх моїх знайомих, але я не жалкую, що залишилася в тіні. Така популярність може дорого обійтися. Кітті та Лідія сприймають його відступництво болісніше, ніж я. Вони ще молоді й мало розбираються в житті; їм іще не доступне розуміння тієї неприємної обставини, що красивим молодикам — так само, як і некрасивим, — треба на щось жити".

Розділ XXVII

Січень і лютий минули в Лонгберні без подій, котрі були б важливішими за вже згадані: рідко коли траплялося щось цікавіше за прогулянки до Меритона — інколи по багнюці, інколи в холоднечу. З настанням березня Елізабет мала поїхати до Гансфорда. Спочатку вона не надто серйозно ставилася до думки про цю поїздку; але на це, як виявилось, дуже сподівалася Шарлотта, тож із часом Елізабет привчила себе ставитися до майбутньої подорожі з більшою для себе приємністю та з більшою визначеністю. Довга розлука посилила її бажання побачитись із Шарлоттою та послабила її огиду до містера Коллінза. Ця поїздка крила в собі певну новизну, а оскільки при не надто доброзичливому ставленні матері та не надто співчутливому ставленні до неї сестер удома Елізабет почувалася досить некомфортно, то невеличка переміна була б досить бажаною сама по собі. Крім того, ця поїздка дала б їй змогу хоч трохи зирнути на Джейн; коротше кажучи, призначений час наближався, й Елізабет зовсім не хотілося, щоб сталася якась затримка. Однак усе йшло як годиться і зрештою влаштувалося, згідно з початковим планом Шарлотти. Елізабет мала супроводжувати сера Вільяма та його молодшу дочку. Згодом до задуму додалася така приємна річ, як ночівля у Лондоні, і план поїздки з просто гарного перетворився на чудовий.

Єдину неприємність завдавала їй розлука з батьком, котрий, безсумнівно, мав скучати за нею і котрий, коли настав час прощатися, дуже не хотів, аби вона їхала, й тому попрохав написати йому і навіть пообіцяв надіслати листа у відповідь.

Її розставання з містером Вікхемом було винятково доброзичливим, особливо з його боку. Нинішні сердечні справи містера Вікхема не змусили його забути, що Елізабет була першою дівчиною, яка заслужено збудила його цікавість, першою співчутливо вислухала його розповідь, першою викликала його симпатію; спосіб, у який він із нею попрощався й побажав їй приємно провести час — нагадавши при цьому про значущість особи леді Кетрін де Бург і висловивши надію, що їхні думки про неї і про будь-кого завжди збігатимуться, — свідчив про його справжню турботу й зацікавленість, котрі, як здалося Елізабет, завжди вабитимуть її до містера Вікхема і викликатимуть до нього щирі поваги. Вона розсталася з ним, будучи переконаною, що — одружений чи ні — він безперечно залишиться для неї зразком доброзичливості та приязності.

Супутники, з якими вона вирушила в дорогу наступного дня, зовсім не були тими людьми, спілкування з якими могло б змусити Елізабет змінити свою думку про містера Вікхема на гірше. Сер Вільям Лукас та його дочка Марія, доброзичлива, але така ж пустиголова, як і батько, явно були неспроможними повідомити їй щось дійсно

цікаве; розмовляти з ними було все одно, що слухати торохкотіння фаєтона. Елізабет тішилася, коли люди говорили дурниці, але вона була знайома із сером Вільямом надто довго. Нічого нового про чудесне представлення його при дворі та набуття ним дворянства розповісти він уже не міг, а його люб'язності були такими ж заялженими та застарілими, як і його розповіді.

Це була подорож довжиною всього у двадцять чотири милі, й почали вони її достатньо рано, щоб прибути на Грейсчерч-стріт до полудня. Коли гості під'їздили до будинку містера Гардінера, Джейн із вікна вітальні спостерігала за їхнім прибуттям, а коли вони ввійшли до коридора, то вона була вже там і радо їх зустріла. Елізабет, пильно придивившись до сестриноного обличчя, з полегшенням пересвідчилася, що воно залишилося таким же привітним і так само пашисть здоров'ям. На сходах скупчилася зграйка малюків, котрим цікавість із приводу приїзду їхньої кузини не дозволила дочекатись її у вітальні, але котрі не наважувалися підійти ближче, бо, не бачившись з Елізабет цілий рік, вони почувалися сором'язливо. Всюди панували радість і доброзичливість. День пройшов надзвичайно приємно; ранок у метушні та відвідинах магазинів, вечір — в одному з театрів.

Елізабет примудрилася знайти місце поруч із своєю тіткою. Першою ж темою розмови стала її сестра; у відповідь на свої побіжні розпитування вона більше з сумом, ніж з подивом дізналася, що, незважаючи на спроби триматися бадьоро, Джейн часто почувалася пригнічено. Однак резонно було сподіватися, що періоди такого настрою через деякий час щезнуть. Місіс Гардінер повідала Елізабет подробиці візиту міс Бінглі до Грейсчерч-стріт і переповіла зміст своїх неодноразових бесід із Джейн, із яких випливало, що перша, на її переконання, розірвала їхнє знайомство.

Потім місіс Гардінер перемістила увагу своєї племінниці на зраду містера Вікхема і похвалила її за виявлену нею стійкість характеру.

— Але ж, любя моя Елізабет, — додала вона, — що за дівчина ота міс Кінг? Якось не хочеться думати, що він упадає за нею лише з пожадливості, лише заради грошей.

— Заради Бога, тітонько, хіба є різниця у шлюбних справах між пожадливістю та тверезим розрахунком! Хто знає, де закінчується почуття і починається користолюбство? На минуле Різдво ви боялися, що він одружиться зі мною, бо це було б з мого боку нерозважливо, а тепер ви ладні вважати його пожадливим через те, що він упадає за дівчиною, котра має лише десять тисяч фунтів приданого.

— Скажи мені, що то за дівчина — міс Кінг, і я знатиму, що мені про нього думати.

— Мені здається, що вона дуже гарна дівчина. Я не бачу в ній нічого поганого.

— Але ж він не звертав на неї ніякої уваги, аж доки через смерть свого батька вона не стала володаркою чималенького приданого.

— А навіщо звертати? Якщо не мало сенсу завойовувати мою прихильність через те, що я не маю грошей, то з якої радості він мав би упадати за дівчиною, до якої йому було байдуже і яка бідна так само, як я?

— Але ж це якось неделікатно — починати свої залицяння відразу ж після такої сумної події.

— Чоловік, котрий перебуває у скрутних матеріальних умовах, не має часу на весь той елегантний декорум, котрий можуть дозволити собі інші люди. Якщо вона не має заперечень, то чому їх мусимо мати ми?

— Відсутність заперечень з її боку не є для нього виправданням. Це лише демонструє, що їй самій чогось бракує — розуму чи такту...

— Гаразд, — вигукнула Елізабет, — судить, як вам заманеться. Нехай так і буде: він — пожадливий, вона — дурепа.

— Та ні, Ліззі. Я зовсім цього не бажаю. Навпаки — мені б зовсім не хотілося, щоб у мене склалося погане враження про молодого чоловіка, котрий так довго жив у Дербіширі.

— Ось воно як! Якщо це і все, що вас турбує, то моя думка про молодиків із Дербішира є вкрай погана, а про їхніх близьких друзів, що мешкають у Гертфордширі, — не набагато краща. Господи, як вони всі мені обридли! Завтра мені доведеться зустрітись із молодим чоловіком, котрий не має жодної приємної риси, котрий не вирізняється ні розумом, ні манерами. Мабуть, пустоголові чоловіки — єдині, з якими варто знатися.

— Твої слова, Ліззі, недвозначно свідчать про розчарування в чоловіках, тож раджу тобі — не треба ставати такою песимісткою!

Закінчення вистави змусило їх перервати розмову, але попереду на Елізабет чекала приємна несподіванка: дядько та тітка запросили її скласти їм компанію під час розважальної поїздки, яку вони запропонували здійснити цим літом.

— Ми ще не зовсім вирішили, куди саме поїдемо, — сказала місіс Гардінер, — але гадаю, що до Озерного краю.

Для Елізабет приємнішого задуму і бути не могло, тому її згода була швидкою і вдячною.

— Тітонько, люба! — скрикнула вона у захваті. — Як чудово! Я така щаслива! Ви вдихнули в мене нове життя та бадьорість. Прощайте, розчарування та нудьга! Що таке чоловіки в порівнянні зі скелями та горами? Сильні емоції чекають на нас! А коли повернемося, то ми, на відміну від решти мандрівників, зможемо чітко схарактеризувати все, що бачили. Хто-хто, а ми добре усвідомлюватимемо, звідкіля повернулися, — добре пам'ятатимемо все, що трапилося нам на очі. Озера, скелі та річки аж ніяк не переплутаються в нашій уяві; намагаючись змалювати якийсь краєвид, ми не будемо сперечатися щодо його окремих деталей. Нехай виливи наших перших вражень не будуть такими нестерпними, як у більшості мандрівників.

Розділ XXVIII

Наступного дня, під час подорожі, кожен предмет був новим та цікавим для Елізабет; настрої у неї був піднесений, бо застала свою сестру в стані настільки доброго, що всі страхи за її здоров'я щезли, а перспектива поїздки на північ до Озерного краю була невичерпним джерелом натхнення.

Коли зі шляху вони звернули на проїзд, що вів до Гансфорда, всі почали озиратися довкола, намагаючись побачити пасторат і очікуючи, що він ось-ось вигулькне з-за

першого ж повороту. З одного боку проїзду тягнувся дощаний паркан Розінгса. Елізабет посміхнулася, пригадавши все, що вона чула про його мешканців.

Нарешті показався пасторат. До проїзду схилом тягнувся сад, а в ньому стояв будинок; зелена огорожа та лаврові кущики свідчили, що вони ось-ось прибудуть. На ганку з'явилися містер Коллінз та Шарлотта; екіпаж зупинився біля невеличких воріт на початку гравійної доріжки, яка вела до будинку; всі гості вітально кивали головами й усміхалися. Якось мить — і компанія вибралася з фаєтона, радісно вигукуючи, забачивши хазяїв. Місіс Коллінз привітала свою подругу з величезним задоволенням, а Елізабет, зустрівши такий теплий прийом, усе більше й більше вдовольнялася поїздкою. Вона відразу ж помітила, що після одруження манери її кузена ніскільки не змінилися: його офіційна поштивість лишилася такою ж, як і була, тому він і затримав Елізабет біля воріт, щоб спитатись і почути, як почуваяться її рідні. Потім вони пройшли всередину, трохи при цьому затримавшись, бо містер Коллінз не міг не вказати на вишуканість вхідних дверей. Тільки-но гості опинились у передпокої, він привітався з ними вдруге, з показною офіційністю запросивши їх до свого скромного помешкання і слово в слово повторивши назви закусок, запропонованих його дружиною.

Елізабет уже заздалегідь приготувалася побачити містера Коллінза у всій його величі; їй не могло не здивувати те, що, демонструючи розміри кімнати, її особливості та меблі, він звертався безпосередньо до неї, наче бажаючи дати їй зрозуміти — що вона втратила, коли відмовила йому. Але хоча все й було вишуканим та зручним, вона все одно не могла потішити його хоча б одним зітханням, у якому б чулося каяття; навпаки — вона з подивом позирала на свою подругу, котра примудрялася бути життєрадісною, маючи такого занудливого чоловіка. Щоразу, коли містер Коллінз казав щось таке, що явно могло змусити його дружину відчувати сором (а це траплялося досить часто), Елізабет, сама того не бажаючи, поглядала на Шарлотту. Двічі або тричі їй здалося, що вона помітила слабкий спалах рум'янцю, та загалом виявляла мудрість, удаючи, що не чує цих дурниць. Насидівшись донесхочу та вдосталь і намілувавшись різними меблями в кімнаті — від шафи до камінної решітки, — і розповівши все про свою поїздку до Лондона, гості на запрошення містера Коллінза вирушили на прогулянку до великого й добре спланованого саду, доглядом за яким він займався особисто. Робота в саду давала містеру Коллінзу чимале задоволення, і він вважав це заняття гідним усілякої пошани. Із захватом Елізабет спостерігала, з яким гідним поваги самоконтролем говорила Шарлотта про корисність моціону; вона здогадувалася, що її подруга всіляко такі прогулянки заохочує. Містер Коллінз, крокуючи попереду кожною алеєю і кожною стежиною, в найменших подробицях так описував красу, яка відкривалась їхнім поглядам, що від цієї краси не лишалось і сліду, як не лишалось гостям і часу на вислови захвату, на котрі він явно розраховував. Містер Коллінз міг пригадати кількість ділянок у кожному напрямку, кількість дерев у найвіддаленішому кутку. Але жоден із краєвидів його саду, округи — та й усього королівства! — не міг іти у порівняння з краєвидом Розінгса, що відкривався через

галявину, котра межувала з садом якраз напроти його будинку. Це була красива сучасна будівля, вдало вписана в похилий ландшафт.

Після демонстрації саду містер Коллінз забажав показати гостям ще й дві ділянки своїх лук, але дами, неналежно взуті, щоб крокувати залишками вранішньої паморозі, відмовились і повернули назад; поки господар прогулювався в компанії сера Вільяма, Шарлотта забрала свою сестру і подругу, щоб показати їм будинок, явно дуже задоволена можливістю зробити це без допомоги свого чоловіка. Це була невелика, але вдало збудована і зручна споруда; все в ній було розташовано і обладнано з вишуканістю та продуманістю, і Елізабет розуміла, що це — цілковито заслуга Шарлотти. Забувши про існування містера Коллінза, можна було відчутти, що скрізь панує приємна і затишна атмосфера; Шарлотті вона була явно до вподоби, тож — вирішила Елізабет — та і справді часто забуває про його існування.

Елізабет уже встигла дізнатися, що леді Кетрін все ще перебуває в Розінгсі. Про неї знову заговорили за обідом, коли містер Коллінз, приєднавшись до товариства, зазначив:

— Отже, міс Елізабет, цієї неділі ви матимете честь побачитися з леді Кетрін де Бург у церкві, і я не сумніваюся, що ви будете від неї в захваті. Вона вся — доброзичливість і поблажливість, тож я певен, що після служби вона вшанує вас часточкою своєї уваги. Скажу без вагань, що вона неодмінно внесе вас і мою своячку Марію до кожного запрошення, котрого вона удостоїть нас під час вашого перебування тут. У моїй любій Шарлотті вона просто душі не чує. Ми регулярно обідаємо в Розінгсі двічі на тиждень, і нам ніколи не дозволяють повертатися додому пішки, її світлість завжди наказують подати нам свою власну карету, а вірніше — одну зі своїх карет, бо їх декілька.

— Леді Кетрін і справді дуже поважна та розумна жінка, — додала Шарлотта, — і надзвичайно приязна сусідка.

— Істинна правда, серденько, я завжди говорю те ж саме. Це така жінка, по відношенню до якої ніяка пошана не буде надмірною.

Вечір проминув здебільшого за розмовами про гертфордширські новини і за переказами змісту вже прочитаних листів. Коли ж він закінчився й Елізабет залишилася сама у спальні, то вона не могла не вдатися до роздумів про міру задоволення Шарлотти своїм життям, не могла не усвідомити, з якою спритністю і тактом (і з яким терпінням!) її подруга впорувалася зі своїм чоловіком, не могла не визнати, що все це їй удавалося дуже добре. Елізабет не могла також не поміркувати — а як же пройде решта їхнього візиту: в розміреному плині їхніх звичних занять, у дратівних зауваженнях містера Коллінза, в цікавому спілкуванні з мешканцями Розінгса? Невдовзі її жвава уява все розставила по своїх місцях.

Десь опівдні наступного дня, коли Елізабет готувалася у своїй кімнаті до прогулянки, внизу несподівано почувся шум, наче всі присутні в будинку загомоніли гучно й безладно; вона прислугалась і за мить почула, що хтось мчить чимдуж сходами догори і гукає її. Відчинивши двері, вона побачила Марію, котра, сама не своя від

збудження, скрикнула:

— Ой, Елізо, люба Елізо! Благаю, ходімо хутчіше до вітальні, бо звідти можна таке побачити, таке побачити! Я не скажу тобі, що саме. Хутчіше, ходімо зараз же.

Марно розпитувала її Еліза; Марія більше нічого не схотіла їй сказати, тож у передчутті цього дива вони побігли до вітальні, яка виходила якраз на проїзд. Диво полягало в тому, що біля воріт саду зупинився низький фаєтон, у якому сиділи дві жінки.

— Оце і все?! — вигукнула Елізабет. — Я подумала, що до саду щонайменше вдерлися свині, а це всього лише леді Кетрін та її донька!

— Та ти що! — мовила Марія, надзвичайно вражена таким незнанням. — Це не леді Кетрін; літня жінка — це місіс Дженкінсон, їхня служниця, а друга — це міс де Бург. Ти тільки поглянь на неї — така маленька! Хто б міг подумати, що вона така маленька і худенька!

— Це така грубість з її боку — змушувати Шарлотту стояти на такому вітрі. Чому б їй самій не зайти сюди?

— Та куди там! Шарлотта каже, що вона до них майже ніколи не заходить.

— Її зовнішність мене цілком задовольняє, — мовила Елізабет, думаючи про своє. — Вона має вигляд дурноверхої та злої. — Певна річ, така підійде йому дуже добре. Саме вона і стане йому підходящою дружиною.

Містер Коллінз і Шарлотта стояли разом біля воріт і розмовляли з дамами; а сер Вільям, на велику потіху для Елізабет, розмістивсь у вхідних дверях і з щирим захватом споглядав аристократичну велич, що постала перед його очима, заповзято розкланюючись кожного разу, коли міс де Бург кидала погляд у його бік.

Нарешті говорити стало ні про що; дами поїхали собі, а всі інші повернулися до будинку. Тільки-но зустрівши двох дівчат, містер Коллінз почав вітати їх із тим великим щастям, що випало на їхню долю, а Шарлотта розтлумачила, в чому саме це щастя полягало: всю компанію запросили наступного дня до обіду в Розінгсі.

Розділ XXIX

Запрошення до Розінгса довершило тріумф містера Коллінза. Можливість продемонструвати велич своєї покровительки зачудованим гостям, дати їм змогу побачити її поштиве ставлення до себе і до своєї дружини — ось чого він прагнув, тож не міг нарадуватися, що така нагода трапилася так швидко завдяки великодушності й поблажливості леді Кетрін.

— Мушу сказати, — мовив він, — що я б не здивувався, коли б її світлість запросила нас у неділю до Розінгса попити з нею чаю. Знаючи привітність леді Кетрін, я цілком міг би на це розраховувати. Але хто міг передбачити саме такий вияв шанобливості? Хто міг подумати, що ми отримаємо запрошення пообідати з нею (і не тільки ми, а й гості) майже відразу після вашого прибуття?!

— Я в меншій мірі здивований тим, що трапилося, — відповів сер Вільям, — бо добре знайомий з манерами людей справді великих, а моє становище в суспільстві дозволило мені теж набути таких манер. Серед людей, представлених до королівського

двору, такі приклади вишуканої вихованості зустрічаються досить часто.

Увесь день і ранок наступного дня всі тільки й говорили, що про майбутній візит до Розінгса. Містер Коллінз ретельно напучував гостей на те, чого їм слід чекати, щоб вигляд пишних кімнат, великої кількості слуг та розкішного обіду не справив на них приголомшливого враження.

Коли дами розходилися, щоб почати вбиратися, він звернувся до Елізабет:

— Люба моя кузино! Не хвилюйтеся з приводу вашого вбрання! Леді Кетрін зовсім не збирається вимагати від нас тієї ж вишуканості одягу, котра властива їй та її дочці. Я радив би вам просто вдягнути ваші найкращі речі, бо ситуація не потребує чогось більшого. Леді Кетрін нічого поганого про вас не подумає, якщо ви з'явитесь у простому вбранні. Їй подобається, коли береться до уваги відмінність у соціальному становищі.

Доки жінки вдягалися, він декілька разів підходив до дверей кожної з них, настійно рекомендуючи поквапитися, оскільки леді Кетрін дуже не любила, коли хтось запізнюється до обіду і змушує її чекати. Такі страхітливі розповіді про її світлість та про її манери нагнали жаху на Марію Лукас, котра не звикла часто бувати в товаристві, й тому вона очікувала на своє представлення у Розінгсі з не меншими побоюваннями, ніж її батько перед представленням у Сент-Джеймсі.

Погода була гарна, тож вони мали приємність пройтися парком півмилі. Кожному парку притаманна своя особлива краса і свої краєвиди, і Елізабет побачила в ньому багато такого, що їй сподобалось, але вона не відчула того захвату від побаченого, на котрий сподівався містер Коллінз. Невелике враження справила на неї і його розповідь про ті грубенські гроші, що їх сер Льюїс де Бург витратив на вставлення вікон (розповідь супроводжувалася переліченням вікон на фронтоні будинку).

Коли вони піднімалися сходами до зали, то хвилювання, що його відчувала Марія, зростало кожної миті; навіть сер Вільям — і той виглядав дещо знервованим. Що ж до Елізабет, то вона не втратила присутності духу. Вона не почула про леді Кетрін нічого такого, що вселяло б у неї благоговійний трепет перед її надзвичайними талантами чи якимись чудесними чеснотами, а "звичайну" велич багатства та високого соціального стану вона вирішила сприймати без зайвого хвилювання.

Зі вхідної зали, на чудові пропорції та вишуканий орнамент якої містер Коллінз не проминув захоплено вказати, вони пішли вслід за слугами через вестибюль до кімнати, в якій сиділи леді Кетрін, її дочка та місіс Дженкінсон. Її світлість підвелась і привітала їх надзвичайно великодушно; а оскільки місіс Коллінз домовилася зі своїм чоловіком, що обов'язок представлення виконуватиме вона, то все пройшло належним чином — без тих нескінченних вибачень та подяк, до яких містер Коллінз обов'язково вдався б.

Сер Вільям, незважаючи на те, що йому довелося побувати у Сент-Джеймсі, був настільки зачудований довколишньою величчю, що в нього тільки й вистачило духу, щоб низенько вклонитись і мовчки сісти; його ж дочка, нажахана до нестями, сиділа на краєчку стільця, не знаючи що робити. Елізабет аніскільки не розгубилась і цілком спокійно споглядала трьох жінок, які сиділи перед нею. Леді Кетрін була високою,

масивною жінкою з різко окресленими рисами обличчя, що зберігало на собі сліди минулої краси. Вигляд у неї був не надто доброзичливий, а прийняла вона гостей у такий спосіб, аби ті не забували, що перебувають на нижчому суспільному щаблі. Мовчання не додавало їй недоброзичливості, та все, що вона говорила, мовилося владним тоном, котрий підкреслював її зарозумілість і відразу ж нагадав Елізабет про містера Вікхема. Спостерігаючи леді Кетрін протягом дня, вона дійшла висновку, що та була саме такою, якою він її схарактеризував.

Придивившись до матері, в обличчі та поведженні якої вона побачила певну схожість із містером Дарсі, Елізабет спрямувала свої погляди на дочку й була майже так само, як і Марія, вражена її худорлявістю та невеликим зростом. Між статурами та обличчями цих двох жінок не було ніякої схожості. Міс де Бург була блідою і хворобливою, не те що непоказною, а якоюсь непримітною. Говорила вона дуже мало, тихим голосом, і здебільшого до місіс Дженкінсон, у зовнішності якої не було нічого незвичайного і яка тільки й робила, що прислухалася до сказаного їй і переміщала в потрібному напрямку ширму перед очима міс де Бург.

Після того, як гості посиділи отак декілька хвилин, їх послали до одного з вікон, аби вони мали змогу помилуватися краєвидом; містер Коллінз супроводжував їх і роз'яснював, чим саме треба захоплюватись, а леді Кетрін милостиво повідала їм, що споглядати цей краєвид краще за все влітку.

Обід був надзвичайно гарний: були всі ті слуги і всі ті страви, наявність яких передбачав містер Коллінз; а ще — теж згідно з його передбаченнями — він, за бажанням її світлості, зайняв місце в кінці столу, виглядаючи при цьому так, наче збулася найзаповітніша мрія його життя. Він орудував ножом, поглинав їжу і нахвалював її з пожадливим ентузіазмом; вихвалялася кожна страва — спочатку ним, а потім сером Вільямом, котрий уже встиг оклигати якраз достатньо для того, щоб відлунювати все, що говорив його зять, та ще й у спосіб украй — як здалось Елізабет — огидний для леді Кетрін. Але схоже було, що їхній надмірний захват леді Кетрін дуже подобався: вона вдячно усміхалась, особливо коли вони зустрічали на столі якусь досі незнайому їм страву. Розмова в такому товаристві якось не виходила. Елізабет рада була заговорити при кожній новій нагоді, та їй довелося сидіти між Шарлоттою й міс де Бург — перша тільки те й робила, що вислуховувала леді Кетрін, а друга за весь обід не обмовилася з нею жодним словом. Місіс Дженкінсон здебільшого слідкувала, щоб міс де Бург їла якомога більше, намагаючись умовити її покуштувати ще якусь страву і побоюючись, що та відмовиться. Марія взагалі боялася розмовляти, а джентльмени тільки поглинали страви та нахвалювали їх.

Коли жінки повернулися до вітальні, їм тільки й лишилося, що вислуховувати леді Кетрін, котра говорила безупинно, аж доки не подали каву; на кожну тему вона висловлювалася так безапеляційно, що стало очевидно: вона не звикла, коли їй суперечать. Леді Кетрін досить безцеремонно і досить детально поцікавилася хатніми клопотами Шарлотти і дала їй багато порад щодо того, як із цими клопотами управлятися; розповіла їй, як саме треба керувати всіма справами в такій маленькій

сім'ї, як їхня, і дала їй вказівки відносно догляду за птицею та худобою. Елізабет виявила, що ця гранд-дама не упускала жодної нагоди накинути комусь свою думку. У проміжках між бесідами з місіс Коллінз вона поставила багато різних запитань Марії та Елізабет, а особливо останній, про родичів якої вона знала найменше і яку вона схарактеризувала місіс Коллінз як дівчину надзвичайно гречну та виховану. Час від часу вона розпитувала Елізабет — скільки сестер та має, старші чи молодші вони за неї, чи не збирається хтось із них заміж, чи вродливі вони, де вони отримали освіту, яку карету тримає їхній батько і яке було дівоче прізвище її матері. Елізабет прекрасно розуміла всю недоречність та нечемність цих запитань, але відповіла на них стримано і чемно. Тоді леді Кетрін зазначила:

— Так, значить, ваш маєток перейде у спадок до містера Коллінза. Саме через вас, — звертаючись до Шарлотти, — я радію з цього; однак з другого боку, я не бачу перешкод наслідуванню маєтків по жіночій лінії. У родині сера Льюїса де Бурга не вважали за необхідне беззаперечно дотримуватися майорату. Ви вмієте грати і співати, міс Беннет?

— Трохи.

— Ага! Значить, якось ми з радістю вас послухаємо. Ми маємо чудового інструмента, можливо, навіть кращого за... Зрештою, свого часу ви самі в цьому переконаєтесь. А сестри ваші вміють грати та співати?

— Одна з них уміє.

— А чому не всі? Треба було вчитись. Ось, наприклад, усі сестри Вебб уміють грати, хоча їхній батько має статок менший, ніж ваш. Ви малюєте?

— Ні, анітрохи.

— Як, ніхто з вас не малює?!

— Ніхто взагалі.

— Дуже дивно. Але, можливо, ви просто не мали нагоди. Вашій матінці слід було щовесни возити вас до Лондона, щоб мати змогу навчатись у справжніх майстрів.

— Моя мати була б не проти, але мій батько Лондона терпіти не може.

— Ваша гувернантка вже з вами не живе?

— Ми ніколи не мали гувернантки.

— Не мали гувернантки! Як же ви без неї обходилися?! П'ятеро дівчат у родині виховувалися без гувернантки! Ні про що таке я не чула. Мабуть, вашій матінці довелося тяжко попрацювати над вашою освітою.

Елізабет не змогла втриматися від посмішки, запевняючи леді Кетрін, що це не так.

— А хто ж тоді займався вашою освітою? Хто доглядав за вами? Без гувернантки ви, мабуть, були полишені напризволяще.

— Може, й були — у порівнянні з деякими родинами; але тим із нас, хто бажав навчатися, ніколи не бракувало необхідних для цього засобів. Нас завжди заохочували до читання, і ми мали всі необхідні книги найкращих письменників. Ті ж, хто хотів байдикувати, — байдикували.

— Так, звичайно: але ж саме для перепинення байдикування й потрібна

гувернантка, і якби я знала вашу матінку раніше, то я настійно радила б їй найняти її. Я завжди кажу, що в освіті нічого не можна досягти без постійного та регулярного навчання, а його може забезпечити лише гувернантка. Є напрочуд багато родин, котрим я допомогла в цій справі. Я завжди радію, коли мені вдається добре прилаштувати якусь молоду особу. Саме за мого сприяння чотири племінниці місіс Дженкінсон потрапили до дуже гарних людей; а зовсім недавно я рекомендувала ще одну дівчину, котру познайомили зі мною зовсім випадково, і родина цілковито нею задоволена. Місіс Коллінз, я не розповідала вам, як до мене приїздила вчора місіс Меткаф, аби подякувати мені? Вона вважає, що міс Поуп — це просто скарб. "Леді Кетрін, — сказала вона, — ви знайшли мені скарб". А чи мала якась із ваших молодших сестер дебют у товаристві, міс Беннет?

— Так, пані, всі.

— Усі?! Всі п'ятеро вже були представлені товариству? Як дивно! А ви ж тільки друга сестра. Молодші сестри представлені товариству ще до того, як старші вийшли заміж! Напевне, ваші молодші сестри ще зовсім юні?

— Так, моїй наймолодшій сестрі ще немає шістнадцяти років. Може, вона дійсно надто молода, щоб часто з'являтися у товаристві. Але ж справді, пані, я гадаю, що молодшим сестрам було б украй зле, якби вони позбулися своєї частки розваг та світського життя тільки через те, що старші не можуть чи не хочуть вчасно вийти заміж. Остання з народжених дівчат має таке ж право на втіхи молодості, як і перша. А тут її утискають, та ще й з якої причини! Не думаю, що це сприятиме дружнім сестринським почуттям чи витонченості душі.

— Послухайте-но, — сказала її світлість, — як для молодої особи, ви висловлюєте свою думку дуже переконано. Скільки ж вам років, скажіть будь ласка?

— Ваша світлість, я навряд чи зізнаюся скільки, бо маю трьох уже дорослих сестер, — із посмішкою відповіла Елізабет.

Леді Кетрін була спантеличена тим, що не отримала прямої відповіді; а в Елізабет з'явилася підозра, що вона стала першою істотою, котра насмілилася покепкувати з пихатості такої поважної особи.

— Я впевнена, що вам не більше двадцяти років, тож не приховуйте свій вік.

— Мені ще немає двадцяти одного року.

Після того, як до них приєдналися джентльмени, а чаювання було завершене, принесли картярські столи. Леді Кетрін, сер Вільям, містер та місіс Коллінз заходилися грати в кадриль, а міс де Бург захотілося пограти в казино, тож двом іншим дівчатам разом із місіс Дженкінсон випала честь скласти їй компанію, що виявилася вкрай нецікавою. Ані півслова не було мовлено про щось інше, крім самої гри, хіба що місіс Дженкінсон час від часу стурбовано питалась у міс де Бург, чи їй, бува, не холодно, чи не жарко, чи достатньо їй світла, чи недостатньо. А от за іншим столом було набагато цікавіше. Здебільшого говорила леді Кетрін — вказувала на помилки трьох інших учасників гри або розповідала про себе якусь цікаву історію. Містер Коллінз старанно погоджувався з усім, що казала її світлість, дякував їй за кожну виграну ним фішку і

вибачався, коли вигравав їх надто багато. Сер Вільям переважно мовчав. Він наповнював свою пам'ять цікавими історіями та іменами знатних людей.

Після того, як леді Кетрін та її дочка нагналися досхочу, столи повиносили, а містеру Коллінзу було запропоновано скористатися каретою. Той із вдячністю погодився з пропозицією, після чого карету почали негайно споряджати. Потім товариство зібралося навколо каміна, щоб послухати, як леді Кетрін визначатиме погоду на завтрашній день. Од цих напучувань їх відірвало прибуття екіпажа, і під численні подячні промови містера Коллінза та не менш численні поклони сера Вільяма гості нарешті подалися додому. Як тільки вони від'їхали від ганку, до неї звернувся кузен і спитався про її думку стосовно всього того, що вона побачила в Розінгсі. Заради Шарлотти Елізабет висловилася більш доброзичливо, ніж вона думала насправді, але навіть ця вимушена похвала не задовольнила містера Коллінза, і він вимушений був особисто зайнятися справою вихваляння її світлості.

Розділ XXX

Сер Вільям пробув у Гансфорді лише тиждень, але цей візит був достатньо тривалим, аби переконати його в тому, що дочка його вийшла заміж дуже вдало і має такого чоловіка і таку сусідку, котрих не зустрінеш на кожному кроці. Доки сер Вільям був із ними, містер Коллінз займався у вранішній час тим, що вивозив його у своєму кабріолеті, демонструючи йому околиці, але коли той поїхав, родина повернулася до своїх звичних занять. Елізабет була рада від'їзду, бо після цього більшу частину свого часу між сніданком та обідом містер Коллінз почав проводити або за роботою в саду, або за читанням і писанням, або за визиранням з вікна своєї бібліотеки, що виходило на дорогу. Кімната, в якій зазвичай сиділи жінки, була з протилежного боку. Спочатку Елізабет дивувало те, що Шарлотта не віддала перевагу їдальні як кімнаті, у котрій всі мали б змогу збиратися — вона була більшою за розміром і приємнішою на вигляд, але незабаром пересвідчилася, що її подруга вчинила дуже розумно, бо інакше містер Коллінз почувався б некомфортно; тому вона віддала Шарлотті належне за її задум.

Із вітальні вони не могли бачити, що відбувається на проїзді, і завдячували містеру Коллінзу знанням про екіпажі, що ним проїздили, особливо про те, як часто проїжджала повз будинок міс де Бург у своєму фаєтоні. Жодного разу він не проминув прийти і розповісти про це, хоча ця знаменна подія відбувалася майже щодня. Міс де Бург частенько зупинялася біля пасторату, щоб декілька хвилин переговорити з Шарлоттою, але її майже ніколи не вдавалось умовити вийти з фаєтона.

Рідко видавався день, коли містер Коллінз не ходив до Розінгса, і нечасто траплялося так, що його дружина вважала за недоречне піти разом з ним; Елізабет не могла збагнути сенсу в пожертві такої великої кількості часу, аж доки не второпала, що могло йтися про можливі вакансії в інших парафіях. Час від часу її світлість виявляла їм честь, роблячи нетривалий візит; її пильне око помічало все, що відбувалось у пастораті. Вона вникала в їхні заняття, роздивлялась їхнє шитво і радила все робити по-іншому; вона прискіпувалася до розстановки меблів, підмічала нехлюйство служниці, а якщо їй погоджувалася перехопити, то, здавалось б, лише для того, щоб вказати місіс

Коллінз на завеликі для їхньої сім'ї шматки м'яса, що подавалося до столу.

Елізабет невдовзі усвідомила, що ця гранд-дама, хоча й не маючи ніяких повноважень придивлятися за порядком у графстві, виступала в ролі дуже активного мирового судді у своїй парафії, найдрібніші клопоти якої доводив до неї містер Коллінз; кожного разу, коли селяни влаштовували чвари, виявляли незадоволення або впадали у злидні, вона вирушала в село, щоб угамувати їхні чвари і скарги та наставити їх на шлях злагоди та добробуту.

Розвага у вигляді обідніх візитів до Розінгса повторювалася приблизно двічі на тиждень. За винятком відсутності сера Вільяма і наявності через це лише одного картярського столу, кожна така розвага була точною копією попередньої. Інших запрошень було мало, бо стиль життя більшості сусідів був поза межами фінансових можливостей родини Коллінзів. Однак це не надто турбувало Елізабет, і загалом вона проводила час досить цікаво; інколи їй випадало півгодини приємної розмови із Шарлоттою, а погода була настільки гарною для цієї пори року, що прогулянки часто робили їй велику приємність. Коли інші перебували з візитом у леді Кетрін, Елізабет часто любила походжати відкритою місциною, яка межувала з тією частиною парку, де була гарненька затишна і відлюдна стежка, котра, здавалось, подобалася лиш їй самій і де вона почувалася захищеною від надмірної допитливості леді Кетрін.

Ось так — непомітно й тихо — промайнули перші два тижні її візиту. Наближався Великдень, і за тиждень до нього родина в Розінгсі очікувала прибуття гостей, що для такого маленького товариства безперечно було подією надзвичайно значущою. Ще раніше — невдовзі після свого приїзду — Елізабет прочула, що через декілька тижнів очікується прибуття містера Дарсі, і хоча й був він тим знайомим, з яким вона воліла б краще не зустрічатися, все одно його приїзд додав би відносної новизни зустрічам у Розінгсі. Хтозна — може, їй випаде приємність спостерігати марність сподівань, які плекала щодо нього міс Бінглі; це залежатиме від його ставлення до своєї кузини, якій, вочевидь, призначала його леді Кетрін, котра з превеликим задоволенням розмовляла про прийдешній приїзд містера Дарсі й говорила про нього не інакше, як з величезною повагою і захопленням. Здавалося, вона ледь не розлютилася, дізнавшись, що Елізабет та міс Лукас уже неодноразово довелось з ним бачитися.

Про прибуття містера Дарсі в пастораті дізналися досить швидко, бо містер Коллінз цілісінький ранок прогулювався таким чином, щоб йому було видно ворота під'їзної алеї в Гансфорді — він хотів довідатися про приїзд якомога раніше. Побачивши карету, що звернула до парку, він низенько їй вклонився і мерщій подався додому, щоб сповістити вкрай важливу новину. Наступного ранку містер Коллінз хутенько поспішив до Розінгса, щоби засвідчити свою пошану. Йому довелось засвідчувати її двом племінникам леді Кетрін, бо містер Дарсі привіз із собою такого собі полковника Фітцвільяма, молодшого сина свого дядька — лорда Н. На превеликий подив усього товариства, ці джентльмени приєдналися до містера Коллінза, коли той пішов додому. З кімнати свого чоловіка Шарлотта побачила, як вони переходили дорогу, і відразу ж побігла до іншої кімнати, щоб сповістити дівчатам про ту велику честь, яка їм випала.

При цьому вона додала:

— За цей вияв пошани я маю дякувати тобі, Елізо, бо якби не твоя присутність, то містер Дарсі ніколи б не прийшов сюди з візитом так швидко.

Не встигла Елізабет заперечити своє право на такий комплімент, як дзвоник у дверях сповістив про прихід чоловіків, і незабаром до кімнати ввійшли трое джентльменів. Полковник Фітцвільям, котрий увійшов першим, був непоказним людиною віком близько тридцяти років, але характером та манерами це був справжнісінький джентльмен. Містер Дарсі виглядав так само, як колись у Гертфордширі; з притаманною йому стриманістю він чемно привітався з місіс Коллінз, а якщо в нього й були якісь почуття до її подруги, то, вітаючись із нею, йому вдалося приховати їх за маскою байдужості. Елізабет нічого не відповіла, а просто зробила реверанс.

Полковник Фітцвільям одразу ж приєднався до розмови з готовністю і невимушеністю добре вихованої людини; манеру розмовляти він мав дуже приємну, але його кузен, зробивши адресовані місіс Коллінз побіжні зауваження стосовно будинку та саду, деякий час просидів, ні з ким не розмовляючи. Однак нарешті добре виховання змусило його звернутися до Елізабет, аби спитатися про здоров'я її рідних. Вона відповіла належним чином, а потім, трохи помовчавши, запитала:

— Ось уже три місяці моя старша сестра гостює в Лондоні. Вам часом не довелось побачитися з нею?

Вона прекрасно усвідомлювала, що не довелось, але їй кортіло побачити, чи не видасть він, бува, своєї обізнаності в тім, що трапилося між родиною Бінглі та її сестрою. Елізабет здалося, наче він трохи знітився, коли відповів, що жодного разу йому не пощастило зустрітися з міс Беннет. Більше на цю тему не говорили, і незабаром джентльмени пішли додому.

Розділ XXXI

У пастораті не могли нарадуватися добрим манерам полковника Фітцвільяма, і всі жінки висловлювали сподівання, що з його появою прийоми в Розінгсі будуть набагато цікавішими і приємнішими. Однак перш ніж вони отримали звітлія запрошення, минуло декілька днів, бо, мабуть, у цьому не було потреби, оскільки там уже перебували гості. Лише на Великдень, майже через тиждень після приїзду джентльменів, удостоїлися вони такої честі, й то у вигляді звичайного запрошення зайти до Розінгса ввечері, яке їм переказали при виході із церкви. Протягом останнього тижня вони мало бачилися з леді Кетрін та її дочкою. За цей час полковник Фітцвільям декілька разів заходив до пасторату, але з містером Дарсі вони побачилися тільки в церкві.

Це запрошення було, звичайно ж, прийняте, і в зазначену годину вони приєдналися до товариства у вітальні леді Кетрін. Її світлість зустріла їх із належною поштивістю, але було видно, що їхня компанія вже не була такою бажаною, як тоді, коли вона не могла запросити в гості когось іншого. Фактично вона була заклопотана спілкуванням зі своїми племінниками, розмовляючи з ними — і особливо з містером

Дарсі — набагато більше, ніж з будь-ким з присутніх у кімнаті.

Схоже було, що полковник Фітцвільям дійсно був радий їх бачити — його розрадою в Розінгсі могло стати будь-що, і гарненька подруга місіс Коллінз міцно заволоділа його увагою. Він швидко знайшов собі місце поруч із нею і так приємно розмовляв про Кент і Гертфордшир, про подорожування й перебування вдома, про музику та літературу, що ніколи досі Елізабет не проводила так приємно час у цій кімнаті. Розмовляли вони так жваво і багато, що привернули до себе увагу самої леді Кетрін і навіть містера Дарсі. Незабаром зацікавлені погляди останнього стали раз по раз спрямовуватися в їхній бік; цікавість її світлості виявилась у спосіб більш відвертий, коли вона безцеремонно вигукнула:

— Що ви там кажете, Фітцвільяме? Про що ви там говорите? Про що розповідаєте міс Беннет? Дозвольте дізнатися.

— Ми розмовляємо про музику, пані, — відказав той, коли баритися далі з відповіддю було вже неввічливо.

— Тоді, будь ласка, розмовляйте гучніше. З усіх тем це моя найулюбленіша. Оскільки ви говорите про музику, то я теж хочу брати участь у цій розмові. Гадаю, що мало є в Англії людей, котрі з більшою, ніж я, насолодою слухали б музику і розбиралися б у ній краще за мене. Якби мені довелося навчатися, то я досягла б великих успіхів. І Енн також, якби їй дозволив стан здоров'я. Я не сумніваюсь у тому, що з неї вийшла б видатна виконавиця. А як там справи на музичній ниві у Джорджіани, Дарсі?

Містер Дарсі надзвичайно тепло і схвально відізвався про виконавську майстерність своєї сестри.

— Дуже рада почути про неї такі добрі відомості, — сказала леді Кетрін, — і перекажіть їй, будь ласка, від мене, що коли вона не вправлятиметься багато, то їй не варто розраховувати на значні досягнення.

— Запевняю вас, пані, — відказав полковник, — що вона не потребує такої поради. Адже вправляється надзвичайно наполегливо і регулярно.

— Тим краще. У цій справі неможливо перестаратись. У своєму наступному листі до неї накажу їй ні в якому разі не розслаблятись. Я часто кажу дівчатам, що без регулярних занять визначних успіхів у музиці досягти неможливо. Я вже декілька разів казала міс Беннет, що вона ніколи не гратиме дійсно добре, якщо не приділятиме музикуванню більше часу. Я часто казала їй, що оскільки місіс Коллінз не має інструменту, то нехай залюбки приходять щодня до Розінгса і грає на фортепіано в кімнаті місіс Дженкінсон. У тій частині будинку вона нікому не заважатиме.

Містер Дарсі нічого не сказав у відповідь; було видно, що йому трохи ніяково від невихованості своєї тітки.

Коли попили каву, полковник Фітцвільям нагадав Елізабет про її обіцянку пограти йому, тож вона відразу сіла за інструмент. Свого стільця він підсунув поближче до неї. Леді Кетрін, прослухавши половину пісні, знову почала розмову — тепер уже з іншим племінником, але той невдовзі відійшов од неї і з притаманною йому неквапливістю

вирушив до піаніно, розташувавшись таким чином, щоб повністю бачити обличчя прекрасної виконавиці. Елізабет бачила його маневри і при першій же принагідній паузі звернулася до нього з хитрою посмішкою:

— Ви що, містере Дарсі, прийшли злякати мене, якщо слухаєте моє музикування з таким виглядом? Але я не збираюсь лякатися, навіть якщо ваша сестра дійсно грає дуже добре. Я — людина вперта, мене так просто не залякаєш. Чим дужче мене намагаються налякати, тим хоробрішою я стаю.

— Я не казатиму, що ви помиляєтеся, бо не вірю, що ви справді могли подумати, наче я дійсно задумав залякати вас, — відказав він. — До того ж я мав приємність бути вашим знайомим достатньо довго, щоби знати вашу схильність час від часу висловлювати думки, котрі насправді вам не належать.

Від душі посміявшись над цим словесним портретом власної персони, Елізабет звернулася до полковника Фітцвільяма:

— Ваш кузен розповість вам, що я за цяця, і навчить вас не вірити жодному моему слову. От невдача — зустріла людину, яка знає мій справжній характер, причому зустріла саме там, де я сподівалася виставити себе у кращому світлі. Містере Дарсі, з вашого боку просто некрасиво згадувати всі мої недоліки, про які ви дізнались у Гертфордширі, тож дозвольте попередити вас, що я теж можу повестися не досить чемно, бо ви просто змушуєте мене відплатити вам тією ж монетою, і розповісти про таке, що може неприємно вразити ваших родичів.

— Я вас не боюся, — відповів із посмішкою Дарсі.

— Благаю вас, розкажіть, чим він завинив, — вигукнув полковник Фітцвільям, — мені цікаво знати, як він поводить із незнайомими людьми.

— Що ж, слухайте, але приготуйтеся до найгіршого. Вам, напевно, відомо, що вперше я побачилася з ним у Гертфордширі — це було на балу. І що ж, ви думаєте, він під час цього балу утнув? Він танцював лише чотири рази! Мені так не хочеться завдавати вам болю, але саме такою є гірка правда. Містер Дарсі танцював лише чотири рази, хоча чоловіків було обмаль. І мені достеменно відомо, що багато дівчат не мали змоги потанцювати через брак кавалерів. Ви не можете заперечувати цього факту, містере Дарсі.

— На той час я не мав честі знати когось із присутніх жінок, окрім тих, які були в одній компанії зі мною.

— І то правда, хіба ж можна знайомитися під час балу! Отож, полковнику Фітцвільяме, що вам зіграти іще? Мої пальці чекають ваших вказівок.

— Може, мені й слід було представитися, — мовив Дарсі, — але я погано вмю відрекомендуватися незнайомим людям.

— Давайте запитаємо вашого кузена — у чому ж причина? — сказала Елізабет. — Давайте запитаємо: чому розумна і освічена людина з житейським досвідом не вміє представлятися незнайомцям?

— Я можу дати відповідь на ваше запитання, не звертаючись до нього, — відказав Фітцвільям. — Це тому, що він не бажає завдавати собі клопоту.

— Я і справді не маю до цього тих здібностей, які мають інші люди, — мовив Дарсі. — Не можу легко спілкуватися з тими, кого я раніше ніколи не бачив. Не можу так легко настроїтися на потрібний тон розмови чи удавати щиру зацікавленість чужими клопотами, як це часто вміють робити інші.

— Мої пальці, — сказала Елізабет, — не здатні впоруватися з цим інструментом так майстерно, як це вміють робити багато жінок. Мої пальці не мають такої ж сили чи швидкості і своєю грою не здатні справити таке ж добре враження. Але я завжди вважала, що це мій власний недолік — тому що ніколи не завдавала собі клопоту і тому недостатньо музикувала. Однак це не означає, що я вважаю свої пальці менш талановитими, ніж пальці інших справді талановитих жінок.

Дарсі посміхнувся і сказав:

— Ви абсолютно праві. Ви набагато краще використали свій час. Жоден, хто має привілей слухати вашу гру, не зможе сказати, що їй чогось бракує. А перед людьми незнайомими ніхто з нас не виступає.

Тут їх перервала леді Кетрін, яка голосно поцікавилася, про що вони розмовляють. Елізабет негайно ж знову почала музикувати. Леді Кетрін підійшла до них, послухала декілька хвилин, а потім звернулася до Дарсі:

— Міс Беннет грала б набагато краще, якби вправлялася більше і мала доброго вчителя з Лондона. Вона дуже добре володіє інструментом, але все одно має смак гірший, ніж Енн. Енн була б чудовою виконавицею, якби їй дозволяв навчатися стан її здоров'я.

Елізабет поглянула на Дарсі, щоб побачити, як той люб'язно погодиться з цією похвалою на адресу своєї кухні, але ні в той момент, ні пізніше не побачила вона ніяких ознак любові; а з усього його ставлення до міс де Бург вона зробила такий "втішний" висновок для міс Бінглі: навіть якби та була на місці кухні містера Дарсі, вона б мала так само мало шансів вийти за нього заміж, як і остання.

Леді Кетрін і далі робила зауваження з приводу виконавської майстерності Елізабет, поєднуючи їх із численними вказівками щодо манери гри та смаку. Елізабет сприймала ці зауваження з усією поблажливістю, якої вимагала чемність, і, на прохання джентльменів, лишалася за інструментом, доки не подали карету її світлості, щоб відвезти їх усіх додому.

Розділ XXXII

Наступного ранку Елізабет сиділа й писала листа Джейн; вона була сама в кімнаті, бо місис Коллінз та Марія пішли в якійсь справі до села. Дзвінок у двері змусив її здригнутися — хтось прийшов. Оскільки звуків карети Елізабет не чула, то не виключено було, що це прийшла леді Кетрін. Побоюючись, що саме так і сталося, вона заходила була ховати свого незакінченого листа, щоб уникнути нечемних розпитувань, як двері відчинились, і — на її превеликий подив — до кімнати ввійшов містер Дарсі, до того ж сам-один.

Заставши її одну, він явно знітився й тому вибачився за вторгнення, сказавши, що йому здалося, наче в кімнаті були всі жінки.

Вони посідали; після її розпитувань про Розінгс почало здаватися, що вони приречені отак і сидіти — в цілковитій тиші. Конче необхідно було придумати якусь тему для розмови, тож ця незручна ситуація змусила Елізабет пригадати обставини їхньої останньої зустрічі в Гертфордширі; бажаючи знати його думку з приводу їхнього похапливого від'їзду, вона зазначила:

— Минулого листопада ви всі так несподівано покинули Недерфілд, містере Дарсі! Мабуть, для містера Бінглі було вкрай приємною несподіванкою знову зустрітися з вами так швидко, бо, наскільки я пам'ятаю, він поїхав на день раніше. Сподіваюся, на час вашого від'їзду з Лондона він та його сестри почувалися добре?

— Пречудово, спасибі.

Елізабет зрозуміла, що ніякої іншої відповіді їй не дочекатись, і тому — після нетривалої паузи — додала:

— Наскільки я зрозуміла, містеру Бінглі не дуже хочеться повертатися до Недерфілда?

— Я ніколи не чув, щоб він казав щось подібне, та цілком можливо, що в майбутньому він проводитиме там дуже мало свого часу. Він має багато друзів і зараз у такому віці, коли коло знайомих і кількість запрошень постійно зростають.

— Якщо він не має наміру часто бувати в Недерфілді, то для сусідів було б краще, коли б він зовсім полишив цей маєток і там натомість оселилася б для постійного проживання якась родина. Але цілком резонно припустити, що містер Бінглі винайняв цей будинок не стільки задля вигоди сусідів, скільки задля вигоди власної, тому, скоріш за все, саме цим принципом він і керуватиметься, коли вирішуватиме — полишати його чи залишатись у ньому.

— Я не здивуюся, — сказав Дарсі, — якщо він полишить його, тільки-но трапиться нагода придбати щось підходяще.

Елізабет не відповіла, бо побоювалася продовжувати розмову про його приятеля, а оскільки сказати їй було більше нічого, то вона вирішила, що тепер настала черга містера Дарсі знайти тему для розмови.

Той зрозумів натяк і незабаром мовив:

— Цей будинок здається мені дуже зручним. Гадаю, що леді Кетрін надала чималу допомогу в його облаштуванні, коли містер Коллінз з'явився тут уперше.

— Я теж так гадаю — і я впевнена, що її доброта не могла знайти більш вдячного об'єкта.

— Здається, містеру Коллінзу надзвичайно поталанило з вибором дружини.

— Так, безперечно. Його друзі дійсно можуть радіти з того, що він зустрів одну з тих нечисленних розважливих жінок, здатних прийняти його чи зробити щасливим. Моя подруга — людина дуже розумна, хоч особисто я не впевнена, що вважаю її шлюб з містером Коллінзом наймудрішим з її вчинків. Однак вона виглядає абсолютно щасливою, і якщо міркувати розсудливо, то заміж вийшла дуже вдало.

— Напевне, їй надзвичайно приємно, що, вийшовши заміж, вона оселилася зовсім близько від своєї родини та друзів.

— Як ви кажете — "зовсім близько"? Та це ж майже п'ятдесят миль!

— А що таке п'ятдесят миль по гарній дорозі? Подорож тривалістю трохи більше ніж півдня. Так, я певен, що це — зовсім близько.

— Особисто я ніколи б не вважала відстань чимось таким, що має велике значення, коли виходиш заміж або одружуєшся, — вигукнула Елізабет. — Я ніколи не погоджуся з думкою, що місіс Коллінз оселилася близько до своєї родини.

— Це лише доводить вашу особисту прихильність до Гертфордшира. Тому все, що розташоване безпосередньо поза межами Лонгберна, видається чимось далеким.

Коли він говорив, його обличчям промайнула посмішка, і Елізабет здалося, що вона збагнула її сенс — напевне, Дарсі припускав, що вона мала на увазі Джейн і Недерфілд. Ніяково червоніючи, вона відповіла:

— Я зовсім не заперечую проти того, щоб, вийшовши заміж, жінка могла оселитись якомога ближче до своєї родини. Поняття "близько" й "далеко" — відносні й залежать од багатьох різноманітних обставин. Там, де є багатство, витрати на поїздку не мають великого значення, і подорож перестає бути тяжкою необхідністю. Але в цьому випадку не так. Містер та місіс Коллінз мають пристойний доход, але не настільки великий, аби дозволити часті поїздки, і я переконана, що моя подруга не скаже, що живе поруч зі своєю родиною, навіть якщо вона житиме вдвічі ближче до неї, ніж зараз.

Містер Дарсі трохи присунув свого стільця до Елізабет і сказав:

— Навіщо вам така сильна прихильність до якогось певного місця? Ви ж не збираєтесь усе життя прожити в Лонгберні?

На обличчі Елізабет з'явився здивований вираз. Її співрозмовник помітив цю перемену настрою і відсунувся від неї; потім узяв зі столу газету і, поглянувши поверх неї, спитав — уже не так емоційно:

— Як вам подобається Кент?

Далі відбувся короткий діалог на тему цієї місцевості, з обох боків спокійний і стриманий. Невдовзі він перервався через прихід Шарлотти з сестрою, які щойно повернулися з прогулянки. Ця розмова сам на сам вельми їх здивувала. Містер Дарсі розповів, як він помилково нав'язав своє товариство міс Беннет, а потім, трохи посидівши й нікому майже нічого не сказавши, пішов собі геть.

— Що б це означало? — спитала Шарлотта, тільки-но він вийшов. — Моя люба Елізо, напевне, містер Дарсі в тебе закохався, бо інакше він ніколи не зайшов би до нас просто так.

Але коли Елізабет розповіла про його мовчання, то стало зрозуміло — попри припущення Шарлотти, — що це не так. Висловивши декілька здогадок, усі вони зійшлися, зрештою, на тому, що його візит був спричинений просто бажанням хоч чимось себе зайняти, що було недивно для такої пори року. Сезон охоти та риболовлі закінчився. У приміщенні ж перебувала леді Кетрін, книги та більярд, але не можуть же чоловіки постійно сидіти у приміщенні! Тому відтоді, спонукані або близькістю пасторату, або приємністю прогулянки, або приязністю його мешканців, двоє кузенів

не встояли перед спокусою і почали ходити туди майже щодня. Вони навідувалися в різний час уранці, інколи — поодиноці, інколи — разом, інколи — в супроводі своєї тітоньки. Всім було очевидно, що полковник Фітцвільям приходив тому, що знаходив утіху в їхньому товаристві, і це показувало його у ще привабливішому світлі. Приємність його товариства та його явна симпатія до неї нагадали Елізабет про її колишнього улюбленця — Джорджа Вікхема, і хоча в манерах полковника Фітцвільяма не було тієї чарівливої ніжності, він видавався їй людиною дуже розумною та освіченою.

Але причину частих візитів до пасторату містера Дарсі зрозуміти було важче. Навряд чи його цікавило їхнє товариство, оскільки частенько він міг просидіти десять хвилин поспіль, так і не відкривши рота. А коли усе ж таки починав розмовляти, то це було скоріше через необхідність, ніж через бажання; це була жертва правилам пристойності, а не бажання потішити себе розмовою. Рідко коли йому було дійсно цікаво. Місіс Коллінз не знала, що з ним робити. Кепкування полковника Фітцвільяма з його занудливої поведінки свідчило, що загалом містер Дарсі поводить себе по-іншому, але це не підтверджувалось її власним враженням про цю людину. Оскільки їй хотілося вірити, що така переміна відбулася під впливом любові, об'єктом якої є її подруга Еліза, місіс Коллінз цілком серйозно вирішила довідатися — так це чи ні. Кожного разу, коли вони бували у Розінгсі, щоразу, коли він приходив до Гансфорда вона спостерігала за ним, але без особливого успіху. Так — він і справді часто дивився на її подругу, але сам вираз цього погляду викликав сумніви. Це був відвертий і пильний погляд, але їй часто здавалося, що в ньому було замало симпатії, а часто він видавався взагалі якимось бездумним.

Двічі чи тричі вона натякала Елізабет про можливу небайдужість до неї містера Дарсі, але та тільки сміялася з такої думки. Місіс Коллінз вважала за краще не наполягати на продовженні цієї теми, побоюючись породити сподівання, єдиним результатом яких могло бути лише розчарування; на її думку, можна було не сумніватись у тому, що вся антипатія до містера Дарсі з боку її подруги неодмінно зникла б, якби їй здалося, що вона заволоділа його серцем.

Будуючи свої доброзичливі плани стосовно Елізабет, Шарлотта інколи уявляла, що та могла б вийти заміж за полковника Фітцвільяма. Він був чоловіком незрівнянно приємнішим, безперечно симпатизував їй, а його матеріальне становище було дуже сприятливим. Але на противагу цим достоїнствам містер Дарсі мав значні повноваження у справах церковних, чим не міг похвалитися його кузен.

Розділ XXXIII

Не один раз Елізабет, походжаючи парком, раптово зустрічала містера Дарсі. Спершу вона, ремствуєючи на каприз випадку, який заніс його до куточка, в якому раніше рідко хто бував, і намагаючись надалі запобігти таким зустрічам, не проминула вказати містеру Дарсі, що це її улюблене місце. Але коли такий випадок трапився вдруге, це вже було справді дивно! Проте вони зустрілись. І навіть утретє. Або це було навмисним виявом поганого характеру, або ж добровільною покутою, бо цього разу

справа не обмежилася лише формальними привітаннями, ніяковою паузою та розставанням. Містер Дарсі визнав за потрібне змінити напрямок своєї прогулянки і приєднатися до Елізабет. Він ніколи не розмовляв багато, вона теж не завдавала собі клопоту багато говорити чи багато слухати; але під час їхньої третьої зустрічі їй вразило, що інколи він ставить несподівані й не пов'язані одне з одним запитання — чи подобається їй у Гансфорді, чи любить вона гуляти на самоті, що вона думає з приводу сімейного щастя містера та місіс Коллінз. А ще Елізабет вразило, що, говорячи про Розінгс та про її недостатню обізнаність з родиною, яка там мешкала, Дарсі, здавалося, мав на увазі, що кожного разу, коли вона приїжджатиме до Кента, не промине погостювати в цьому маєтку. Це припущення чулось у його словах. Може, він мав на увазі полковника Фітцвільяма? їй подумалося, що коли Дарсі й дійсно на щось натякав, то цей натяк неодмінно стосувався саме цієї людини. Це трохи засмутило її, тому Елізабет зраділа, коли опинилася перед воротами в огорожі напроти пасторату.

Одного дня вона під час прогулянки перечитувала листа від Джейн, зупиняючись на деяких реченнях, із котрих було видно, що сестра її писала цього листа не в найкращому гуморі, як раптом, підвівши очі, з подивом побачила перед собою не містера Дарсі, а полковника Фітцвільяма, який ішов їй назустріч. Швидко прибравши листа, Елізабет мовила з натужною посмішкою:

— А я й не знала, що ви любите тут гуляти.

— Я обходив парк, — відказав полковник Фітцвільям, — це моя багаторічна звичка, а свою прогулянку я маю намір завершити візитом до пасторату. Ви підете далі?

— Ні, я саме збиралася повернути назад.

Так вона і зробила, і вони пішли до пасторату разом.

— Ви достеменно поїдете з Кента в суботу? — запитала вона.

— Так — якщо Дарсі знову не відкладе від'їзд. Але я — в його розпорядженні. Він усе влаштовує так, як йому подобається.

— А коли щось влаштовується не так, як йому подобається, то він знаходить утіху в тому, що право вибору належить саме йому. Ніколи не зустрічала людину, котра б більше за містера Дарсі тішилася своєю здатністю чинити на власний розсуд.

— Так, він дійсно любить чинити так, як бажає, — відповів полковник Фітцвільям. — Але ця риса притаманна всім нам. Просто він має кращі можливості чинити на власний розсуд, ніж багато інших людей, тому що він багатий, а багато інших людей — бідні. Може, я висловлююся надто емоційно, але, як ви знаєте, молодший брат навіть суто юридично приречений на самозречення та підлеглисть.

— На мою думку, молодшому сину графа можна мати лише приблизне уявлення і про перше, і про друге. А якщо серйозно, то що ви дійсно можете знати про самозречення та підлеглисть? Ви що — колись не мали можливості поїхати, куди вам забажається, через брак грошей? Чи придбати якусь річ, що ви її вподобали?

— Це — незначні, суто родинні питання. Тут я дійсно не можу сказати, що стосовно них я мав якісь значні обмеження. Але в питаннях більшої ваги я справді можу потерпати від нестачі грошей. Молодші сини не мають змоги одружуватися відповідно

до своїх уподобань.

— Не мають — доки не вподобають жінку з чималеньким приданим, що, на мою думку, вони досить часто і роблять.

— Наш стиль життя надто сильно узалежнює нас від можливості витратити гроші, тому серед людей мого стану мало хто може дозволити собі одружитися без огляду на придане.

"Цікаво — це про мене?" — подумала Еліза й почервоніла від такого припущення. Але вона швидко отямилась і грайливо спитала:

— А скажіть, будь ласка, скільки зазвичай коштує молодший син графа? Якщо старший брат при доброму здоров'ї, то вам вистачить п'ятдесяти тисяч фунтів?

Полковник Фітцвільям відповів їй у такому ж дусі, і тему полишили. Щоб перервати мовчанку, через яку він міг подумати, що сказане якимось чином її образило, Елізабет відразу промовила:

— Здається, ваш кузен привіз вас із собою головним чином для того, щоб мати під рукою компаньйона. А чому б йому не одружитися? Це ж так зручно — завжди буде з ким спілкуватися! Але, мабуть, поки що він вдовольняється компанією своєї сестри, а оскільки він опікується нею, то значить, може всіляко нею попихати.

— Та ні, — мовив полковник Фітцвільям, — цей привілей він мусить ділити зі мною. Ми на рівних правах опікуємося міс Дарсі.

— Та невже? І в чому ж полягає ваше опікунство, скажіть на милість? Ви не надто втомлюєтеся від ваших обов'язків? Дівчата її віку іноді бувають неслухняними, і якщо за вдачею вона — істинна представниця родини Дарсі, то, мабуть, вона теж любить чинити на власний розсуд.

Коли Елізабет говорила, то помітила, з якою серйозністю він до неї прислухається, а та манера, з якою він одразу ж спитався — чому вона гадає, буцімто міс Дарсі завдає їм чимало клопоту, — переконала її в тому, що так чи інакше, але її здогадка була недалекою від істини. Вона не змусила його довго чекати на відповідь:

— Заради Бога, не бійтеся. Нічого поганого я ніколи про неї не чула; мені здається, що таких слухняних дівчат, як вона, ще пошукати треба. Міс Дарсі — улюблениця одних моїх знайомих: місис Герст та міс Бінглі. Здається, ви якось сказали, що знаєте їх.

— Так, трохи знаю. Їхній брат — приязна, шляхетна людина, до того ж — великий приятель Дарсі.

— Ну аякже! — сухо сказала Елізабет. — Містер Дарсі такий незвично добрий у своєму ставленні до містера Бінглі, так багато про нього піклується!

— Піклується? А втім, може, й дійсно піклується. Особливо в тих питаннях, де він і справді цього потребує. Зі сказаного ним під час нашої подорожі сюди я маю підстави думати, що Бінглі дійсно багато чим йому завдячує. Але мені слід перед ним вибачитися, бо я не можу стверджувати напевне, що мова йшла саме про Бінглі. Все це — лише здогадки.

— Про що ви говорите?

— Йдеться про обставину, яку б Дарсі не хотів робити відомою широкому загалу, бо

якщо про неї дізнається родина однієї дівчини, то це буде неприємно.

— Можете не сумніватись — я нікому про це не скажу.

— І майте на увазі — я не маю достатніх підстав вважати, що мова йшла саме про Бінглі. Дарсі сказав лише мені, що недавно зробив добру справу — врятував одного свого друга від негативних наслідків украй необачного одруження; при цьому він не назвав ніяких імен або якихось інших подробиць. Я здогадуюся, що це був саме Бінглі, тільки з того, що він — якраз та людина, що цілком здатна ускочити в таку халепу, а ще з того, що вони з Дарсі провели разом усе минуле літо.

— А чи пояснив вам містер Дарсі причини свого втручання?

— Наскільки я розумію, існували якісь дуже вагомні заперечення проти самої дівчини.

— До яких же засобів він удався, щоб розлучити їх?

— Ні про які конкретні засоби він мені не розповідав, — відказав Фітцвільям із посмішкою. — Лише розповів мені те, про що я наразі розповів вам.

Елізабет промовчала, продовжуючи йти. Серце її переповнювалось обуренням. Фітцвільям трохи подивився на неї, а потім запитав, чому вона мовчить і про що думає.

— Думаю про те, про що ви тільки-но мені розповіли, — відказала Елізабет. — Я не в захваті від поведінки вашого кузена. Яке він мав право виступати в ролі судді?

— Ви, я бачу, схильні вважати його втручання образливим?

— Я вважаю, що містер Дарсі не мав права судити про доречність чи недоречність симпатій свого приятеля, не мав права лише з власної примхи вирішувати, в який спосіб той приятель має почуватися щасливим. — Вона опанувала себе і продовжила: — Але оскільки ми не знаємо всіх подробиць, то засуджувати його було б несправедливо. Тим більше, що в тому випадку навряд чи йшлося про якесь сильне почуття.

— Цілком резонне припущення, — відповів Фітцвільям, — але воно зводить нанівець усю велич тріумфу мого кузена.

Це було сказано жартома, але такий портрет містера Дарсі видався їй настільки правдивим, що Елізабет побоялася сказати щось у відповідь. Натомість вона різко змінила тему розмови, і вони говорили про різні малозначущі справи, аж доки не дісталися пасторату. Там, як тільки гість пішов, вона зачинилась у себе в кімнаті, поринувши в роздуми про щойно почуте. Навряд чи можна було припустити, що йшлося про якихось інших — окрім її родичів та знайомих — людей. Не могло існувати відразу двох чоловіків, на яких містер Дарсі мав би такий необмежений вплив. Елізабет ніколи не сумнівалася в тому, що він мав відношення до заходів по розлученню містера Бінглі та Джейн, але їх задум і виконання вона завжди приписувала міс Бінглі. Однак якщо власне марнославство не вводило його в оману, то винуватцем був саме він, саме його гордовитість та примхливість стали причиною всіх страждань Джейн, які ще й досі не скінчилися. На певний час він примудрився зруйнувати всяку надію на щастя в найніжнішому, найщедрішому серці у світі, і ніхто не міг сказати, наскільки довготривалими будуть наслідки тієї біди, яку він скоїв.

"Існували якісь вагомні заперечення проти самої дівчини", — так сказав полковник

Фітцвільям; не інакше, ці заперечення полягали в тому, що Джейн має одного дядька — сільського юриста, а другого — лондонського торговця.

"Хіба ж могли виникнути якісь заперечення проти самої Джейн?! — вигукнула Елізабет. — Проти такої вродливої та доброї дівчини, як вона?! Та вона ж надзвичайно розумна, освічена, має чарівливі манери. І проти мого батька сказати теж нема чого, бо він, хоча й є людиною дивакуватою, має такі якості, котрі самому містеру Дарсі припишися б до речі, а такої респектабельності, як у мого батька, він, мабуть, не матиме ніколи!" Коли Елізабет подумала про свою матір, то її впевненість трохи похитнулася, але вона не могла припустити, що з цього погляду в містера Дарсі могли виникнути якісь суттєві заперечення, бо — на її переконання — гордість останнього була б сильніше зачеплена браком знатності в родичів свого приятеля, ніж браком у них розуму. Тож, урешті-решт, Елізабет вирішила, що частково містер Дарсі керувався цим найгіршим із різновидів гордовитості і частково — бажанням зберегти містера Бінглі для своєї сестри.

Від хвилювання і сліз, спричинених цими роздумами, в Елізабет розболілася голова. Під вечір біль посилювався настільки, що, в поєднанні з небажанням бачити містера Дарсі, змусив відмовитись од візиту до Розінгса, куди її разом із кухнями запросили на чаювання. Місіс Коллінз, пересвідчившись, що Елізабет дійсно почувається зле, не умовляла її і зробила все можливе, щоб захистити її від умовлянь свого чоловіка; але містер Коллінз усе одно не проминув висловити побоювання через можливе незадоволення її світлості тим, що Елізабет лишилася вдома.

Розділ XXXIV

Коли вони пішли, то Елізабет, наче намагаючись якомога сильніше настроїти себе проти містера Дарсі, вирішила зайнятися перерізуванням усіх листів, котрі їй написала Джейн за час її гостювання в Кенті. Фактично вони не містили в собі якихось ремствувань, не було в них ніяких згадок про минулі події чи якихось розповідей про її теперішні страждання. Але в усіх листах, майже в кожному рядку відчувався брак життєрадісності, котра зазвичай була притаманна стилю Джейн і котра майже ніколи й нічим не затьмарювалася, бо йшла від миру в її душі та приязного ставлення до кожної людини. Елізабет помічала кожне речення, що несло в собі тривогу, бо тепер вона читала листи набагато уважніше, ніж першого разу. Ганебне вихваляння містера Дарсі своєю здатністю завдати болю іншій людині змушувало її ще гостріше відчувати страждання своєї сестри. Певну розраду знаходила вона в думці про те, що його візит до Розінгса мав закінчитися через день; а ще більшу розраду — в усвідомленні того, що менше ніж через два тижні вона знову буде з Джейн і матиме можливість усією силою своєї любові допомогти їй поновити присутність духу.

Подумавши про те, що Дарсі незабаром полишить Кент, вона не могла не пригадати, що його кузен теж мав поїхати разом з ним; але полковник Фітцвільям продемонстрував цілковиту відсутність у нього якихось намірів щодо неї, тож хоч яким би приязним він був, його від'їзд не викликав у неї смутку.

Її міркування несподівано перервав звук дверного дзвоника; настрої її трохи

поліпшився від думки про те, що це міг бути полковник Фітцвільям, котрий якось уже навідувався до них увечері, а тепер прийшов побачитися саме з нею. Однак від цієї думки їй незабаром довелося відмовитись, а настрої її знову змінився, але тепер уже в зовсім інший бік, бо, на свій превеликий подив, вона побачила, що до кімнати зайшов містер Дарсі. Він одразу ж почав похапливо розпитувати її про стан здоров'я, пояснюючи свій візит бажанням почути, що їй стало краще. Елізабет відповіла йому з холодною чемністю. На якусь хвилину він присів, але потім підвівсь і пройшовся кімнатою. Елізабет була здивована, та не промовила ні слова. Після мовчання, що тривало декілька хвилин, він схвильовано підійшов до неї і сказав отаке:

— Марно я старався. Це все надаремне. Я не зможу впоратися з власними почуттями. Дозвольте мені зізнатись, як палко я вас кохаю, як я обожаю вас!

Здивуванню Елізабет не було меж. Вона нічого не відповіла — лише почервоніла і з недовірою поглянула на нього широко розплющеними очима. Містер Дарсі розцінив це як достатнє заохочення з її боку і відразу ж заходився розписувати всі свої почуття до неї, котрі, як виявилось, він плекав уже давно. Говорив він добре, та крім голосу серця в його словах можна було розрізнити й деякі інші почуття: гордовитості в них було не менше, ніж любові. Про своє усвідомлення її нижчого суспільного становища, про своє приниження, про родинні перешкоди, котрі здоровий глузд завжди протиставляє велінню серця, він говорив з таким запалом, котрий цілком можна було пояснити його ураженою гордістю, але котрий навряд чи міг сприяти його залицянням.

Елізабет, попри свою глибоку антипатію, не могла залишитися байдужою до вилливу почуттів такої людини, і хоча її наміри лишались непохитними, спочатку їй стало шкода містера Дарсі, бо вона збиралася завдати йому болю. Але потім, роздратована його наступними словами, вона у своєму гніві забула про всяке співчуття. Однак вона спробувала взяти себе в руки, щоб відповісти йому з належним спокоєм після того, як він закінчить свою промову. На завершення він запевнив її в силі свого почуття, котре, попри всі спроби, визнав за неможливе подолати, і висловив сподівання, що винагородою за таку пристрасть буде її згода на пропозицію його руки. Коли Дарсі мовив ці слова, Елізабет неважко було помітити, що він анітрохи не сумнівається у сприятливій відповіді. Він тільки говорив про свої побоювання і тривоги, але обличчя його промовляло, що насправді він почувався впевнено. Ця обставина ще більше її розлютила, тож, коли він закінчив, обличчя її розпашілося від гніву і вона сказала:

— У таких випадках заведено, наскільки мені відомо, демонструвати вдячність за висловлені почуття, хоч якими безнадійними вони були б. Удячність — річ цілком природна, і якби я дійсно почувалася вдячною, то подякувала б вам. Але я не можу цього зробити — я ніколи не мала потреби у вашій добрій думці про мене, котру ви щойно мали милість висловити проти мого бажання. Перепрошую за біль, що я його завдала. Це вийшло цілком ненавмисне, і я сподіваюся, що він не триватиме довго. Після моєї відповіді ті почуття, котрі, як ви кажете, довго не давали вам змоги освідчитися мені в коханні, допоможуть досить швидко цей біль подолати.

Містер Дарсі, прихилившись до каміна, не зводив очей з її обличчя і, здавалося,

дослухався до її слів з великим подивом і з не меншим обуренням. Його обличчя стало блідим від гніву, кожна його риса свідчила про величезне сум'яття, що коїлося в його душі. Він усіяко намагався принаймні виглядати спокійним і не наважувався заговорити, доки не опанує себе. На Елізабет його мовчання справило вкрай гнітюче враження. Нарешті підкреслено спокійним голосом він мовив:

— І це вся відповідь, яку мені судилося почути?! Дозвольте запитати: а чому, власне, ви мені відмовили саме в такий спосіб, не турбуючись при цьому хоч про якусь позірну чемність? Хоча це вже не має великого значення.

— Мені теж цікаво, — відповіла Елізабет, — як це ви, з явним наміром образити і принизити, насмілилися сказати, що любите мене попри свою волю, попри своє почуття здорового глузду і навіть попри ваш характер? Чи не було це певним виправданням для вашої нечемності, якщо ви вже заговорили про нечемність мою? Крім того, я маю й інші підстави бути нечемною, і ви це знаєте. Навіть якщо б я не була налаштована проти вас, чи почувалася байдуже, чи навіть ставилася до вас прихильно, то все одно — жодне з міркувань не змусило б мене прийняти пропозицію чоловіка, котрий зруйнував — і, можливо, назавжди — щастя моєї улюбленої сестри!

При цих словах колір обличчя містера Дарсі знову змінився, але він швидко впорався зі своїми емоціями і надалі слухав Елізабет, уже не намагаючись перебивати, в той час як вона продовжувала:

— Я маю абсолютно всі підстави думати про вас зле. Жодна причина не спроможеться виправдати вашу несправедливу та негідну поведінку в цій справі. Ви не смієте, ви не можете заперечувати, що були головним, якщо не єдиним винуватцем їхнього розлучення, піддавання одного з них осуду світського товариства через примхливість і непослідовність, а другої — осміянню через надії, що не справдилися, винуватцем того, що обоє вони зазнали величезного нещастя і приниження.

Вона зробила паузу і з обуренням побачила, що він слухав її з виглядом, котрий свідчив про відсутність у нього будь-якого почуття розкаяння. Більше того — Дарсі дивився на неї з посмішкою, крізь яку прозирав якийсь показний скептицизм.

— Ви ж не будете заперечувати, що це ваших рук справа? — повторила Елізабет.

Він відповів — із напускним спокоєм:

— Я не збираюся заперечувати, що зробив усе від мене залежне для того, щоб розлучити свого друга з вашою сестрою, і що я радію своєму успіхові. Щодо нього я виявився милостивішим, ніж супроти себе.

Обурена Еліза проігнорувала останню його фразу, що містила якийсь натяк на самовиправдання; але вона не могла не вхопити її смисл, котрий, однак, не здатен був її заспокоїти.

— Але моя антипатія викликана не тільки цим випадком, — продовжила вона. — Моя думка про вас сформувалася ще до того, як він стався. Докладно про ваш характер я дізналася з розповіді, котру почула багато місяців тому від містера Вікхема. То що ж ви скажете з цього приводу? Який акт дружньої допомоги ви придумаете на своє виправдання цього разу? Яку перекручену версію подій будете нав'язувати іншим?

— Вас, я бачу, дуже цікавлять проблеми цього джентльмена, — сказав Дарсі вже менш спокійним тоном, а його обличчя знову почервоніло.

— А хіба можна не співчувати йому, знаючи про всі його нещастя?

— Його нещастя! — презирливо відізався Дарсі. — Так, він дійсно пережив великі нещастя.

— Які накликали на нього ви! — запально вигукнула Елізабет. — Це ви довели його до нинішнього злиденного стану — відносно злиденного. Ви позбавили його тих благ, котрі, як ви знаєте, призначалися саме йому. У найкращі роки його життя ви позбавили його тієї матеріальної незалежності, яку він і заслужив і мав отримати по праву. У всьому цьому винуваті саме ви! Однак при згадці про завдані вами містеру Вікхему нещастя ви ще й маєте нахабство виказувати презирство і зневагу!

— Так ось яку думку ви про мене маєте! — скрикнув Дарсі — і почав швидко ходити кімнатою. — Ось яку вашу оцінку я заслужив! Що ж, дякую за таке детальне пояснення. Гріхи мої — згідно з вашим підрахунком — дійсно тяжкі. Але може, — додав він, зупинившись і обернувшись до неї, — може, ви і закрили б очі на ці мої провини, якби я не образив вашу гордість своїм чесним зізнанням про ті перешкоди, котрі довгий час заважали мені вдатися до серйозних кроків. Ви могли б стриматись і не висловлювати цих жорстоких звинувачень, якби я, повівшись хитріше, приховав своє внутрішнє боріння та лестощами змусив би вас повірити, що мною рухає щире і непідробне почуття, вдавшись при цьому до умовлянь, компліментів — до будь-чого. Але всяке удавання викликає в мене огиду. Мені не соромно за почуття, про які я вам повідав. Вони є природними і виправданими. Ви що, хотіли, щоб я радів із недостатньої знатності ваших родичів? Млів од бажання породичатися з людьми, чиє суспільне становище так сильно поступається становищу моєму?

Елізабет відчувала, як гнів її зростає щомиті, але, знову заговоривши, чимдуж намагалася тримати себе в руках:

— Ви помиляєтеся, містере Дарсі, гадаючи, що коли б ви поводитися шляхетніше, то мені було б важче вам відмовити. Спосіб, у який ви зробили свою заяву, не мав у цьому сенсі великого значення.

Вона помітила, що його аж пересмикнуло, але він не сказав нічого, тож вона продовжила:

— Хоч у який би спосіб ви зробили свою пропозицію, я б усе одно на неї не спокусилася.

І знову Дарсі не зміг приховати свого здивування; він дивився на неї зі змішаним виразом недовіри та приниження. А Елізабет продовжувала говорити:

— Із самого початку, навіть із найпершої миті нашого знайомства я була вражена вашими манерами, вони повністю переконали мене, що ви — людина пихата, марнослава, егоїстично-з неважлива до почуттів інших людей. Саме ваші манери стали своєрідним фундаментом негативного ставлення, на якому наступні події спорудили таку непорушну антипатію; не минуло й місяця, як я відчула, що ви — найостанніший чоловік на світі, за котрого я коли-небудь наважилася б вийти заміж.

— Ви вже сказали достатньо багато, пані. Я чудово розумію ваші почуття, і тепер мені тільки й лишається, що соромитися своїх. Вибачте, що я забрав так багато вашого часу, і прийміть мої найкращі побажання доброго здоров'я та щастя.

Із цими словами містер Дарсі похапцем вийшов із кімнати, і Елізабет невдовзі почула, як він відчинив двері й пішов з будинку. Сум'яття, що її охопило, було величезним і болючим. Їй було несила триматися, тож, відчувши фізичну слабкість, вона опустила на стілець і проплакала півгодини. Її спантеличене здивування зростало з кожною згадкою про те, що сталося. Отримати пропозицію заміжжя від містера Дарсі! Виявляється, що він кохав її вже протягом багатьох місяців! Неймовірно: він кохає її так сильно, що бажає побратися з нею попри всі ті заперечення, котрі змусили його перешкоджати одруженню його друга з її сестрою і котрі з не меншою силою виявляться у його власному випадку! А все-таки приємно, що вона, сама того не бажаючи, викликала в нього таку жагучу пристрасть. Але його гордовитість, ота його гидотна пихатість, його ганебні вихваляння своїм вчинком щодо Джейн, ота непростима самовпевненість, із якою він у цьому зізнався, навіть не намагаючись хоч якось виправдатися; та бездушність, із якою він згадав про містера Вікхема, свою жорстокість щодо якого він навіть не намагався заперечувати, — все це незабаром допомогло Елізабет перебороти те співчуття, яке вона на хвилину відчула до містера Дарсі, коли думала про його любов.

Отак і сиділа Елізабет — поринувши у схвильовані роздуми, — аж доки звук карети леді Кетрін не змусив її усвідомити свою повну неготовність до зустрічі з Шарлоттою, котра обов'язково звернула б увагу на її обличчя; тому вона поквапилася до своєї кімнати.

Розділ XXXV

Наступного ранку Елізабет прокинулася з тими ж самими думками та почуттями, з якими минулого вечора заплющила очі. Її подив од того, що сталося, ще не минув; а думати про щось інше було просто неможливо. Чимось займатись їй зовсім не хотілося, тому невдовзі після сніданку вона вирішила подихати свіжим повітрям і прогулятися. Попрямувала було до своєї улюбленої стежини в парку, та зупинилася, бо згадала, що туди інколи приходив і містер Дарсі. Тож замість того, щоб увійти до парку, вона звернула на прохід, що вів у інший від дороги бік. З одного боку все ще тягнулась огорожа, і невдовзі Елізабет пройшла повз ворота до парку. Прогулявшись декілька разів туди-сюди цією частиною проходу, вона — під впливом чудового ранку — не встояла перед спокусою й зупинилася біля воріт, аби помилуватися парком. Ті п'ять тижнів, що Елізабет їх встигла провести у Кенті, для сільської місцевості — чималий термін, і з кожним днем на ранніх деревах ставало все більше й більше зеленого листя. Тільки-но Елізабет зібралася піти далі, як у невеличкому гаю на околиці парку вона помітила якогось чоловіка, котрий рухався в її напрямку. Злякавшись, що це може бути містер Дарсі, вона негайно пішла назад, але джентльмен, що наближався, був уже надто близько до неї. Він жваво вискочив із-за дерев і погукав її. Елізабет уже була відвернулася, та зачувши, що її покликали — хоча, судячи з голосу, це дійсно був

містер Дарсі, — вона знову рушила до воріт. На той момент він теж устиг до них дійти і, простягнувши їй листа (який Елізабет інстинктивно взяла в руки), гордовито і стримано мовив:

— Деякий час я прогулювався в гаю, сподіваючись вас зустріти. Зробіть честь — прочитайте мого листа!

Потім він злегка вклонився, повернув до насаджень і незабаром зник з очей.

Без передчуття задоволення, але з величезною цікавістю відкрила Елізабет листа і здивувалася ще більше, побачивши, що конверт містив два аркуші поштового паперу, геть усі списані дуже дрібним почерком. Так само списаною була навіть внутрішня сторона конверта. Продовжуючи рухатися алеєю, вона почала читати листа, котрий був датований восьмою годиною ранку і написаний, як зазначалося, в Розінгсі. В ньому було таке:

"Не бійтеся, пані, коли отримаєте цього листа, що він містить якесь повторення тих почуттів чи тих пропозицій, котрі видалися вам такими огидними минулого вечора. Я пишу без будь-якого наміру завдати вам болю чи принизити себе, знову згадуючи про свої сподівання, котрі — хоч як би нам обом цього хотілося — не вдасться забути дуже швидко. Можна було б не завдавати собі клопоту написанням і прочитанням цього листа, але моя вдача вимагала саме його написання й переречиття. Тому прошу вас вибачити мені ту вільність, із якою я вимагаю вашої уваги. Знаю — ваші почуття будуть проти цього, та все ж я вимагаю уваги, звертаючись до вашого здорового глузду і здатності судити неупереджено.

Минулого вечора ви звинуватили мене у двох провинах різної тяжкості й дуже різної природи. Перша полягала в тому, що я, без огляду на почуття обох, розлучив містера Бінглі з вашою сестрою, а друга — що я, порушивши обіцянки, забувши про такі поняття, як честь та людяність, безпосередньо зруйнував благополуччя містера Вікхема та його перспективи на майбутнє. Свавільно і безпричинно відкинути друга моєї юності, визнаного улюбленця мого батька, молодого чоловіка, котрий не мав на що сподіватись, окрім як на наше сприяння, в очікуванні якого він зростав, — це, звичайно ж, є гріхом, із котрим ні в яке порівняння не йде розлучення двох молодих людей, взаємна симпатія яких ледве нараховувала кілька тижнів. Але сподіваюся, що ви незабаром звільните мене від суворості вчорашніх щедрих звинувачень, коли прочитаєте наступну розповідь про мої вчинки та їх мотиви. Якщо під час цього пояснення (яке я просто змушений зробити) виникне необхідність описувати почуття, котрі можуть видатися вам образливими, то все, чим я зможу зарадити, — це вибачитися. Необхідності слід підкорятися — тому подальші вибачення будуть просто недоречними.

Не встиг я довго пробути в Гертфордширі, як побачив — разом з іншими, — що Бінглі віддає перевагу вашій старшій сестрі перед усіма іншими жінками в окрузі. Але тільки на влаштованих в Недерфілді танцях у мене виникли певні побоювання, що він має до неї серйозне почуття. Раніше мені часто доводилося бачити, як він закохувався. На цьому балу, маючи честь танцювати з вами, я випадково дізнався від сера Вільяма

Лукаса, що симпатія і залицяння Бінглі до вашої сестри дали підстави всім сподіватися на їхнє одруження. Сам сер Вільям говорив про це як про вже вирішену справу, стосовно якої залишилося тільки встановити точну дату. Починаючи з того моменту, я уважно спостерігав за своїм другом і пересвідчився, що його небайдужість до міс Беннет перевершувала все, свідком чого я раніше був. Спостерігав я і за вашою сестрою. Її вигляд і манери були, як завжди, відвертими, життєрадісними та привабливими, але без ознак якоїсь особливої симпатії. Тому, провівши вечір у таких спостереженнях, я лишився при переконанні, що, хоча ваша сестра і приймала його залицяння із задоволенням, вона зовсім не сприяла їм наявністю якогось взаємного почуття. І ось тут я помилився, а ви — ні. Справа полягала в тому, що ви набагато краще знаєте свою сестру. І якщо я дійсно помилився і змусив її страждати, то ваше обурення було небезпідставним. Але я не побоюся сказати, що безтурботність обличчя вашої сестри, безтурботність усього її вигляду була такою непідробною, що навіть найпроникливіший знавець людських душ отримав би враження, що — попри всю приязність її вдачі — серце вашої сестри не так легко завоювати. Те, що я був схильний вірити в її байдужість, не підлягає сумніву, але смію сказати, що мої сподівання чи побоювання зазвичай не справляють впливу на мої міркування та на рішення, котрі я приймаю. Я вважав її байдужою до Бінглі не тому, що я цього бажав. Я думав так на підставі неупередженого переконання, яке було таким же щирим, як і моє бажання бачити її байдужою до нього. Мої заперечення щодо цього шлюбу не обмежувалися лише тими, котрі, в моєму випадку (як я визнав минулого вечора), для подолання потребували б пристрасті надзвичайно сильної. Брак родовитості не був би для мого приятеля такою значною перешкодою, як для мене. Але були й інші причини для неприйняття, причини, котрі, незважаючи на те, що вони продовжують існувати (причому однаковою мірою в обох випадках), особисто я спробував забути, тому що мені не довелося б стикатися з ними безпосередньо. Тому я мушу, хоча й стисло, ці причини викласти. Становище з родичами вашої матінки — хоча й здатне викликати заперечення — було нічим у порівнянні з тією цілковитою відсутністю благопристойності, котру так часто і майже одноставно демонстрували і вона сама, і три ваші молодші сестри, а інколи — і навіть ваш батько. Вибачте мені. Мені боляче ображати вас. Але при всій вашій стурбованості недоліками найближчих родичів, при всьому вашому незадоволенні моїм негативним зображенням їх, нехай вас втішить те міркування, що поведінка ваша і вашої старшої сестри дозволила вам уникнути таких звинувачень, тому чимало людей поважають вас і віддають належне вашому розуму та вдачі. Я додаю лише, що події того вечора лише зміцнили мою думку про всіх зацікавлених осіб і утвердили мене в бажанні утримати свого друга від, як мені здавалося, вкрай нерозважливого кроку. Ви, напевне, пам'ятаєте, що наступного дня Бінглі полишив Недерфілд і поїхав до Лондона, маючи намір невдовзі повернутись. А тепер дозвольте розповісти про ту роль, яку я тут відіграв. Його сестри почувалися так само стурбовано, як і я, і незабаром ця схожість настроїв виявилась. Усвідомлюючи однаковою мірою, що часу гаяти не можна і треба рятувати їхнього брата, ми вирішили

не баритись і приєднатися до нього у Лондоні. Тож ми й поїхали, а по прибутті я швидко взявся пояснювати своєму приятелю певні недоліки його вибору. Змальовуючи їх, я запально нав'язував йому свою думку. Але, хоча моє напучування і дійсно могло похитнути або підірвати його рішучість, я не думаю, що саме по собі було здатне запобігти одруженню, якби воно не було підтримане впевненістю — яку я не забарився висловити — у байдужості до нього вашої сестри. А доти він гадав, що вона теж широко кохає його, хоча, може, й не так сильно, як він — її. Але Бінглі великою мірою притаманна скромність і нерішучість, і взагалі — на мою думку він покладається більше, ніж на свою. Тому переконати його, що він обманював сам себе, було не надто важко. А коли він у це увірував, то відмовити його від повернення до Недерфілда було взагалі справою кількох хвилин. Я не можу винуватити себе за те, що зробив. Але в усій цій справі є один момент, про який я згадую з незадоволенням, — це те, що у своїх хитрощах я зайшов надто далеко і приховав від Бінглі факт перебування вашої сестри в Лондоні. Я знав про це сам, знала про це і міс Бінглі; її ж брат і досі лишається в невіданні. Може, їхня зустріч і не призвела б до якихось небажаних наслідків — не знаю, але мені здається, що його почуття до вашої сестри ще недостатньо ослабло, щоб він міг бачити її, не наражаючись при цьому на небезпеку. Можливо, я повівся негідно, вдавшись до хитрощів і обману. Але вже нічого не вдієш: справу зроблено, і зроблено, я гадаю, на краще. На цю тему я більше не маю що сказати й більше вибачитися не збираюсь. Якщо я образив почуття вашої сестри, то зробив це ненавмисне. Цілком природно, що мотиви моїх вчинків можуть видатися вам недостатньо переконливими, та я наразі не вважаю їх гідними осуду. Що ж стосується іншого, більш серйозного звинувачення в тому, що я завдав шкоди містеру Вікхему, то я можу спростувати його тільки тоді, коли якнайповніше розповім вам про стосунки цього молодого чоловіка з моєю родиною. Я не знаю достеменно, в чому саме звинувачував мене він, але правдивість моєї розповіді можуть підтвердити декілька свідків, котрі заслуговують на беззастережну довіру. Містер Вікхем є сином дуже поважного чоловіка, котрий протягом багатьох років керував справами в маєтку Пемберлі і чие бездоганне виконання своїх обов'язків цілком природно спонукало мого батька щедро йому віддячити, а до Джорджа Вікхема — свого хрещеника — він ставився з безмежною добротою. Мій батько допомагав йому в школі, а опісля — у Кембриджі. Ця допомога відіграла дуже важливу роль, бо його власний батько, завжди нужденний через марнотратство своєї дружини, не зміг би забезпечити йому пристойної освіти. Моему батькові не лише подобалося товариство цього молодого чоловіка, чиї манери завжди були дуже привабливими; він був також надзвичайно високої думки про нього і, сподіваючись, що Церква стане його покликанням, мав намір улаштувати його туди. Що ж до мене, то в мене вже давно, дуже давно почала формуватися про нього зовсім інша думка. Ті порочні нахили та брак принципівості, котрі він примудрявся приховати від свого доброзичливця, не могли уникнути очей парубка, майже однакового за віком, котрий мав можливість спостерігати за ним у ті моменти невимушеної поведінки, свідком котрих не міг стати мій батько. І тут я знову завдам вам болю; сильного чи ні —

судити лише вам. Але хоча б які почуття викликав у вас містер Вікхем, здогадки про їх природу не завадять мені розповісти про його справжню вдачу — і згадати про ще один мотив. Мій прекрасний батько помер десь п'ять років тому. До самої смерті його симпатія до містера Вікхема була настільки сильною та незмінною, що у своєму заповіті він настійно рекомендував мені сприяти його кар'єрі в найліпший можливий спосіб і висловив бажання забезпечити містеру Вікхему — якщо той стане духовною особою — найкращу парафію, тільки-но в ній звільниться місце. Крім того, йому дісталась у спадщину тисяча фунтів. Його батько ненадовго пережив мого, і через рік після цих подій містер Вікхем листовно повідомив мене про своє остаточне рішення не ставати священиком і висловив сподівання, що я визнаю за доречне забезпечити йому якусь суттєву фінансову компенсацію замість священницького сану, на доходи від якого він не може тепер розраховувати. Містер Вікхем написав також, що збирається вивчати право, і довів до мого відома, що відсотків, отримуваних із однієї тисячі фунтів, для цього явно недостатньо. Я скоріше бажає вірити у його щирість, ніж насправді вірив у неї, але все одно цілковито й відразу погодився з його пропозицією, бо знав, що містер Вікхем не зможе впоратися з обов'язками священика. Тож незабаром справу було влаштовано. Він відмовився од усіх претензій на посаду священика, навіть за наявності відповідної вакансії, і натомість погодився на винагороду в три тисячі фунтів. Здавалося, що після цього будь-які стосунки між нами припиняться. Я мав про містера Вікхема надто погану думку, щоб запрошувати його до Пемберлі чи миритися з його товариством у місті, де, скоріш за все, він і проводив більшу частину свого часу. Його намір вивчати право був звичайнісіньким обманом, і тепер, звільнившись від усіх обмежень, містер Вікхем вів життя, сповнене лінощів та марнотратства. Близько трьох років я не чув про нього майже нічого; та коли помер священик у приході, що колись призначався для нього, він знову звернувся до мене листовно, щоб я висунув його кандидатом на вакансію. Його становище, як він запевняв мене, було вкрай важким, і повірити у це мені не коштувало великих зусиль. Містер Вікхем дійшов висновку, що вивчення права було справою не надто перспективною; тепер він уже точно вирішив висвятитись і тому хотів би, щоб я запропонував його кандидатуру на зазначену вакансію, — в цьому він майже не сумнівався, оскільки був певен, що іншої кандидатури я не маю і що я не міг проігнорувати веління мого вельмишановного батька. Навряд чи ви докорятимете мені за те, що відмовився виконати це прохання — і всі наступні теж. Обурення його було пропорційним тяжкості його становища — можна не сумніватися, що він гудив мене перед іншими людьми з такою ж несамовитістю, з якою докоряв мені за відмову. Після цієї події всяку видимість знайомства було відкинуто. Як він жив — мені невідомо. Та минулого літа він знову заволодів моєю увагою, до того ж у спосіб украй неприємний. Зараз мені доведеться розповісти вам про випадок, який сам я волів би забути і про який не наважився б розповісти жодній живій душі, якби до цього мене не змушували нинішні обставини. Я вже й так сказав надто багато, але не сумніваюсь у вашій здатності зберігати таємницю. Я та племінник моєї матері, полковник Фітцвільям, стали опікунами моєї сестри, що майже на десять

років молодша за мене. Десь рік тому ми забрали її із школи і влаштували в Лондоні, а минулого літа вона поїхала зі своєю гувернанткою до Ремсгейта. Туди ж подався і містер Вікхем — явно з певними намірами, бо виявилось, що він раніше вже був знайомий із місіс Янг, у людських якостях якої ми так нещасливо помилилися. Через її сприяння та потурання він справив настільки приємне враження на Джорджіану, чие ніжне серце зберегло дитячі спогади про його доброту, що вона увірувала у свою любов до нього й погодилася на таємну втечу. Їй було тоді лише п'ятнадцять, і це може служити виправданням, але, вказавши на її нерозважливість, я водночас радий зазначити, що саме Джорджіані я завдячую тим, що заздальгідь дізнався про заплановану втечу. Я несподівано приїхав до них за кілька днів до того, як ця втеча мала статись, і Джорджіана, не в змозі перенести саму думку про те, що вона може образити й засмутити свого брата, котрого поважала майже як батька, у всьому мені зізналася. Можете уявити, що я відчував і яким чином я діяв. Турбота за репутацію моєї сестри і повага до її почуттів утримали мене від публічного розголосу цієї справи, та я написав листа містеру Вікхему, котрий негайно полишив місто, а місіс Янг, певна річ, була звільнена від виконання своїх обов'язків. Не підлягає ніякому сумніву, що головною метою містера Вікхема було придане моєї сестри, котре складає тридцять тисяч фунтів, а ще я припускаю, що дуже сильною спонудою було також його бажання помститися мені. Якби його план здійснився, то це справді була б страшна помста.

Оце, пані, і є правдива розповідь про всі ті події, що стосувалися нас обох. Якщо ви повністю не відкинете її як фальшиву, то, сподіваюся, незабаром знімете з мене свої звинувачення в моєму жорстокому поводженні з містером Вікхемом. Не знаю — в який спосіб, якою хитрою брехнею заволодів він вашою увагою, але, мабуть, його успіхові дивуватися не варто. Оскільки раніше ви нічого не знали про кожного з нас, то не могли судити правильно, а підозрілість вам зовсім не притаманна. Вам може видатися дивним те, що я нічого не сказав про це вчора ввечері. Але тоді я володів собою недостатньо добре для того, щоб знати: що можна розповідати, а що — ні. Правдивість усього, про що йшлося в цьому листі, може підтвердити своїми свідченнями полковник Фітцвільям, який через близьку спорідненість і тісні дружні стосунки, а ще більше — як один із виконавців волі мого батька, просто не може не знати всіх подробиць цих подій. Якщо ваша огида до мене знецінить усі мої твердження, я не можу заборонити вам звернутися до мого кузена; а щоб у вас могла з'явитися можливість спитатись у нього, я спробую передати вам цього листа протягом сьогоднішнього ранку. Хочеться лише додати — нехай Господь Бог благословить вас.

Фітцвільям Дарси".

Розділ XXXVI

Коли містер Дарсі передав Елізабет листа, то вона була абсолютно впевнена, що нічого, крім повторної пропозиції заміжжя, він містити не може. Тому можна уявити, з яким захватом вона його прочитала, які суперечливі емоції він у неї викликав! Почуття, з якими вона вдивлялася в рядки, однозначно визначити не можна було. Спочатку вона з подивом зрозуміла: містер Дарсі вважає, що він має право виправдовуватися будь-

якими засобами; потім поступово дійшла переконання, що він може надати лише такі пояснення своєї поведінки, про які людина з належним почуттям сорому воліла б за краще промовчати. З сильною упередженістю проти всього, що він міг сказати, почала вона читати його розповідь про те, що трапилось в Недерфілді. Елізабет читала з жадібністю, котра майже позбавляла її здатності розуміти прочитане, а жагуче бажання дізнатися про зміст наступного речення заважало їй ухопити сенс речення, яке було в неї перед очима. Його переконаність у байдужості її сестри вона відразу ж відкинула як надуману, а розповідь про реальні — і найвагомші — аргументи проти шлюбу розлютила її настільки, що в неї зникло всяке бажання об'єктивно ставитися до написаного. Їй хотілося, щоб містер Дарсі висловив жаль із приводу скоєного ним, але він цього не зробив; його стиль свідчив не про каяття, а про зарозумілість; нічого, крім гордовитості й пихатості, його лист не містив.

Але коли тему Недерфілда змінила розповідь про містера Вікхема, коли Елізабет уже дещо спокійніше прочитала розповідь про події, котра — за умови своєї правдивості — здатна була повністю зруйнувати всяку добру думку про нього і котра несла в собі таку бентежливу схожість з його власною розповіддю про себе, її почуття стали ще більш болючими і ще менше придатними для якогось конкретного визначення. Її охопили подив, неприємні передчуття й навіть страх. Вона намагалася дискредитувати у своїх очах усю цю розповідь і час від часу вигукувала: "Та це ж брехня! Цього просто не може бути! Це просто якась жахлива брехня!" Коли Елізабет прочитала всього листа, то, мало що второпавши з останніх двох сторінок, швиденько його сховала і вирішила забути про його зміст та ніколи більше до нього не повертатися.

В отакому збуреному стані душі, з думками, що хаотично вертілись у неї в голові, Елізабет спробувала пройтись і розвіятись, але марно — через півхвилини вона знову розгорнула листа і, зібравши до купи всю свою витримку, знову почала — з гнітючим відчуттям — перечитувати все, що стосувалося Вікхема; при цьому вона володіла собою настільки добре, що їй вдавалося вникнути в сенс кожного речення. Розповідь про стосунки містера Вікхема з пемберлійською родиною точно збігалася з тим, що розповідав він сам, а слова про щедрість покійного містера Дарсі — хоча раніше вона й не знала про її істинні масштаби — дуже нагадували його власні слова. Спочатку дві версії подій підтверджували одна одну, але коли Елізабет дійшла до того місця, де йшлося про заповіт, то відмінність стала вражаючою. Вона дуже добре пам'ятала, що саме розповів їй Вікхем про парафію, тому, коли їй точно пригадалися його конкретні слова, неможливо було не прийти до висновку, що хтось із цих двох джентльменів є особою дуже нещирою. Спочатку їй здалося, що це, звичайно ж, містер Дарсі, і вона подумки похвалила себе за те, що передчуття не обмануло її. Але коли Елізабет дуже уважно прочитала й перечитала те місце, де йшлося про подробиці того, що сталося відразу ж після відмови Вікхема від всяких претензій на парафію, про те, що він отримав замість неї грубеньку суму в три тисячі фунтів, вона не могла не завагатися знову. Відірвала погляд від листа і спробувала неупереджено — як їй здавалося —

зважити всі обставини, обміркувати правдивість кожного висловлювання — але без особливого успіху. З кожного боку були лише голослівні твердження. Знову заходилася вона читати. Але з кожним рядком ставало все ясніше і ясніше, що ця справа, котру, як їй здавалося, просто неможливо було примудритися подати так, аби містер Дарсі виглядав у світлі більш привабливому, цілком може повернутися таким чином, що останній виявиться ні в чому не винуватим узагалі.

Звинувачення у марнотратстві та розпусті, котре він не побоявся висунути проти містера Вікхема, вразили її надзвичайно; тим більше, що вона не могла навести доказів їх неправдивості. Ніколи раніше не чула вона про містера Вікхема, доки той не вступив до Н-ського міліційного полку, зробивши це за порадою молодика, що його він колись трохи знав раніше, а потім випадково зустрів у Лондоні. Про його колишнє життя ніхто у Гертфордширі не знав нічого, крім того, що він сам про себе розповів. Що ж до його справжнього характеру, то навіть якби відомості про це існували, все одно в Елізабет не виникло б бажання ними поцікавитися. Вираз його обличчя, голос та манери відразу ж утвердили його як володаря всіх можливих чеснот. Вона намагалася пригадати хоч якийсь приклад добропорядності, хоч якусь очевидну ознаку цілісності характеру чи великодушності, котра могла б захистити його від звинувачень містера Дарсі чи хоча б, при загальній перевазі добродетелі, компенсувати те, що вона всіляко намагалася видати за випадкові гріхи, а містер Дарсі вважав глибоко вкоріненими лінощами та пороком. Але жоден такий спогад не спав їй на думку. Містер Вікхем наче стояв у неї перед очима — у всій принадності свого зовнішнього вигляду й манер, та вона не змогла пригадати жодної суттєвої чесноти, крім схвального ставлення всіх сусідів та поваги товаришів по службі, котру він здобув своєю товариськістю. Досить довго поміркувавши над цим моментом, Елізабет потім знову взялася за читання. Але — який жаль! — подальша розповідь про зазіхання містера Вікхема на міс Дарсі знайшла певне підтвердження в її розмові з полковником Фітцвільямом, котра відбулася не пізніше як уранці минулого дня. Нарешті правду про всі подробиці розповіді їй довелося шукати безпосередньо в полковника Фітцвільяма, від якого вона нещодавно отримала відомості про його тісну опіку своєї кузини в усіх її справах і чий характер ставити під сумнів не було ніяких підстав. У якийсь момент Елізабет навіть вирішила-таки звернутися до нього, але цю ідею спочатку довелося визнати недоречною, а потім узагалі відкинути через переконання, що містер Дарсі не ризикував би, висуваючи таку пропозицію, якби задалегідь не заручився підтримкою свого кузена.

Вона чудово пам'ятала все, про що йшлося у її розмові з Вікхемом під час їхньої першої вечірньої зустрічі в містера Філіпса. Багато його фраз ще жили в її пам'яті. Тільки тепер була Елізабет вражена недоречністю його поведінки та розмов з людиною абсолютно незнайомою і здивувалася, чому вона не замислилася над цим раніше. Тільки тепер вона побачила всю безтактність його самовихвалянь і розбіжність між заявами та поведінкою. Вона пригадала, як Вікхем хвалився, що не боїться зустрічі з містером Дарсі, що він стоятиме на своєму, а Дарсі нехай забирається геть, однак наступного ж тижня визнав за краще не з'являтися на балу в Недерфілді. Елізабет

пригадала також, що, доки недерфілдське товариство не поїхало до Лондона, він нікому, окрім неї, про свою історію не розповідав, але після того, як компанія від'їхала, цю історію почали обговорювати повсюдно. І тоді вже ніщо не могло стримати Вікхема, ніякі міркування пристойності не заважали йому гудити поганий характер містера Дарсі — і це незважаючи на його запевняння в її присутності, що повага до покійного містера Дарсі завжди утримуватиме його від нападок на його сина.

Тепер усе пов'язане з Вікхемом постало в зовсім іншому світлі! Тепер стало ясно, що його залицяння до міс Кінг були спричинені всього лише огидними меркантильними міркуваннями, а її не таке вже й велике придане свідчило не про помірність його запитів, а про його палке бажання вхопити хоч що-небудь. Тепер було видно, що його поведінка стосовно до неї не могла мати під собою якогось серйозного мотиву: він або склав неправильне уявлення про її придане, або просто тішив своє марнославство, заохочуючи її почуття, що вона їх так необачливо продемонструвала. Всяке намагання захистити його ставало все слабшим і слабшим; і вона — все більше і більше схиляючись на бік містера Дарсі — не могла не пригадати, що якимось давно містер Бінглі, коли його запитала Джейн, указав на цілковиту правоту містера Дарсі в цій справі. Хоч якими б гордовитими та відразливими були його манери, вона ніколи за весь час їхнього знайомства (котре останнім часом вельми зблизило їх і дало їй гарне уявлення про його звички) не бачила й не чула нічого такого, що схарактеризувало б його як людину безпринципну або несправедливу, нічого, що свідчило б про його безбожні чи аморальні звички. Родичі та знайомі містера Дарсі цінували й поважали його — навіть Вікхем віддавав йому належне як братові. Вона часто чула, як він надзвичайно ніжно відзивався про свою сестру, і це свідчило, що певною мірою він може бути добрим. Якби його вчинки дійсно були такими, якими їх намагався подати Вікхем, то така жахлива наруга над справедливістю не могла б пройти непоміченою товариством і дружба такого привітного чоловіка як містер Бінглі з людиною, здатною на таке, була б неможливою і незбагненою.

Елізабет стало за себе страшенно соромно. Ні про Дарсі, ні про Вікхема не могла вона думати, не почувавши при цьому, якою сліпою, упередженою, пристрасною і дурною вона була.

"Як огидно я поведилася! — скрикнула вона. — Я, котра вихвалялася своєю проникливістю! Я, котра так цінувала себе за свої здібності! Я, котра часто висміювала щедрість і доброту своєї сестри та знаходила втіху в марній і гідній усякого осуду недовірливості. Яке принизливе відкриття! Однак — яке справедливе приниження! Навіть коли б я кохала — і то я б не була такою трагічно засліпленою. Не любов, а марнославство — ось що спричинилося до такого глупства. Втішена увагою з боку одного чоловіка та ображена її відсутністю з боку другого, вже на самому початку нашого знайомства я стала жертвою невігластва й упередженості, прогнавши від себе здоровий глузд, хоча мала зробити навпаки. До цього моменту я себе просто не знала".

Від себе до Джейн, від Джейн до Бінглі — саме в такому напрямку рухались її думки, і незабаром вона згадала, що в цьому моменті те пояснення, що його дав містер

Дарсі, було явно недостатнім, тому вона знову його перечитала. Цього разу враження було зовсім іншим. Тепер вона, визнавши правоту його тверджень в одному з випадків, не могла не визнати її і в другому. Містер Дарсі заявив, що абсолютно не підозрював про кохання її сестри до містера Дарсі, і тепер Елізабет пригадала, що Шарлотта завжди була тієї ж думки. Не могла вона також заперечувати справедливість характеристики, яку він дав Джейн. Елізабет зрозуміла, що почуття її сестри, якими б жагучими вони не були, зовні виявлялися лише незначним чином, а вигляд її — завжди веселий і життєрадісний — зовсім не обов'язково мав асоціюватися з чутливістю та вразливістю.

Коли Елізабет дійшла до тієї частини листа, де її родина згадувалася з таким принизливим, але заслуженим докором, вона відчула пекучий сором. Справедливість звинувачення вплинула на неї надто сильно, щоб його заперечувати, а подробиці, на які він конкретно посилався — а саме події під час недерфілдського балу, котрі підтвердили його перше негативне враження, — справили на неї такий же сильний ефект, як і на нього.

Похвала на її адресу та на адресу її сестри не пройшла непоміченою — вона дещо заспокоїла, але ніяк не могла компенсувати тієї зневаги, котра неминуче припадала іншим членам її родини, а коли Елізабет усвідомила, що насправді розчарування Джейн було "заслугою" її найближчих родичів, то вона відчула таку пригніченість, якої ніколи не зазнавала раніше.

Дві години походжала вона алеєю, даючи волю різноманітним почуттям, оцінюючи та переоцінюючи події, визначаючи можливості й чимдуж намагаючись при звичаїтися до такої раптової й такої важливої переміни, аж доки втома і думка про свою тривалу відсутність не змусили її повернутися додому. До будинку вона ввійшла з бажанням виглядати, як завжди, бадьорою і придушувати всякі думки, що могли завадити їй належним чином підтримувати розмову.

Їй негайно повідомили, що під час її відсутності навідувались обидва джентльмени з Розінгса — кожен окремо. Містер Дарсі зайшов лише на декілька хвилин, аби попрощатись, але полковник Фітцвільям просидів у них не менше години, сподіваючись на її повернення, і ледве не подався її шукати. Елізабет спромоглася лише зобразити жаль із приводу того, що вона не зустріла його; насправді ж вона раділа, бо полковник Фітцвільям її більше не цікавив. Її думки були цілковито поглинуті листом.

Розділ XXXVII

Зазначені джентльмени полишили Розінгс наступного ранку, а містер Коллінз, заздалегідь розташувавшись біля воріт, аби поштиво відкланятися, спромігся, таким чином, принести додому радісну звістку: обидва чоловіки були в доброму здоров'ї та в гуморі відносно непоганому, якщо взяти до уваги сумну церемонію прощання, через яку вони незадовго перед тим пройшли в Розінгсі. Після цього містер Коллінз знову похапливо подався до Розінгса, щоби втішити леді Кетрін та її дочку, а повернувся він, сяючи від щастя, із запискою від її світлості, в якій повідомлялося, що їй дуже нудно і тому вона всіх їх запрошує сьогодні на обід.

Побачивши леді Кетрін, Елізабет не могла не подумати, що в цей час її могли б уже відрекомендувати тій як майбутню племінницю, і, посміхнувшись, уявила собі, якою б роздратованою була її світлість. "Цікаво, а що б вона сказала? Яким чином повелася б?" — ось такими питаннями вона себе тішила.

Першою темою розмови стало зменшення чисельності товариства у Розінгсі.

— Я надзвичайно шкодую з цього приводу, запевняю вас, — мовила леді Кетрін. — Мабуть, ніхто не сумує через від'їзд друзів так сильно, як я. А я ж так сильно люблю цих двох джентльменів, та й вони мене люблять дуже сильно, я знаю! їм так не хотілось їхати! Взагалі, вони завжди від'їжджають так неохоче! Бідолаха-полковник тільки в останній момент заспокоївся та повеселішав, але найбільше жалкував Дарсі, більше навіть, ніж минулого року. Його любов до Розінгса явно посилилася.

У цей момент містер Коллінз не забарився з компліментом і приємним натяком, на які мати та дочка відповіли приязними усмішками.

Після обіду леді Кетрін зазначила, що, на її думку, міс Беннет перебуває не в доброму гуморі, і, відразу ж знайшовши цьому пояснення припущенням, що Елізабет теж не хочеться так швидко повертатися додому, додала:

— Але якщо причина полягає саме в цьому, то напишіть вашій матінці та просіть її дозволити вам погостювати ще трохи. Місіс Коллінз буде дуже рада вашому товариству, не сумніваюся.

— Я дуже вдячна вашій світлості за таке люб'язне запрошення, — відповіла Елізабет, — але просто не в змозі прийняти його. Наступної суботи я мушу бути в Лондоні.

— Ага, значить, у такому разі ви пробудете тут лише шість тижнів. А я розраховувала на два місяці. Так я і сказала місіс Коллінз перед вашим приїздом. Для вашого швидкого повернення вагомих підстав бути не може. Не сумніваюся, що місіс Беннет зможе обійтися без вас іще два тижні.

— Але мій батько не зможе. Минулого тижня він написав, щоб я швидше поверталася.

— Та годі вам! Якщо ваша матінка зможе обійтися без вас, то батько — тим паче. Чоловіки завжди більше люблять синів, а не дочок. Тож коли ви пробудете у нас іще один місяць, то я зможу взяти когось із вас аж до Лондона, бо на початку червня їду туди на тиждень. Якщо Доусон не заперечуватиме проти ландо, то для однієї з вас місця вистачить з лишком, а коли ще й погода видасться прохолодною, то я сама не заперечуватиму проти того, щоб взяти вас обох, бо ви обидві — дівчата худорляві.

— Ви — сама доброта, пані, але все ж ми мусимо дотримуватися нашого початкового плану.

Нарешті леді Кетрін поступилася.

— Містере Коллінз, вам треба буде послати з ними слугу. Ви ж знаєте — я звикла завжди висловлюватися відверто, тож мені нестерпна думка, що двоє дівчат їхатимуть самі-одні поштовим екіпажем. Це верх непристойності. Придумайте — пошліть когонебудь із ними. Такі речі мені страшенно не подобаються. Треба завжди належним

чином оберігати молодих жінок і всіляко їм допомагати — у відповідності з їхнім становищем у суспільстві. Коли моя племінниця Джорджіана поїхала минулого літа до Ремсгейта, я спеціально наполягала на тому, щоб разом з нею поїхали двоє слуг-чоловіків. Коли б міс Дарсі, донька містера Дарсі Пемберлійського, і леді Енн подорожували в якийсь інший спосіб, то це було б непристойно. Я завжди приділяю величезну увагу таким речам. Містере Коллінз, разом з дівчатами ви мусите послати Джона. Добре, що мені спало на думку згадати про це, бо якби вони поїхали самі, то це було б ганьбою особисто для вас.

— Мій дядько має послати за нами слугу.

— Он як? Ваш дядько? Невже він має слугу? Я дуже рада, що ви маєте когось, кому це не байдуже. А де ви будете міняти коней? Ах, звичайно ж, у Бромлі. Якщо ви згадаєте там моє ім'я, то про вас потурбуються найліпшим чином.

Леді Кетрін мала ще багато інших запитань стосовно їхньої подорожі, а оскільки чи не на всі з них вона сама ж і відповідала, то необхідно було виявляти уважність, і Елізабет цьому тільки раділа, бо голова її була настільки зайнята іншими думками, що інакше вона б забула, де перебуває. Роздуми їй довелося відкласти до того часу, коли вона мала залишитися на самоті. Як тільки це сталося, вона просто упивалася самотністю, відчуючи величезне полегшення. Ані дня не минало без усамітнених прогулянок, під час яких вона могла цілком насолодитися не надто приємними спогадами.

Якось само по собі сталося так, що Елізабет лист від містера Дарсі незабаром знала напам'ять. Вона студіювала кожне речення, і її ставлення до його автора часом різьке змінювалося. Коли їй пригадувався стиль його звертання, то її охоплював гнів, але коли вона думала про те, як несправедливо вона докоряла йому і прискіпалася до нього, то цей гнів обертався проти неї самої, а розчарування, якого він зазнав, спонукало до співчуття. Його любов викликала в Елізабет вдячність, а основні риси характеру — повагу, та все одно він не міг їй сподобатись, як не могла вона хоч на мить пожалкувати про свою відмову чи відчуті бажання знову з ним зустрітись. Її власна поведінка в минулому стала постійним джерелом роздратування та жалю, а гідні всілякого осуду вади членів її родини — об'єктом страшенної досади. Марно було сподіватися на їх викорінення. Її батько, вдовольняючись лише насмішками, ніколи не обмежував би несамовитого шаленства своїх наймолодших дочок, а мати, чиї манери теж були далекими від бездоганних, абсолютно не усвідомлювала цього зла. Елізабет разом із Джейн часто намагалися стримати нерозважливість Кетрін та Лідії, але хіба ж вони могли розраховувати на якесь поліпшення, коли мати сама їх балувала? Кетрін — слабодуха, дратівлива і повністю підконтрольна Лідії — завжди з обуренням ставилася до їхніх напучувань, а Лідія — норовиста і легкодумна — взагалі не хотіла їх слухати. Вони були неосвічені, ліниви та марнославні. Доки в Меритоні залишатиметься хоч один військовик, вони фліртуватимуть із ним, а доки Лонгберн залишатиметься за кільканадцять хвилин ходьби від Меритона, вони навідуватимуться туди безперервно.

Ще однією великою турботою була занепокоєність із приводу старшої сестри, і

розповідь містера Дарсі, яка спричинилася до відновлення її доброї думки про нього, тільки посилила усвідомлення тієї втрати, що її зазнала Джейн. Його почуття виявилось щирим, його поведінка — вільною від будь-яких закидів, окрім, хіба що, надмірної довіри до свого друга. Тому нестерпно болючою була думка, що ситуація, настільки бажана для Джейн, настільки вигідна, настільки сповнена передчуття щастя, була зіпсована і втрачена через глупство і невихованість її власної родини!

А коли до цих роздумів додалися ще й згадки про метаморфози характеру містера Вікхема, то неважко повірити, що досі майже завжди весела вдача Елізабет була настільки пригнічена, що їй було просто несила мати більш-менш бадьорий вигляд.

Їхні зустрічі в Розінгсі були наступного тижня такими ж частими, як і тижня минулого. Останній вечір вони теж провели там; її світлість знову цікавилася найдрібнішими деталями їхньої поїздки, давала вказівки щодо найкращого способу пакування валіз і так настійливо наполягала на необхідності укласти плаття в одній їй відомий єдиний правильний спосіб, що по поверненні Марія визнала своїм обов'язком переінакшити всю зроблену вранці роботу і укласти свою валізу заново.

Коли вони від'їжджали, то леді Кетрін надзвичайно великодушно сказала їм "час добрий" і запросила знову приїхати до Гансфорда наступного року, а міс де Бург зайшла у своїй ввічливості так далеко, що навіть зробила реверанс і потисла їм обом руки.

Розділ XXXVIII

У суботу вранці Елізабет та містер Коллінз зустрілися перед сніданком за декілька хвилин до того, як з'явилися інші; останній скористався цією можливістю для того, щоб висловити прощальні люб'язності, котрі він вважав украй необхідними.

— Не знаю, міс Елізабет, — сказав він, — чи встигла міс Коллінз подякувати вам за те, що ви виявили милість і приїхали до нас, але особисто я не маю сумнівів, що це обов'язково станеться ще до того, як ви покинете наш будинок. Запевняю вас: ваш приїзд став для нас радісною подією. Ми чудово розуміємо, що у своєму скромному помешканні ми не маємо нічого особливого, чим би можна було привабити гостей. Живемо ми просто, кімнати в нас невеличкі, слуг мало, на людях ми буваємо нечасто, тож цілком зрозуміло, що для молодої жінки, подібної до вас, Гансфорд — місце надзвичайно нудне; але, сподіваюся, ви не матимете сумнівів у нашій вдячності за таку милість із вашого боку, а також у тому, що ми зробили все від нас залежне, аби ви мали змогу проводити час якомога приємніше.

Елізабет не забарилася з висловленням вдячності й побажаннями щастя. Ці шість тижнів вона гостювала в них із величезним задоволенням; і з Шарлоттою їй було надзвичайно приємно спілкуватись, і всі були до неї такими добрими та уважними, тож саме вона, на її думку, мусила почуватися вдячною. Явно потішений містер Коллінз зі своєю незмінною урочистістю, але вже веселіше:

— Мені надзвичайно приємно чути, що ви погостювали в нас не без задоволення. Ми дійсно постаралися зробити все якнайкраще; на щастя, ми мали можливість відрекомендувати вас людям із вищих кіл суспільства, завдяки нашим стосункам із

Розінгсом у нас була змога часто відволікатися від малоцікавих домашніх справ, тож, мабуть, ми і справді можемо тішити себе думкою, що вам не було в нас нудно. Наше становище стосовно леді Кетрін та її родини і дійсно є тим щастям і тією благодаттю, що ми ними можемо пишатися. Ви самі бачили, які добрі між нами стосунки. Ви самі бачили, що нас постійно туди запрошують. Мушу сказати, що, попри всі недоліки цього скромного пасторату, жоден із його мешканців не потребує співчуття, доки ми є об'єктом дружньої турботи з боку Розінгса.

Для висловлення своїх піднесених почуттів містеру Коллінзу одних слів було замало, тож він ще й почав походжати кімнатою, а Елізабет у цей час намагалася поєднати чемність і правдивість у декількох коротких реченнях.

— Тому, моя люба кузино, про нас ви дійсно можете привезти до Гертфордшира дуже схвальні відомості. Мені, принаймні, хотілося б на це сподіватися. Ви самі щоденно були очевидицею великої турботи про Елізабет з боку леді Кетрін; і взагалі — я вірю, що з усього видно: ваша приятелька зробила правильний вибір... та про це краще помовчати. Але дозвольте запевнити вас, люба моя міс Елізабет, що всім своїм серцем я бажаю вам не меншого сімейного щастя. Ми з моєю дорогою Шарлоттою єдині в наших думках і почуттях. У нас із нею дуже схожі характери та уявлення. Здається, ми просто створені одне для одного.

Елізабет, не кривлячи душею, відповіла, що коли між чоловіком і дружиною існують такі стосунки, то це велике щастя. Так само щиро вона додала, що дуже радіє з приводу їхнього сімейного благополуччя й не сумнівається, що воно збережеться й надалі. Однак вона не надто пожалкувала, коли її промову перервав прихід жінки, через яку в них почалася розмова. Бідолашна Шарлотта! Так сумно було покидати її на таке товариство! Але її подруга зробила свій вибір цілком свідомо; тож хоча Шарлотта і явно жалкувала з приводу від'їзду гостей, однак було не схоже, що вона потребує співчуття. Її помешкання, її хатні справи, парафія, домашня птиця і всі їхні сімейні клопоти, мабуть, ще не втратили для неї своєї привабливості.

Нарешті подали поштову карету, ззовні прикріпили валізи, всередину помістили пакунки та оголосили про готовність їхати. Подруги надзвичайно тепло попрощались, і містер Коллінз провів Елізабет до екіпажу. Поки вони йшли через сад, він просив її передати свої найліпші побажання всій їхній родині та не забути при цьому висловити подяку за ту доброту, з якою його приймали у Лонгберні взимку, а також передати привіт місіс Гардінер, незважаючи на те, що він не був із нею знайомий особисто. Потім містер Коллінз підсадив Елізабет у карету, слідом за нею сіла Марія, і дверцята вже майже зачинились, як він раптово нагадав їм — із превеликим подивом на обличчі, — що вони забули переказати яке-небудь побажання дамам у Розінгсі.

— Однак, — додав він, — ви, звичайно ж, не заперечуватимете, щоб я передав їм ваші скромні засвідчення поваги та подяки за ту доброту, яку вони виявили до вас під час вашого візиту.

Елізабет не мала нічого проти; після цього дверцята дозволили зачинити, і карета від'їхала.

— Боже милостивий! — скрикнула Марія після нетривалої мовчанки. — Здається, що ми лише вчора сюди приїхали! А скільки всього трапилося!

— І то правда, — відповіла їй супутниця й зітхнула.

— Ми обідали у Розінгсі аж дев'ять разів та ще й двічі пили там чай! Як багато мені доведеться розповідати!

— А як багато мені доведеться приховати! — тихцем додала Еліза.

Їхня подорож відбулася без зайвих розмов і зайвих клопотів; через чотири години після від'їзду з Гансфорда дівчата благополучно дісталися будинку містера Гардінера, де вони мали залишитися на декілька днів.

Джейн виглядала добре, але під час тих численних зустрічей і занять, котрі вони мали завдяки доброті їхньої тітоньки, Елізабет не мала змоги придивитися до стану її душі. Однак Джейн мала повернутися разом із нею до Лонгберна, а там для таких спостережень часу буде вдосталь.

Тим часом Елізабет коштувало значних зусиль промовчати і не розповісти своїй сестрі про пропозицію містера Дарсі ще до того, як вони повернуться до Лонгберна. Елізабет так хотілося повідати новину, від якої у Джейн могло перехопити подих, новину, яка настільки сильно тішила її самолюбство, котре вона ніяк не могла урезонити, що протистояти цій спокусі їй допомагала лише невпевненість стосовно того, що можна говорити, а що — ні. Крім невпевненості, було ще побоювання чимось необережно нагадати про Бінглі, тим самим лише додавши смутку своїй сестрі.

Розділ XXXIX

Ішов уже другий тиждень травня, коли троє дівчат подалися з Грейсчерч-стріт до міста Н. у Гертфордширі. Коли вони наближалися до постійного двору, де на них мала чекати карета містера Беннета, то завдяки пунктуальності кучера змогли помітити Кітті та Лідію, котрі визирали з вікон їдальні, що розташовувалася на горішньому поверсі. Ці двоє пробули в містечку вже більше години, радісно зайнявши себе відвідинами галантерейної крамниці, спогляданням вартового, що стояв на посту, і приготуванням салату та огірків.

Привітавши своїх сестер, вони торжествуюче продемонстрували їм стіл, накритий тими стравами з холодного м'яса, які зазвичай може запропонувати комірчина постійного двору. При цьому вони невпинно вигукували: "Як гарно, правда ж? Приємна несподіванка, правда ж?"

— Ми пригостимо всіх вас, — зазначила Лідія, — але ви мусите позичити нам грошей, бо свої ми щойно витратили в отій крамниці. — І додала, показуючи свої покупки: — Ось — придбала собі капелюшка. Щось він не дуже красивий, та я все ж таки визнала за краще купити його, ніж не купувати. Як тільки приїду додому, то розпорою його й подивлюся, чи не можна його знову зшити так, щоб він виглядав красивіше.

Коли ж сестри сказали їй, що капелюшок просто огидний, то Лідія з цілковитою безтурботністю відповіла:

— Ну то й що! Окрім нього, в тій крамниці було два-три ще огидніших капелюшки; а

коли я куплю сатину гарного кольору і зроблю оздоблення, то мій капелюшок виглядатиме більш-менш пристойно. Крім того, вже неважливо буде — хто і що носитиме цим літом після того, як Н-ський полк полишить Меритон, а він має відбути звідти за два тижні.

— Та невже?! — скрикнула Елізабет із величезним задоволенням.

— Тепер вони розташуються табором біля Брайтона. Мені так хочеться, щоб тато звозив нас туди влітку! Це було б просто чудово і навряд чи стало б у великі гроші. І матуся теж так хоче туди поїхати! Інакше уявіть, як нудно нам буде влітку!

"Дійсно, — подумала Елізабет, — гарний задум, нічого не скажеш! І дуже підходящий для всіх нас. Не доведи Господи! Брайтон — а в ньому повно військовиків! І це тоді, коли нам з верхом вистачило одного жалюгідного полку міліційних військ із щомісячними балами в Меритоні!"

— А тепер я маю сповістити вам одну новину, — сказала Лідія, коли вони сіли до столу. — Вгадайте — яку? Це — чудова новина, дуже важлива новина, і стосується вона людини, яку всі ми любимо.

Джейн і Елізабет перезирнулися і сказали слугі, щоб той вийшов. Лідія розсміялась і сказала:

— Ну звичайно ж! Знов ота ваша обачливість та схильність дотримуватися формальності! Ви боїтеся, щоб не почув слуга, а йому до цього зовсім байдуже! Смію сказати, що йому доводилося чути речі набагато гірші за ту, яку я збираюся вам повідати. Але, правду кажучи, цей слуга — вкрай неприємний тип. Добре, що він пішов. Ніколи в житті не бачила такої довжелезної щелепи. Але Бог з ним, повернімося до моєї новини. Стосується вона містера Вікхема; мабуть, для слуги це було б нецікаво, еге ж? Так от: небезпеки, що містер Вікхем одружиться з Мері Кінг, більше не існує. Ось так! Вона поїхала до свого дядька в Ліверпуль і не збирається повертатися. Тож містеру Вікхему нічого не загрожує.

— І Мері Кінг нічого не загрожує! — додала Елізабет. — Не загрожує нерозважливий шлюб з людиною без грошей.

— Якщо він їй подобався, то вона дурепа, що поїхала.

— Але сподіваюся, що з кожного боку сильних почуттів не було, — мовила Джейн.

— З його боку я певна, що не було. Повірте мені — йому до неї було абсолютно байдуже. Хіба ж можна любити таке маленьке похмуре створіння, та ще й з ластовинням?!

Елізабет вразила думка про те, що попри грубість цього вислову, почуття, яке крилося в її душі, було не набагато лагіднішим і що вона вважала це допустимим! Коли всі попоїли, старші сестри заплатили; потім веліли подати карету. Не без певних хитромудрощів до неї вдалось увіпхнутися всій компанії з усіма їхніми скриньками, сумочками для шитва, пакунками та небажаними покупками, що їх зробили Кітті та Лідія.

— От і добре — хоч не пишно, та затишно! — вигукнула Лідія. — Добре, що я придбала капелюшок, навіть якщо весь сенс цієї покупки полягає в тому, щоб везти з

собою ще один пакунок! А тепер востімось якомога зручніше і нумо теревенити й гиготіти всю дорогу додому. Розкажіть — ви бачили якихось цікавих мужчин? Ви з ними не фліртували? Я дуже сподівалася, що одна з вас неодмінно повернеться додому вже з чоловіком. Джейн скоро стане старою дівкою, це точно. Їй уже майже двадцять три роки! Боже, як же ж соромно мені буде, коли до двадцяти трьох років я не вийду заміж! Ви просто не уявляєте, як тітоньці Філіпс хочеться, щоб ви роздобули нарешті собі чоловіків! Каже, що треба було Ліззі приставати на пропозицію містера Коллінза, та особисто я не думаю, щоб із цього вийшло щось путнє. Боже! Як мені хочеться вийти заміж раніше за будь-кого з вас! І тоді я зможу вивозити вас на всі бали. Ой, що я згадала! Одного разу ми так повеселились у полковника Форстера! Якось нам із Кітті довелося провести там цілісінький день, і місіс Форстер пообіцяла ввечері влаштувати невеличкі танці (до речі, ми з місіс Форстер подруги — нерозлийвода). Тож вона запросила сестер Гаррінгтон, але Гарріет захворіла і Пен змушена була прийти сама. І знаєте, що ми утнули? Ми вдягнули Чемберлена у жіноче вбрання, щоб видати його за жінку — уявіть собі, як це було смішно! Жодна душа про це не знала, крім полковника, місіс Форстер, нас із Кітті та ще нашої тітоньки, бо в неї нам довелося позичити плаття. Ви просто не уявляєте, як чудово він виглядав! Коли ввійшли Денні, Вікхем, Пратт і ще кілька чоловіків, то вони зовсім його не впізнали. Господи, як я сміялась! І місіс Форстер! Я думала, що помру від сміху! І тільки після того, як ми стали сміятися, чоловіки почали щось підозрювати й незабаром уторопали, в чому справа.

Ось такими розповідями про свої вечірки та веселощі — і за сприяння Кітті, котра робила різні натяки та зауваження — Лідія старалася розважати своїх супутниць усю дорогу до Лонгберна. Елізабет намагалася слухати якомога менше, та схватися від часто повторюваного прізвища "Вікхем" було нікуди.

Удома їх зустріли надзвичайно привітно. Місіс Беннет вельми зраділа, забачивши, що Джейн виглядає так само гарно, як і раніше, а містер Беннет під час обіду неодноразово мимоволі звертався до Елізабет:

— Я такий радий, що ти повернулася, Ліззі.

Їхнє товариство в ідальні було численним, бо прийшли майже всі Лукаси, щоб зустріти Марію і послухати новини; обговорювалися найрізноманітніші теми: леді Лукас питалася через стіл у Марії про благополуччя своєї старшої доньки та про її домашню птицю; місіс Беннет підтримувала відразу дві розмови: спочатку вона дізнавалася про найновіші моди у Джейн, що сиділа трохи віддалік, а потім переповідала все почуте молодшим сестрам Лукас; Лідія ж, перекрикуючи інших, перелічувала всім, хто бажав її слухати, ті численні задоволення, що вони їх зазнали вранці.

— Ой, Мері, треба було тобі поїхати з нами, бо там було так цікаво! По дорозі туди Кітті та я позапинали всі завіски і вдавали, що в кареті нікого немає; отак ми і проїхали б усю дорогу, якби Кітті не стало погано. А коли ми добулися до Джорджа, то гадаю, що повелися дуже пристойно, бо почастиували інших трьох найсмачнішими на світі холодними наїдками, тож якби ти поїхала, то й тобі б дісталось. А коли ми від'їздили, то

було так смішно! Я думала, що ми ніколи не ввіпхаємося до карети. Я ледь не луснула від сміху. А потім ми дуріли всю дорогу додому! Ми розмовляли й реготали так гучно, що нас, мабуть, було чутно за десять миль!

На це Мері відповіла з виглядом надзвичайно серйозним:

— Я далека від того, люба моя сестро, щоб недооцінювати значення таких веселощів. Вони притаманні більшості істот жіночої статі. Але мушу зізнатися, що особисто для мене вони не містять у собі ніякої привабливості. Безкінечно дорожчою для мене є книга.

Але Лідія не почула жодного слова з цієї відповіді. Рідко коли вона прислухалася до кого-небудь довше ніж півхвилини, а на те, що каже Марія, вона взагалі ніколи не звертала ніякої уваги.

Після обіду Лідії страшенно закортіло сходити з рештою дівчат до Меритона, щоб дізнатись, як там почуваються їхні знайомі, та Елізабет твердо заперечила проти такого наміру. Те, що молодші сестри Беннет і півдня не могли всидіти вдома, щоб не податися до Меритона і не пофліртувати з офіцерами, ні для кого не було таємницею. Але була й інша причина її небажання. Елізабет страшенно боялася нової зустрічі з Вікхемом і тому вирішила уникати її якомога довше. Те, що полк невдовзі мав змінити дислокацію, дійсно було для неї невимовним полегшенням. Військові мали полишити Меритон через два тижні, а раз вони поїдуть, то Елізабет сподівалася, що ніякі клопоти, пов'язані з Вікхемом, її більше не обтяжуватимуть.

Невдовзі вона дізналася, що намір поїхати до Брайтона, про який Лідія натякнула їм на постійному дворі, часто був предметом розмов між її батьками. Елізабет одразу побачила, що батько не мав ані найменшого наміру поступатись, але відповіді його були такими розпливчастими та двозначними, що її мати, незважаючи на численні розчарування, ніколи не втрачала надію, врешті-решт, узяти над ним гору.

Розділ XL

Елізабет більше не могла долати своє нестримне бажання ознайомити Джейн із тим, що трапилося під час її візиту. Нарешті, вирішивши не згадувати всіх подробиць, що стосувались її сестри, і підготувавши її до дивовижних новин, наступного ранку вона переповіла їй у загальних рисах ту сцену, що сталася між нею та містером Дарсі.

Неймовірне здивування старшої міс Беннет невдовзі зменшилося під впливом сильної сестринської симпатії, у світлі якої всякий вислів захоплення поведінкою Елізабет виглядав абсолютно природним; а весь подив незабаром розчинився в інших емоціях. Вона шкодувала, що містер Дарсі висловив свої почуття в такий непідходящий для них спосіб, але ще більше бідкалася вона з того смутку, якого завдала йому — і в цьому сумніватися не доводилося — відмова її сестри.

— Він майже був упевненим, що його пропозицію буде прийнято, і — помилився, — мовила Джейн. — Йому не треба було демонструвати цієї впевненості; а тепер уяви собі всю глибину його розчарування.

— Та отож, — відповіла Елізабет, — я всім серцем співчуваю йому, та до мене він має ще й інші почуття, котрі, можливо, допоможуть йому позбутися кохання до мене.

Ти ж не будеш докоряти мені за те, що я відмовила йому?

— Докоряти тобі?! Та Господь з тобою!

— А ти докоряєш мені, що я добре відзивалася про Вікхема?

— Ні, але ж я не знаю — ти що, помилилася в ньому?

— Незабаром дізнаєшся, коли я розповім тобі про те, що трапилося наступного дня.

І Елізабет повідала їй про лист, переказавши все з нього, де йшлося про Джорджа Вікхема. Для бідолашної Джейн це стало жорстоким ударом. Вона, з її довірливості і схильності бачити в людях тільки добре, і подумати не могла, що в одній людині могло міститися стільки гріха, що його вистачило б на весь рід людський! Після такого вражаючого відкриття їй не змогло втішити навіть те, що містеру Дарсі вдалося відновити своє добре ім'я. Цілком щиро намагалася вона довести можливість якоїсь помилки, прагнула обілити одного, не зачепивши при цьому другого.

— Нічого в тебе не вийде, — сказала Елізабет, — тобі ні за що не вдасться зробити так, щоб обидва вони виявилися хорошими. Треба обирати, і обирати когось одного. Обидва вони мають стільки добродетей, що їй може вистачити лише на одну людину, і я вважаю, що цією людиною є саме містер Дарсі, хоча останнім часом ця добродетель часто приписувалася то одному, то другому. А ти можеш чинити так, як тобі заманеться.

Лише через деякий час на обличчі Джейн з'явилася вимучена посмішка.

— Мабуть, ніколи не доводилося мені переживати таке потрясіння, — сказала вона. — Вікхем — і такий поганій! У це майже неможливо повірити. Сердешний містер Дарсі! Люба моя Ліззі, ти тільки уяви собі, як він страждав. Яке розчарування! Та ще й знаючи про твоє погане до нього ставлення! А те, що він змушений був розповісти про свою сестру, — просто жах! Усе це і справді завдало йому великого болю. Гадаю, що і тобі також.

— Е, ні! Мій жаль і моє співчуття зникли, тільки-но я побачила, наскільки сильно ці обидва почуття охопили тебе. Знаю — ти віддаси йому належне у спосіб надзвичайно щедрий, тому моя незацікавленість і байдужість зростають щомиті. Щедрий вилив почуттів із твого боку змушує мене стримувати власні, тож чим довше ти жалітимеш містера Дарсі, тим байдужішим ставатиме моє серце. Воно зробиться легким, як пушинка.

— Бідолаха Вікхем! Його обличчя просто світиться добродетеллю! А манери такі відкриті і шляхетні!

— У вихованні цих двох молодих людей було явно зроблено помилку. Одному дісталася вся добродетель, а другому — вся її подоба.

— На відміну від тебе, я ніколи не вважала, що містеру Дарсі сильно бракує саме подобі.

— І все ж мені здавалося, що я вчинила надзвичайно проникливо, що ось так, без особливих на те причин, почала ставитися до нього з рішучою антипатією. Коли маєш до когось таку антипатію, то це дає такий поштовх уяві, таку нагоду полихословити! Можна весь час когось гудити і не сказати при цьому нічого цікавого, але не можна

весь час насміхатися над людиною, не мовивши час від часу чогось дуже дотепного.

— Ліззі, я впевнена, що коли ти вперше прочитала цього листа, то не могла ставитися до цієї справи так, як зараз.

— Звичайно ж, не могла. Мені було досить ніяково, мені було дуже ніяково, я просто почувалася нещасною. І нікому розповісти про свої почуття, немає поруч зі мною Джейн, яка б втішила мене і сказала, що не така вже я була слабка, марнославна та противна, хоча насправді я була саме такою! О, як мені хотілося, щоб ти була біля мене!

— Дуже шкода, що ти вжила надзвичайно сильні вирази, коли говорила про Вікхема містеру Дарсі, бо тепер ясно, що вони є цілковито незаслуженими.

— Так, звичайно ж, шкода. Але те, що я мала нещастя висловлюватися з таким гнівом, є природним наслідком тієї упередженості, котру я в собі плекала. Є одна обставина, з приводу якої я хотіла б із тобою порадитися. Скажи: чи слід мені — чи, може, не слід — розповідати всім нашим знайомим про справжню вдачу Вікхема?

Старша міс Беннет трохи помовчала, а потім відповіла:

— Я певна, що немає підстав викривати його в такий жахливий спосіб. А що ти сама про це думаєш?

— Що цього не слід робити. Містер Дарсі не дозволяв мені розголошувати його повідомлення. Навпаки — він дав зрозуміти, що кожную подробицю про його сестру я мушу тримати в секреті якомога ретельніше. І взагалі — якщо я розповім людям правду про містера Вікхема, то хто мені повірить? Упередженість багатьох людей стосовно містера Дарсі є такою сильною, що половина з них радше помре, ніж змусить себе ставитися до нього доброзичливо. Мені таке не під силу. Вікхем незабаром поїде, тому незабаром усім тут буде байдуже, що він за людина. Через деякий час після його від'їзду вся правда стане відомою, й лише тоді ми зможемо посміятися над глупством тих, хто не узнав її раніше.

— Ти маєш рацію. Публічне розголошення його гріхів здатне назавжди зруйнувати його життя. Може, зараз він шкодує про скоєне і намагається змінити свій характер. Тож ми не мусимо доводити його до відчаю.

Після цієї розмови сум'яття в голові Елізабет потроху вляглося. Вона позбулася двох таємниць, котрі гнітили її цілих два тижні, і була певною, що коли їй забажається ще поговорити про цих двох джентльменів, то в особі Джейн вона завжди знайде вдячну слухачку. Але в глибині її душі крилося ще й те, про що обачливість не давала їй змоги розповісти. Вона не наважувалася переказати сестрі другу частину листа містера Дарсі, не наважувалася повідомити їй про те справді сильне почуття, що мав до неї його приятель. Це була правда, котру ніхто не мав знати. Елізабет відчувала, що тільки досягнення повного взаєморозуміння між учасниками цієї історії може дати їй право зірвати покривало з цієї останньої таємниці. "А після того, — сказала вона самій собі, — як ця малоймовірна подія і справді колись відбудеться, я просто зможу переказати те, що до того часу Бінглі й так встигне розповісти у спосіб набагато приємніший. Я матиму право розголосити цю таємницю тільки тоді, коли вона втратить

свою цінність!"

Тепер, повернувшись додому і призвичаївшись, Елізабет мала достатньо вільного часу, щоб зробити висновки про справжній стан душі своєї сестри. Джейн була безрадісною. Вона все ще плекала ніжну любов до Бінглі. Раніше їй і на думку не спадало, що колись вона покохає, тому її почуття несло в собі всю ту пристрасть, що є притаманною першому кохання, а з огляду на вік і на вдачу воно було тривалішим і міцнішим, ніж це часто буває тоді, коли людина кохає вперше. Вона з таким трепетом згадувала про нього, так уперто віддавала перевагу йому перед кожним іншим чоловіком, що часто їй потрібен був увесь її здоровий глузд, уся повага до почуттів інших людей, аби знову і знову не вдаватися до спогадів і сумувань — таких, безсумнівно, шкідливих для її спокою та здоров'я.

— Слухай-но, Ліззі, — сказала якось місіс Беннет, — а що ти зараз думаєш про ту неприємну історію з Джейн? Щодо мене, то я твердо вирішила більше нікому й ніколи про неї не розповідати. Нещодавно я так і сказала своїй сестрі Філіпс. Але я ніяк не можу дізнатися: бачила його Джейн у Лондоні хоч трохи чи ні? Він — просто безсовісний молодик, і тепер мені ясно, що наразі Джейн не має ні найменшого шансу здобути його. Щось я не чула, щоб він збирався знову приїхати до Недерфілда влітку — а я ж питалась у всіх, хто міг про це знати.

— Не думаю, що він коли-небудь знову мешкатиме в Недерфілді.

— Нехай чинить, як знає. Теж мені — велике цабе! Ніхто й не хоче, щоб він приїжджав. А я всім і завжди казатиму, що він обійшовся з моєю дочкою вкрай погано, і якби я була на її місці, то ніколи б із цим не змирилась. Одне мене втішає — коли Джейн помре з горя, от тоді він неодмінно пошкодує про те, що скоїв.

Однак Елізу подібна перспектива втішити ніяк не могла, тому вона промовчала.

— Так що, Ліззі, — продовжила її мати, — кажеш, Коллінзи живуть добре? Ну-ну, сподіваюся, що це надовго. А як вони харчуються? Шарлотта — прекрасна хазяйка, кажу тобі. Якщо вона хоч трохи вдалась у свою матір, то я певна, що вона достатньо дбайлива господиня. Так, значить, своє господарство вони ведуть економно і гроші не тринькають?

— Ні, не тринькають.

— Що ж, вправно вони господарюють, мушу сказати. І справді вправно. У кого вже в кого, а в них витрати ніколи не перевищать доход. Їм завжди вистачатиме грошей. Ну що ж, аби на користь. А ще, мені здається, вони ждуть не діждуться, коли помре ваш батько і їм дістанеться Лонгберн. Хоча б коли це сталося, вони вже вважають його своєю власністю.

— На цю тему вони ніколи не говорили в моїй присутності.

— Звичайно ж, не говорили, інакше це було б дуже дивно. Але я ніскілечки не сумніваюся, що між собою часто про це розмовляють. Та якщо вони й дійсно втішаються, що будуть власниками того, що насправді їм не належить, то нехай луснуть од пожадливості. Особисто я посоромилася б ставати власницею маєтку у відповідності з майоратом.

Розділ ХLІ

Перший тиждень після їхнього повернення проминув швидко. Почався другий. Це був останній тиждень перебування Н-ського полку в Меритоні, і всі молоді дівчата в окрузі зажурились і похнюпилися. Пригніченість була майже загальною. І тільки старші сестри Беннет зберегли здатність їсти, пити, спати і віддаватися своїм звичним заняттям. За таку байдужість їм часто докоряли Кітті та Лідія, чиє власне горе не знало меж і котрі відмовлялися збагнути, як це хтось у їхній родині може бути таким безсердечним.

— Боже правий! Що ж тепер з нами буде? Що ж нам робити? — вигукували вони час від часу у відчаї. — Як ти можеш бути такою веселою, Ліззі?!

Їхня чуйна матуся співчувала їм усією душею, бо ще не забула власних переживань за такої ситуації двадцять п'ять років тому.

— Пригадую, — сказала вона, — що я проплакала цілих два дні, коли від нас поїхав полк, котрим командував полковник Міллар. Я думала, що помру з горя.

— Ось я — так точно помру з горя, — сказала Лідія.

— Який жаль! От би поїхати до Брайтона! Але тато такий незговірливий.

— Мені б хоч трохи покупатись у морі — і я б знову почувалася прекрасно.

— А тітонька Філіпс сказала, що мені морські купання теж пішли б на користь, — додала Кітті.

Отакі ремствування невпинно лунали в Лонгберні. Елізабет намагалась якось відволіктися, прислухаючись до них, але все задоволення розчинялось у почутті сорому. Знову відчула вона справедливість дорікань містера Дарсі і, як ніколи раніше, була схильною виправдовувати його перешкоджання намірам містера Бінглі одружитися з її сестрою.

Але незабаром безрадісні перспективи Лідії змінилися на вкрай оптимістичні, бо вона отримала запрошення від місіс Форстер, дружини полковника, супроводжувати її до Брайтона. Ця приятелька Лідії, що зробила їй таку неоціненну послугу, була дуже молодою жінкою, котра лише недавно вийшла заміж. Як і Лідія, вона була людиною веселої вдачі й доброго гумору; ця обставина зблизила їх, і після тримісячного знайомства вони стали подругами нерозлийвода.

Нестримна радість Лідії з цієї нагоди, бурхливий вияв її дружніх почуттів до місіс Форстер, захват місіс Беннет і непомітне горе Кітті важко піддаються описанню. Виявляючи цілковиту байдужість до почуттів своєї сестри, Лідія несамовито-радісно пурхала будинком, сміялась і розмовляла з іще більшою, ніж зазвичай, жвавістю, а Кітті в той час сиділа у вітальні й тільки те й робила, що скаржилася на свою гірку долю у виразах надзвичайно нерозважливих і з виразом обличчя надзвичайно кислим.

— І чому це місіс Форстер не запросила мене разом із Лідією? — говорила вона. — А могла б і запросити, хоч я не є її близькою подругою. А я, до речі, маю не менше підстав бути запрошеною, тим більше, що я на два роки старша за Лідію.

Марно намагалась Елізабет урезонити Кітті, марними були спроби Джейн заспокоїти її, змусити змиритися з лихою долею. Що ж до самої Елізабет, то це

запрошення не тільки не викликало в неї таких самих почуттів, як у матері та Лідії, а навпаки — вона вважала його смертним вироком будь-якій можливості закликати останню до здорового глузду; нічого, крім огиди, поїздка до Брайтона викликати в неї не могла, тому Елізабет просто була нездатна втриматись і потайки радила своєму батькові не дозволяти Лідії їхати. Вона пояснила йому всі недоліки поведінки Лідії в цілому і сказала, що від приятелювання з такою жінкою, як місіс Форстер, пуття буде мало, зате — при такій компаньйонці — з'явиться можливість іще нерозважливішої поведінки у Брайтоні, де спокус неодмінно буде набагато більше, ніж удома. Батько уважно вислухав Елізабет, а потім сказав:

— Лідія ніколи не заспокоїться, доки не отримає змоги похизуватися в тому чи іншому місці, і навряд чи вона коли-небудь іще матиме таку можливість зробити це при таких малих витратах і таких незначних незручностях для своєї сім'ї.

— Коли б ви знали, — відповіла Елізабет, — яку шкоду всім нам може завдати безвідповідальна й нерозважлива поведінка Лідії, ставши відомою широкому загалу, — та де там — не може, а вже завдала! — то ви, я впевнена, сприймали б усе це інакше.

— Уже завдала? — відгукнувся містер Беннет. — Вона що, встигла віднайти якихось твоїх кавалерів? Моя бідолашна Лізонько! Але нехай це тебе не пригнічує. Не варто жалкувати за похливими молодиками, що бояться мати дурнуватих і трохи нерозважливих родичів. Ану давай — познайом мене зі списком тих жалюгідних нікчем, котрі погордливо поставилися до глупства Лідії?

— Та ні, ви помиляєтеся. Поки що я не маю підстав скаржитись. Я говорю не про якусь конкретну шкоду, а застерігаю проти можливої шкоди взагалі. Наша репутація й добре ставлення до нас широкого загалу можуть постраждати від характерних рис вдачі Лідії: від некерованості, від несамовитості, від нахабства, від заперечення будь-яких обмежень. Вибачте, але я мушу бути відвертою. Якщо ви, любий мій тату, не потурбуєтеся приборкати бурхливу енергію Лідії та розтлумачити їй, що її теперішні розваги не мають стати справою всього життя, то незабаром зникне всяка надія на поліпшення. Її характер усталиться, тож у свої шістнадцять років вона стане переконаною вертихвісткою і виставить на посміховисько всю свою родину. До того ж вона стане вертихвісткою найгіршого і найнікчемнішого штибу: крім своєї молодості та привабливості не матиме ніяких інших принад; а через своє невігластво та бездумність буде нездатною хоч якось усвідомлювати те презирство, котре викликатиме в широкого загалу її нестримна жага подобатися чоловікам. Така ж небезпека загрожує й Кітті. Хоч що б робила Лідія, вона завжди робитиме те саме. Марнославні, неосвічені, ліниві та абсолютно невтримні! О! Любий мій тату, їх же неодмінно засуджуватимуть і зневажатимуть скрізь, хоч де б вони з'являлися, а тінь ганьби падатиме й на їхніх сестер!

Містер Беннет, побачивши, що ця тема глибоко зачіпає почуття Елізабет, ніжно взяв її руку і відповів:

— Серденько, не переймайся. Там, де тебе і Джейн добре знають, там вас завжди поважатимуть і цінуватимуть; і тобі зовсім не зашкодить те, що ти маєш двійко — чи

навіть трійко — дурноверхих сестричок. Не буде нам у Лонгберні спокою, якщо Лідія не поїде до Брайтона. Тож нехай їде. Полковник Форстер — людина розважлива; він зможе вберегти її від справжньої біди, а Лідія, на щастя, є надто бідною, щоб стати об'єктом чиїхось зазіхань. Офіцери знайдуть жінок, більш гідних їхньої уваги. Тож сподіваймося, що Лідія, побувши там, усвідомить власну незначущість. В усякому разі, якщо вона дійсно відіб'ється від рук, то нам нічого на завадить тримати твою неслухняну сестричку під замком усю решту її життя.

Отакою відповіддю і змушена була вдовольнитись Елізабет, але її власна думка залишилася незмінною, і вона пішла, залишивши свого батька розчарованим і засмученим. Однак вона не звикла ще більше посилювати своє роздратування, невпинно думаючи про ті біди, які його викликали. Елізабет знала, що свій обов'язок вона виконала, а перейматись якимись неминучими негараздами чи тільки збільшувати їх безглуздим клопотанням було не в її характері.

Якби Лідія та матінка знали зміст її розмови з батьком, то навіть у них обох не вистачило б говірливості, щоб висловити своє обурення. В уяві Лідії відвідини Брайтона були не чим іншим, як неземним блаженством. Її нестримна фантазія вже малювала їй вулиці цього веселого курорту, вщерть заповнені офіцерами. Вона уявляла себе об'єктом уваги десятків і сотень цих — досі їй невідомих — військовиків. Вона бачила також табір у всій його величній красі: тенти, що простягайся вдалечінь бездоганно рівними рядами, а у тентах — сила-силенна веселих молодиків у сліпучо-багряних мундирах, і вона сама — в одному з тентів і фліртує з принаймні шістьма офіцерами відразу.

Цікаво, як почувалася б Лідія, коли б дізналася, що сестра бажає позбавити її таких блискучих перспектив, які можуть стати реальністю? Тільки мати могла її зрозуміти, бо, напевно, сама колись була у схожій ситуації. Поїздка Лідії до Брайтона була для неї єдиною втіхою, бо вона з сумом усвідомлювала, що сам містер Беннет туди ні за що не поїде.

Але і Лідія, і її мати зовсім не здогадувалися про зміст розмови, тож їхній екстаз тривав із невеликими перервами, аж доки Лідія не поїхала.

Незабаром Елізабет мала побачитися з містером Вікхемом востаннє. Після повернення їй часто доводилося бути з ним в одній компанії, та її хвилювання майже зникло, а колишня симпатія зникла взагалі. Тепер навіть у тій привітності манер, котра спочатку так сподобалася їй, навчилася вона вбачати нещирість і якусь подобу зверхності та нудьги. Більше того, його нинішнє поведження з нею стало ще однією підставою для невдоволення, бо незабаром він знову виявив схильність до залицянь, які були характерними для початку їхнього знайомства і які зараз її тільки дратували. Знову відчувши себе об'єктом пустопорожньої і фривольної галантності, вона втратила до Вікхема всякий інтерес. Невпинно намагаючись покласти край цій галантності, Елізабет із неприємністю усвідомила, що він і досі є переконаним у тому, що хоч як би давно і хоч з якої б причини ці залицяння припинились, її самолюбство буде надзвичайно втішене їх поновленням, і вона неодмінно віддасть йому перевагу перед

усіма іншими.

У найостанніший день перебування полку в Меритоні містер Вікхем, разом з іншими офіцерами, обідав у Лонгберні; і настільки мало була Елізабет схильна розставатися з ним у доброму гуморі, що, коли той спитався про те, як саме провела вона свій час у Гансфорді, вона не проминула сказати, що містер Дарсі та полковник Фітцвільям пробули три тижні в Розінгсі, і запитала, чи знає він останнього.

Вікхем одразу знітивсь і розхвилювався, на його обличчі з'явився невдоволений вираз, але він швидко опанував себе і з натужною посмішкою відповів, що колись йому часто доводилося з ним зустрічатися. Потім, зазначивши, що виглядає полковник Фітцвільям як справжній джентльмен, запитав, чи сподобався він їй. Елізабет дала доброзичливу та ствердну відповідь. Невдовзі з напускною байдужістю Вікхем додав:

— Скільки, ви кажете, він пробув у Розінгсі?

— Майже три тижні.

— І часто ви бачилися?

— Часто, майже щодня.

— Його манери сильно відрізняються від манер його кузена?

— Так, дуже сильно. Але по мірі продовження нашого знайомства містер Дарсі помітно змінився.

— Та невже?! — вигукнув Вікхем із виразом на обличчі, котрий не зміг уникнути уваги Елізабет. — І як саме, дозвольте запитати... — Але тут він осікся і продовжив уже грайливим тоном: — Він що — поліпшив манеру звертання? Зволив додати доброзичливості своєму звичному стилю поведінки? Бо щось мені мало віриться, — продовжив він тихіше і серйозніше, — що основні риси його вдачі змінилися на краще.

— Та куди там! — сказала Елізабет. — Гадаю, що основні риси його вдачі залишилися такими ж, як і завжди.

Вона говорила й бачила, що Вікхем наче не знає — чи то радіти з її слів, чи то не йняти їм віри. Мабуть, у виразі її обличчя з'явилось щось таке, що змусило його занепокоєно та стурбовано прислухатися до наступних її слів:

— Коли я сказала, що містер Дарсі поліпшився по мірі продовження нашого знайомства, то я не мала на увазі, що у стані поліпшення перебувають його манери або розум; я мала на увазі, що, узнаючи його краще, я краще стала розуміти його життєву позицію.

Цього разу хвилювання Вікхема виявилось стривоженим поглядом і рум'янцем, що спалахнув на його обличчі; кілька хвилин він мовчав, а потім, отямившись від спантеличення, знову звернувся до Елізабет голосом украй сумирним і лагідним:

— Вам надто добре відомі мої почуття до містера Дарсі, тож мені не треба переконувати вас, як щиро я радію, що він виявив достатньо мудрості і навчився хоча б напускати на себе видимість доброї поведінки. Ось тут його гордовитість і стала в пригоді якщо не йому особисто, то багатьом іншим людям, бо тепер вона зможе утримати його від тієї ганебної поведінки, жертвою якої я став. Боюся тільки, що це — всього лише обережність, яку він змушений був виявляти під час візиту до своєї

тітоньки, на чие добре ставлення і добру думку він просто молиться. Його страх перед нею завжди давався взнаки ще в ті часи, коли ми були разом; не слід забувати також про його бажання сприяти своєму шлюбові з міс де Бург, до якої — я певен — він небайдужий.

При цих словах Елізабет не могла стримати посмішку, але відповіла тільки легким кивком голови. Вона побачила, що Вікхем знову хоче втягти її в розмову про свої нещастя, але не мала настрою давати йому таку приемну можливість. Решту вечора Вікхем удавав свою звичайну веселість, але вже не намагався залицятися до Елізабет; нарешті вони розсталися зі взаємною чемністю і, мабуть, таким же взаємним бажанням більше ніколи не зустрічатися.

Коли товариство розійшлося, Лідія пішла разом із місіс Форстер до Меритона, звідки вони мали вирушити наступного ранку, її розставання з родиною було скоріше сумбурним та гамірливим, ніж зворушливим. Кітті була єдиною, хто проливав сльози; але плакала вона з досади і заздрощів. Місіс Беннет не шкодувала побажань усіляких гараздів для своєї дочки і авторитетно напучувала її, щоб та не прогавила жодної можливості донесхочу повеселитися — можна було не сумніватися, що до цієї поради Лідія прислухається неодмінно. Прощаючись, вона була на сьомому небі від щастя і тому навіть не почула побажань щасливої дороги, що їх промимрили — без особливого ентузіазму — її сестри.

Розділ XLII

Якби погляди Елізабет формувалися тільки під впливом життя у власній родині, то виникла в її уяві картина подружнього щастя та домашнього затишку вийшла б не надто привабливою. Батько її, зачарований молодістю та красою, а ще тією видимістю привітної вдачі, котру зазвичай створюють молодість і краса, одружився з жінкою, чий недалекий розум і нетерпимі погляди дуже швидко покладали край усякій любові до неї з його боку. Кохання, повага і довіра зникли без вороття; розбилися всі його надії на тихе сімейне щастя. Але містер Беннет не був тією людиною, яка шукала б порятунку від викликаних власною недалекоглядністю негараздів у тих утіхах, у яких зазвичай шукають його ті нещасні, що постраждали від свого глупства чи пожадливісті. Він любив свій маєток та його околиці, він любив книги; саме ці смаки й визначали основні його розваги. На свою дружину він звертав мало уваги, хіба що лише в тих випадках, коли її невігластво та глупство давало йому привід весело з неї покепкувати. Чоловіки зазвичай бажать зовсім не такого сімейного щастя, але там, де бракує можливостей для приємного проведення часу, справжній філософ задовольниться й тими, що є в його розпорядженні.

Однак Елізабет ніколи не закривала очі на хибність батькової поведінки саме як батька. Їй завжди було болісно це усвідомлювати; але, поважаючи його здібності та відчуваючи вдячність за ту ніжність, з якою він до неї ставився, вона намагалася забути те, чого не могла не помічати, і не думати про те безперервне порушення подружнього обов'язку і правил пристойності, котре полягало у виставлянні своєї дружини на посміховисько перед власними дітьми і тому підлягало всілякому осуду.

Але зараз вона як ніколи сильно відчувала небезпеку, що неминуче чигала на дітей від такого недоладного шлюбу, як ніколи повно усвідомлювала негаразди, породжувані таким невмілим спрямуванням талантів; талантів, котрі при належному їх застосуванні могли б принаймні додати статечності його дочкам навіть за умови їх нездатності зробити його дружину розумнішою та освіченішою.

Окрім відбуття Вікхема, Елізабет не мала інших підстав бути задоволеною з того, що полк поїхав. Їхні виїзди в гості стали не такими цікавими, як раніше, а вдома на неї чекали мати та сестра, чії безперервні скарги на нудотність усього, що її оточувало, спричинялися до справжньої нудьги в їхньому сімейному колі. І хоча можна було сподіватися, що з часом Кітті повернеться до здорового глузду, бо порушники її спокою вже поїхали, інша її сестра, некерований характер якої давав підстави для серйозніших побоювань, могла, скоріш за все, тільки сильніш утвердитись у своєму глупстві та самовпевненості через наявність одразу двох небезпек: курорту і військового табору. Тому в цілому Елізабет дійшла висновку — який вона часто робила і в минулому, — що подія, на яку з нетерпінням очікувала, не приносила, відбувшись, того задоволення, на яке вона розраховувала. Тому виникла потреба визначити якийсь інший період, разом із котрим почнеться справжнє щастя, знайти якийсь інший момент, із яким можна було б пов'язати свої бажання та сподівання; знову поринувши у приємне очікування, втішати себе думкою, що цього разу все вийде ліпшим чином, і — готуватися до ще одного розчарування. Тепер об'єктом її райдужних сподівань стала майбутня поїздка до Озерного краю; ця поїздка була найбільшою її втіхою за всі ті неприємні години, що стали неминучими через роздратованість матері та Кітті; а якби вона змогла ще й залучити до своїх планів Джейн, то кращого годі було б і бажати.

— Але ж це добре, — розмірковувала Елізабет, — що мені чогось бракує. Якби все вийшло так, як я хотіла, то мені б точно стало нецікаво. Тепер же, маючи в собі невпинне джерело розчарування через відсутність поруч зі мною моєї сестри, я можу небезпідставно сподіватися, що справдяться всі мої очікування на отримання задоволення. План, кожна частина якого віщує насолоду, ніколи не матиме успіху; від загального розчарування може врятувати лише невеличка доля невдоволення з якогось конкретного приводу.

Коли Лідія від'їжджала, то обіцяла матері та Кітті, що писатиме часто і докладно, але листів її доводилося чекати тривалий час і були вони короткими. Листи, які вона писала матері, здебільшого містили розповіді про те, що вони тільки-но повернулися з бібліотеки, до якої їх супроводжували такі-то офіцери і в якій вона бачила такі чудові орнаменти, що збожеволіти можна; що вона придбала нове плаття або нову парасольку, про які вона хотіла б розповісти докладніше, але, на жаль, мусить усе покинути і мчати, бо її щойно покликкала місіс Форстер, аби разом податися до військового табору. З листів Лідії до Кітті можна було дізнатись іще менше, бо хоч і були вони довшими, але було в них забагато підкреслених слів, аби їх розголошувати.

Через два-три тижні після її від'їзду до мешканців Лонгберна поволі почали повертатися здоровий глузд, гарний настрій і бадьорість. Усе стало виглядати якось

веселіше. Повернулися родини, котрі зиму провели в Лондоні; з'явилося літнє вбрання, почалися літні поїздки в гості. Місіс Беннет знову набула своєї звичної буркотливої незворушності, а до середини червня Кітті оговталася настільки, що змогла без сліз з'являтися у Меритоні. Це була подія надзвичайно багатообіцяюча; вона дала підстави Елізабет сподіватися, що, може, до наступного Різдва Кітті стане настільки розважливою, що буде згадувати про офіцерів не частіше одного разу на день, хіба що через якусь украй жорстоке та злостиве рішення Військового міністерства у Меритоні на той час не розквартирують іще один полк.

Запланований початок їхньої поїздки на північ був уже не за горами — лишилося чекати всього два тижні, як від місіс Гардінер надійшов лист, що відклав початок цієї подорожі та скоротив її тривалість. Справи давали можливість містеру Гардінеру поїхати аж на два тижні пізніше — в липні; через місяць він мав повернутися до Лондона, і оскільки, таким чином, у їхньому розпорядженні лишалося надто мало часу, щоб поїхати так далеко і побачити так багато, як вони планували, чи принаймні з тією неквапливістю та комфортом, на які вони розраховували, то їм доведеться полишити Озерний край і натомість здійснити менш тривалу подорож. Згідно з новим планом, вони мали поїхати на північ не далі Дербішира. У цьому графстві є достатньо цікавих місць, здатних утримати їхню увагу протягом трьох тижнів, а для місіс Гардінер воно має особливу привабливість. Місто, в якому вона провела колись кілька років свого життя і в якому вони мали тепер провести кілька днів, мабуть, було для неї не меншим об'єктом цікавості, ніж уславлені красоти Метлока, Четсворта, Давдейла або ж Піка.

Елізабет була розчарована надзвичайно; вона налаштувалася побачити саме Озерний край і вважала, що в будь-якому разі для цього все одно вистачило б часу. Але вона мусила вдовольнитися тим, що пропонувалось, її життєрадісна вдача незабаром примирилася з такою переміною, і все знову стало на свої місця.

Згадка про Дербішир породила численні асоціації. Елізабет не могла чути це слово, не подумавши при цьому про Пемберлі та його власника. "Аякже, — сказала вона сама собі, — хіба ж я не зможу безперешкодно проникнути до його графства і викрасти декілька красивих камінчиків так, що він навіть не помітить мене?"

Чекати тепер доводилось удвічі довше. До прибуття їхнього дядечка з тітонькою мало минути аж чотири тижні. Але вони таки минули, і містер та місіс Гардінер, разом із чотирма своїми дітьми, з'явилися нарешті у Лонгберні. Діти — двоє дівчаток шести та восьми років і двоє молодших хлопчиків — мали залишитися під невсипущою опікою їхньої кузини Джейн, яка була загальною улюбленицею і яка завдяки своїй спокійній розважливості та лагідній вдачі чудово годилася для того, щоб усіляко ходити за дітьми — навчати їх, гратися з ними і пестити їх.

У Лонгберні Гардінери пробули тільки одну ніч і наступного ранку вирушили разом із Елізабет на пошуки новизни та розваг. Один приємний момент не викликав сумнівів — це їхня сумісність як супутників. Ця сумісність припускала наявність здоров'я та витривалості, необхідних для того, щоб долати труднощі, життєрадісності — щоб повніше відчувати насолоду, а також взаємної симпатії та розуму, здатних зробити

насолодою саме спілкування між ними, якщо поїздка виявиться нецікавою.

Ця книга не має на меті дати опис Дербішира та всіх тих цікавих місць, через котрі пролягав їхній шлях: Оксфорда, Бленгейма, Ворвіка, Кенілворта, Бірмінгема і т. ін., бо всі вони відомі достатньо добре. Наразі мова піде лише про невеличкий шматочок Дербішира. Тож до містечка Лембтон, де колись мешкала місіс Гардінер і де, як вона нещодавно дізналася, все ще жили декотрі з її знайомих, спрямували вони свої кроки після відвідин усіх основних чудес у графстві; а за п'ять миль від Лембтона був розташований Пемберлі, про що Елізабет дізналася від своєї тітоньки. Він лежав осторонь од їхнього маршруту — за одну-дві милі, не більше. При обговоренні маршруту минулого вечора місіс Гардінер висловила бажання знову побачити цю місцевість. Містер Гардінер заявив про свою згоду, після чого вони звернулися до Елізабет, аби та схвалила їхній план.

— Серденько, чи не бажаєш побачити те місце, про яке ти стільки чула? — запитала її тітка. — До того ж із Пемберлі пов'язаний багато хто з твоїх знайомих. Як тобі відомо, Вікхем провів там усю свою юність.

Елізабет була прикро вражена. Вона відчувала, що в Пемберлі їй робити нічого, і тому їй не залишалось нічого іншого, як висловити своє небажання туди їхати. Вона мусить зізнатися, що їй обридло споглядати величні будинки; вона й так бачила їх уже стільки, що їй більше не цікавлять вишукані килими та атласні штори.

Місіс Гардінер вишпетила їй за таке глупство.

— Коли б це просто був красивий і багато умебльований будинок, то мені б самій було байдуже, — сказала вона, — але там такі чудові прилеглі ділянки! Пемберлі має одні з найкращих насаджень у графстві.

Елізабет не відповіла нічого, але розум їй все одно не міг на це зголоситися. Можливість зустрічі з містером Дарсі під час оглядин одразу ж спала їй на думку. Це було б жахливо! Від самої думки про таку зустріч вона спалахнула рум'янцем і вже хотіла була поговорити про все відверто зі своєю тіткою, ніж так ризикувати. Але проти цього виникли певні заперечення, тож насамкінець Елізабет вирішила, що так вона вчинить лише тоді, коли особисто спитається про присутність хазяїна та отримає негативну відповідь.

Тож перед тим, як лягти спати, вона запитала у служниці про Пемберлі — чи цікаво там, як звуть його власника і чи не поїхав він, бува, на літній відпочинок. Із величезним полегшенням отримавши на останнє запитання ствердну відповідь, Елізабет заспокоїлась і тепер, коли всі побоювання зникли, відчула справжній інтерес до будинку та бажання його оглянути. Тому, коли ця тема знову виникла наступного ранку і знову Гардінери спиталися про її думку, вона з готовністю, але з байдужим виглядом відповіла, що взагалі-то не має нічого проти такого плану.

Тож незабаром вони мали відвідати Пемберлі.

Розділ XLIII

Коли на під'їзді до маєтку Елізабет уперше побачила Пемберлійський ліс, то відчула легке хвилювання, а коли вони нарешті повернули і проїхали через ворота, то

хвилювання перетворилося на сильне збурення почуттів.

Парк був дуже великий і містив значну кількість різноманітних ділянок. Вони в'їхали до нього в одній із його найнижчих точок і певний час прямували красивим гаєм, що охоплював значну територію.

Від повноти душі Елізабет не могла розмовляти, але вона помічала кожен цікаву місцину, кожний мальовничий пейзаж і захоплювалася ними. Півмилі вони поволі їхали вгору й раптом опинилися на вершечку досить високого пагорба, де гай закінчився, миттєво відкривши їм погляду Пемберлі-Хаус, розташований із протилежного боку долини, в яку круто донизу зміїлася дорога. Це була велика, красива кам'яна будівля, що стояла геть на протилежному схилі та позаду була обрамована пасмом високих лісистих пагорбів, а попереду неї досить глибокий ручай розширювався в чималеньку річку, але без видимих слідів людського втручання. Його береги не були підкреслено правильними чи неоконечно прикрашеними. Елізабет була зачарована. Вперше вона бачила місце, де природа постаралася на славу, де її краса майже не постраждала від чийогось нещодадного смаку. Всі вони були розчулені та приголомшені побаченням; і в цю хвилину Елізабет усвідомила, що бути хазяйкою Пемберлі — це не абищо!

Вони спустилися з узвиштя, переїхали через місток і підкотили до ганку. Тільки Елізабет почала роздивлятися будинок, як до неї знову повернулося побоювання зустріти його хазяїна. "Може, служниця помилилася?" — з острахом подумала вона. Відвідувачі спиталися дозволу оглянути будинок, і їм дозволили увійти. Поки вони чекали на економку, Елізабет не переставала дивуватися тому збігові обставин, завдяки якому вона потрапила в цей будинок.

Прийшла економка — статечна літня жінка, менш елегантна і більш чемна, ніж уявляла собі Елізабет. Вона провела їх до їдальні. Це була велика пропорційно спланована і прекрасно обставлена кімната. Елізабет, кинувши на неї побіжний погляд, підійшла до вікна, щоб насолодитися краєвидом, який із нього відкривався. Пагорб із лісовою короною на вершечку, з якого вони нещодавно спустились, являв собою прекрасне видовище і на відстані виглядав ще більш стрімчастим. Чудовою була кожна ділянка ландшафту; і Елізабет — скільки сягав її погляд — у захваті споглядала цей краєвид: річку, дерева, розкидані по її берегах, звивисту долину... Коли вони переходили до інших кімнат, то ці об'єкти можна було розглядати під іншим кутом зору, але з кожного вікна відкривався чудовий краєвид. Кімнати були високі та красиві, а меблі в них — сумірні з багатством їх власника, але Елізабет, із захопленням віддаючи належне його смаку, побачила: ці меблі не були ані нещодавними, ані надмірно вишуканими — менш розкішними, але більш елегантними, ніж меблі у Розінгсі.

— Подумати тільки: я могла бути хазяйкою всього цього! — розмірковувала Елізабет. — Я б уже встигла звикнути до цих кімнат! Замість того, щоб споглядати їх як чужинка, я вже могла б насолоджуватися ними як своєю власністю і запрошувати до них візитерів — моїх дядька та тітку! Але ж ні! — отямилася вона. — Цього б ніколи не

могло бути: з дядьком та тіткою мені довелося б розпрощатися; мені б не дозволили їх запрошувати.

Це була вчасна думка — вона врятувала її від чогось дуже схожого на ремствування.

Елізабет кортіло спитатися в економки, чи справді хазяїн був у від'їзді, але вона ніяк не наважувалася цього зробити. Однак нарешті це питання поставив її дядечко; Елізабет із страхом відвернулася вбік, а місіс Рейнольдс відповіла, що хазяїн дійсно у від'їзді, додавши при цьому: "Але ми очікуємо, що він повернеться завтра з великою компанією друзів". Елізабет була надзвичайно рада тій обставині, що їхня поїздка ні за яких умов не могла бути відкладеною ні на день.

Потім тітка погукала її подивитися на одну картину. Елізабет підійшла й побачила портрет містера Вікхема, причеплений над каміном посеред інших мініатюр. Тітка з посмішкою запитала, чи подобається їй цей портрет. Тут до них підійшла економка й пояснила, що це портрет молодого джентльмена, сина управителя маєтку її покійного господаря, котрий виховав його і дав йому освіту за свій рахунок. "Зараз він у армії, — додала вона, — але боюсь, що з нього не буде толку — він такий непутній!"

Місіс Гардінер поглянула на свою племінницю й посміхнулась, але Елізабет не наважилася посміхнутись у відповідь.

— А то — портрет мого господаря, — мовила місіс Рейнольдс, показуючи на іншу мініатюру, — схожість надзвичайна! Його намалювали тоді ж, коли й портрет містера Вікхема — десь близько восьми років тому.

— Я багато чула про гарну зовнішність вашого господаря, — сказала місіс Гардінер, розглядаючи портрет, — тут зовнішність дійсно гарна. Але ж, Ліззі, скажи нам — є схожість чи немає?

Місіс Рейнольдс, зачувши, що Елізабет знайома з її господарем, поглянула на неї з невідомою повагою.

— Ця дівчина знає містера Дарсі?

Елізабет зашарілась і відповіла:

— Трохи знаю.

— А ви вважаєте, що він — дуже красивий джентльмен, пані?

— Так, вважаю, що дуже красивий.

— Як на мене, так немає чоловіка, красивішого за нього; але в галереї нагорі ви побачите ще кращий, більший його портрет. Ця кімната була улюбленою кімнатою мого чоловіка, і оці мініатюри висять у тому самому місці, що й тоді. Вони йому дуже подобалися.

Тут Елізабет нарешті зрозуміла, чому серед них був портрет містера Вікхема.

Потім місіс Рейнольдс спрямувала їхню увагу на портрет міс Дарсі, намальований тоді, коли їй було лише вісім років.

— А зараз міс Дарсі — така ж вродлива, як і її брат? — запитав містер Гардінер.

— Ну звичайно ж! Найвродливіша дівчина з коли-небудь бачених мною; а яка освічена і вихована! Грає і співає ціліснінький день. У кімнаті поруч стоїть новий

інструмент, котрий щойно для неї привезли, — подарунок мого господаря; завтра вона приїздить разом із ним.

Містер Гардінер, маючи манери невимушені та приємні, заохочував говірливість економки своїми запитаннями та зауваженнями, а місіс Рейнольдс — чи то від почуття власної значущості, чи то від любові до мешканців маєтку — з явним задоволенням розповідала про господаря та його сестру.

— Як часто ваш хазяїн буває в Пемберлі протягом року?

— Не так часто, як мені хотілося б, пане; але смію сказати, що він проводить тут приблизно половину свого часу, а міс Дарсі влітку завжди від'їздить на південь.

"За винятком тих випадків, — подумала Елізабет, — коли вона їздить до Ремсгейта".

— Якщо ваш господар оженився, то, може, тоді ви матимете змогу бачити його частіше.

— Так, пане, але я вже й не знаю, коли це станеться і чи станеться взагалі. Не знаю, чи зможе він знайти собі гідну пару.

Містер і місіс Гардінер посміхнулись, а Елізабет не втрималась і мовила:

— Якщо ви такої думки про нього, то, мабуть, він є дійсно людиною надзвичайно достойною.

— Я не говорю нічого, крім правди і крім того, що скажуть усі ті, хто добре його знає, — відповіла місіс Рейнольдс. Елізабет подумала, що це вже занадто; і зі зростаючим здивуванням почула, як економка додала:

— Жодного разу в житті я не чула від нього лихого слова, а я ж знаю його ще відтоді, коли він був чотирирічним хлопчиком.

Це була найдивовижніша з усіх похвал, яка повністю суперечила її уявленням про містера Дарсі. Досі Елізабет твердо трималася тієї думки, що він не був людиною доброзичливою. Ця фраза збудила в ній щонайжвавіший інтерес, їй дуже захотілося почути ще, тож вона була надзвичайно вдячна своєму дядечкові, коли він мовив:

— Дуже мало є людей, про яких можна почути добру думку. Вам поталанило мати такого господаря.

— Так, пане, я знаю, що мені дуже поталанило. Весь світ можна обійти, а кращого не знайдеш. Але ж я завжди зазначаю, що ті, хто в дитинстві є доброзичливими, залишаються доброзичливими і в дорослому віці; він же завжди був найлагіднішим і найвеликодушнішим хлопчиком у цілому світі.

Елізабет витріщилася на неї, ледь приховуючи своє здивування. "Невже це — містер Дарсі?" — подумала вона.

— Його батько був прекрасною людиною, — сказала місіс Гардінер.

— Так, пані, саме таким він і був, а його син буде таким же, як і батько, — так само люб'язним до людей бідних.

Елізабет слухала, ледь їмучи віри, і сумнівалася; їй дуже кортіло почути більше. Зі всього, про що розповідала місіс Рейнольдс, їй цікавила лише ця тема. Марно економка говорила про зміст картин, розміри кімнат і вартість меблів. Містер Гардінер, вельми здивований тією фамільною упередженістю, якою він пояснив надмірну, на його

погляд, похвалу місіс Рейнольдс на адресу свого хазяїна, незабаром повернувся до цієї теми, і економка знову стала енергійно перелічувати чесноти містера Дарсі, коли вони разом піднімалися широкими сходами.

— Він — найкращий землевласник і найкращий хазяїн, — сказала вона. — Другого такого я не знаю. Не те, що теперішні несамовиті та безголові молодики, котрі тільки про себе й думають. Серед його орендарів та слуг знайдеться чимало таких, які відізвуться про нього добрим словом. Хтось може закинути, що він гордовитий; але запевняю вас — нічого подібного я ніколи не бачила. Наскільки я розумію, йому приписують гордовитість лише тому, що він не торохтить без упину, як інші молодики.

"У якому ж привабливому світлі це його виставляє!" — подумала Елізабет.

— Така надзвичайно доброзичлива характеристика, — прошепотіла її тітонька, коли вони піднімалися сходами, — якось не в'яжеться з його ставленням до нашого бідолашного приятеля.

— Можливо, нас обдурили.

— Навряд; гадаю, що ці відомості заслуговують на довіру.

На горішньому поверсі вони спочатку потрапили до просторого передпокою, а потім місіс Рейнольдс провела їх до чепурненької вітальні, нещодавно обставленої з більшою елегантністю та вишуканістю, ніж кімнати внизу, і повідомила, що все це було зроблено лише на догоду міс Дарсі, котрій сподобалася ця кімната, коли вона була в Пемберлі останнього разу.

— Він дійсно добрий брат, — сказала Елізабет, підходячи до одного з вікон.

Місіс Рейнольдс уже передчувала, як зрадіє міс Дарсі, коли ввійде до кімнати.

— Отакий він завжди і є, — додала вона. — Все, що може дати приємність його сестрі, буде зроблено обов'язково і невідкладно. Він нічого для неї не пошкодує.

Їм лишилося подивитися лише картинну галерею і дві-три великі спальні. В першій було багато гарних картин, але Елізабет погано зналася на живопису, і тому від картин, схожих на ті, які вже бачила внизу, вона охоче перейшла до споглядання деяких олівцевих малюнків міс Дарсі, сюжети яких були для неї цікавішими та зрозумілішими.

В галереї було багато портретів членів родини, але вони містили мало такого, на чому міг би затриматися погляд сторонньої людини. Серед них Елізабет намагалася знайти те єдине обличчя, риси якого були їй знайомими. Нарешті погляд її зупинився — портрет мав вражаючу схожість із містером Дарсі, на обличчі якого була та сама широка посмішка, з котрою — як вона пам'ятала — він часто на неї позирав. Серйозно замислившись, вона постояла кілька хвилин перед портретом, а при виході з галереї знову затрималася біля нього. Місіс Рейнольдс довела до їхнього відома, що цей портрет був намальований за життя батька містера Дарсі.

Мабуть, саме в цей момент у серці Елізабет з'явилося до оригіналу цього портрета почуття тепліше, ніж будь-коли за весь час їхнього знайомства. Похвала на його адресу з вуст місіс Рейнольдс не була чимось дріб'язковим. Хіба є щось цінніше за добре слово розумного слуги? І чуйний брат, і землевласник, і господар! Скільки людей залежало у

своєму щасті від його опіки! Скільки радості чи болю владен він був їм завдати! Скільки добра чи зла! Все, що розповідала про містера Дарсі економка, зображало його у вигідному світлі, тому, стоячи перед полотном, на якому він був зображений і з якого він дивився на неї немиготливим поглядом, Елізабет уже з глибшою, ніж будь-коли, вдячністю згадала про його кохання до неї, згадала його палке освідчення і вибачила йому той недоречний спосіб, у який він це освідчення зробив.

Оглянувши всю ту частину будинку, що була відкритою для гостей, вони зійшли вниз і після прощання з економкою були передовірені садівнику, котрий чекав на них біля входу в залу.

Коли вони прямували через галявину до річки, Елізабет обернулася, щоб знову подивитися на будинок; її дядько та тітка теж зупинились, і, доки перша губилася в здогадках щодо віку будівлі, з дороги, що вела позаду її до конюшень, вигулькнув сам її хазяїн.

Їх розділяли двадцять ярдів, і поява містера Дарсі була настільки несподіваною, що Елізабет не встигла уникнути його погляду. В ту ж мить їхні очі зустрілись, а їхні щоки густо почервоніли. Він здригнувся і на якусь мить заляк від здивування, але, швидко оговтавшись, став наближатися до компанії та заговорив до Елізабет — може, з небездоганною байдужістю, зате з бездоганною чемністю.

Вона була інстинктивно відвернулася, але зупинилася при його наближенні та вислухала чемні привітання зі збентеженням, котре не могла перебороти. Якщо першої появи містера Дарсі чи його схожості зі щойно баченими портретами для супутників Елізи було недостатньо, аби пересвідчитися, що це саме він і був, то це підтвердилося здивуванням, котре з'явилося на обличчі садівника, коли той забачив свого хазяїна. Гардінери стояли трохи віддалік, коли містер Дарсі розмовляв з їхньою племінницею, котрій від здивування та зніяковіння несила було підвести на нього очі; тому вони не чули її відповіді на чемні розпитування про здоров'я її родини. Елізабет була вражена переміною його манер, котра сталася відтоді, як вони бачилися востаннє, її ніяковість зростала з кожним його словом; їй не давала спокою думка про недоречність своєї появи тут, тож ті декілька хвилин, які вони провели разом, були найбентежнішими хвилинами її життя. Містер Дарсі, здавалося, був схвильований не менше за неї, його голосу явно бракувало звичної статечності; і він продовжував розпитувати Елізабет про час її від'їзду з Лонгберна так часто і так похапливо, що видно було — він просто намагається відволіктися від інших думок та зовсім інших запитань.

Нарешті містер Дарсі замовк, явно не знаючи, про що говорити далі. Промовчавши отак якусь мить, він опанував себе, швидко попрощався й пішов.

Після цього її супутники приєдналися до неї і висловили своє захоплення його чудовою статурою, але Елізабет уже нічого не чула і мовчки йшла за ними, поглинута власними почуттями. Сором і роздратування переповнювали її. Як нерозумно та необачно вчинила вона, приїхавши сюди! Яким дивним видався, напевне, містеру Дарсі її приїзд! Йому могло здатися, що вона зробила це навмисне! О, навіщо вона приїхала сюди! Чому він повернувся на день раніше?! Піди вони лишень на десять хвилин

раніше, то він уже не зміг би їх побачити, бо видно було, що він тільки-но приїхав, тільки-но встав з коня чи вибрався з карети. Недоречність цієї зустрічі знову і знову змушувала її густо червоніти. А його поведінка, що так вражає змінилася, — що б це могло означати? Дивно, що він узагалі заговорив до неї — з такою чемністю, та ще й про її родину питався! Ніколи в житті не бачила вона, щоб у його манерах було так мало поважності, ще ніколи не промовляв він до неї з такою ніжністю, як під час цієї несподіваної зустрічі. Який разючий контраст становило все це до його манер під час їхньої останньої зустрічі в Розінгсі, коли він вручав їй свого листа! Елізабет не знала, що й думати і як усе це пояснити.

Вони вийшли на прекрасну алею, що тягнулась уздовж річки, кожен крок відкривав перед ними то мальовничу кручу, то чудову панораму лісу, до якого вони наближались; але минув деякий час, перш ніж Елізабет відновила здатність усе це усвідомлювати. Вона механічно відповідала на звертання дядечка та тітоньки і навіть намагалася поглядати туди, куди вони вказували, та не помічала майже нічого. Всі її думки зосередилися на тій частині Пемберлі-Хаус — якою б вона не була, — в котрій міг перебувати містер Дарсі. Їй страшенно хотілося знати, що зараз відбувається в його душі, що він про неї думає і чи кохає він її так само, як і раніше, — попри все, що сталося. Можливо, він виявив чемність тому, що почувався невимушено, проте чулось у його голосі щось таке, що зовсім не було схожим на невимушеність. Їй важко було сказати — болісно чи приємно було йому бачити її, та вона знала напевне, що байдужості він не відчував.

Однак невдовзі зауваження супутників Елізабет щодо її неувважності повернули її до тями, і вона, зрештою, усвідомила необхідність виглядати більш схожою на саму себе.

Вони ввійшли до лісу і, на деякий час розпрощавшись з річкою, піднялися на якесь узвишся, де проміжки між деревами давали змогу бачити численні мальовничі пейзажі долини, подекуди — ручаю, а також протилежних пагорбів, багато з яких були вкриті лісом. Містер Гардінер висловив бажання обійти навколо всього парку, але тут же висловив побоювання, що пішки зробити це навряд чи вдасться. З тріумфуючою посмішкою садівник сповістив їх, що периметр парку становить десять миль. На цьому питанні було закрито, й вони рушили далі звичним маршрутом, котрий із часом знову вивів їх — через лісистий крутосхил — до берега річки в одній із найвужчих її ділянок. Компанія перетнула її невігядливим місточком, змайстрованим у тон оточуючому пейзажу. Ця місцина мала вигляд не такий захоплюючий, як ті, де вони вже встигли побувати. Тут долина стискала, перетворюючись на яр, в якому вистачало місця лише для річки та вузької алеї серед чагарників. Елізабет закортіло дослідити потаємні закутки цієї алеї, проте коли вони перейшли через місток і прикинули відстань до будинку, то місіс Гардінер, з якої ходок був не надто добрий, далі йти не змогла і думала лише про те, щоб якомога скоріше повернутися до карети. Тож її племінниці довелося скоритись, і вони вирушили до будинку найкоротшим шляхом з протилежного боку річки; але просувалися повільно, бо містер Гардінер дуже любляв риболовлю

(хоча лише зрідка мав можливість задовольнити цю свою пристрасть) і так захопився спостереженням за фореллю, котра час від часу сновигала у воді, і розмовами із садівником про цю рибу, що майже стояв на місці. Ось так вони повільно й рухались, аж доки знову не були вкрай здивовані — а Елізабет не менше, ніж першого разу, — появою неподалік од них містера Дарсі, що йшов їм назустріч. Із цього боку річки алея була менш затіненою, ніж із протилежного, і саме тому вони і змогли побачити його ще до того, як він устиг до них підійти. На якусь мить Елізабет здалося, що він піде якоюсь іншою стежкою. Ця думка не покидала її, доки поворот алеї приховував його від їхніх поглядів, але не встигли вони проминути цей поворот, як містер Дарсі виріс просто перед ними. Вона відразу ж помітила, що він не втратив своєї недавньої чемності; тож у відповідь на його ввічливість Елізабет почала висловлювати свій захват красотами місцевості, але не встигли слова "прекрасний" і "захоплюючий" злетіти з її вуст, як несподівано на думку їй спали неприємні спогади — вона злякалася, що її похвалу на адресу Пемберлі можуть неправильно зрозуміти, і, почервонівши, замовкла.

Місіс Гардінер стояла трохи позаду, тому, коли Елізабет зробила паузу, він спитався, чи не зробить вона честь відрекомендувати його своїм друзям. До такого вияву чемності Елізабет була явно неготова; вона ледве втрималася, щоб не посміхнутися з того, що тепер він прагнув бути представленим деяким із тих людей, проти яких не так давно повстала його гордість, і саме їй пропонував це зробити. "Яким же буде його подив, — подумала Елізабет, — коли дізнається, ким вони є насправді! А зараз він, мабуть, приймає їх за великих цабе".

Однак представлення відбулось — і невідкладно; а коли Елізабет сказала, що це — її родичі, то швидко кинула на містера Дарсі хитрий погляд, аби побачити, яке враження це на нього справить; вона не виключала можливості, що він тут же кинеться навтьоки від таких недостойних супутників. Було видно, що це повідомлення викликало в нього чимале здивування, яке, однак, він витримав із честю і не тільки не втік, але й пішов разом з ними додому, розмовляючи з містером Гардінером. Елізабет не могла не відчувати задоволення, не могла не торжествувати. Її втішало, що тепер містер Дарсі знав, що вона має таких родичів, за яких не доводилося червоніти. Надзвичайно уважно прислухалася вона до всього, про що вони говорили, і приходила в захват від кожного виразу, кожного речення, мовленого її дядечком, бо вони свідчили про його розум, його смак і його гарні манери.

Незабаром розмова торкнулася риболовлі, й Елізабет почула, як містер Дарсі надзвичайно чемно запросив дядечка до себе рибалити скільки йому заманеться, доки він буде в їхніх краях, водночас запропонувавши йому риболовні снасті та вказавши на ті ділянки річки, де зазвичай риба клює найкраще. Місіс Гардінер, котра йшла рука в руку з Елізабет, подивилася на неї очима, сповненими зачудування. Елізабет не сказала нічого, та була втішена цим надзвичайно і сприйняла комплімент як належне. Однак її здивуванню не було меж, і вона невпинно повторювала: "Чому він так змінився? Що послужило причиною? Навряд чи це трапилося через мене, не могли його манери пом'якшитися мені на догоду. Мої докори в Гансфордї не могли

спричинитися до такої значної переміни. Не може бути, щоб він і досі мене кохав".

Ось так вони і йшли деякий час: двоє жінок попереду, двоє чоловіків — позаду. Потім усе товариство спустилося до води, щоб краще придивитися до якоїсь чудернацької водорості, а коли вони поверталися на стежку, то відбулася невеличка зміна їхніх позицій. До цієї зміни спричинилася місіс Гардінер, котра, втопившись від вранішньої прогулянки, визнала руку Елізабет недостатньо надійною опорою і тому висловила бажання триматися за руку свого чоловіка. Тож містер Дарсі зайняв місце біля її племінниці, і далі вони пішли разом. Після нетривалої мовчанки першою заговорила дівчина. Елізабет хотіла дати йому зрозуміти, що перед тим, як поїхати до маєтку, вона отримала запевнення в його відсутності, і тому почала розмову із зауваження про цілковиту несподіваність його приїзду — "бо ваша економка, — додала вона, — повідомила нам, що ви повернетесь тільки завтра; і взагалі — перед тим, як ми виїхали з Бейквела, ми пересвідчилися, що ваше повернення найближчим часом не очікується". Містер Дарсі підтвердив правдивість усього сказаного і додав, що невідкладні справи, про які повідомив йому управитель, змусили його виїхати на декілька годин раніше товариства, з яким він подорожував. "Вони приєднаються до мене рано-вранці завтра, — продовжив він, — і серед них є декотрі, яких ви неодмінно впізнаєте, — це містер Бінглі та його сестри".

У відповідь Елізабет лише злегка вклонилася. Подумки вона миттєво повернулася у той час, коли ім'я містера Бінглі згадувалося між ними востаннє, і, наскільки вона могла судити з виразу обличчя містера Дарсі, його думки ненабагато відрізнялися від її думок.

— Серед компанії є ще одна людина, — продовжив він після паузи, — котрій дуже хотілося б із вами познайомитися. Ви дозволите мені відрекомендувати вам свою сестру під час вашого перебування в Лембтоні? Чи, може, я бажаю надто багато?

Великим було здивування Елізи, викликане таким проханням; настільки великим, що вона й незчулась, як дала згоду. Вона відразу ж збагнула, що будь-яке бажання міс Дарсі познайомитися з нею було, безперечно, наслідком зусиль, докладених її братом; які б не були його мотиви, все одно це було добре. Приємно було знати, що обурення її відмовою не змусило містера Дарсі думати про неї зле.

Якийсь час вони йшли мовчки, кожен заглибившись у власні думки. Елізабет почувалася не зовсім комфортно, бо це було просто неможливо, але все ж таки була вона потішеною та задоволеною. Його бажання відрекомендувати їй свою сестру було компліментом найвищого ґатунку. Елізабет із містером Дарсі швидко випередили своїх супутників; діставшись карети, вони побачили, що містер та місіс Гардінер відстали від них майже на чверть милі.

Потім він запросив її до будинку, та Елізабет заявила, що не відчуває втоми, тож отак вони і стояли на галявині. В ці хвилини сказати можна було дуже багато, і тому мовчання було вкрай ніяковим. Їй хотілося розмовляти, та здавалося, що кожна тема була під забороною. Нарешті Елізабет згадала, що як-не-як, а вона подорожує, і вони з неабиякою завзятістю вхопилися за тему Метлока і Давдейла. Однак і час, і її тітонька

рухалися повільно — тому терплячість Елізабет та її теми для розмов майже вичерпалися під кінець їхньої з містером Дарсі розмови сам на сам. Коли підійшли містер та місіс Гардінер, то все товариство настійно запросили до будинку, аби щось перекусити і відпочити, але запрошення було відхилене і вони розсталися з чемністю надзвичайною з кожного боку. Містер Дарсі підсадив жінок до карети, а коли вона рушила, то Елізабет побачила, що він повільно пішов до будинку.

Тепер для дядечка та тітоньки настав довгожданий час для висловлення своїх вражень і зауважень; кожен з них заявив, що хазяїн будинку набагато перевершив усі їхні сподівання.

— Він прекрасно вихований, чемний та ненав'язливий, — сказав дядечко.

— Певна статечність у ньому, звичайно ж, є, — додала тітонька, — але вона обмежується скоріше його виглядом і личить йому. Тепер разом з економкою я можу сказати: хоч декому він і видається гордовитим, особисто я цього в ньому не помітила.

— Я був надзвичайно вражений його ставленням до нас. Воно було більш ніж чемним — це була непідробна уважність, хоча для неї не було особливої необхідності, бо хто для нього Еліза — він її майже не знає.

— Мушу сказати, Ліззі, — додала тітонька, — що він не такий вродливий, як Вікхем; чи, вірніше, зовсім на нього не схожий, хоча теж має бездоганні риси обличчя. Але чому ж ти колись казала нам, що він дуже неприємний?

Елізабет вибачалась як уміла і сказала, що після їхньої зустрічі в Кенті її думка про нього поліпшилась, а сьогодні вранці він був сама ввічливість.

— А може, вся його чемність — то є просто примха? — запитав у відповідь дядечко. — Представники нашої знаті часто бувають екстравагантними, тому я не поспішатиму приймати за щирю правду його слова про риболовлю, оскільки завтра він може передумати — і прогнати мене зі своїх володінь.

Елізабет зрозуміла, що вони повністю помиляються стосовно його вдачі, але промовчала.

— Після того, як ми його побачили, — продовжувала місіс Гардінер, — я не можу уявити собі, щоб містер Дарсі міг повестися з кимось так жорстоко, як це він вчинив щодо бідолашного Вікхема. Він не схожий на злу людину. Навпаки, коли він говорить, то його обличчя стає ще привабливішим. До того ж воно виражає почуття власної гідності, котре не дозволяє думати погано про його душу. Але як послухати ту добру жінку, що показувала нам будинок, то можна подумати: добрішого і кращого за містера Дарсі не знайти на всій землі! Декілька разів я ледь не розсміялася. Та, мабуть, він дійсно є великодушним господарем, а така риса в розумінні слуги вже означає наявність усіх можливих чеснот.

У цей момент Елізабет відчула необхідність сказати щось на виправдання його ставлення до Вікхема; тому вона якомога обережніше дала їм зрозуміти, що, за словами родичів містера Дарсі в Кенті, у нього були вагомні підстави поводитися саме таким чином і що його характер є зовсім не таким поганим, а характер Вікхема — зовсім не таким гарним, як це вважають у Гертфордширі. На підтвердження сказаного

вона розповіла подробиці їхніх фінансових стосунків, не називаючи при цьому джерела таких відомостей, однак стверджуючи, що його достовірність не підлягає сумніву.

Місіс Гардінер була здивована і збентежена; але, оскільки вони вже під'їжджали до місця її минулих розваг і веселощів, усі інші теми поступилися місцем приємним спогадам; вона була надто зайнята, показуючи своєму чоловіку всі цікаві особливості округи, і тому ні про що інше думати не могла. І хоч як вона втомилася після ранішньої прогулянки, але не встигли вони пообідати, а вона вже вирушила на пошуки своїх давніх знайомих і вечір провела у приємному спілкуванні, що стало можливим після стількох років розлуки.

За день трапилося стільки цікавих подій, що Елізабет уже просто була не в змозі приділити достатньої уваги хоч комусь із цих нових друзів; і вона не могла не згадувати — і згадувати зі здивуванням — про доброзичливість містера Дарсі та про його бажання познайомити її зі своєю сестрою.

Розділ XLIV

Елізабет була впевнена, що містер Дарсі та його сестра приїдуть до неї з візитом наступного дня після прибуття останньої до Пемберлі; тому вона вирішила, що весь наступний ранок не буде відходити далеко від постійного двору. Та її висновок був хибним, бо очікувані візитери з'явилися до Лембтона того ж ранку, що й їхня компанія. Елізабет, її родичі та нові друзі трохи погуляли довкола і тільки-но встигли повернутися до приміщення, щоб перевдягтися і пообідати, як звук прибуваючого екіпажу привабив їх до вікна; вони побачили, що вулицею рухалася двоколка, в якій сиділи якийсь пан та панянка. По їхньому вбранню Елізабет відразу ж здогадалася, хто вони такі, і, поділившись подивом зі своїми родичами, розповіла їм про ту честь, якої вона наразі мала удостоїтись. Її дядечко та тітонька були вкрай здивовані; ніяковість, яка відчувалась у голосі Елізабет, сама ця обставина — у поєднанні з подіями минулого дня — розкрили їм очі на суть того, що відбувалося. Раніше на це не було ніяких натяків, але зараз вони збагнули, що увагу з боку такої поважної особи, як містер Дарсі, можна було пояснити не чим іншим, як його небайдужістю до їхньої племінниці. Доки ця нововиникла думка заволодівала їхньою свідомістю, сум'яття в душі Елізабет зростало кожної миті. Її саму дуже дивувало це збурення почуттів, яке вона не могла подолати; серед причин цього неспокою був і страх того, що небайдужий до неї містер Дарсі надто добре схарактеризує її своїй сестрі; тому вона більше ніж звичайно непокоїлася тим, аби догодити гостям, і водночас боялася, що їй не вдасться цього зробити.

Не бажаючи, щоб її помітили, Елізабет одійшла від вікна і почала походжати кімнатою, намагаючись узяти себе в руки, але, уздрівши здивовано-допитливі погляди дядечка та тітоньки, розхвилювалася іще більше.

З'явилася міс Дарсі та її брат, і представлення, якого вона так панічно боялася, нарешті відбулось; але Елізабет не без подиву помітила, що нова її знайома була не менш наляканою, ніж вона сама. Їй уже встигли розповісти в Лембтоні, що міс Дарсі була особою надзвичайно гордовитою, але протягом перших хвилин вона встигла лише помітити, що міс Дарсі була надзвичайно сором'язливою — і тільки. Навіть півслова

витагнути з неї було надзвичайно важко.

Міс Дарсі була вищою та масивнішою за Елізабет; незважаючи на те, що їй було лише трохи більше шістнадцяти років, її статура вже сформувалась, і виглядала вона як цілком доросла і граціозна жінка. Сестра була не такою вродливою, як її брат, але обличчя її світилося розумом і приязністю, а манери були навдивовижу невибагливими та люб'язними. Елізабет очікувала зустріти в її особі такого ж проникливого та різкого на язик співрозмовника, як і містер Дарсі, й тому з полегшенням зітхнула, забачивши таку відмінність характерів.

Не встигли вони довго пробути разом, як Дарсі повідомив Елізабет, що Бінглі теж збирається засвідчити їй свою пошану, і не встигла Елізабет висловити задоволення з цього приводу та приготуватися до приходу такого візитера, як сходами пролунали швидкі кроки Бінглі, і через якусь мить він увійшов до кімнати. Гнів, що його відчувала до нього Елізабет, давно минув; але коли б навіть якась частка того гніву й лишилася, вона б не змогла встояти перед тією непідробною радістю, з якою він привітав її. Люб'язно, хоч і в загальних рисах, спитався він про її родину; говорив і поводився з тією ж приязною невимушеністю, котра завжди була йому притаманна.

Для містера та місіс Гардінер містер Бінглі був персонажем не менш цікавим, ніж для Елізабет. Вони давно хотіли з ним побачитись. І взагалі — вся прибула компанія викликала в них неабиякий інтерес. Щойно виниклі в них здогадки стосовно містера Дарсі та їхньої племінниці скерували їхню жваву, хоча й стриману допитливість на кожного з них. Невдовзі ця допитливість спричинилася до цілковитої переконаності, що принаймні одному з цих молодих людей відомо, що таке кохання. Щодо їхньої родички, то певні сумніви Гардінери ще мали, стосовно ж означеного джентльмена було цілком очевидно, що почуття захоплення просто переповнює його.

Елізабет, зі свого боку, мала багато з чим впоратись. Їй потрібно було достеменно розібратися в почуттях кожного з візитерів, заспокоїти почуття власні та бути приємною для всіх. Стосовно останнього завдання — попри всі її великі побоювання — успіх був майже гарантованим, бо ті, кому вона намагалася догодити і сподобатися, були налаштовані до неї доброзичливо. До намагань Елізабет догодити Бінглі ставився прихильно, Джорджіана — ще прихильніше, а містер Дарсі — надзвичайно прихильно.

Коли Елізабет побачила Бінглі, то відразу полинула думкою до своєї сестри, що було цілком природним. І як же гаряче прагнула вона дізнатися, чи не скерував він, бува, своїх думок у тому ж самому напрямку! Інколи їй здавалося, що він став не таким говірливим, як раніше, а декілька разів вона тішила себе думкою, що Бінглі, дивлячись на неї, намагався вловити схожість між нею та Джейн. Так, це могло їй лише здаватись, але вона не могла обманутися стосовно його ставлення до міс Дарсі, котру дехто намагавсь утвердити як суперницю Джейн. З жодного боку не помітила Елізабет поглядів, котрі промовляли б про якісь особливі почуття. Між Бінглі та міс Дарсі не відбувалося нічого такого, що могло б підтвердити сподівання його сестри, тому із цього погляду Елізабет швидко вдовольнила свою цікавість і по тому заспокоїлася. Перед тим же, як гості поїхали, мали місце декілька начебто незначних обставин, котрі

— в її небайдужій інтерпретації — означали нещось інше, як його спогад про Джейн, не позбавлений відтінку ніжності, його бажання сказати більше — щоб сказане могло привести до розмови про неї, але він не наважився цього зробити. Вибравши момент, коли інші були зайняті розмовою, Бінглі зазначив їй — до того ж тоном, у якому звучав непідробний жаль, — що "минуло багато часу, відтоді як я мав приємність бачити її востаннє", і, не дочекавшись її відповіді, додав: "Прошло вже більше восьми місяців. Ми не бачилися з 26 листопада, коли всі разом танцювали на балу в Недерфілді".

Елізабет порадувала така точність його спогадів; він же трохи згодом запитав у неї, на якусь хвилину позбувшись уваги оточуючих, чи всі її сестри перебувають зараз у Лонгберні. І в попередньому зауваженні, і в самому запитанні наче не було нічого особливого, та сказані вони були з таким виглядом і таким виразом, котрі надали їм особливого звучання.

Їй не часто випадало подивитися на самого містера Дарсі, але в ті короткі моменти, коли їй це вдавалося, вона бачила на його обличчі вираз величезного задоволення, а в усьому сказаному ним не було і натяку на колишню зарозумілість та зневажливе ставлення до своїх компаньйонів. Це переконало її, що поліпшення манер, свідком якого вона вчора стала, попри свою можливу тимчасовість, тривало ось уже другий день. Коли Елізабет побачила, що містер Дарсі прагне знайомства з тими самими людьми, спілкування з якими він іще декілька місяців тому вважав для себе образою, прагне сподобатись їм, коли побачила його чемність і доброзичливість не лише до себе, а й до тих самих її родичів, яких він раніше так відверто зневажав, і пригадала їхню останню розмову на високих тонах у Гансфордському парку, то та різниця, та переміна, що відбулася, вразила її настільки, що їй ледь удавалося приховати своє здивування від інших. Ніколи — навіть у компанії найближчих друзів в Недерфілді чи в оточенні поважних персон у Розінгсі — не бачила Елізабет у ньому стільки доброзичливості та бажання сподобатися, не бачила його настільки вільним від бундючності або непохитної стриманості, як тепер, коли від успіху його намагань сподобатися не залежало нічого, коли саме знайомство з тими, кому адресувалася його люб'язність, здатне було спричинитися лише до осміяння та засудження з боку жінок як із його товариства, так і тих, що мешкали в Розінгсі.

Візитери пробули в них приблизно півгодини; а коли вони підвелися, щоб попрощатися, то містер Дарсі попрохав свою сестру приєднатися до нього, щоб разом висловити бажання бачити містера та місіс Гардінер і міс Беннет у них на обіді ще до того, як вони поїдуть із їхніх країв. Міс Дарсі з готовністю послухалася свого брата, хоч її ніяковість змушувала думати, що вона не звикла робити запрошення. Місіс Гардінер поглянула на свою племінницю, бажаючи знати, як та ставиться до цього запрошення, бо воно стосувалося здебільшого саме її, та Елізабет у цей момент відвернулася. Вирішивши, однак, що це навмисне уникнення відповіді є скоріше ознакою короткочасної розгубленості, ніж якогось неприйняття запрошення, і забачивши, що її чоловік, котрий любив товариство, теж був абсолютно не проти це запрошення прийняти, місіс Гардінер наважилася дати згоду і за Елізабет; тож зустріч було

призначено на післязавтра.

Бінглі висловив велике задоволення з того, що його зустріч із Елізабет неодмінно відбудеться, бо він ще мав багато що сказати їй і багато про що спитатися стосовно своїх друзів у Гертфордширі. Елізабет, переінакшивши все це як прагнення щось почути про її сестру, теж була задоволена. З цієї причини, а також із деяких інших причин, вона — після від'їзду гостей — навіть згадувала ці півгодини з певною приємністю для себе, хоча, коли це відчуття поволі минулося, особливих підстав для радості залишилося мало. Прагнучи якомога швидше залишитися на самоті і побоюючись розпитувань та натяків з боку своїх дядечка та тітоньки, Елізабет пробула з ними достатньо довго лише для того, щоб почути про те добре враження, котре на них справив містер Бінглі, а потім швиденько пішла перевдягатися.

Але їй не треба було боятися допитливості містера та місіс Гардінер; вони зовсім не хотіли змушувати її до розмови — їм і так було ясно, що Елізабет була знайома з містером Дарсі набагато краще, ніж їм до того здавалось; їм і так було ясно, що він дуже її кохає. Вони побачили багато цікавого, та не побачили нічого, що спонукало б до розпитувань.

Тепер про містера Дарсі вони просто не могли думати інакше як добре, бо впродовж їхнього знайомства він поводився бездоганно, їм не могла не сподобатися його ввічливість, і якби подружжя Гардінерів формувало своє враження про його вдачу з власних почуттів та розповіді його економки, то гертфордширське товариство не впізнало б колишнього містера Дарсі. Однак тепер вони мали більше підстав довіряти економці, досить швидко збагнувши, що не можна похапцем відкидати авторитетну думку служниці, котра знала його ще з чотирирічного віку. У їхніх лембтонських знайомих здорового глузду, здається, не поменшало, тож їхню думку ігнорувати також не можна було. А ці знайомі тільки й могли закинути містеру Дарсі, що його гордовитість. Таким, мабуть, він і був, а якщо ні, то цю рису йому скоріш за все приписали мешканці невеличкого базарного містечка, до якого його родина не мала звички навідуватися. Однак усі визнавали, що чоловік він був щедрий і багато допомагав бідним людям.

Стосовно Вікхема подорожні швидко довідалися, що його тут не надто поважали; бо, хоча про основну причину розриву з сином його покровителя уявлення широкого загалу було хибним, усе ж загальновідомим фактом було те, що, покинувши Дербішир, він залишив по собі багато боргів, котрі містер Дарсі опісля сплатив за нього.

Що ж до Елізабет, то цього вечора вона думала про Пемберлі більше, ніж увечері минулого дня; і хоча вечір цей видався довгим, його все одно не вистачило, щоб визначитися стосовно своїх почуттів до того, хто в тому маєтку мешкав; цілих дві години пролежала вона, намагаючись ці почуття окреслити. Ненависті вона до нього не відчувала — тут ніяких сумнівів не могло бути, ні. Ненависть щезла вже давно, і відтоді їй було соромно за свою антипатію до нього — якщо це можна було назвати антипатією. Повага, викликана переконаністю в наявності в містера Дарсі гідних поваги рис, спочатку визнавалася неохоче, та потім перестала суперечити її почуттям.

Навпаки — тепер ця повага зросла й перетворилася на якесь більш дружнє почуття завдяки його поведінці протягом останніх двох днів, через яку його вдача постала у ще сприятливішому світлі. Але, крім усього цього, крім поваги та високої оцінки його людських якостей, було в душі Елізабет іще одне добре почуття, на котре вона не могла не зважати. Це була вдячність. Вдячність не лише за те, що колись він освідчився у коханні, а й за те, що він продовжував кохати її настільки сильно, що готовий був вибачити їй те примхливе роздратування та дошкульність, з якими вона йому відмовила, і всі ті несправедливі звинувачення, котрі цю відмову супроводжували. Він, котрий, як вона гадала, мусив уникати її як найзапеклішого ворога, при випадковій зустрічі виявив велике бажання підтримувати їхнє знайомство, а тепер без будь-якої неделікатності у виявленні своїх почуттів і без будь-яких недоречностей у поведінці там, де справа стосувалася лише їх двох, усіляко намагався сподобатись її друзям та ще й забажав познайомити її зі своєю сестрою. Подібна переміна в людині з таким сильним почуттям гордості викликала не тільки велике здивування, а й вдячність, бо це можна було пояснити лише коханням, палким коханням. Саме по собі це почуття заслуговувало на всіляке заохочення, бо воно справляло на Елізабет приємне враження, хоча більш точно природу останнього визначити було непросто. Вона поважала його, вона високо цінувала його якості, вона була йому вдячна, вона була зацікавлена в його щасті. Їй лише треба було з'ясувати — наскільки вона хоче, щоб його щастя залежало від неї самої, і наскільки це сприятиме щастю їх обох, якщо вона скористається своєю владою (а щось підказувало, що таку владу вона все ще має) і дозволить йому поновити свої пропозиції.

Увечері між тітонькою та племінницею було вирішено, що таку вражаючу чемність із боку міс Дарсі, котра приїхала до них того ж дня, коли сама вона прибула до Пемберлі, — а вона встигла дістатися туди лише до другого сніданку, — треба віддячити, якщо вдасться, належним виявом чемності з їхнього боку, а значить — зробити до Пемберлі відповідний візит ввічливості наступного ранку. Тож вони мали їхати. Елізабет була задоволена; але чому — вона й сама не знала достеменно.

Містер Гардінер покинув їх невдовзі після сніданку. Минулого дня знову згадали про риболовлю, і тому було домовлено, що опівдні він має зустрітись в Пемберлі з потрібними людьми.

Розділ XLV

Тепер, коли Елізабет переконалася, що антипатія до неї з боку міс Бінглі корінилася в ревнощах, вона не могла не думати про те, наскільки небажаним для останньої буде її візит до Пемберлі; їй дуже кортіло дізнатися, скільки показної чемності знадобиться цій особі, щоб поновити їхнє знайомство.

Коли вони приїхали до маєтку, їх провели через вітальню до зали, котра розташовувалася з північного боку і тому була винятково приємною для проведення там часу влітку. Вікна зали виходили на відкриту місцевість, показуючи для огляду приємний для ока краєвид з високими лісистими пагорбами позаду будинку, а на галявині, що містилася в проміжку, виднілися красиві дуби та іспанські каштани.

У цій кімнаті їх і прийняла міс Дарсі, котра сиділа там разом із місіс Герст та міс Бінглі, а ще там була її лондонська гувернантка. Прийняла їх Джорджіана надзвичайно чемно, та з усією тією ніяковістю, котра хоча й була породжена сором'язливістю й острахом зробити щось не так, але могла легко видатися чимось на кшталт гордовитості та зарозумілості тим, хто почувався перед нею меншовартим. Однак місіс Гардінер зі своєю племінницею пожаліли її й віддали їй належне.

Місіс Герст та міс Бінглі удостоїли їх лише реверансом, а коли вони сіли, то якийсь час тривала мовчазна пауза, надзвичайно ніякова — як завжди буває в таких випадках. Мовчання порушила місіс Еннслі — ввічлива та приємна на вигляд жінка, чії спроби розпочати хоч якесь спілкування довели, що вона є більш вихованою, ніж решта присутніх. Саме між нею та місіс Гардінер — при нерегулярній участі Елізабет — і відбувалася розмова. Здавалося, що міс Дарсі трохи не вистачало сміливості, щоб до цієї розмови приєднатись; інколи вона наважувалася вставити коротке речення — коли існувала найменша небезпека, що його хтось почує.

Невдовзі Елізабет помітила, що за нею пильно спостерігає міс Бінглі, котра прислухалася до кожного мовленого нею слова — особливо на адресу міс Дарсі. Це відкриття ніяк не завадило б їй спілкуватися з останньою, якби вони не сиділи незручно далеко одна від одної; та Елізабет не жалкувала, що позбавлена можливості багато говорити з міс Дарсі. Її займали власні думки. Елізабет очікувала, що кожної миті в кімнату може ввійти хтось із чоловіків. Їй одночасно і хотілося, і не хотілося, щоб серед них був хазяїн будинку; і яке почуття переважало — бажання чи небажання його бачити, — їй важко було визначити. Просидівши отак хвилин п'ятнадцять і жодного разу не почувши голосу міс Бінглі, Елізабет несподівано дочекалася від неї холодно-байдужого запитання про здоров'я її родини. Вона відповіла з готовністю, але з такою ж холодною байдужістю; і більше міс Бінглі до неї не зверталася.

Ще одна зміна в перебігу їхнього візиту настала тоді, коли до кімнати ввійшли слуги, що несли холодне м'ясо, тістечка та розмаїття найкращих як на цю пору року фруктів. Але це відбулося лише після численних промовистих поглядів та посмішок місіс Еннслі в бік міс Дарсі, покликаних нагадати про її обов'язки хазяйки. Тепер усьому товариству було чим займатися — не всі були здатні підтримувати розмову, але всі були здатні поглинати їжу, тож пречудові піраміди з винограду та персиків швидко зібрали присутніх навколо столу.

За цим заняттям Елізабет мала достатньо часу, щоб вирішити — бажає вона чи не бажає приходу містера Дарсі, керуючись при цьому тими почуттями, які переважатимуть під час його появи в кімнаті. Та коли він таки зайшов, то, незважаючи на бажання його побачити, котре в ту мить переважало, вона почала жалкувати, що це сталося.

Певний час містер Дарсі провів із містером Гардінером, котрий разом з працівниками маєтку займався риболовлю, і полишив його тільки тоді, коли дізнався, що Елізабет та місіс Гардінер збиралися зробити того ранку візит Джорджіані. Тількино він з'явився, Елізабет мудро вирішила бути цілковито невимушеною та стриманою.

Це було дуже правильне, але дуже важко виконане рішення, тому що вона пересвідчилася: до них двох була прикута увага всього товариства, і жодне око не проминуло спостерігати за його поведінкою після того, як він увійшов до кімнати. Ні на чиему обличчі уважна допитливість не відобразилася так сильно, як на обличчі міс Бінглі, незважаючи на широкі посмішки, котрі з'являлися на ньому щоразу, коли вона з ким-небудь розмовляла. Вона ще не втратила голову від ревнощів і аж ніяк не полишила надії здобути містера Дарсі. При появі брата міс Дарсі почала докладати величезних зусиль, аби приймати жвавішу участь у розмовах; Елізабет пересвідчилася, що йому дуже хотілося, щоб вона та його сестра краще познайомились, і тому всіляко заохочував останню до розмов. Це теж не пройшло повз увагу міс Бінглі: вона розсердилася і нерозважливо скористалася першою ж можливістю поблажливо-зверхньо вставити в розмову таке запитання:

— Скажіть-но, міс Елізо, — а що, Н-ський полк уже полишив Меритон? Для вашої родини це, напевно, стало тяжким ударом.

У присутності Дарсі вона не наважилася згадати ім'я Вікхема, та Елізабет одразу ж збагнула, що саме його мала на думці міс Бінглі; пов'язані з ним спогади на якусь мить засмутили її, але вона швидко взяла себе в руки, щоб дати відсіч такому злостивому наскоку, і не забарилася з відповіддю, мовленою досить спокійним тоном. Коли Елізабет говорила, то мимоволі помітила, що обличчя містера Дарсі вмить почервоніло, а сестра його не могла підвести очей від несподіваного сум'яття. Знала б міс Бінглі, якої неприємності вона завдала в ту мить об'єктові своїх устремлінь, то нізащо б не наважилася на таке зауваження; та їй просто хотілося збити з пантелику Елізабет, нагадавши про чоловіка, до котрого, як їй здавалося, та була небайдужою; їй хотілося змусити її виявити свою нерозважливість, аби Дарсі подумав про неї зле, і, можливо, нагадати останньому про глупства та недоладності, характерні для стосунків між певними представницями їхньої родини та військовиками Н-ського полку. Ясно було, що міс Бінглі нічогосінько не знала про ту втечу з Вікхемом, яку задумувала міс Дарсі. Ця таємниця оберігалася з усією можливою ретельністю, і жодна жива душа, крім Елізабет, про неї не дізналась. Особливо ретельно містер Дарсі приховував це від сестер містера Бінглі, бо — як колись здавалося Елізабет — сподівався, що вони будуть родичками його сестри. Свого часу такий план у містера Дарсі, напевне, був; і якщо він безпосередньо і не спонукав його розбити стосунки між містером Бінглі та старшою міс Беннет, то все одно якось спричинився до його жвавої зацікавленості долею свого друга.

Однак зважена поведінка Елізабет невдовзі вгамувала його емоції; а оскільки роздратована та розчарована міс Бінглі до теми Вікхема наближатися не наважилася, то з часом Джорджіана теж опанувала себе, хоча й недостатньо добре для того, щоб підтримувати розмову. Її брат, із поглядом якого Елізабет боялася зустрічатися, навряд чи пригадував у цей момент про її обізнаність із цією історією, тому та ж сама обставина, котра, здавалося б, мала змусити його відвернути від неї свої думки, навпаки — спричинилася до того, що він іще більше зосередив на ній свою

доброзичливу увагу.

Після вищезазначеного запитання та відповіді на нього цей візит тривав недовго, а коли містер Дарсі проводжав їх до карети, то тут уже міс Бінглі нарешті дала волю своїй критиці, гудячи характер Елізабет, її поведінку та її вбрання. Але Джорджіана не стала її підтримувати. Для гарного ставлення до Елізабет їй було достатньо рекомендації, яку дав її брат: хіба ж він міг помилятися у своїх судженнях про людей? А вирази, в яких він висловлювався про Елізабет, не залишили Джорджіані жодної можливості думати про неї інакше, ніж як про дівчину красиву і привітну. Коли Дарсі повернувся до зали, то міс Бінглі не могла не повторити йому частину того, що вона говорила його сестрі.

— Як погано виглядала Еліза Беннет сьогодні вранці, містере Дарсі! — вигукнула вона. — Я ще не бачила, щоби хтось так мінявся в гіршу сторону, як вона після цієї зими. Вона так засмагла, стала якоюсь вульгарною! Ми з Луїзою зійшлися на тому, що ніколи б її не впізнали.

Такий відгук містеру Дарсі явно не сподобався, та він обмежився стриманою відповіддю, зазначивши, що не помітив у ній якихось змін, окрім досить сильної засмаги — що зовсім не є якоюсь дивиною, коли люди багато подорожують улітку.

— А я зі свого боку, — ніяк не могла заспокоїтися міс Бінглі, — мушу зазначити, що ніколи не вбачала в ній ніякої краси. Її обличчя є надто вузьким, колір його — якийсь тьмяний, а риси — зовсім не вродливі. Її носу бракує чіткості — лінії його невиразні. Зуби — більш-менш гарні, але не більше. Що ж до очей, котрі декотрим здалися такими прекрасними, то я не вбачаю в них нічого особливого. Вони мають уїдливі та непривітний вираз, і він мені не подобається; увесь її вигляд — це відразлива, позбавлена смаку самовпевненість.

Якою б переконаною міс Бінглі не була стосовно симпатії містера Дарсі до Елізабет, усе одно це не було найкращим способом сподобатися йому самій; але люди розгнівані рідко коли бувають розважливими; тож коли вона нарешті побачила, що він почувається явно некомфортно, то вирішила, що її слова мали успіх. Однак Дарсі вперто продовжував мовчати, тому вона, вирішивши будь-що змусити його заговорити, продовжила:

— Пам'ятаю, коли ми вперше зустрілися з нею у Гертфордширі, то були вкрай здивовані, що всі вважали її там красунею. Я добре пам'ятаю, як колись увечері, після їхнього обіднього візиту до Недерфілда, ви сказали: "Вона — і красуня?! Та це все одно, що назвати її матір розумницею та дотепницею". Але потім ви, здається, стали про неї кращої думки і свого часу вважали її досить вродливою.

— Так, — відповів Дарсі, більше не бажаючи стримуватись. — Але я думав так лише на самому початку нашого знайомства, бо вже багато місяців вважаю її однією з найвродливіших серед тих жінок, яких я знаю.

Сказавши це, він вийшов, залишивши міс Бінглі можливість утішатися думкою, що своєю настирливістю вона зашкодила тільки самій собі.

По дорозі додому місіс Гардінер та Елізабет обговорювали все, що відбулося під час

візиту, але не те, що цікавило їх найбільше. Вони в подробицях розібрали поведінку та зовнішній вигляд усіх, кого вони бачили, за винятком лише тієї людини, яка більше за інших володіла їхньою увагою. Вони говорили про його сестру, його друзів, про його будинок, про фрукти, що подали до столу, — про все, крім нього самого. Тож Елізабет страшенно кортіло дізнатися, що про нього думає місіс Гардінер, а місіс Гардінер страшенно кортіло, щоб її племінниця першою почала розмову на цю тему.

Розділ XLVI

Елізабет була дуже розчарована, коли, прибувши до Лембтона, не знайшла там листа від Джейн; це розчарування виникало щоранку, але на третій день їхнього там перебування її доріканням був покладений край (і звинуваченням на адресу сестри також), бо нарешті від останньої прийшли аж два листи відразу, причому на одному з них стояла позначка, що спочатку його було надіслано кудись не туди. Елізабет це не здивувало, бо адресу Джейн написала дуже нерозбірливо.

Листи принесли якраз тоді, коли вони збиралися піти на прогулянку; тож її дядечко та тітонька пішли гуляти самі, а Елізабет залишили одну, щоб та могла спокійно насолодитись їхнім прочитанням. Спочатку треба було прочитати листа, що помандрував за невірною адресою; його було написано п'ять днів тому. На початку листа йшлося про всі їхні дріб'язкові справи та про зустрічі, а також про типові провінційні новини, та друга частина, датована днем пізніше, була явно написана у стані збудження і містила відомості набагато важливіші. Ось про що в ній йшлося:

"Моя дорога Ліззі! Після написання вищезгаданого сталася річ украй неочікувана і надзвичайно серйозна; але не бійся — нічого поганого з нами не трапилось, і всі ми відчуваємося добре. Те, про що я збираюся розповісти, стосується нашої бідолашної Лідії. Вчора вночі, коли ми вже полягали спати, нам принесли термінового листа від полковника Форстера, котрий повідомив нас, що вона втекла до Шотландії з одним із його офіцерів, а якщо по правді — то з Вікхемом! Ми просто отетеріли. Однак здається, що для Кітті це не стало абсолютною несподіванкою. Боже, який жаль! Цей шлюб є дуже нерозважливим і вкрай недоречним для них обох! Але я хочу сподіватися на краще, на те, що, може, він усе ж таки має не таку погану вдачу, як нам здалося. З тим, що Вікхем бездумний та нерозбірливий, я можу погодитися, але цей крок (який не дає нам приводу для засмучення) не засвідчує наявності якоїсь поганої риси характеру. Принаймні його вибір є щиросердим і безкорисливим, бо він знає, що наш батько не в змозі хоч чимось її забезпечити. Наша бідолашна матінка просто вбита горем. Тато ж переносить цю подію не так важко. Як добре, що ми не переповіли їм усього того, що говорилося не на користь Вікхема! Нам і самим слід тепер про все це забути. Припускають, що вони поїхали в суботу близько півночі, але їх відсутність помітили тільки учора о восьмій ранку. Вістовика послали відразу ж. Люба Ліззі! Уявляєш — вони, напевне, проїхали за десять миль од нас! Наскільки ми зрозуміли з листа, незабаром до нас прибуде полковник Форстер. Лідія залишила декілька рядків для його дружини, повідомивши їй про їхній намір. Мушу закінчувати, бо я не можу надовго залишати бідолашну матінку. Боюся, ти не зможеш розібрати, що я там похапцем

написала, бо я й сама ледь розумію написане".

Не лишаючи собі часу для роздумів і ледь розуміючи свої власні почуття, Елізабет, закінчивши першого листа, відразу ж схопила другий і, відкривши його з крайнім нетерпінням, почала читати; написаний він був на день пізніше першого:

"На цей час, моя люба сестро, ти вже, мабуть, отримала мій похапцем написаний лист. Сподіваюся, що цей буде більш розбірливим, але я не можу цього гарантувати, бо хоча зараз я і не поспішаю, зате натомість почуваюся страшенно спантеличеною. Лізонько, не знаю, як про це написати, але я маю для тебе погану новину, яку мушу повідомити негайно. Хоч яким би нерозважливим узагалі видавався шлюб між Вікхемом та нашою бідолашною Ліззі, наразі ми вкрай занепокоєні та сподіваємося, що він уже відбувся, бо існує багато підстав непокоїтися, що вони поїхали не до Шотландії. Полковник Форстер приїхав учора, вирушивши з Брайтона позавчора лише через кілька годин після вістовика. Хоча із записки, яку залишила Лідія для місіс Форстер, стало ясно, що вони збиралися податися до Гретна-Грін, Денні ненароком висловив свою впевненість, що Вікхем і не збирався туди їхати і взагалі ніколи не мав наміру одружуватися з Лідією. Про це дізнався полковник Форстер і, стривожившись, негайно вирушив із Брайтона, щоб дізнатися, куди вони прямували. Він швидко довідався, що вони подалися до Клепхема, але там їхній слід урвався, бо коли вони дісталися туди, то пересіли до найманого шестимісного екіпажа, відпустивши фаетон, котрим доїхали туди з Епсому. Після цього ми знаємо лише, що їх бачили по дорозі до Лондона. Не знаю, що й думати. Полковник Форстер прибув до Гертфордшира, дорогою ретельно розпитавши про них на кожній шляховій заставі та зазирнувши до постійних дворів у Барнеті та Гетфілді. Але надаремне — ніхто таких людей на дорозі не бачив. Люб'язно виявляючи про нас турботу, він з'явивсь у Лонгберні й поділився з нами своїми побоюваннями у спосіб, що робить велику честь його шляхетності. Мені щиро жаль його та місіс Форстер, але хіба ж можна їх у чомусь звинувачувати? Великим є наше горе, люба моя Ліззі. Тато й матінка гадають, найгірше вже трапилося, але я не схильна думати про нього так погано. Є багато обставин, завдяки яким їм буде зручніше таємно одружитись у Лондоні, ніж діяти у відповідності з їхнім початковим задумом; і навіть якщо він наважився замислити таку підлість проти Лідії, дівчини скромного походження, то невже ж вона втратила здатність хоч що-небудь розуміти? Це просто неможливо! Однак я з жалем дізналася, що полковник Форстер не схильний думати, що вони збираються одружитися — коли я висловила свої сподівання з цього приводу, то він похитав головою і висловив свої побоювання, що Вікхем — не та людина, котрій можна довіряти. Наша люба матінка злягла і не виходить зі своєї кімнати. Якби вона хоч намагалася рухатись і тримати себе в руках, то їй було б краще, але де там! Що ж до тата, то ніколи в житті не бачила я його таким засмученим. Бідолашна Кітті сердиться, що Вікхем та Лідія приховували свої почуття, але вони просто змушені були це робити — тут дивуватися ні з чого. Я щиро рада, моя Лізонько, що тобі поталанило уникнути цих гнітючих сцен, але тепер, коли перше потрясіння минуло, дозволь мені зізнатись — я так хочу, щоб ти повернулась якомога скоріше!

Однак я не настільки егоїстична, щоб вимагати твого негайного повернення, особливо якщо це завдасть тобі незручностей. Прощай! Я знову беруся за перо, щоб зробити те, чого я спочатку робити не збиралась (я щойно тобі про це сказала), але обставини просто змушують мене благати всіх вас приїхати сюди — і приїхати якомога швидше. Я знаю своїх дорогих дядечка та тітоньку дуже добре і тому не боюся просити їхньої допомоги; більше того — першого я благатиму посприяти ще в дечому. Мій тато і полковник Форстер незабаром поїдуть до Лондона, щоб спробувати знайти там Лідію. Що там робитиме тато — я не знаю, але в такому вкрай пригніченому стані він навряд чи зможе вжити якихось заходів найліпшим чином, а полковник Форстер із обов'язку служби мусить бути у Брайтоні завтра ввечері. У такій критичній ситуації порада і допомога мого дядечка були б просто неоціненними; він одразу зрозуміє мої почуття — я покладаюся на його доброту".

"О дядечку, де ви є?!" — скрикнула Елізабет після прочитання листа і прожогом кинулася на пошуки містера Гардінера, щоб їхати разом з ним, не втрачаючи такого дорогоцінного часу. Але коли вона добігла до дверей, то відчинив їх служник, і перед нею з'явився містер Дарсі. Її бліде обличчя та стрімкі рухи змусили його здригнутися; не встиг він достатньо оговтатися, щоб заговорити, як Елізабет, із голови якої тривога за Лідію витіснила всі інші думки, вигукнула, затинаючись:

— Вибачте, але я мушу вас залишити. Мені необхідно зараз же знайти містера Гардінера у справі абсолютно невідкладній! Я не можу втрачати ані хвилини.

— Боже правий! Що сталося?! — вигукнув містер Дарсі голосом, у якому було більше хвилювання, ніж ввічливості. Швидко опанувавши себе, він мовив: — Я не збираюся вас затримувати, але дозвольте за містером Гардінером сходити слугі або мені. Ви погано виглядаєте — вам не можна йти самій.

Елізабет завагалась, але коліна її тремтіли і вона збагнула, що пуття від її пошуків буде мало. Тому вона покликала служника і наказала йому — хоча зрозуміти її було важко, бо вона затиналася і хапала ротом повітря — негайно привести додому його хазяїна і хазяїнку.

Коли той вийшов з кімнати, вона сіла, не в змозі триматися; виглядала вона настільки нещасною і хворою, що містер Дарсі просто не міг залишити її саму чи утриматися від слів, мовлених зі співчуттям та ніжністю:

— Давайте я покличу вашу служницю. Може, щось вип'єте, аби вам полегшало? Склянку вина? Давайте я принесу! Ви маєте дуже поганий вигляд.

— Дякую, не треба, — відповіла Елізабет, намагаючись опанувати себе. — Зі мною все гаразд. Я почуваюся досить добре, просто мене засмутила та жахлива новина, котру я щойно отримала з Лонгберна.

Сказавши це, вона залилася слізьми і протягом кількох хвилин не могла вимовити ні слова. Розгублений містер Дарсі, не знаючи, що трапилося, лише промимрив щось про своє занепокоєння, а потім співчутливо мовчав. Нарешті Елізабет заговорила знову.

— Щойно я отримала листа від Джейн, а там — оця страшна новина. Її не можна ні

від кого приховати. Моя наймолодша сестра покинула своїх друзів... утекла з мужчиною... тепер вона цілковито залежить від милості... містера Вікхема. Вони разом утекли із Брайтона. Ви знаєте його достатньо добре, щоб не сумніватися в тому, що станеться потім. Приданого Лідія не має, знатних родичів — теж, тому ніщо не зможе спонукати його до одруження... вона — пропаша...

Дарсі заляк від здивування.

— Подумати тільки! А я ж могла цьому запобігти, — додала Елізабет тоном іще більш схвильованим. — Я, котра знала, який він є насправді! Якби ж я розповіла своїй родині хоч трохи з того, що знала! Коли б вони довідалися про його справжнє обличчя, то цього б не сталось. Але зараз уже пізно, надто пізно.

— Яке горе! — вигукнув Дарсі. — Яке нещастя — і який шок! А це відомо достеменно — цілком достеменно?

— Так, звичайно! Вони разом виїхали з Брайтона в суботу вночі; потім стало відомо, що вони дісталися Лондона, та куди подалися далі — ніхто не знає, але точно не до Шотландії.

— А що було зроблено... чи намагалися її знайти?

— Мій батько відбув до Лондона, а Джейн у своєму листі благала мого дядька, щоб той негайно допоміг, тож ми з ним виїдемо десь через півгодини. Але вже нічого не вдієш, я добре знаю, що вже нічого не вдієш. Хіба ж можна якось вплинути на таку людину, як Вікхем! А де їх шукати? Я не маю ні найменшої надії. Все це так жахливо!

Дарсі погодився, мовчки кивнувши головою.

— Чому ж я нічого не зробила, коли дізналася про його справжній характер?! Господи, якби ж я знала, що саме мені слід було робити, на що саме мені слід було наважитись! Але я не знала... а може, просто боялася зайти надто далеко і завдати шкоди. Яка страшна, яка непоправна помилка!

Дарсі нічого не сказав у відповідь. Здавалося, що він майже не прислухався до її слів, із похмурим виглядом мовчки походжаючи кімнатою і насуплено-серйозно про щось замислившись. Невдовзі Елізабет збагнула, про що саме він думав. Її впливу на нього настав кінець. Усьому мав настати кінець перед лицем такого доказу неблагополуччя їхньої родини, перед таким величезним приниженням. Вона не могла ні дивуватися з цього, ні засуджувати його. Та усвідомлення його правоти не принесло спокою в її душу, не полегшило її страждань. Навпаки — це усвідомлення лише зробило більш рельєфними її власні почуття й бажання: ніколи раніше не була вона такою готовою полюбити його, як зараз, коли любов її вже була абсолютно непотрібною. Але власне "я" не змогло, попри його намагання, повністю заволодіти її почуттями. Лідія — і те приниження, і нещастя, які вона накликала на всю свою родину, незабаром спромоглися поглинути всі особисті переживання Елізабет. Вона сиділа, прикривши обличчя хусткою, вже не в змозі сприймати те, що відбувалося довкола. До неприємної реальності її повернув через декілька хвилин голос містера Дарсі, котрий тоном співчутливим, але водночас і стриманим, мовив:

— Боюся, ви вже давно хочете, щоб я пішов, і я не маю інших підстав прохати вас

дозволити мені залишитись, окрім щирого, але в цій ситуації надаремного співчуття. Я дійсно дуже хотів би розрадити вас словом чи ділом, але не буду мучити вас своїми марними потугами, щоб вам не здалося, наче я навмисне напрошуюся на вашу вдячність. Боюся, що ця жахлива історія позбавить нас приємності бачити вас сьогодні в Пемберлі.

— Так, звичайно. Будь ласка — вибачтеся за нас перед міс Дарсі. Скажіть їй, що ми мусимо їхати додому в невідкладній справі. Приховуйте від неї неприємну правду якомога довше. Хоча я знаю, що невдовзі про це стане відомо.

Він щиро запевнив її, що мовчатиме, знову висловив співчуття з приводу нещастя, котре її спіткало, висловив надію на розв'язку, щасливішу за ту, на яку наразі можна було сподіватися, передав привіт її родичам і, лише один раз прощально поглянувши на неї, пішов собі геть.

Коли містер Дарсі вийшов з кімнати, Елізабет відчула, що тепер навряд чи вони коли-небудь знову зустрінуться в атмосфері такої теплоти й сердечності, як це було в Дербіширі; кинувши погляд у минуле на їхні стосунки, сповнені мінливостей та суперечностей, вона зітхнула, подумавши про недоречність та несвоечасність такої субстанції, як почуття: тепер їй хотілося, щоб їхнє знайомство тривало, а колись вона б навпаки — раділа з його закінчення.

Якби вдячність та повага були достатніми підставами для виникнення кохання, то зміна почуттів у Елізабет була б природною і цілком доречною. Але якщо навпаки — коли симпатія, що виникає на такому підґрунті, видається безрозсудною чи неприродною — у порівнянні з тим, що часто зветься коханням з першої розмови або взагалі — з першого погляду, то на захист Елізабет сказати нічого, крім того, що, виявивши небайдужість до Вікхема, вона випробувала останній метод і що його фіаско, можливо, спонукає її до пошуків якогось іншого методу, менш романтичного. Тож припустимо, що так воно й сталося, — і Елізабет із жалем подивилась услід містеру Дарсі. Те, що він пішов, стало першим — але далеко не останнім — із неминучих наслідків тієї ганьби, що нею вкрила себе Лідія, тож Елізабет іще більше розгнівалася від згадки про цю ідіотську історію. Прочитавши другого листа від Джейн, вона втратила всяку надію, що Вікхем одружиться з Лідією. Тільки така добросерда людина, як Джейн, могла тішити себе подібною думкою. Тепер Елізабет майже не дивувалася з того, що трапилось. Доки в голові її трималося враження, залишене першим листом, вона дійсно була вкрай здивована — надзвичайно здивована тією обставиною, що Вікхем хоче одружитися з дівчиною, знаючи, що та не має за душею ані гроша; а ще вона просто збагнути не могла — як це Лідії вдалося зробити так, що він її покохав? Однак тепер усе стало зрозумілим і ясним як день. Мабуть, для такої інтрижки вона була достатньо привабливою; і хоча Елізабет не думала, що Лідія навмисне погодилася на втечу, не маючи наміру виходити заміж, їй неважко було припустити, що сестра її не мала ні достатньо добросердечності, ні достатньо розуму, щоб утриматися від такого кроку і не стати легкою жертвою проїдисвіта.

Доки полк стояв у Гертфордширі, Елізабет і подумати не могла, що Лідія має до

Вікхема якісь почуття; та вона не сумнівалася, що її сестра при мінімальному заохоченні готова була покохати кого завгодно. Її фаворитом був то один офіцер, то інший — залежно від кількості уваги, яку той їй приділяв. Її уподобання безперервно змінювались, але їх об'єктом завжди була конкретна людина. Ось до чого призводить брак виховання та надмірне потурання, коли йдеться про таку дівчину, як Лідія! Як гостро відчувала тепер усе це Елізабет!

Їй до нестями захотілося додому, щоб чути, бачити — бути на місці подій, аби розділяти всі негаразди приниженої сім'ї, основний тягар яких мала нести Джейн, коли батько — у від'їзді, а мати захворіла, не може допомогти і потребує постійного піклування. І хоча Елізабет майже не сумнівалася, що Лідії вже не можна було чимось зарадити, втручання її дядька в цю справу видавалось їй украй важливим, тож доки він не увійшов до кімнати, вона мов на голках сиділа, з нетерпінням чекаючи на нього. Містер та місіс Гардінер стривожено поспішали до неї, бо з розповіді слуги їм здалося, що їхній племінниці раптово стало погано, але та швидко заспокоїла їх із цього приводу, а потім емоційно повідала їм причину свого виклику, зачитавши вголос два листи; коли ж вона читала постскриптум, то голос її тремтів од гніву. Містер та місіс Гардінер були вражені надзвичайно прикро, хоча Лідія ніколи не була їхньою улюбленицею. На їхню думку, це нещастя стосувалося не тільки Лідії, воно стосувалося всіх її родичів, і після перших здивованих та розпачливих вигуків містер Гардінер відразу ж пообіцяв допомогти, чим зможе. Елізабет подякувала йому зі сльозами на очах, хоча іншого від нього й не чекала; і — об'єднані одним бажанням — вони швидко вирішили все, що стосувалося майбутньої поїздки, бо вирушати треба було якомога швидше.

— А як же з візитом до Пемберлі? — вигукнула місіс Гардінер. — Джон сказав, що коли ти його за нами послала, то містер Дарсі був тут, — це правда?

— Це дійсно так. Я повідомила його, що ми не зможемо прийти. Так що цю справу вже вирішено.

"Ага, значить, цю справу вже вирішено, — повторила про себе місіс Гардінер, кваплячись до своєї кімнати, щоб перевдягтись. — А чи знайомі вони настільки добре, щоб вона змогла розповісти містеру Дарсі справжню причину їхнього від'їзду? От якби знати!"

Але їй так і не довелося цього знати, хоча цікавість із цього приводу допомогла їй перенести той поспіх та сум'яття, що панували в останню годину перед їх від'їздом. Якби Елізабет випала вільна хвилина, то її впевненість у тому, що така нещасна істота, як вона, зараз не в змозі буде нікому допомогти, але вона, як і її тітонька, була тепер при ділі: треба було — крім усього іншого — написати всім їхнім знайомим у Лембтоні записки з неправдивими поясненнями їхнього раптового від'їзду. Однак за годину вони з усім встигли впоратись, а містер Гардінер тим часом розрахувався за перебування в готелі. Тож їм залишалось одне — їхати, і Елізабет, після всіх нещасть, що звалилися на неї вранці, невдовзі опинилася в екіпажі (навіть швидше, ніж сама гадала), котрий віз її додому в Лонгберн.

Розділ XLVII

— Я весь час думав про це, Елізабет, — мовив її дядько, коли вони виїжджали з міста, — і дійсно, якщо над цим серйозно замислитися, то я схильний пристати на думку Джейн із цього приводу. Для мене є просто незбагненним — яким це чином якийсь молодик візьме й забажає звабити дівчину зовсім беззахисну, без друзів, яка, до того ж, гостює в родині його командира? Тому я дуже схильний сподіватися на краще. Невже він думав, що не втрутяться її друзі та родичі? А як він збирався знову з'явитися в полку після такої образи, яку він завдав полковнику Форстеру?! Принади, що його зваблювали, не варті такого ризику.

— Ви і справді так думаєте? — вигукнула Елізабет, на якусь мить позбувшись похмурого настрою.

— Безперечно, — сказала місіс Гардінер. — Я і сама починаю схилитися до думки твого дядька. Це було б надто значним порушенням моралі, правил честі та його власних інтересів, аби на таке піти. Гадаю, що Вікхем на це не здатен. А ти сама, Ліззі, — невже ти думаєш про нього так зле, що вважаєш його здатним до такого кроку?

— Ні, не вважаю. Я не вважаю, що він може діяти всупереч власним інтересам. Однак, на мою думку, він цілком здатен до усіх інших гріхів. От коли б дійсно було так, як ви кажете! Та я гадаю, що на це марно сподіватись. Якби вони хотіли побратися, то чому відразу не поїхали до Шотландії?

— Ну, по-перше, немає твердих доказів, що вони не поїхали до Шотландії.

— Он як? А що ви скажете на те, що вони з фаетона пересіли до найманого екіпажа? До того ж, їх ніде не бачили на Барнетській дорозі.

— Гаразд — припустімо, що зараз вони в Лондоні. Вони подалися туди для того, щоб загубитися серед людей — і більше ні для чого. Навряд чи в когось із них є чимала сума грошей, тож незабаром вони второпають, що їм дешевше буде одружитися в Лондоні, а не в Шотландії, хоча не так швидко, як там.

— Але навіщо їм уся оця таємничість? Чому вони бояться бути поміченими? І з якого це дива їм треба одружуватися потайки? Ні, ні, все це не так. За словами Джейн, навіть його добрий приятель переконаний, що той не збирається з нею одружуватися. Вікхем ніколи не візьме собі за дружину жінку без приданого. Він просто не зможе її утримувати. А які принади має Лідія, крім молодості, здоров'я та веселої вдачі, котрі змусили б його заради неї відмовитися від вигідної партії? Що ж до побоювань стосовно ганьби серед однополчан, до якої спричиниться його втеча, то тут я не можу судити, бо не обізнана з наслідками такого вчинку. А щодо іншого вашого аргументу, то він, на мою думку, є заслабким. Лідія не має братів, котрі могли б за неї заступитись; а на підставі поведінки мого батька, його нечутливості і байдужості до всього, що відбувається в родині, Вікхем мав повне право дійти висновку, що він втручатиметься в цю справу так само мало, як будь-який інший батько в таких обставинах.

— І ти гадаєш, що Лідія настільки втратила голову від кохання до нього, що ладна жити з ним на будь-яких інших засадах, окрім подружніх?

— Здається, що так воно і є, і саме ця обставина є найбільш неприємною, — зі

сльозами на очах відповіла Елізабет. — Наявність у моєї сестри почуття гідності й добропорядності в цьому питанні викликає великі сумніви. Не знаю навіть, що й казати. Можливо, я несправедлива до неї. Але вона ще така молода! Її ніколи не навчали задумуватися над серйозними речами, а протягом останніх півроку... та де там — цілого року! — її взагалі залишили напризволяще, і вона тільки й робила, що розважалася та давала волю своєму марнославству. Їй дозволили вкрай безтурботно тринькати свій дорогоцінний час і зазнавати будь-яких чужих впливів. Відтоді, як Н-ський полк розквартирувався в Меритоні, її голова була забита коханням, офіцерами та фліртом. Вона тільки те й робила, що думала та говорила на цю тему, тим самим — як би це краще сказати? — ще більше збуджуючи свою чутливість, і без того сильну від природи. До того ж, усім нам відомо, що Вікхем і своєю зовнішністю, і розмовою вміє привернути до себе жінку.

— Але ж, як бачиш, — сказала її тітка, — Джейн не думає так зле про Вікхема і тому не вважає його здатним на негідний вчинок.

— А про кого Джейн думала зле взагалі? Вона б ні про кого таке не подумала — попри їхню попередню поведінку, — хіба що тільки тоді, коли хтось дійсно б так учинив. Але Джейн знає так само добре, як і я, хто такий Вікхем насправді. Ми обидві знаємо, що він є розпусником у повному значенні цього слова. Що він не має ні совісті, ні честі. Що він є брехливим інтриганом.

— І ти все це знаєш достеменно? — скрикнула місіс Гардінер, жваво зацікавившись походженням таких відомостей.

— Так, достеменно, — відповіла Елізабет і почервоніла. — Якось я розповідала вам про його ганебну поведінку щодо містера Дарсі, та ви й самі, коли останній раз були у Лонгберні, чули, яким тоном він говорив про людину, котра виявила щодо нього стільки поблажливості та щедрості. Крім того, існують інші обставини, про які я не вільна... про які зараз не варто говорити; та я можу із впевненістю сказати, що всі його теревені про пемберлійську родину — то є суцільна брехня. На підставі того, що він розповів мені про міс Дарсі, я готова була зустріти гордівливу, зарозумілу та неприємну дівчину. Однак він сам прекрасно знав, що це не так. Він не міг не знати, що міс Дарсі — дівчина приязна і скромна, якою вона перед нами і постала.

— І Лідія про це нічого не знає? Невже їй не відоме те, про що ви з Джейн знаєте так добре?

— Звичайно! І це — найгірше. Доки я не побувала в Кенті та не отримала змогу багато поспілкуватись як з містером Дарсі, так і з його родичем, полковником Фітцвільямом, я сама не знала правди. А коли я повернулася додому, то Н-ський полк мав залишити Меритон через тиждень чи два. А раз так, то ні я, ні Джейн, котрій я все розповіла, не визнали за потрібне розголошувати ці відомості широкому загалу, бо який зиск був би кому-небудь із того, якби ми зруйнували ту добру репутацію, яку він мав серед усіх мешканців в окрузі? І навіть тоді, коли вирішили, що Лідія поїде з місіс Форстер, мені ніколи навіть на думку не спадала необхідність розкрити їй очі на його справжній характер. Я ніколи не могла подумати, що їй може загрозувати хоч якась

небезпека бути обманутою. Повірте мені — про такі наслідки я навіть не думала.

— Тож коли вони поїхали до Брайтона, то ти, гадаю, не мала причини вважати, що вони подобаються одне одному?

— Ані найменшої. Я не можу пригадати жодної ознаки симпатії з кожного боку. Якби щось подібне намічалось, то можете не сумніватися — в такій сім'ї, як наша, на це неодмінно звернули б увагу. Коли він тільки вступив до міліційних військ, то Лідія була готова захоплюватися ним, але це стосувалось усіх нас. Протягом перших двох місяців кожна дівчина в Меритоні чи в його околицях буквально марила ним, але він ніколи не наділяв Лідію якоюсь особливою увагою, і тому після досить нетривалого періоду просто-таки навіженого замилювання її закоханість ослабла, а її фаворитами стали інші військовики, котрі більше на неї зважали.

Неважко здогадатися, що хоч як би мало новизни до їхніх побоювань, сподівань та здогадок стосовно такої цікавої теми додавало повторне її обговорення, протягом усієї подорожі жодна інша тема так і не спромоглася надовго заволодіти їхньою увагою. В Елізабет вона взагалі не виходила з голови. Затримавшись на ній завдяки найгіршому із страждань — докорам сумління, вона не могла розслабитися чи забути ані на хвилину.

Вони старалися подорожувати якомога швидше; і, провівши одну ніч у дорозі, дісталися Лонгберна під обід наступного дня. Елізабет приємно було думати, що Джейн не довелось їх довго чекати.

Коли вони проминули огорожу, то малі Гардінери, приваблені видом фаєтона, вийшли на східці будинку; а коли екіпаж під'їхав до дверей, то радісний подив, котрим засвітилися обличчя дітлахів і від котрого вони застрибали й почали викидати коники, став правдивим свідченням бажаності їхнього приїзду.

Елізабет вискочила з екіпажа, швиденько поцілувала кожного малюка й поквапилася до вестибюля, де її тут же зустріла Джейн, котра збігла донизу, вискочивши з матеріної кімнати.

Зі сльозами на очах вони ніжно обнялись, і Елізабет, не втрачаючи часу, тут же запитала, чи не було якихось новин про втікачів.

— Поки що не було, — відповіла Джейн. — Але тепер, коли приїхав мій дорогенький дядечко, я сподіваюся, що все буде гаразд.

— А наш батько зараз у Лондоні?

— Так, він поїхав туди у вівторок, як я тобі й писала.

- І часто від нього бувають якісь відомості?

— Лише одного разу. Він написав мені декілька рядків у середу, повідомив, що добрався туди благополучно, і дав мені деякі вказівки — на чому я особливо наголошувала перед його від'їздом. Потім він просто додав, що більше не писатиме, доки не буде якихось дійсно важливих новин.

— А матінка — як вона? Як ви всі почуваетесь?

— Матінка, слава Богу, почуваетесь більш-менш добре, хоча нерви її сильно сплхували. Зараз вона нагорі і буде рада побачити всіх вас. Зі своєї кімнати вона не

виходить. Дякувати Богові, Мері та Кітті почуваються добре.

— А ти — як твоє самопочуття? — вигукнула Елізабет. — Ти така бліда. Скільки тобі довелося пережити!

Однак Джейн запевнила її, що почувається прекрасно, і тут їхню розмову, котра тривала, доки містер і місіс Гардінер були зайняті своїми дітьми, перервало наближення всієї компанії. Джейн підбігла до дядька та тітки, привітала їх і подякувала обом, то всміхаючись, то пускаючи сльозу.

Коли вони всі зайшли до вітальні, то родичі, звичайно ж, іще раз поставили ті самі запитання, котрі вже встигла поставити Елізабет, і незабаром довідалися, що нічого нового Джейн сповістити не може. Однак райдужні надії на благополучну розв'язку, підказані їй добрим серцем, ще й досі не покинули її; вона ще й досі сподівалася, що все буде гаразд, що одного ранку прийде лист від Лідії або від батька, і все з'ясується, і навіть, можливо, буде оголошено дату одруження.

Місіс Беннет, до чиеї кімнати вони всі потім подалися після кількахвилинної розмови, прийняла їх так, як і можна було очікувати: зі сльозами та тужливими ремствуваннями, викривальними промовами проти підлого негідника Вікхема, скаргами на те, як вона, бідолашна і обдурена, страждає. У своїх нещастях вона звинувачувала всіх, окрім особи, нерозумні потурання котрої головним чином і призвели до негараздів її дочки.

— Якби я могла, — мовила вона, — наполягти на своєму, щоб ми поїхали до Брайтона всією сім'єю, то цього б не сталось! А так — нікому було потурбуватися про Лідію. Чому ж Форстери відпускали її від себе?! Я просто впевнена, що з їхнього боку був якийсь жахливий недогляд чи ще щось, бо вона — не та дівчина, щоб таке утнути; треба було тільки за нею наглядати. Я завжди підозрювала, що її не можна ввіряти під їхню опіку, але з моєю думкою не стали рахуватися — як завжди. Моя бідолашна дитина! А от тепер містер Беннет поїхав їх шукати, і я знаю: він буде битися з Вікхемом, де б він його не зустрів, а коли загине, то що ж тоді з усіма нами буде? Не встигне його тіло охолонути в могилі, як Коллінзи виженуть нас, і тоді нам тільки й лишиться, брате, що надіятися на твою доброту.

Всі гучно запротестували проти таких страхітливих думок, а містер Гардінер, після запевнень у відданості своїй сестрі та всій її сім'ї, сказав, що збирається прибути до Лондона наступного ж дня, щоб допомогти містеру Беннету в його спробах знайти Лідію.

— Не піддавайтеся паніці, це ні до чого, — додав він, — бо, хоча ми й мусимо готуватися до найгіршого, все одно не треба розглядати це як dokonаний факт. Ще й тижня не минуло, як вони покинули Брайтон. Через декілька днів ми, може, отримаємо від них якісь відомості, і доки ми достеменно не впевнилися, що вони не одружились і не мають наміру цього робити, давайте не вважати цю справу безнадійною. Як тільки я дістануся міста, я поїду до мого шуряка, і ми разом поміркуємо, що тут можна вдіяти.

— Мій любий братику, — відповіла місіс Беннет, — це якраз те, чого я найбільше за все хочу. Тож коли приїдеш до міста, то віднайди їх, де б вони не були, і якщо вони ще

не одружені, то примусь їх одружитись. А що ж до весільного вбрання, то нехай на нього не чекають — передай Лідії, що після того, як вони одружаться, вона матиме достатньо грошей, аби його придбати. І заради Бога — дивись, щоб містер Беннет не викликав Вікхема на дуель. Розкажи йому про мій жахливий стан — що я до нестями налякана, що я знервувалась і вся тремчу, у боці коле, голова болить, а серце так калатає, що немає мені спокою ні вдень ні вночі. А Лідочці скажи — нехай не розпоряджається щодо весільного одягу, доки не побачить мене, бо вона не знає, де розташовані найкращі магазини. О братику! Ти такий добрий! Я знаю — ти все це владнаєш!

Та хоча містер Гардінер і запевнив її знову, що візьме щонайактивнішу участь у цій справі, але все одно не проминув порадити їй виявляти стриманість як у надіях, так і у побоюваннях. Отак вони й говорили з місіс Беннет, доки на столі не з'явився обід, після чого всі пішли, давши їй можливість вилити всі свої почуття економці, котра прислужувала їй за відсутності дочок.

Хоча Гардінери й були переконані в непотрібності такого усамітнення від родини, вони не намагалися втручатись, бо знали, що місіс Беннет не мала достатньо розуму, аби держати язика за зубами у присутності слуг, доки ті поратимуться біля столу. Тож вони визнали за краще лише когось одного з челяді — кому можна було найбільше довіряти — посвятити в усі страхи та клопоти своєї сестри.

В ідальні до них незабаром приєдналися Мері та Кітті, котрі не з'явилися раніше тому, що були надзвичайно зайняті у своїх окремих кімнатах. Перша була поглинута своїми книжками, друга — власною зовнішністю. Однак їхні обличчя були відносно спокійними, без якихось видимих змін, хіба що втеча улюбленої сестри або гнів з цього приводу додали голосу Кітті більшу, ніж зазвичай, дратівливість. Що ж до Мері, то вона настільки добре володіла собою, що, сівши разом з усіма до столу, звернулася пошепки до Елізабет із глибокодумним виразом на обличчі:

— Нас спіткало велике нещастя. Не виключено, що про цю історію буде багато пересудів. Але ми мусимо стійко триматися перед хвилею злоби, вливаючи в наші поранені душі бальзам сестринського співчуття та розради.

Потім, побачивши, що Елізабет не має особливого бажання відповідати, додала:

— Яким би нещастям для Лідії не обернулася ця подія, ми мусимо взяти від неї корисний урок: втрата дівчиною незайманості є втратою непоправною. Один хибний крок — і життя її буде зруйноване назавжди, бо бездоганна репутація — річ прекрасна, але крихка. У своїй поведінці жінка має бути надзвичайно обережною, аби не стати жертвою тих представників протилежної статі, яким невідомі почуття честі та совісті.

Елізабет здивовано підвела на неї очі, та почувалася надто пригніченою, щоб дати хоч якусь відповідь. Однак Мері і далі продовжувала втішати її подібними сентенціями, спричиненими порочною поведінкою їхньої сестри.

Удень двоє старших сестер Беннет нарешті отримали змогу побути півгодини вдвох, і Елізабет одразу ж скористалася цією нагодою, щоб поставити численні запитання, на котрі Джейн відповіла з не меншою нетерплячістю. Поремствувавши разом над

жахливими наслідками цієї події, котрі Елізабет вважала неминучими, а старша міс Беннет — цілком можливими, перша продовжила цю тему і сказала:

— Але ж розкажи мені все, про що я іще не встигла почути. Повідай мені всі подробиці. Що сказав полковник Форстер? Хіба ніхто нічого не підозрював ще до того, як втеча відбулася? Не може бути, щоб їх дуже часто не бачили разом.

— Так, полковник Форстер визнав, що часто здогадувався про певну небайдужість, особливо з боку Лідії, але він не бачив нічого такого, що давало б підстави для занепокоєння. Мені так його шкода! Він поводився чемно і доброзичливо! Він і так збирався приїхати до нас, аби висловити своє занепокоєння, навіть іще не здогадуючись, що Лідія та Вікхем не подалися до Шотландії; а як тільки таке побоювання виникло, то це змусило його поквартитися.

— А Денні і справді був переконаний, що Вікхем не збирається одружуватися? Він знав про їхній намір утекти? А сам полковник Форстер бачився з Денні?

— Так; але коли він почав розпитувати Денні, то останній заперечував свою обізнаність із їхнім планом і не захотів висловлювати свого справжнього ставлення до цього випадку. Він не підтвердив своєї переконаності в тому, що вони не збирались одружуватися, і я хочу сподіватися, що стосовно цього його просто невірні зрозуміли раніше.

— А доки полковник Форстер не приїхав, у вас ні в кого не виникло сумнівів стосовно їхнього наміру побратися?

— А звідкіля в нас могла з'явитися така думка? Я трохи хвилювалася, бо побоювалася за щастя своєї сестри у шлюбі з цим чоловіком, тому що знала про його не завжди гідну поведінку. Мама й тато про це взагалі нічого не знали й переймалися тільки недоречністю цього шлюбу. А потім Кітті зізналася — з тріумфом людини, якій дано знати більше за нас, — що Лідія у своєму останньому листі розповіла їй про їхні з Вікхемом наміри. Здається, вона протягом кількох тижнів уже знала про їхнє кохання.

— Але ж не до того, як вони поїхали до Брайтона?

— Здається, що ні.

— А тобі не здалося, що полковник Форстер сам погані думки про Вікхема? Він знає про його справжню вдачу?

— Мушу визнати, що він уже не відзивався про Вікхема так добре, як раніше, і вважав того гульвісою та марнотратником. А після того, як трапилася ця сумна подія, люди почали казати, що він наробив у Меритоні багато боргів, однак сподіваюся, що все це неправда.

— О, Джейн, якби ми не були такими потайливими, якби ми розповіли все, що про нього знаємо, то цього могло б не трапитися!

— Можливо, так було б краще, — відповіла її сестра. — Але викриття колишніх гріхів будь-якої людини без обізнаності з її теперішніми почуттями здавалося нам невинуватим. Ми діяли з найкращих міркувань.

— А полковник Форстер знав які-небудь подробиці листа, котрий написала Лідія його дружині?

— Він привіз його з собою, щоб ми прочитали.

З цими словами Джейн витягла листа зі своєї пласкої сумочки і дала його Елізабет.

Ось про що в ньому йшлося:

"Моя люба Гарріет!

Ти будеш сміятись, як дізнаєшся, куди я поїхала, і мені самій смішно, коли я уявляю, як ти здивуєшся завтра вранці, довідавшись про мою відсутність. Я збираюся до Гретна-Грін, і якщо ти не здогадуєшся, з ким, то тоді ти просто дурепа, бо я люблю тільки одного чоловіка в усьому світі, і він — просто ангел. Без нього я не мислю свого щастя, тож не вважаю свою втечу з ним чимось ганебним. Якщо не хочеш, то не пиши до Лонгберна, що я поїхала, бо уявляєш, яким буде їхній подив, коли вони отримають мого листа за підписом "Лідія Вікхем"? Оце буде жарт! Так смішно, що аж писати важко. Вибачся, будь ласка, за мене перед Праттом за те, що я не зможу з ним сьогодні потанцювати, хоча я обіцяла. Передай йому — сподіваюся, що він мене простить, коли про все дізнається, а ще передай, що на наступному балу я неодмінно з ним потанцюю. За своїм вбранням пришлю, коли приїду до Лонгберна; але скажи, будь ласка, Саллі, щоб вона полагодила великий розріз у моєму старому мусліновому платті перед тим, як пакувати його. Бувай здорова. Вітання полковнику Форстеру. Сподіваюся, ти вип'єш за нашу успішну поїздку.

Твоя любляча подруга Лідія Беннет".

— О, бездумна, дурноверха Лідіє! — вигукнула Елізабет, прочитавши листа. — І що ж це за цидулка? Хіба ж у такий важливий момент пишуть так легковажно! Та з цієї записки принаймні видно, що саме вона до мети своєї поїздки ставилася серйозно. Хоч би в чому Вікхем переконав її надалі, видно, що вона такої ганьби не задумувала навмисне. Мій бідний тато! Уявляю, як він переживав!

— Він був страшенно шокований; цілих десять хвилин мовчав. Матері відразу зробилося погано, а в домі почало коїтися щось неймовірне!

— Ой, Джейн! — скрикнула Елізабет. — Чи залишилася в нашому домі хоч одна служниця, яка в той день не довідалася про всі подробиці цієї жахливої історії?!

— Не знаю; гадаю, що хоч якась, та залишилась. Але в такий час важко було виявляти обачливість. Із матінкою почалась істерика, і хоч як я намагалась її заспокоїти, мені не вдалося цього зробити! Я сама ледь не зомліла, коли збагнула, який жах може трапитися в подальшому!

— Догляд за нею був понад твої сили. Ти маєш хворобливий вигляд. О, як я хотіла б у той час бути з тобою! Тобі довелося б піклуватись і хвилюватись тільки за себе.

— Мері та Кітті дуже співчували і — я певна — обов'язково взяли б на себе частину клопотів, але я визнала за краще їх не залучати. Кітті — маленька та тендітна, а Мері так багато читає, що не встигає відпочивати. Після від'їзду тата, у вівторок до Лонгберна приїхала наша тітка Філіпс і мала милість пробути зі мною до четверга. Вона допомогла нам і втішила нас надзвичайно, а леді Лукас теж була така добра — навідувалася сюди в середу вранці, щоб висловити своє співчуття й запропонувати послуги будь-якої зі своїх дочок, якщо така потреба виникне.

— Краще б вона сиділа вдома! — вигукнула Елізабет. — Сама вона, може, й бажала нам добра, але при такому нещасті, яке нас спіткало, краще бачитися з сусідами якомога менше. Їхня допомога неможлива і непотрібна, а співчуття — нестерпне.

Потім вона почала розпитувати про ті заходи з пошуків Лідії, що їх збирався вжити в Лондоні їхній батько.

— Здається, він збирався поїхати до Епсома — місця, де міняють коней, переговорити з форейторами та спробувати витягти з них хоч якісь відомості. Його основний намір полягав у тому, щоб розвідати номер найманого екіпажа, котрим вони приїхали з Клепхема. У тому екіпажі прибули пасажери з Лондона; крім того, може, хтось помітив, як якийсь джентльмен і дама пересідали з однієї карети в іншу, тож можна буде спитатись у Клепхемі. А якщо дізнатися, біля якого будинку кучер цих пасажирів висадив, то можна буде довідатися, де він ставить свій екіпаж та номер самого екіпажа. Не знаю, що тато ще збирався зробити, але він так квапився якомога швидше виїхати і був такий схвильований, що навіть ці відомості витягти з нього було дуже важко.

Розділ XLVIII

Наступного ранку все товариство з надією чекало листа від містера Беннета; пошта надійшла, але жодного рядка від нього не було. Члени родини знали, що і за звичайних обставин дописувач із нього ніякий, але сподівалися, що він зробить над собою зусилля хоч у такий важкий час. Тому їм довелося дійти висновку, що ніяких приемних відомостей він не мав, але їм хотілося бути певними хоч принаймні стосовно цього. Тож містер Гардінер, який тільки заради листа й затримувався, подався до Лондона.

Тепер, коли він поїхав, усі були впевнені хоча б у тому, що від нього будуть приходити регулярні відомості про те, що відбувається; до того ж дядечко їхній пообіцяв умовити містера Беннета повернутись, як тільки з'явиться така можливість, до Лонгберна на велику втіху місіс Беннет, котра вважала, що тільки так його можна вберегти від загибелі на дуелі.

Місіс Гардінер із дітьми збиралася на кілька днів зостатись у Гертфордширі, оскільки чоловік її вважав, що її допомога стане в пригоді племінницям. Вона допомагала їм доглядати за місіс Беннет, а у вільні години була для сестер великою розрадою. Тітонька Філіпс теж часто їх провідувала і, хоча казала, що робить це для того, щоб їх підбадьорити, насправді своїми новими розповідями про марнотратство та гультьяйство Вікхема лише збільшувала пригніченість дівчат та місіс Беннет.

Тепер, здавалося, весь Меритон щосили намагався очорнити людину, котру ще три місяці тому всі вважали ледь не янголом у плоті. Казали, що він заборгував гроші кожному торговцю в окрузі, а всі його інтриги, затавровані як "спокушання і розбещення", теж зачіпали родину кожного торговця. Всі казали, що він — гульвіса з гульвіс, і всі тепер почали зізнаватися, що ніколи не довіряли його оманливій доброчесній та приемній зовнішності. Для Елізабет — хоча вона вірила менш ніж половині того, що говорилося, — цього було достатньо, аби посилити її початкову впевненість у тому, що на її сестру чигає нещастя. Навіть Джейн, котра цим розмовам

вірила ще менше, майже втратила надію, бо якби Лідія та Вікхем справді поїхали до Шотландії (на що вона завжди в глибині душі сподівалася), то до цього часу вже мали б звідти повернутися.

Містер Гардінер поїхав із Лонгберна в неділю, а у вівторок його дружина отримала від нього листа, в якому йшлося, що відразу ж по прибутті її чоловік віднайшов містера Беннета і переконав його вирушити на Грейсчерч-стріт. А ще містер Гардінер писав, що перед його приїздом містер Беннет устиг побувати в Епсомі та Клепхемі, але не привіз звіттіля ніяких втішних новин, і що тепер він збирається спитатись у всіх найбільших готелях міста, оскільки містер Беннет вважав за можливе, що вони зупинилися в одному з них, перед тим як знайти собі постійне житло. Сам містер Гардінер не вважав, що цей крок принесе успіх, але оскільки його свояк наполягав на цьому, то він збирався йому допомогти. А ще їхній дядько повідомляв, що містер Беннет наразі зовсім не схильний полишати Лондон і незабаром збирається їм написати. Далі йшов постскриптус, де було таке:

"Я написав полковнику Форстеру і попрохав його, якщо можна, дізнатися від однополчан Вікхема, чи не мав той, бува, якихось родичів чи знайомих, котрі могли б підказати, в якій частині міста він міг сховатись. Якби знайти, до кого можна було б звернутися з цього приводу, то це мало б суттєві наслідки. Наразі ж ми не маємо ніяких зачіпок. Сподіваюся: полковник Форстер зробить усе, що зможе, аби нам допомогти в цій справі. Я тут гарненько подумав — може, Ліззі має якісь відомості про його родичів?"

Елізабет відразу ж здогадалася, звідки походить така повага до її авторитетної думки в цьому питанні, але вона, попри все своє бажання, ніяк не могла повідомити чогось такого, щоб цей авторитет підтримати.

Вона ніколи не чула, щоб Вікхем мав якихось родичів, окрім матері та батька, які давно померли. Однак цілком вірогідно, що хтось із його однополчан міг знати більше, і хоча вона не надто на це надіялася, все ж спробувати було варто.

Кожен день у Лонгберні був тепер днем тривожного очікування, та найбільш тривожною частиною дня був час, коли надходила пошта. Отримання листів стало найважливішим об'єктом вранішньої нетерплячки. Саме через листи мали вони дізнатися новини — добрі чи погані, тож кожного наступного дня всі очікували на отримання якихось дуже важливих відомостей.

Та доки вони дожидалися нового листа від містера Гардінера, надійшов лист їхньому батькові від містера Коллінза, котрий Джейн розпечатала та прочитала особисто, бо саме такі вказівки дав їй містер Беннет перед своїм від'їздом. Елізабет, знаючи, якими дивакуватими-кумедними завжди бували його листи, теж його проглянула, а потім прочитала повністю. Ось що писав містер Коллінз:

"Шановний пане!

Я усвідомлюю, що наші родинні стосунки і моє суспільне становище спонукають мене до висловлення вам співчуття з приводу того нещастя, яке вас спіткало і про яке мені вчора листовно повідомили з Гертфордшира. Можете, шановний пане, не

сумніватися, що і місіс Коллінз і я щиро співчуваємо вам і всій вашій шанованій родині у вашому горі, яке є, на жаль, непозбутнім, бо викликане причиною, котру час не в змозі усунути. Зі свого боку я зроблю все, аби полегшити ваші жорстокі страждання та розрадити вас у ситуації, що з усіх можливих є найбільш гнітючою для батьківського серця. У порівнянні з тим, що трапилося, смерть вашої дочки здалась би благословенням. Те, що сталося, заслуговує на всіяке засудження ще й тому, що є всі підстави, як каже моя дорога Шарлотта, вважати таку розпутну поведінку наслідком надмірних пестошів та потурання з боку батьків; водночас, на втіху вам та місіс Беннет, я маю схильність припускати, що Лідія такою вродилася, бо інакше вона не могла б скоїти такого страхітливого злочину в настільки юному віці. Хоч як би там було, ви заслуговуєте на глибоке співчуття, в котрому до мене приєднується не тільки місіс Коллінз, а й леді Кетрін та її дочка, котрих я повідомив про те, що сталося. Вони поділяють мої побоювання, що цей катастрофічний крок однієї дочки може завдати шкоди майбутньому всіх інших ваших дочок, бо хто ж — як поблажливо кажуть леді Кетрін — захоче родичатися з такою сім'єю? Це міркування змушує мене з особливим задоволенням пригадувати одну подію, що сталася минулого листопада, бо якби трапилось інакше, то я б зараз був змушений розділяти з вами всі ваші біди та всю вашу ганьбу. Тож дозвольте порадити вам, шановний пане, докласти всіх зусиль, аби знайти собі втіху, а ваше недостойне дитя назавжди позбавити батьківської любові. Нехай пожинає плоди свого огидного вчинку.

З повагою, і т. д., і т. д."

Містер Гардінер написав тільки після того, як отримав відповідь від полковника Форстера, і відомості його були невтішні. Ніхто не знав, чи мав Вікхем якихось родичів, з якими підтримував би стосунки; було достеменно відомо, що близьких родичів у нього не залишилося. Колишніх знайомих Вікхем мав багато, але відтоді, як він вступив до міліційних військ, було не схоже, щоб він продовжував із кимось із них знатися. Тому звернутися за відомостями про нього було ні до кого. А той жахливий стан, у якому перебували його фінанси, став іще однією підставою (окрім побоювання можливих кроків з боку батьків Лідії) для таємничого зникнення, бо виявилось, що він залишив по собі чималеньку суму картярських боргів. На думку полковника Форстера, знадобиться більше тисячі фунтів, аби покрити витрати Вікхема у Брайтоні. Він багато кому заборгував у місті, але ще більшими були його борги честі. Містер Гардінер і не намагався приховати ці подробиці від лонгбернської родини; Джейн слухала їх із виразом жаху на обличчі. "Так він картяр! — скрикнула вона. — От тобі й на! А я і гадки про це не мала!"

А ще містер Гардінер у своєму листі сповістив, що їхній батько має повернутися додому наступного дня, тобто в суботу. Пригнічений своїми невдалими спробами, він піддався на умовляння свояка повернутися додому, полишивши на нього продовження пошуків, аби той зробив усе можливе залежно від обставин. Цю новину місіс Беннет, попри сподівання своїх дочок, зустріла з набагато меншим ентузіазмом, ніж раніше, коли вона висловлювала побоювання за його життя.

— Як?! Він повертається, не знайшовши бідолашної Лідії? — вигукнула вона. — Нехай залишається в Лондоні, аж доки їх знайде. Хто ж тоді викличе на дуель Вікхема і змусить його одружитися з Лідією, якщо він збирається поїхати?!

Оскільки у місіс Гардінер з'явилось бажання повернутись додому, то вирішили, що вона з дітьми вирушить до Лондона тоді ж, коли містер Беннет звідтіля приїде. Тож хазяїн маєтку повернувся до Лонгберна, а вони тим самим екіпажем здійснили першу частину своєї поїздки.

Місіс Гардінер поїхала, так нічого й не дізнавшись про Елізабет та її дербіширського приятеля, котрий їй так симпатизував. Ні з ким з них її племінниця не заводила про нього розмови, а сподівання місіс Гардінер, що невдовзі після їхнього приїзду з Дербішира від нього прийде лист, так сподіванням і залишилося. Після повернення Елізабет не отримала з Пемберлі жодного листа.

Нинішнього сімейного нещастя їй цілком вистачало для того, щоб почуватися пригніченою, тому не варто було забивати собі голову ще й цією проблемою, хоча Елізабет, на цей час досить добре розібравшись у власних почуттях, чудово усвідомлювала, що коли б вона не знала нічого про Дарсі, то їй було б дещо легше пережити весь жах тієї ганьби, якою вкрила себе Лідія. Їй подумалося, що це скоротило б удвічі кількість її безсонних ночей.

Коли містер Беннет прибув, то вигляд мав як зазвичай — філософськи-спокійний. Говорив він теж, як зазвичай, мало. Про справу, що покликала його до міста, він не сказав нічого взагалі, тож дочки його не відразу наважилися про неї розпитувати.

Тільки у другій половині дня, коли він приєднався до них під час чаювання, Елізабет спробувала заговорити на цю тему, а містер Беннет, вислухавши її коротке співчуття з приводу нещастя, яких йому довелося зазнати, відповів:

— Не треба про це нічого казати. Це ж мої страждання, а не ваші. Це ж я у всьому винний, тож і мушу страждати сам.

— Не будь до себе таким суворим, — відповіла Елізабет.

— Не підштовхуй мене до цього гріха! Для людської природи гріх поблажливості до самого себе є таким спокусливим! Ні, Ліззі, — дозволь мені хоч раз у житті повною мірою відчути свою провину. Та я не боюся зламатись під тягарем цього почуття — воно ж таке скороминуще!

— Як ти гадаєш — вони в Лондоні?

— Так, бо де ж іще вони можуть так добре сховатися?

— До того ж Лідія завжди мріяла побувати в Лондоні, — додала Кітті.

— Значить, їй надзвичайно поталанило з цією втечею, — сухо мовив батько, — вона, напевне, надовго там затримається.

Трохи помовчавши, він продовжив:

— Ліззі, я не тримаю на тебе зла за ту пораду, яку ти мені дала в травні і яка — з огляду на те, що сталося, — демонструє твою надзвичайну проникливість.

Їх розмову перервала поява старшої міс Беннет, котра прийшла за чаєм для своєї матері.

— Комусь ця показуха явно подобається, — скрикнув містер Беннет, — вона надає певної витонченості стражданню! Завтра я вчиню те ж саме: вдягну нічну шапочку, халат, засяду собі в бібліотеці та й буду горювати, з нетерпінням чекаючи, доки не втече Кітті.

— Нікуди я не втечу, тату, — роздратовано відповіла Кітті. — Якби я поїхала до Брайтона, то поводитися б краще, ніж Лідія.

— Ти — і до Брайтона?! Та я б не відпустив тебе й за п'ятдесят фунтів навіть до Іст-Берна! Ні, Кітті! Тепер я став обачливим, і незабаром ти відчуєш наслідки цієї переміни. Більше ніколи жоден офіцер не зайде до мого будинку і навіть не з'явиться в окрузі. Бали забороняються цілковито — хіба що тільки в супроводі старших сестер. На вулицю — не рипатись, якщо кожного дня не зможеш довести, що поводитися розважливо протягом десяти хвилин.

Кітті сприйняла ці загрози цілком серйозно й тому почала рюмсати.

— Та годі, годі, — мовив батько, — не побивайся. Якщо наступні десять років ти будеш слухняною дівчинкою, то під кінець цього терміну я вивезу тебе в люди.

Розділ XLIX

Через два дні після повернення містера Беннета Джейн та Елізабет прогулювалися серед чагарникових насаджень позаду будинку й помітили економку, яка до них поспішала. Вирішивши, що та прийшла покликати їх до матері, вони пішли їй назустріч; наблизившись, вони почули не очікувані напучування від місіс Беннет, а такі слова, з якими економка звернулася до старшої сестри:

— Вибачте, пані, за втручання, та я сподіваюся, що вам приємно буде почути гарні новини з Лондона, тож оце я наважилася прийти і запитати.

— Про що ти кажеш, Хілл? Ні про які новини з міста ми не знаємо.

— Та що ви, пані, — вигукнула місіс Хілл украй здивовано, — хіба ви не знаєте про вістовика, що прибув до хазяїна від містера Гардінера? Він був тут менше ніж півгодини тому і приніс хазяїну листа.

Дівчата прожогом кинулися до будинку, не гаючи часу на розмови. Вони промайнули через вестибюль до їдальні, звідти — до бібліотеки, але батька не знайшли і там; вони вже збиралися податись нагору, думаючи, що він у материній кімнаті, як раптом зустріли дворецького, котрий сказав:

— Якщо ви шукаєте хазяїна, пані, то він зараз прямує до гаю.

Отримавши ці відомості, сестри відразу ж кинулися назад через залу і подалися бігом через галявину слідом за батьком, котрий рішуче прямував до невеличкого ліска скраю поля.

Джейн, важча і менш звикла до бігу, ніж Елізабет, незабаром відстала, а її сестра, хапаючи ротом повітря, наздогнала батька й нетерпляче вигукнула:

— Тату, тату, які новини, які?! Ти отримав вістку від нашого дядька?

— Так, щойно я отримав від нього листа, якого приніс вістник.

— І які ж у ньому новини — добрі чи погані?

— Ти гадаєш, що можна очікувати на щось добре? — запитав він, витягуючи листа з

кишені. — Гаразд, візьми, почитай.

Елізабет нетерпляче вихопила листа. Тут якраз підоспіла і Джейн.

— Читай уголос, — попросив батько, — бо щось я не зовсім уторопав, про що там ідеться.

"Трейсчерч-стріт, понеділок, 2 серпня.

Шановний свояче!

Нарешті я отримав змогу послати тобі звістку про мою племінницю, і звістка ця, сподіваюся, тобі сподобається. Невдовзі після того, як ми розсталися з тобою в суботу, мені пощастило дізнатися, в якому районі Лондона перебувають утікачі. Подробиці розповім при зустрічі: достатньо вже того, що я їх знайшов. Я бачився з ними обома..."

— Значить, вийшло так, як я завжди сподівалася, — вони одружилися! — вигукнула Джейн.

Елізабет продовжила:

"Я бачився з ними обома. Вони не одружилися; не побачив я і намірів це зробити; але якщо ти виконаєш деякі умови, котрі я насмілюся прийняти від твого імені, то чекати на їхнє одруження доведеться недовго. Все, що від тебе потрібно, — це через акт розпорядження майном гарантувати своїй дочці рівну з іншими сестрами частку — п'ять тисяч фунтів після твоєї смерті та смерті моєї своячки; і, крім того, взяти на себе обов'язок забезпечити їй утримання — сто фунтів щорічно протягом твого життя. Вважаючи, що маю на це повноваження, я не вагаючись прийняв ці умови від твого імені. Цей лист я надішлю вістовиком, бо з відповіддю баритися не можна. З цих подробиць тобі неважко буде зрозуміти, що матеріальне становище містера Вікхема не таке вже безнадійне, як усі звикли вважати. Щодо цього загальна думка виявилася хибною; і я радий повідомити, що навіть після виплати всіх боргів у нього має лишитися трохи грошей, щоб утримувати мою племінницю, — і це на додачу до приданого. Якщо ти не проти, то делегуй мені повне право діяти від твого імені в усій цій справі, і я негайно дам розпорядження Хаггерстону підготувати відповідну угоду. Тобі немає ні найменшої потреби знову приїздити до Лондона; сиди собі тихо в Лонгберні й покладайся на мою старанність і вміння. Надсилай відповідь якомога швидше та намагайся висловлюватись якомога зрозуміліше і недвозначно. Ми визнали за краще, що моя племінниця вийде заміж у нас, і я сподіваюся, що ти з цим погодишся. Завтра вона до нас прийде. Я напишу, як тільки знову з'явиться щось достеменне.

З повагою, і т. д.

Едв. Гардінер".

— Так, значить, це можливо! — скрикнула Елізабет, скінчивши читати. — Невже він з нею одружиться?

— Виходить, що Вікхем не такий уже й негідник, як ми про нього думали, — мовила її сестра. — Татусю, я тебе поздоровляю.

— А ти дав відповідь? — запитала Елізабет.

— Ні, але це треба робити якомога швидше.

Вона гаряче почала благати його не гаяти часу й писати.

— Любий тату! — вигукнула Елізабет. — Повертайся і негайно берися за листа. Подумай, наскільки важливим у цьому разі є кожен момент.

— Давай я за тебе напишу, — запропонувала Джейн, — якщо тобі самому не дуже хочеться.

— Дуже не хочеться, — відповів батько, — але доведеться. І, сказавши так, він повернув і пішов разом з ними до будинку.

— Хочу спитати, — сказала Елізабет. — Я гадаю, ти збираєшся виконувати умови?

— Що значить "збираєшся"? Та мені просто соромно за нього, що він запросив так мало!

— Тим більше, вони мусять одружитися! Незважаючи на те, що він — негідник.

— Так, вони мусять одружитися. Нічого не вдієш. Але є дві речі, про які я дуже хотів би дізнатися: перше — це скільки грошей виклав ваш дядько, щоби все це владнати, а друге — чи зможу я коли-небудь із ним розрахуватися.

— Гроші... Наш дядько... Про що ви кажете, добродію? — скрикнула Джейн.

— Я кажу про те, що жодна розумна людина не одружиться з Лідією за такої слабкої спокуси, як сто фунтів щороку протягом мого життя і п'ятдесят — після моєї смерті.

— Істинна правда, — мовила Елізабет, — хоча раніше це мені якось не спадало на думку. Його борги сплачуються, і ще навіть щось залишиться! Ой! Не інакше, як усе це — витівка мого дядечка. Яка він щедра та добра людина! Але боюсь, як би це не підірвало його власні фінанси! Тут не можна було обійтися малими грошима.

— Звичайно ж, — сказав містер Беннет. — Вікхем буде дурнем, якщо погодиться одружитися з нею ані на фартинг менше, ніж за десять тисяч фунтів. Мені б не хотілося мати про нього таку погану думку на самому початку нашого родичання.

— Десять тисяч фунтів! Не доведи Господи! Як же віддати хоч половину такої суми?!

Містер Беннет нічого не сказав у відповідь, і вони мовчки пішли далі, заглибившись у власні думки, аж доки не дісталися будинку. Батько пішов до бібліотеки писати листа, а дівчата ввійшли до їдальні.

— Невже вони й справді одружаться?! — вигукнула Елізабет, тільки-но вони лишилися удвох. — Усе це так дивно! І отакій розв'язці ми мусимо радіти! Ми мусимо радіти їхньому одруженню попри жалюгідність шансів на їхнє щасливе подружнє життя та попри всю мерзотність його персони! О, бідолашна Лідія!

— Я втішаю себе думкою, — відповіла Джейн, — що він ніколи не одружився б з Лідією, якби дійсно не кохав її. Хоча наш добрий дядечко і зробив дещо для того, щоб сплатити його борги, я не думаю, що йшлося про суму десять тисяч фунтів чи щось близько того. Він має власних дітей, а може мати ще й нових. Як же він зекономить навіть п'ять тисяч фунтів, не те що десять?

— Якщо ми коли-небудь зможемо дізнатися про суму Вікхемових боргів, — сказала Елізабет, — а також про те, скільки коштів виділяється на Лідію з його боку, то тоді ми розвідаємо достеменно, скільки грошей витратив на них містер Гардінер, бо Вікхем не

має за душею і ламаного гроша. Все життя ми будемо в боргу перед дядечком та тітонькою за їхню доброту. Вони надали їй притулок, забезпечили особистий захист та підтримку, і це — така пожертва з їхнього боку, за яку ми довіку маємо бути їм вдячними! На цей час Лідія вже має бути в них. Якщо перед лицем такої доброти їй не стане зараз соромно, то вона взагалі не варта того, щоб бути щасливою! Уявляю, як вона почуватиметься, коли зустрінеться з тітонькою!

— Ми мусимо спробувати забути все, що відбулося, з кожного боку, — сказала Джейн. — Я сподіваюсь — я вірю в те, що вони будуть щасливі. Його згода одружитися з нею є, на мою думку, доказом того, що він починає мислити у вірному напрямку. Їхня любов одне до одного змусить їх стати розсудливішими; і я втішаю себе думкою, що, побравшись, вони житимуть настільки спокійно й розумно, що з часом усі забудуть про їхню колишню нерозважливість.

— Вони поводитися так, — відповіла Елізабет, — що ні я, ні ти — ніхто й ніколи не забуде, якою була їхня поведінка. Про це навіть не варто говорити.

І тільки зараз дівчата второпали, що їхня мати, можливо, досі не знає про те, що сталося. Тому вони пішли до бібліотеки, щоб спитатись у батька, чи не бажає він, аби вони про все це їй розповіли. Не відриваючи очей від листа, якого він писав, містер Беннет холодно відповів:

— Як хочете.

— А можна взяти з собою дядечків лист?

— Беріть усе, що вам потрібно, і забирайтеся геть.

Елізабет взяла листа зі столу, і вони разом пішли на горішній поверх. Обидві молодші сестри — і Марія, і Кітті — були з місіс Беннет. Це означало, що новину можна було відразу повідомити всім. Після невеличкої підготовки до отримання доброї звістки лист було зачитано вголос. Місіс Беннет ледь стримувала свої емоції. Тільки-но Джейн прочитала про сподівання містера Гардінера, що Лідія незабаром вийде заміж, радість її вирвалася назовні та з кожним новим реченням ставала все бурхливішою. Тепер вона була такою ж несамовитою від захвату, як раніше — непосидючою від тривоги та роздратування. Їй достатньо було знати, що її дочка виходить заміж. Чи буде вона щасливою у шлюбі — її не турбувало, спогади про недостойну поведінку дочки не стримували її захвату.

— Моя люба, моя дорога Лідіє! — скрикнула вона. — Як усе це прекрасно! Вона виходить заміж! Я знову її побачу! В шістнадцять років — і вже заміжня! Мій добрий, щедрий зятю! Я знала, що так і буде, я знала, що він усе владнає. Як я хочу скоріше її побачити! І любого Вікхема також! Але ж плаття! Весільне плаття! Я зараз же напишу про нього своїй сестрі місіс Гардінер. Ліззі, люба моя, збігай вниз до батька і спитай, яке придане він їй призначить. Зачекай, зачекай, я піду сама. Кітті, посмикай дзвоника, погукай Хілл. Я швидко вдягнуся. Моя дорога Лідіє! Нам буде так радісно разом, коли ми зустрінемося!

Її найстарша дочка намагалась якось вгамувати цей нестримний потік емоцій, скеровуючи думки своєї матері в напрямку тих зобов'язань, котрі наклав на них вчинок

містера Гардінера.

— Бо цією щасливою розв'язкою, — додала вона, — ми великою мірою завдячуємо його доброті. Я переконана, що він дав обіцянку підтримати містера Вікхема матеріально.

— Ну то й що? — скрикнула місіс Беннет. — Інакше й бути не може; а хто ще мусить це робити, як не її власний дядько?! Якби він не мав власної сім'ї, то всі його гроші, певна річ, дісталися б мені та моїм дітям; і це взагалі трапилося вперше, що нам від нього щось перепало, за винятком кількох подарунків. Що ж, я дуже рада! Незабаром одна з моїх дочок вийде заміж. Місіс Вікхем — звучить дуже добре. А у червні їй виповнилося тільки шістнадцять. Джейн, люба моя, я так хвилююся, що не можу писати; тож я диктуватиму, а ти за мене писатимеш. Щодо грошей, то це питання ми вирішимо з вашим батьком пізніше, а про вбрання треба потурбуватися негайно.

І вона заходила розводитися про ситець, муслін, батист і вже хотіла було диктувати надзвичайно щедрі замовлення, як Джейн — не без труднощів — переконала її зачекати, доки батько не звільниться, щоб з ним порадитись. Один зайвий день, зазначила вона, не вирішує майже нічого; а мати її була така щаслива, що виявила упертість меншу, ніж зазвичай. Але невдовзі на думку їй наверхзлись інші плани.

— Ось лишень вдягнуся, — заявила вона, — і піду до Меритона, щоб розповісти ці добрі новини моїй сестрі Філіпс. А коли я повернуся, то ще зможу зайти до леді Лукас та місіс Лонг. Кітті, збігай і скажи, щоб подавали карету. Мені не завадить трохи провітритися. Дівчата, вам щось треба у Меритоні? Ага, ось іде Хілл. Хілл, люба, ти вже чула добру звістку? Міс Лідія виходить заміж; тож на її весілля кожному з вас дістанеться горнятко пуншу — ото погуляєте!

Місіс Хілл тут же заходила висловлювати свою бурхливу радість. Елізабет теж отримала свою частку поздоровлень, а потім, утомившись од цього глупства, врятувалася втечею до своєї кімнати, щоб залишитися наодинці зі своїми думками. Так, ситуація бідної Лідії дійсно погана, і це — в найкращому разі, але треба дякувати Богові, що вона не є ще гіршою. Елізабет добре це усвідомлювала; і хоча, заглядаючи у майбутнє, вона не мала ніяких резонних підстав сподіватися ні на їхнє тихе сімейне щастя, ні на багатство та повагу товариства, все ж, згадуючи свої страхи лише якихось дві години тому, вона прекрасно розуміла, як їм усім поталанило.

Розділ L

Містер Беннет — до того, як настав теперішній період його життя, — часто мав бажання не витратити весь свій дохід, а відкладати щорічно якусь суму для утримання своїх дочок та дружини на той випадок, якщо та його переживе. Тепер це бажання стало ще сильнішим. Якби він виконав свій обов'язок щодо цього, то Лідія б не була в боргу перед своїм дядьком за те, що той своїми грошима врятував її честь і забезпечив пристойне майбутнє. Тоді радість від того, що вони змусили одного з найнікчемніших молодиків Великої Британії одружитися з його дочкою, не була б такою бурхливою.

Містер Беннет був серйозно занепокоєний тим, що успіх такої малопривабливої для

всіх них справи цілковито залежав від грошей його свояка, і тому рішуче налаштувався розвідати, по можливості, міру його фінансової допомоги, щоб якомога швидше розрахуватися з ним і виконати тим самим свій обов'язок.

На початку свого подружнього життя містер Беннет вважав абсолютно недоцільним заощаджувати кошти; оскільки, ясна річ, у них мав народитися син. Цей син, досягши повноліття, мусив стати повноправним спадкоємцем маєтку, і таким чином вдова хазяїна та молодші діти отримали б засоби для існування. Натомість одна за одною на світ народилися п'ять дочок, а син так і не з'являвся; хоча місіс Беннет протягом багатьох років після народження Лідії продовжувала сподіватися, що той, нарешті, з'явиться. Врешті-решт, вони втратили надію, але на той момент заощаджувати кошти було вже пізно. Сама місіс Беннет ощадливою не була, і від перевищення витрат над доходом їх рятувала лише сильна природжена схильність містера Беннета до незалежності.

За умовами шлюбного контракту, місіс Беннет та діти мали отримати п'ять тисяч фунтів. Але пропорція, в якій їх належало розподілити між останніми, залежала від волі батьків. Саме це питання, принаймні стосовно Лідії, треба було вирішити зараз, бо вибору містер Беннет не мав — він просто мусив погодитися на умови пропозиції. У своєму листі він спочатку лаконічно подякував своякові за його великодушність, а потім висловив своє цілковите схвалення всіх його дій і бажання дотриматись усіх домовленостей, досягнутих від його імені. Містер Беннет і подумати не міг, що Вікхем вдасться змусити одружитися з його дочкою з такими незначними негативними наслідками для нього. При тих ста фунтах, які він зобов'язаний був їм виплачувати щорічно, фактично містер Беннет втрачав би навіть менше, ніж десять фунтів щороку, бо, враховуючи його витрати на проживання Лідії та кишенькові кошти, а також безперервні грошові подарунки від матері, утримання наймолодшої дочки обходилося приблизно в таку ж суму.

Ще однією дуже приємною несподіванкою було те, що від нього вся ця справа вимагала вкрай незначних зусиль, бо основне його бажання полягало наразі в тому, щоб брати в ній якомога меншу участь. Коли перші вибухи гніву, котрі спонукали його розшукувати втікачів, минулися, містер Беннет знову повернувся до своєї звичної лінькуватості та неробства. Невдовзі листа було написано, бо хоча й готувався містер Беннет до будь-якої справи повільно та неохоче, зате виконував її швидко. Насамкінець глава сімейства висловив бажання знати в подробицях, чим ще завдячував він своякові; на Лідію ж він був такий злий, що від листовного спілкування з нею вирішив утриматися.

Добра новина швидко розійшлася по будинку і так само швидко — по всій окрузі. Там її сприйняли з позицій зловтішної добропристойності. Звичайно ж — поживи для розмови було б набагато більше, якби міс Лідію Беннет повернули додому або — і це було б найліпшою альтернативою — заховали десь подалі від людських очей на якійсь далекій фермі. Але її майбутнє заміжжя й так давало достатньо тем для розмов, і ті доброзичливі побажання добробуту, що лунали раніше з вуст усіх зломовних старих

баб, майже не втратили своєї актуальності при такій переміні ситуації, бо з таким чоловіком злиденне життя Лідії вважалося неминучим.

Два тижні місіс Беннет не сходила донизу, але в такий щасливий день вона знову зайняла чільне місце за столом і всім набридала своїм аж надто радісним настроєм. Ніяке почуття ганьби не притишило її тріумфу. Заміжжя дочки, яким вона марила відтоді, як тій виповнилося шістнадцять, стало вже майже доконаним фактом, тож її думки та слова пурхали навколо різних аксесуарів шлюбної церемонії: витончених муслінів, нових карет та необхідної кількості прислуги. Вона напружено мислила: де б в окрузі знайти підходяще місце, в якому могла б мешкати її дочка зі своїм чоловіком? Не знаючи про їхній можливий дохід і не враховуючи його, вона вже поспішила відкинути багато будинків як неприйнятних через їхні недостатні розміри або їхню недостатню величність.

— Хей-Парк, може, і підійде, — мовила вона, — якщо Гулдінгі виїдуть звідти, великий будинок у Стоуку теж міг би згодитись, якби там була більша вітальня; але ж Ешворт — це так далеко! Якщо вона житиме аж за десять миль від мене, то це буде просто нестерпно! Що ж до Сервіс-Лодж, то там жахливе горище.

Її чоловік не перепиняв її, доки залишалися слуги. Але коли вони пішли, то він сказав їй:

— Місіс Беннет, давайте все гарненько з'ясуємо, а вже потім можете орендувати для вашої дочки та вашого зятя хоч один, а хоч і всі ці будинки. Є один будинок, у якому вони більше ніколи не з'являться, бо їх туди не пустять. Я не потураю їм їхньому нахабству і тому не збираюся приймати їх у Лонгберні.

Ця заява супроводжувалася тривалою суперечкою; але містер Беннет був непохитним, тому ця сварка спричинилася до ще однієї його заяви, і місіс Беннет із жахом і величезним подивом дізналася, що її чоловік ані гроша не збирається витратити на весільне вбрання для своєї дочки. Він оголосив, що навіть із такого приводу Лідія не дочекається від нього жодного подарунка. Для місіс Беннет це було просто незбагненим. Як?! Розлютитися до такого неймовірного стану, що відмовити своїй дочці у привілеї, без якого церемонія одруження втрачає майже всю свою значимість?! Це просто не вкладалось у неї в голову. У її розумінні, відсутність весільного вбрання в її дочки була для тієї ганьбою більшою, ніж її втеча і проживання з Вікхемом за два тижні до самого весілля.

Тепер Елізабет сильно жалкувала, що, піддавшись відчаю, розповіла містеру Дарсі про ту халепу, в яку вскочила її сестра, бо оскільки втеча невдовзі закінчиться шлюбом, то, може, їм вдалося б приховати непристойний початок цієї історії від тих, хто не був безпосереднім її свідком.

Вона не боялася, що через нього чутки про цей випадок набудуть подальшого розповсюдження. З цього погляду мало було людей, котрим вона довіряла більше, ніж йому, але водночас не було такої людини, чия обізнаність із моральною хисткістю Лідії пригнічувала б її більше, ніж його обізнаність. Однак це було зовсім не тому, що вона боялася ускладнень для себе особисто, бо між ними й так існувала, здавалося,

неподоланна прірва. Навіть якщо одруження Лідії і відбулося б на засадах надзвичайно почесних, то навряд чи містер Дарсі став би родичатися з сім'єю, до якої, крім усіх попередніх заперечень, додався ще й шлюбний зв'язок із особою, котру він мав усі підстави зневажати.

Елізабет ніскільки не сумнівалася, що від такого родича містер Дарсі тікав би світ за очі. Тож бажання сподобатись їй, котре, на її думку, керувало його поведінкою в Дербіширі, навряд чи спромоглося пережити такий удар. Вона почувалася приниженою, вона почувалася згорьованою, вона готова була каятися, хоча достеменно не знала, в чому. Їй раптом дуже забракло його симпатії до неї — тоді, коли на це почуття вже не можна було сподіватись, їй захотілось отримати про нього хоч якусь звістку — коли, здавалося, не було жодної можливості отримати хоч якісь відомості. Вона переконалася, що з ним її могло чекати щастя — тоді, коли вже не було надії, що вони коли-небудь зустрінуться знову.

Як же б він тріумфував — часто думала вона, — коли б дізнався, що та пропозиція, яку вона з такою погордою відкинула тільки чотири місяці тому, зараз була б прийнята з радістю та вдячністю! Елізабет не сумнівалася, що містер Дарсі — найбільш великодушний із великодушних представників своєї статі. Але все одно б він тріумфував, бо він — простий смертний.

Тільки тепер почала вона розуміти, що він був якраз тим чоловіком, котрий найбільш підходив їй за своєю вдачею та здібностями. Його інтелект та душа, хоча й були не такими, як у неї, відповідали б усім її потребам. Їхній шлюб був би єднанням, котре принесло б користь їм обом: її невимушеність та жвавість сприяли б пом'якшенню характеру та манер містера Дарсі, а його розважливість, поінформованість та знання людей виявились би для неї вкрай потрібними.

Але вже не судилося такому щасливому шлюбу продемонструвати зачарованому загалу, що то є таке — справжнє подружнє щастя. Незабаром у їхній родині мало утворитися подружжя зовсім іншої спрямованості, котре виключало можливість утворення першого.

Елізабет не уявляла собі, як Вікхем та Лідія збираються забезпечити собі більш-менш самостійне існування на ті кошти, на які вони могли розраховувати. Зате вона чудово уявляла, яким скороминущим буде щастя двох людей, котрі зійшлися разом тільки тому, що їхня пристрасть виявилася сильнішою за їхню добродішність.

Невдовзі містер Гардінер знову написав своякові листа. У відповідь на подяки містера Беннета той не став розводитись і коротко повідомив, що радо готовий сприяти щастю будь-якого представника їхньої родини, а на завершення попрохав, аби на цю тему з ним більше не розмовляли. Цей лист, в основному, був написаний з метою повідомити їм, що містер Вікхем вирішив піти з міліції.

Далі в листі йшлося:

"Я дуже хотів, аби він учинив саме так одразу після того, як буде розв'язано питання його одруження. Гадаю, ти погодишся зі мною, що звільнення з міліційних військ є вкрай бажаним як для нього, так і для моєї племінниці. Містер Вікхем має

намір вступити до регулярного війська, і серед його колишніх друзів іще й досі є ті, котрі можуть і бажають йому в цьому допомогти. Обіцяли чин прапорщика в полку генерала Н., розквартированому нині на півночі. Добре, що цей полк розташований так далеко від нашої частини королівства. Містер Вікхем обіцяє поводитися гідно, і я сподіваюся, що серед малознайомих людей їм обом доведеться виявляти більшу обачливість та розважливість. Я написав полковникові Форстеру і повідомив його про наші нинішні домовленості, а також попрохав завірити численних кредиторів містера Вікхема у Брайтоні та околицях, що його борги будуть незабаром повернуті, оскільки я дав обіцянку виступити гарантом. А ти потрудися зробити те саме серед його кредиторів у Меритоні, список яких я додаю у відповідності з його відомостями. Містер Вікхем розповів мені про всі свої борги; принаймні я сподіваюся, що він нічого від нас не приховав. Хаггерстон отримав наші вказівки, і все буде готове через тиждень. Потім вони виїдуть до свого полку, якщо перед тим їх не запросять до Лонгберна. Наскільки я зрозумів місіс Гардінер, моя племінниця дуже хоче з усіма вами побачитися перед тим, як виїхати на північ. Вона почувається добре і просить обов'язково переказати привіт тобі та своїй матері.

З повагою, і т. д.

Е. Гардінер".

Містер Беннет і його дочки не гірше за містера Гардінера розуміли вигоди від того, що Вікхем покине Н-ський полк. Але місіс Беннет це не дуже сподобалося. Те, що Лідія збиралася на північ, було для неї жорстоким ударом, оскільки вона тішила себе надією на її приємне товариство, бо навіть і не думала відмовлятися від наміру знайти молодому подружжю помешкання у Гертфордширі. А ще місіс Беннет жалкувала, що Лідії доведеться полишити полк, де вона знала кожного і де вона мала стільки фаворитів.

— Лідія так любить місіс Форстер, — сказала вона, — їй буде надзвичайно тяжко з нею розлучатись! А ще там є кілька молодиків, котрі їй дуже подобаються. Може статися, що в полку генерала Н. офіцери менш привабливі!

Прохання їхньої дочки (а саме так його і розцінили) дати їй дозвіл побувати вдома перед від'їздом на північ спочатку було зустрінuto вкрай негативно. Але Джейн та Елізабет, котрі сходилися на думці, що заради почуттів та самоповаги їхньої сестри батькам слід після її одруження побачитися з нею, вмовляли містера Беннета так щиросердо й водночас так розважливо та спокійно, щоб той прийняв Лідію з чоловіком у Лонгберні, тільки-но вони поберуться, що, зрештою, змусили його думати так само, як і вони, й чинити так, як вони забажають. А їхня мати втішилася тим, що зможе продемонструвати свою дочку всій окрузі перед тим, як та поїде у вигнання на північ. Тому коли містер Беннет знову написав свояку, то дав листовну згоду на те, щоб вона приїхала; було домовлено, що тільки-но закінчиться церемонія, молоді поїдуть до Лонгберна. Однак Елізабет сумнівалася, що Вікхем погодиться на такий план; їй же самій внутрішній голос підказував, що менш за все їй хотілося зустрічатися з цим чоловіком.

Розділ LI

День, коли Лідія мала вийти заміж, настав, і Джейн та Елізабет, мабуть, переживали за неї більше, ніж вона сама. Щоб зустріти молодих у ****; послали карету, якою вони мали прибути на час обіду. Дві старші сестри панічно боялись їхнього приїзду, а особливо Джейн, яка мучилася думкою про можливі переживання Лідії, бо надіялася останню тими почуттями, котрі мала б сама, якби була на її місці.

І ось нарешті молоді приїхали. Щоб зустріти їх, родина зібралася в їдальні. Коли карета під'їжджала до ганку, то на обличчі місіс Беннет сяяла посмішка, а чоловік її навпаки — виглядав непорушно-серйозним; дочки ж почувалися стурбовано, схвильовано та стривожено.

Ось у вестибюлі почувся голос Лідії; двері розчинились, і вона вбігла у кімнату. Мати вийшла їй назустріч, обняла її та палко привітала; потім із люб'язною усмішкою подала руку Вікхему, котрий ішов слідом за своєю дружиною, і побажала їм обом щастя з таким ентузіазмом, котрий не залишив сумнівів, що так воно і буде.

Містер Беннет, до якого вони потім звернулися, зустрів їх далеко не так привітно. Навпаки — його і без того суворе обличчя стало ще суворішим, і розмовляв він крізь зуби. Невимушеної самовпевненості молодих було достатньо, щоб його роздратовати. Елізабет стало гидко, і навіть старша міс Беннет була неприємно вражена. Якою Лідія була, такою вона й залишилася: нестриманою, безсоромною, шумливою, невгамовною та безцеремонною. Вона по черзі сіпала своїх сестер, вимагаючи від них поздоровлень, а коли нарешті всі вони всілися, жваво оглянула кімнату, підмітивши при цьому деякі зміни, що сталися в ній, а потім зазначила, сміючись, що давненько вона в них не була.

Вікхем теж виглядав не менш упевненим у собі, ніж Лідія, але ж його манери були завжди настільки приємними, що якби характер його та обставини одруження були такими, як слід, то його посмішки та невимушена поведінка під час офіційного родичання викликали б загальний захват. Елізабет раніше й гадки не мала, що він може бути таким самовпевненим; і вона сіла, вирішивши більше ніколи не встановлювати меж нахабству нахабної людини. Тож почервоніла саме вона, і почервоніла Джейн, а щоким тих, хто викликав їхнє сум'яття, не зазнали ніяких змін кольору.

Розмов вистачало. Молода та її мати ніяк не могли перебалакати одна одну; а Вікхем, котрому випало сидіти поруч із Елізабет, почав питатися про своїх знайомих у їхній окрузі з доброзичливою невимушеністю, на котру Елізабет ніяк не могла відповісти тією ж мірою доброзичливості та невимушеності. Здавалося, що в них лишилися тільки щонайприємніші спогади. Минуле згадувалося безболісно; Лідія сама підводила розмову до тем, котрих її сестри не наважилися б торкнутися ні за що на світі.

— Ви лишень подумайте, — вигукнула вона, — минуло вже три місяці відтоді, як я поїхала, а здається, що пройшло всього два тижні! А скільки всього сталося за цей час! Боже правий! Коли я від'їздила, то й гадки не мала, що вийду заміж! Хоча я часто думала, що було б вельми непогано це зробити.

її батько підвів очі, Джейн розстроїлась, а Елізабет промовисто подивилася на Лідію; та вона, котра ніколи не чула й не бачила того, чого вирішила не помічати, отож весело продовжувала:

— Ой, матусю, а наші сусіди знають, що я сьогодні вийшла заміж? Я боялася, що не знають, тому, коли ми обганяли Вільяма Гулдінга в його двоколці, мені закортіло, щоб він про це дізнався; тож я опустила вікно з його боку, зняла рукавичку й поклала руку на рамку вікна, щоб він міг бачити обручку, а потім усміхнулась і вклонилася йому, наче якась гранд-дама.

Терпець у Елізабет урвався. Вона підвелась і вибігла з кімнати; і більше не поверталася, доки не почувла, як усі пішли через хол до їдальні. Тоді вона знову приєдналася до них — і якраз вчасно, бо встигла побачити, як Лідія, хизуючись, підійшла до матері з правого боку, і почути, як вона сказала своїй найстаршій сестрі:

— Ага, Джейн! Тепер я сидітиму на твоєму місці, а ти — відсунешся подалі, бо я тепер — заміжня жінка.

Щось не схоже було, що з часом у Лідії з'явиться хоч якась стриманість, котрої раніше їй цілковито бракувало. Навпаки — вона стала ще більш безцеремонною та веселою. Їй кортіло якомога швидше побачитися з тітонькою Філіпс, Лукасами і з усіма сусідами, щоб почути, як ті кличуть її "місіс Вікхем"; а поки що вона відразу ж після обіду побігла до місіс Хілл та двох служниць, аби похвалитися своїм заміжжям та показати їм обручку.

— Ну що, матусю, — сказала вона, коли всі повернулися до сніданкової кімнати, — якої ти думки про мого чоловіка? Привабливий мужчина, правда ж? Мої сестри просто луснуть від заздрощів. Що ж, буду сподіватися, що їм хоч трохи поталанить так, як поталанило мені. Треба їм їхати до Брайтона. Саме там треба шукати чоловіків. Шкода, матусю, що ми всі туди не поїхали.

— І дійсно шкода; була б на те моя воля, то поїхали б. Але ж, Лідонько, мені зовсім не подобається, що ти їдеш так далеко. Це що — обов'язково?

— На жаль, так. Тут нічого не вдієш. Однак гадаю, що мені там сподобається. Неодмінно приїздіть до нас — ти з татом та сестри. Всю зиму ми пробудемо у Ньюкаслі, гадаю, що бали там все ж таки будуть, і я потурбуюся, щоб усі мої сестри мали гарних кавалерів.

— Ото було б добре! — вигукнула її мати.

— А потім, коли ви будете повертатися додому, то залиште в нас одну чи дві з них. Я майже не сумніваюся, що до весни я спроможуся знайти їм чоловіків.

Гості не могли залишатись у них довше десяти днів. Містер Вікхем уже отримав звання перед від'їздом із Лондона і мусив прибути до полку протягом двох тижнів.

Ніхто, крім місіс Беннет, не жалкував, що їхні гостини будуть такими нетривалими, і вона намагалась якомога краще використати цей час, роблячи зі своєю дочкою візити та влаштовуючи численні прийоми вдома. Ці прийоми подобалися всім, бо всім хотілося хоч на деякий час вирватися з сімейного кола — і розумним, і не надто розумним.

Почуття Вікхема до Лідії були саме такими, як і очікувала Елізабет: набагато слабшими, ніж почуття Лідії до нього. І їй не обов'язково було бачити молодих нині, щоб із усього ходу подій зробити такий висновок: до їхньої втечі спричинилася сила саме її любові, а не його. Елізабет було б не зрозуміло — чому, не надто люблячи її, він узагалі наважився на втечу, якби не була переконана, що Вікхем просто змушений був тікати через свої борги; а якщо вже тікати, то тікати з подругою — перед такою спокусою цей молодик устояти явно не міг.

Лідія ж у ньому душі не чула. Вона називала його не інакше як "мій любий Вікхем" і вважала, що ніхто не здатен був із ним зрівнятися. Що б він не робив, він робив краще за інших. Вона не сумнівалася, що першого вересня, коли відкриється мисливський сезон, Вікхем вистрелить більше дичини, ніж будь-хто інший в окрузі. Якось уранці, невдовзі після приїзду, Лідія, сидючи з двома старшими сестрами, звернулася до Елізабет:

— Ліззі, здається, я так і не розповіла тобі про своє одруження. Коли я про все це розповідала матусі та іншим, тебе тоді не було поруч. Тобі що — нецікаво почути, як усе це сталося?

— Якщо по правді, то не хочу, — відповіла Елізабет, — гадаю, що про твоє одруження взагалі треба говорити якомога менше.

— Ти ба! Яка ти дивна! Але все одно слухай, як це відбувалося. Так от — ми повінчалися у церкві Св. Елемента, бо помешкання Вікхема розташовувалось у тій парафії. Було домовлено, що всі ми мусили там бути об одинадцятій. Я мала приїхати туди зі своїми дядечком та тітонькою, а всім іншим належало зустріти нас у церкві. І ось настав ранок призначеного дня — це був понеділок, — а я просто місця собі не знаходила від хвилювання. Знаєш, я боялася, що станеться щось таке, через що вінчання буде відстрочено, а тоді б я точно звихнулася з розуму. А тут іще тітонька набридала мені своїми проповідями та напучуваннями, поки я вдягалася! Та я її майже не чула, бо думала в той час, як ти можеш здогадатися, про мого любого Вікхема. Мені страх як кортіло дізнатися, чи вдягне він на церемонію свого голубого мундира. Ага, значить, ми поснідали, як завжди, о десятій; я ніяк не могла дочекатися закінчення сніданку, бо, між іншим, мушу вам сказати, що тітка та дядько не переставали картати мене весь той час, що я з ними пробула. Ви просто не повірите — я жодного разу не вийшла з будинку за два тижні мого перебування там. І за весь час жодної вечірки, жодної зустрічі — нічого взагалі! Зрозуміло, що зараз у Лондоні не відбувається майже нічого цікавого, бо всі пороз'їжджалися відпочивати, але принаймні Малий Театр усе ж таки працює! Так от — тільки-но карета під'їхала до ґанку, дядька покликали у справі до того жахливого містера Стоуна. А знаєте, коли вони сходяться разом, то це вже надовго. Я так перелякалася: не знала, що й робити, бо саме мій дядько мав видавати мене заміж, і коли б ми хоч трохи спізнилися, то день пропав би даремне. Але, на щастя, він повернувся через десять хвилин, і ми вирушили до церкви. Однак уже потім я згадала, що навіть якби ми запізнилися, то вінчання не довелося б відкладати, бо містер Дарсі й за це б потурбувався.

— Містер Дарсі?! — повторила за нею Елізабет украй здивовано.

— Еге ж! Він мав приїхати туди разом із Вікхемом. Ой, леле! Як же я могла забути?! Та я ж не мусила ні півслова про це розповідати! Я ж обіцяла їм щиро нічого про це не казати! І що тепер подумає Вікхем? Це ж мало бути великою таємницею!

— Якщо це мало бути таємницею, — сказала Джейн, — то нічого більше не говори на цю тему. Даю слово, що я більше нічого не питатиму.

— Так, звичайно! — підтвердила Елізабет, уся згоряючи від цікавості. — Ми не будемо тебе розпитувати.

— От і слава Богу, — мовила Лідія, — бо в противному разі я не втрималася б і все вам розповіла, й тоді б Вікхем дуже розлютився.

Але ж Елізабет так і не знайшла в собі сил устояти перед спокусою, і тому їй довелося похапливо залишити кімнату.

Та жити в невіданні про такий важливий момент було просто неможливо; принаймні неможливо було не прагнути про щось дізнатися-таки. Отже, містер Дарсі був присутнім на вінчанні її сестри. Майже не доводилося сумніватися, що це була саме та подія, в якій він найменш за все хотів би брати участь, і що люди, які там були, не викликали в нього палкого бажання з ними зустрічатися. Найнеймовірніші здогадки щодо його можливих мотивів блискавкою шугонули в її голові, та жодна з них не принесла їй задовільного пояснення. Ті з них, які тішили Елізабет найбільше й виставляли його поведінку в найблагороднішому світлі, якраз і видавалися найнеймовірнішими. Неясність і непевність гнітили її. Швидко захопивши аркуш паперу, Елізабет написала коротенького листа своїй тітці, вимагаючи пояснення того, про що обмовилася Лідія, — якщо це не суперечило тій мірі таємничості, про яку було домовлено.

"Вам неважко зрозуміти, — додала вона, — яке сильне моє бажання дізнатися: чому це людина, котра не є родичем нікому з нас і котра є для нашої родини чужинцем (у відносному значенні), була серед вас під час такої події. Будь ласка, дайте мені негайну відповідь і просвітіть мене — якщо, звичайно ж, із якихось вагомих причин це не мусить залишатися таємницею, як вважає Лідія. Коли так, то мені доведеться вдовольнитися цілковитим невіданням".

"Хоча ніхто й не збирається ним вдовольняти ся, — додала вона вже сама собі, закінчивши листа. — І якщо ви, моя люба тітонько, не розкажете мені про це по-хорошому, то я обов'язково вдамся до хитрощів та всіляких вивертів, аби з'ясувати правду".

Притаманне Джейн загострене почуття обов'язку не дозволило їй обговорювати сам на сам з Елізабет те, про що обмовилася Лідія, а Елізабет тільки того й треба було: вона вважала за краще не довірятися нікому, допоки не прийде хоч якась відповідь на її розпитування.

Розділ LII

Елізабет поталанило — вона отримала відповідь навіть швидше, ніж очікувала. Як тільки їй принесли листа, вона швидко схопила його й подалася до гаю, щоб ніхто не

заважав його читати. Сівши на одну з лавок, Елізабет приготувалася до приемних вражень, бо сам обсяг листа переконав її в тому, що тітка не відмовила їй у роз'ясненнях.

"Грейсчерч-стріт, 6 вересня.

Люба моя племіннице!

Щойно отримала твого листа, тож збираюся весь ранок присвятити написанню відповіді на нього, оскільки здогадуюся, що скупі відомості не вмістять усього того, про що я хочу тобі розповісти. Скажу відверто — я здивована твоїм проханням, бо не очікувала його саме від тебе. Однак не думай, що я розізлилась, оскільки хочу лише, аби ти знала, що я вважаю такі розпитування з твого боку непотрібними й недоречними. Постарайся зрозуміти мене, а якщо ні — то вибач мені таку зухвалість. Твій дядько здивований не менше, ніж я — і ніщо не змусило б його вчинити так, як він вчинив, якби він не вірив, що ти є зацікавленою стороною. Але якщо ти не маєш до цього відношення й дійсно нічого не знаєш, то тоді мені слід бути більш відвертою. В день мого повернення з Лонгберна до твого дядька завітав найнесподіваніший візитер — містер Дарсі. Вони зачинились і мали кількагодинну бесіду, котра скінчилася ще до мого приїзду, тому моя допитливість постраждала не так сильно, як твоя. Він прибув, аби сказати містеру Гардінеру, що дізнався, де перебувають твоя сестра та містер Вікхем, і що вже встиг переговорити з ними обома: кілька разів із Вікхемом і один раз — із твоєю сестрою. Наскільки я зрозуміла, містер Дарсі залишив Дербішир через день після нашого від'їзду і приїхав до Лондона з твердим наміром вистежити їх. До цього, як він заявив, його спонукало усвідомлення власної вини в тому, що надто мало розповідав про нікчемність Вікхема і тому не зміг унеможливити кохання та довіру до нього з боку порядних дівчат. Містер Дарсі в усьому великодушно звинувачував свою надмірну гордовитість і зізнався, що раніше вважав нижче власної гідності надавати розголосу своїм приватним справам і гадав, що люди самі розберуться — хто такий Вікхем. Тому він визнав за свій моральний обов'язок втрутитись і спробувати усунути зло, спричинене, як він вважав, ним самим. Я впевнена, що будь-яка інша причина його вчинку була б такою ж шляхетною. Через кілька днів після свого приїзду до Лондона йому вдалося-таки вистежити втікачів, але ж у своїх пошуках він керувався тим, про що нам було невідомо, і саме це стало другою причиною, котра спонукала його податися слідом за нами. Там живе жінка, здається, на ім'я місіс Янг, яка певний час тому працювала гувернанткою міс Дарсі, але була звільнена через якусь провину, яку саме — мені невідомо. Після цього вона придбала великий будинок на Едвард-стріт і відтоді живе тим, що здає там житло. Містер Дарсі знав, що згадана місіс Янг є близькою приятелькою Вікхема, тож тільки-но він дістався Лондона, то поїхав до неї, щоб роздобути відомості про Вікхема. Але зробити це йому вдалося лише через два чи три дні. Тут, гадаю, не обійшлося без підкупу та обіцянок, бо ця дама таки дійсно знала, де потрібно було шукати втікачів. Вікхем і справді звернувся до неї відразу по прибутті до міста, і якби тоді в місіс Янг було вільне помешкання, то вона неодмінно прихистила б їх. Однак, урешті-решт, наш добрий друг містер Дарсі роздобув потрібну адресу. Вони

мешкали на вулиці *****. Спочатку він побачився з Вікхемом, а потім на поліг на тому, щоб зустрітися з Лідією. Він сказав, що спочатку хотів переконати її припинити таку ганебну поведінку й повернутися до своїх рідних, як тільки їх вдасться вмовити прийняти її, а потім запропонував усю необхідну допомогу. Але, як виявилось, Лідія твердо вирішила нікуди не повертатися. До рідних їй було байдуже, його допомога їй була непотрібна, і вона й слухати не хотіла про те, щоб покинути Вікхема. Лідія була впевнена, що рано чи пізно вони одружаться, а коли — не мало для неї великого значення. Тож, зважаючи на почуття Лідії, містер Дарсі вирішив, нібито не залишилося нічого іншого, як прискорити одруження, що про нього, як він дізнався під час першої ж зустрічі з Вікхемом, той і не помишляв. Він визнав, що змушений був покинути полк через великі картярські борги, і безпардонно заявив, що всі негативні наслідки, які тягла за собою втеча Лідії, — це результат її власного глупства. Вікхем збирався негайно подати у відставку; що ж до його планів на майбутнє, то вони були вкрай розпливчастими. Він мав щось робити, але не знав — що саме. Все, що він знав, — це те, що коштів для життя в нього немає. Містер Дарсі запитав Вікхема, чому він одразу не одружився з твоєю сестрою. Хоча містер Беннет і не був дуже багатим, він усе одно зміг би чимось йому допомогти, і від одруження його становище тільки поліпшилося б. Але у відповідь на своє запитання містер Дарсі почув, що Вікхем і досі плекав надію розбагатіти через одруження в якомусь іншому місці, де його ніхто б не знав. Однак навіть при таких намірах він не зміг устояти проти спокуси вирішити свої проблеми негайно і не заїжджаючи так далеко. Вони зустрічалися кілька разів, бо мали багато питань до обговорення. Вікхему, звичайно ж, хотілось отримати більше, ніж містер Дарсі збирався йому запропонувати, але, врешті-решт, змушений був виявити розважливість. Утрясши всі питання з ним, містер Дарсі збирався по тому ввести в курс справи твого дядька, для чого він і з'явився вперше на Грейсчерч-стріт увечері за день до мого приїзду. Але містера Гардінера вдома не було, до того ж після розпитувань містер Дарсі дізнався, що в нас і досі перебуває твій батько і що він збирається податися додому наступного ранку. Він розсудив, що твій батько не та людина, з якою цю справу можна було б обговорити так ретельно і всебічно, як із твоїм дядьком, і тому визнав за краще відкласти зустріч з останнім після відбуття першого. Імені свого він не залишив, тому було лише відомо, що якийсь джентльмен заходив у справі. У суботу він завітав знову. На той час містер Беннет уже поїхав, містер Гардінер приїхав, і вони, як я вже казала, мали з містером Дарсі тривалу розмову. У неділю вони зустрічалися ще раз, і тоді вже і я сама мала змогу з ним зустрітись. Остаточну справу було вирішено лише в понеділок. Тільки-но це було зроблено, до Лонгберна послали вістовика з листом. Але ж яку впертість виявив наш візитер! Мушу сказати, Ліззі, що впертість — то єдина справжня вада його характеру. В різні часи його звинувачували в різних недоліках, але ця вада — не вигадана. Він усе намагався зробити сам, хоча впевнена (я не стверджую це з розрахунку на вдячність, тож нікому не розповідай), що твій дядечко і сам охоче все владнав би. Вони довго й запекло сперечались, явно більше, ніж на те заслуговували згаданий джентльмен чи його панночка. Але зрештою твоєму дядькові

довелося поступитися: замість необхідності допомагати своїй племінниці він змушений був погодитися привласнити собі майбутню славу благодійника, що було йому явно не до вподоби. Тому мені здається, що твій лист, котрий ми отримали сьогодні вранці, приніс йому величезне полегшення, бо містив вимогу пояснення, котре позбавило б його незаслуженої нагороди й віддало б її тому, хто її дійсно заслужив. Але, Ліззі, — ніхто, крім тебе або, на крайній випадок, Джейн — не мусить про це знати. Гадаю, тобі відомо — що було зроблено для цих молодих людей. Будуть сплачені його борги — а вони, наскільки я знаю, є значно більшими ніж тисяча фунтів; Лідії, крім власної тисячі, призначається ще одна, а йому було придбане військове звання. Причини, через які містер Дарсі волів усе це зробити сам, я вже виклала вище. Він вважає, що це через нього, через його потайливість і через брак у нього належної обачливості Вікхема вчасно не розкусили й повелися з ним так, як він на те не заслуговував. Можливо, якась частка істини в цьому і є, хоча я сумніваюся, що його стриманість чи стриманість когось іншого винувата в тому, що сталося. Але попри всю цю прекраснодушність, люба моя Лізонько, можеш аніскільки не сумніватися, що твій дядько ніколи б на це не зголосивсь, якби ми не віддавали містеру Дарсі належне за те, що до вирішення цієї справи його спонукав іще один інтерес. Коли все, нарешті, владнали, він повернувся до своїх друзів, котрі й досі перебували в Пемберлі, де було домовлено, що на вінчання він знову з'явиться в Лондоні, щоб потім остаточно утрясти всі грошові справи. Здається, що я розповіла тобі все. Ця розповідь, як ти й очікувала, має сильно тебе здивувати. Сподіваюся, що вона тебе принаймні не засмутить. Потім Лідія переїхала до нас, а Вікхем регулярно бував у нашому будинку. Він залишився таким самим, яким я його бачила в Гертфордширі, але її поведінкою під час перебування у нас я була просто нажахана. Я б тобі про це не розповідала, якби з листа Джейн, котрий я отримала в середу, не дізналася, що по прибутті додому поведінка Лідії була такою ж, як і в нас, тому я не боюся нажахати тебе. Не один раз я вкрай серйозно розмовляла з нею, намагаючись відкрити їй очі на всю гріховність її вчинку, на всю ту ганьбу, що вона її накликала на свою родину. Добре, коли вона хоч щось почула, бо я впевнена, що вона мене не слухала. Спочатку я на неї сердилась, але потім згадала про своїх любих Елізабет та Джейн, і заради вас стала з нею більш терплячою. Містер Дарсі, згідно зі своєю обіцянкою, повернувся вчасно і, як тобі вже розповідала Лідія, був присутнім на вінчанні. Наступного дня він із нами пообідав і мав виїхати з Лондона в середу або четвер. А тепер, Лізонько, не гнівайся на мене за те, що я скористаюся цією можливістю і скажу тобі (на що мені раніше не вистачало сміливості): як мені подобається містер Дарсі! У всіх відношеннях його ставлення до нас було таким же доброзичливим, як і під час нашого перебування в Дербіширі. Його розважливості і його погляди дуже мені імпонують; усе при ньому, хоча, може, трохи бракує життєрадісності. Але якщо він обере собі гідну дружину, то цьому вона його неодмінно навчить. Ох і хитрун же він — про тебе майже ні словом не обмовився. Та мені здається, що він робив це навмисне. Вибач, будь ласка, якщо мої слова видалися тобі самовпевненими, або хоч не гнівайся настільки сильно, щоб не дозволяти мені

бувати в П., бо я не заспокоюся, доки не об'їду навколо всього тамтешнього парку. Найкраще для цього підійшли б пара гарненьких поні та низький фаєтон. Більше писати не можу, бо вже півгодини, як на мене чекають діти.

З найщирішими побажаннями,
М. Гардінер".

Зміст цього листа кинув Елізабет у таке сум'яття почуттів, у якому важко було розібрати: де задоволення, а де — біль. Бо справдилися — попри всю їхню неймовірність — ті невиразні та сумнівні здогадки, що були породжені її незнанням про заходи, котрих ужив містер Дарсі для прискорення шлюбу її сестри! Досі Елізабет про ці здогадки й думати боялася, бо вважала вчинок містера Дарсі виявом доброти надто великої, щоби бути ймовірним, але водночас боялася вона і того, що вони виявляться правдивими, бо з болісною чіткістю усвідомлювала всю серйозність можливих обов'язків. Він навмисне поїхав до Лондона, щоб там їх розшукати, взяв на себе весь тягар та все приниження, пов'язані з такими пошуками, під час яких довелось умовляти жінку, котрою він, напевне, гидує і котру він зневажає; під час яких він змушений був доволі часто зустрічатися з чоловіком, котрого він завжди прагнув уникати і вимовляти саме ім'я якого для нього було бридко; він змушений був із цією людиною розмовляти, переконувати її і, зрештою, підкупати. І зробив він усе це для дівчини, котру не міг ні любити, ні поважати. Серце потихеньку підказувало Елізабет, що зробив він усе це заради неї. Але ця надія швидко зникла під впливом інших міркувань, і невдовзі вона відчула, що ніякого марнославства не вистачить їй, щоб вважати, наче його любов до неї — до жінки, яка ним знехтувала, — зможе подолати таке природне для нього почуття, як відраза до родичання з Вікхемом. Містер Дарсі — свояк Вікхема! Всяка порядна людина нічого, крім огиди, до такого родича не відчуватиме! Так, містер Дарсі дійсно зробив для них багато. Настільки багато, що їй навіть соромно було про це думати. Але ж він навів і підстави для такого втручання, віра у вагомість яких не потребувала польоту фантазії. Цілком резонним було припустити, що містер Дарсі почувався винним; до того ж він був щедрим і мав кошти, щоб таку щедрість виявляти; і хоча Елізабет не ставила себе на перше місце серед мотивів його вчинку, все ж вона вважала цілком можливим, що якісь залишки симпатії до неї могли посприяти йому в його спробах залагодити справу, від якої значним чином залежав мир у її душі. Їй було боляче, дуже боляче усвідомлювати, що тепер вони в боргу перед людиною, котра не може сподіватися, що їй цей борг коли-небудь повернуть. Вони завдячували йому тим, що він повернув їм Лідію, відновив її репутацію, вони завдячували йому всім! Боже! Як гірко шкодувала тепер вона за кожне спонукане нею злостиве почуття до нього, за кожне своє в'їдливе зауваження в його бік! За себе їй тепер було соромно, за нього ж вона відчувала гордість. Вона гордилася ним, бо він у справі, де йшлося про співчуття і честь, виявив свої найкращі якості. Знову і знову перечитувала Елізабет компліменти тітоньки на його адресу; здавалося, що їх замало, та все одно їй було приємно. Вона навіть відчула задоволення — хоча і змішане з жалем, — коли подумала про непохитну переконаність тітки та дядька в існуванні

симпатії й довіри між нею та містером Дарсі.

Від лавки, що вона на ній сиділа, і від цих думок її відірвали чийсь кроки — хтось до неї наближавсь; і перш ніж вона встигла звернути на іншу стежку, її перейняв Вікхем.

— Чи не перервав я вашу усамітнену прогулянку, шановна своячко? — сказав він, підходячи до неї.

— Звичайно ж, перервали, — відповіла Елізабет, посміхнувшись, — але це не означає, що це втручання обов'язково є небажаним.

— Було б шкода, якби це дійсно було так. Ми з вами завжди були добрими друзями, а тепер ми навіть більше, ніж друзі.

- І то так. А інші теж вийшли прогулятися?

— Не знаю. Місіс Беннет і Лідія поїхали в кареті до Меритона. А знаєте, моя шановна своячко, від наших дядечка та тітоньки я дізнався, що вам випала честь побувати в Пемберлі.

Елізабет відповіла ствердно.

— Я вам майже заздрю, однак для мене це було б занадто, інакше я обов'язково заїхав би туди по дорозі до Ньюкасла. Гадаю, ви бачили стару економку? Сердега Рейнольдс, вона мене завжди так любила. Та, мабуть, про мене вона вам нічого не сказала.

— Ні, сказала.

- І що ж вона сказала?

— Сказала, що ви подалися до армії, і побоювалася, що... що справи ваші не надто добрі. Ви ж знаєте — на такій великій відстані все якимось чином виглядає інакшим, ніж воно є насправді.

— Та отож, — відповів Вікхем і прикусив губу.

Елізабет сподівалася, що змусила його замовкнути, але незабаром він заговорив знову:

— Я дуже здивувався, коли минулого місяця побачив у Лондоні Дарсі. Ми випадково зустрічалися кілька разів. Цікаво — що він там робив?

— Мабуть, готувався до свого шлюбу з міс де Бург, — відповіла Елізабет. — Не інакше, як трапилося щось дуже важливе, якщо він приїхав до міста в цю пору року.

— Безперечно. Ви бачили його, коли були в Лембтоні? Якщо я правильно зрозумів Гардінерів, то бачили.

— Так, і він познайомив нас зі своєю сестрою.

- І вона вам сподобалася?

— Дуже сподобалася.

— Я теж чув, що за останні рік-два вона стала набагато кращою. Коли я востаннє її бачив, вона не подавала якихось особливих надій. Я дуже радий, що вона вам сподобалася. Сподіваюся, що їй пощастить у житті.

— Я теж такої думки, тому що вона вже пережила найважчий — підлітковий — період.

— А ви не проїздили село Кімpton?

— Щось не пригадую.

— Я сказав про це село тому, що це і є та парафія, яку я мав отримати. Напрочуд гарне місце! І пасторат там прекрасний! Він задовольнив би мене у всіх відношеннях.

— А вам би сподобалося виголошувати проповіді?

— Ще й як! Я ставився б до цього як до частини своїх обов'язків, швидко призвичаївся б, і це б мене зовсім не обтяжувало. Звичайно — жалкувати не слід, але це було б саме те, що мені потрібно! Спокій і відлюдність такого життя прекрасно відповідали б моїм уявленням про щастя! Але цьому не судилося бути. Ви не чули — Дарсі нічого не говорив про ці обставини, коли ви були в Кенті?

— Я чула, причому від особи, котрій можна довіряти не менше, ніж містеру Дарсі, що парафія мала вам дістатися лише при виконанні певних умов і залежно від волі нинішнього хазяїна.

— Ага, значить, ви чули! Так, щось подібне в заповіті було — я про це відразу вам сказав, ви ж пам'ятаєте.

— А ще я чула, що був час, коли виголошення промов не здавалося вам такою привабливою справою, як зараз, і що ви навіть заявили про своє рішення не приймати духовного сану і натомість стали вимагати відповідної компенсації.

— Значить, ви і про це знаєте! Що ж, тут теж є певна частка істини. Пам'ятаєте, що я казав вам із цього приводу, коли ми з вами вперше про це говорили?

На цей час вони вже встигли підійти майже до дверей будинку, бо Елізабет, намагаючись позбутися Вікхем, рухалася швидко; не бажаючи — заради своєї сестри — дратувати його, вона тільки й сказала, посміхаючись, у відповідь:

— Та годі вам, містере Вікхем; ми ж з вами свояки! Давайте не будемо сваритися через минуле. Сподіваюся, що в майбутньому наші думки збігатимуться.

Елізабет подала руку; Вікхем поцілував її із завзятою галантністю, хоча був украй ошелешений і не знав, що робити, і вони увійшли до будинку.

Розділ LIII

Містер Вікхем настільки вдовольнився цією розмовою, що більше ніколи не наважувався сам і не спонукав свою шановну своячку порушувати тему, котра під час неї обговорювалась; а Елізабет вдовольнилася тим, що сказала достатньо для того, щоб змусити його замовкнути.

Незабаром настав день, коли Вікхем та Лідія мали поїхати; місіс Беннет довелося змиритися з розлукою, котра, з огляду на те, що містер Беннет не погодився з її пропозицією їхати всім до Ньюкасла, мала тривати не менше року.

— Ой, Лідонько! І коли ж ми знову з тобою побачимось? — рюмсала вона.

— О Господи, не знаю! Мабуть, не раніше ніж через два-три роки.

— Ти ж пиши якомога частіше, серденько.

— Обов'язково. Але ж ти знаєш — одруженим жінкам писати ніколи. Нехай сестри мені пишуть. Їм усе одно більше нічого буде робити.

Містер Вікхем попрощався більш емоційно, ніж його дружина. Він посміхався, говорив багато компліментів і взагалі — мав молодецький вигляд.

— Ніколи не зустрічав таких чудових хлопців, як він, — сказав містер Беннет відразу по тому, як вони вийшли з будинку. — Тільки й робить, що улесливо шкіриться й намагається всім нам догодити. Мене просто розпирає від гордості за нього. Не побоюся стверджувати, що із зятем нам поталанило навіть більше, ніж серу Вільяму Лукасу.

Через розлуку з дочкою місіс Беннет кілька днів ходила набурмосена.

— Я часто думаю, — сказала вона, — що немає нічого гіршого за розлуку з родичами. Таке відчуття, що всі тебе покинули.

— Ось бачите, мамо, що буває, коли дочка виходить заміж, — зауважила Елізабет, — втішайтесь тепер тим, що ваші інші чотири дочки ще незаміжні.

— Справа не в цьому. Лідія покинула мене не тому, що вийшла заміж, а тому лише, що полк її чоловіка перебуває, на жаль, дуже далеко. От якби він стояв ближче, то їй не довелося б від'їжджати так швидко.

Але той глибокий сум, у котрий її кинула ця подія, незабаром розвіявся, а душа її схвильовано відкрилася назустріч новій надії під впливом новини, котра невдовзі почала ходити округою. Економка в Недерфілді отримала розпорядження приготуватися до прибуття її хазяїна, котрий збирався приїхати через день-два, щоб тижнів зо два пополювати. Місіс Беннет розхвилювалась і заметушилася. Вона то поглядала на Джейн, то всміхнулася, то кивала головою:

— Ага, так, значить, сестро, незабаром сюди приїде містер Бінглі (місіс Філіпс першою принесла новину)? Що ж, тим краще. Взагалі-то мені байдуже. Він же для нас ніхто, і особисто я з ним бачитися не збираюсь. Але нехай приїздить, якщо йому вже так хочеться. А там — хто знає, есе може трапитись. Але нам байдуже. Ти ж знаєш, сестро, — ми вже давно вирішили ні словом про нього не згадувати. Так, значить, він точно приїздить?

— Можеш не сумніватися, — відповіла місіс Філіпс, — бо місіс Ніколс учора ввечері була у Меритоні. Я побачила, що вона проходить повз мене, тож узяла й навмисне підійшла до неї, щоб дізнатися — правда це чи ні, а вона відповіла, що це — істинна правда. Містер Бінглі приїздить найпізніше — у четвер, а може, і в середу. Вона сказала мені, що спеціально йде до крамниці м'ясника, де збирається замовити м'ясо на середу, і що зараз вона має три пари качок, достатньо вгодованих, аби їх забити.

Старша міс Беннет, зачувши про його приїзд, не втрималась і почервоніла. Уже багато місяців не розмовляла вона про нього з Елізабет, але тепер, тільки-но вони залишились удвох, Джейн сказала:

— Я помітила, як ти поглянула на мене, Ліззі, коли наша тітка принесла нам цю новину. Я знаю, що не змогла приховати свого хвилювання, та не думай, що це — через якесь глупство. Я лише на хвилину знітилася, бо знала, що в цей момент усі обов'язково поглянуть на мене. Запевняю тебе: мені від цієї новини ні холодно ні жарко. Мене радує лише одне — те, що він приїздить сам, а це значить, що ми не будемо бачитися з ним часто. За себе я не боюсь, я боюся, що скажуть інші.

Елізабет розгубилась. Якби вона не бачила його в Дербіширі, то могла б повірити в

те, що він і справді приїздить саме з тієї причини, про яку було заявлено. Але ж вона досі вважала містера Бінглі небайдужим до Джейн і тому не відкидала можливості, що він приїхав за порадою свого друга або набрався сміливості та приїхав, цієї поради не спитавшись.

"І чому, — думала інколи Елізабет, — і чому цей бідолаха не може приїхати до цілком законно орендованого ним будинку без усіх оцих пояснень? Була б на те моя воля, то нехай би чинив, як йому забажається".

Незважаючи на заяви і справжні — але приховані — думки Джейн про свої почуття напередодні приїзду містера Бінглі, Елізабет неважко було побачити, що ця звістка мала сильний вплив на її сестру. Вона хвилювалась і нервувалася більше, ніж зазвичай.

Тема, що так жваво обговорювалась їхніми батьками приблизно рік тому, знову вийшла на перший план.

— Любий мій, тільки-но містер Бінглі приїде, — сказала місіс Беннет, — неодмінно засвідчіть йому нашу повагу.

— Ні за що на світі. Це ви змусили мене минулого року зробити йому візит, пообіцявши, що коли я туди піду, то він обов'язково одружиться з однією з наших дочок. Але цього не сталося, тож я не збираюсь, як той дурень, знову бути хлопчиком на побігеньках.

Дружина ж наголосила, що всім місцевим джентльменам буде конче необхідно засвідчити повагу до містера Бінглі, коли той повернеться до Недерфілда.

— Терпіти не можу оцього етикету! — відповів містер Беннет. — Якщо містеру Бінглі потрібне наше товариство, то нехай сам до нього прагне. Він знає, де ми живемо. Я не буду витрачати свій час, ганяючись за своїми сусідами щоразу, коли вони кудись їдуть, а потім повертаються.

— Я знаю лише, що коли ви не засвідчите йому свою пошану, то це буде вкрай неввічливо. Але я переконана, що це не завадить мені запросити його до нас пообідати. Незабаром мають повернутися місіс Лонг та Гулдінгі. Разом з нами це буде тринадцятеро — і йому якраз вистачить місця за столом.

Втішившись цим висновком, місіс Беннет змогла легше сприймати нечемність свого чоловіка, хоча її дуже пригнічувало, що в такому разі всі її сусіди зможуть побачити містера Бінглі раніше, ніж вони. Тим часом день приїзду наближався...

— Я взагалі починаю жалкувати, що він приїде, — сказала якось Джейн своїй сестрі. — І що з того? До нього мені абсолютно байдуже, зате гидко, коли про це тільки й говоритимуть. Матінка хоче мені добра, але вона не знає — та й ніхто не знає, — як я страждаю від її слів! З яким полегшенням я зітхну, коли його перебування в Недерфілді скінчиться!

— Як би я хотіла втішити тебе, — відповіла Елізабет, — але тут зовсім нічого не можу вдіяти, і ти це добре знаєш. На відміну від інших, я не отримую задоволення, закликаючи до терплячості тих, хто страждає; до того ж терплячості тобі позичати не треба.

Містер Бінглі приїхав. Місіс Беннет — за допомогою слуг — примудрилася

дізнатися про це раніше за інших і тим самим максимально подовжити для себе період хвилювання та метушливості. Вона рахувала дні, що залишилися до того часу, коли йому можна буде надіслати запрошення, і знемагала від неможливості побачити його раніше. Але на третій ранок після прибуття містера Бінглі до Гертфордшира вона побачила з вікна своєї гардеробної, як він заїхав у двір і попрямував до будинку.

Місіс Беннет негайно покликала дочок, аби поділитися своєю радістю. Джейн, виявляючи рішучість характеру, залишилася сидіти за столом, зате Елізабет, аби зробити приємність своїй матері, підійшла до вікна, подивилася, побачила разом з містером Бінглі містера Дарсі, потім повернулася до столу і знову сіла біля своєї сестри.

— Там з ним якийсь джентльмен, мамо, — сказала Кітті. — Хто б це міг бути?

— Мабуть, якийсь знайомий, моя любя; звідки мені знати.

— Ба! — вигукнула Кітті. — Здається, що це саме той чоловік, який був тут з ним раніше. — Містер... не пам'ятаю його імені — такий високий та гордовитий.

— Боже милостивий! Та це ж містер Дарсі! Хто б міг подумати! Що ж, кожен приятель містера Бінглі буде в нас бажаним гостем, але якщо чесно — то один лише його вигляд викликає в мене огиду.

Джейн здивовано і схвильовано подивилася на Елізабет. Вона майже нічого не знала про їхню зустріч у Дербіширі й тому співчувала своїй сестрі, уявляючи ту ніяковість, яку Елізабет мусить відчувати при їхній чи не першій зустрічі після того, як вона отримала від містера Дарсі пояснювального листа. Обидві сестри почувалися досить неспокійно. Вони хвилювалися одна за одну і — звичайно ж — кожна за себе, зовсім не чуючи, як їхня мати продовжувала розводитися про свою антипатію до містера Дарсі та про свій намір бути з ним чемною лише тому, що він є другом містера Бінглі. Але Елізабет мала ще й ті підстави для хвилювання, про які Джейн і здогадуватися не могла, бо вона не показувала їй листа від місіс Гардінер і не розповідала про ту переміну, що відбулася в її почуттях до містера Дарсі. Для Джейн він залишався чоловіком, пропозицію якого вона відкинула і достоїнства якого належним чином не оцінила. Але для неї — бо вона знала набагато більше — він був людиною, перед якою її сім'я була в неоплатному боргу і до якої вона ставилася з симпатією не меншою, ніж Джейн до містера Бінглі, хоча, може, і не такою ніжною. Її здивування від його приїзду до Недерфілда, до Лонгберна, де він прагнув з нею зустрітися, було не меншим, ніж здивування від переміни його поведінки, свідком якої вона стала у Дербіширі.

Обличчя Елізабет, яке спочатку стало блідим, ненадовго спалахнуло сильним рум'янцем, а радісна усмішка додала блиску в очах, коли вона в ці півхвилини думала про те, що, мабуть, його любов до неї та його бажання залишилися непохитними. Та впевненості в цьому вона не мала.

"Спершу треба подивитися на його поведінку, — сказала вона сама собі, — перш ніж на щось сподіватися".

Вона зосереджено схилилася над шитвом, намагаючись угамувати свої почуття і не

підводячи очей, але схвильована допитливість змусила її підвести їх і поглянути на Джейн у той момент, коли слуга наближався до дверей. Джейн була більш блідою, ніж зазвичай, але спокійнішою, ніж вона очікувала. При появі джентльменів колір обличчя Джейн змінився, однак зустріла вона їх більш-менш невимушено, з доречністю поведінки, однаково вільною і від ознак зарозумілості, і від непотрібної запопадливості.

У відповідь на їхні привітання Елізабет сказала рівно стільки, скільки того вимагали правила пристойності, і знову взялася за шитво з енергійністю, якої воно зовсім не вимагало. Лише раз наважилася вона подивитися на Дарсі. Той виглядав як зазвичай серйозним; їй здалося, що зараз він поводивсь, як минулого разу в Гертфордширі, а не так, як недавно в Пемберлі. Правда, може, в присутності її матері він не наважувався бути таким невимушеним, як перед її тіткою та дядьком. Це була неприємна, хоча й цілком вірогідна здогадка.

На Бінглі вона теж поглянула лише крадькома, і за цю коротку мить встигла побачити, що виглядав він задоволеним і зніченим. Місіс Беннет зустріла його так люб'язно-запопадливо, що двом старшим дочкам стало за неї соромно; особливо сильно ця запопадливість вирізнялася на тлі холодної та церемонної ввічливості, з якою вона вклонилася його приятелю та привіталася з ним.

Така переплутана відмінність у ставленні дуже зачепила і вкрай неприємно вразила особливо Елізабет, бо кому, як не їй, було відомо, що саме містеру Дарсі завдячувала її мати врятуванням своєї улюбленої доньки від непоправної ганьби.

Дарсі ж, спитавшись у неї про здоров'я містера та місіс Гардінг — на що вона відповіла не без деякого сум'яття, — більше не сказав майже нічого. Він сидів трохи віддалік од Елізабет — можливо, це і стало причиною його мовчанки, бо в Дербіширі його поведінка була іншою. Там він мав змогу поговорити хоча б із її друзями, якщо не міг поговорити з нею. А тут минуло вже декілька хвилин, а він так і не видав жодного звуку; коли ж вона, не в змозі подолати цікавість, підводила на нього очі, то бачила, що він дивиться поперемінно то на неї, то на Джейн, а то і взагалі — на підлогу. Обличчя містера Дарсі досить чітко виражало більшу задумливість і менше прагнення догодити, ніж під час їхньої останньої зустрічі. Вона відчувала розчарування й сердилася за це на себе.

"А хіба могло бути інакше? — подумала вона. — Тоді навіщо він приїхав?"

Їй не хотілося говорити ні з ким, крім нього, та насмілитися заговорити з ним вона не могла.

Нарешті Елізабет спиталась у нього про його сестру, але на більше не спромоглася.

— Давно вас не було видно, містере Бінглі, — зауважила місіс Беннет.

Він із готовністю погодився зі сказаним.

— Я вже почала було боятися, що ви більше ніколи не повернетесь. Казали ж люди, що на Михайлів день ви остаточно збираєтеся виїхати звідси! Сподіваюся, однак, що це неправда. Відтоді, як ви поїхали, у нас відбулося багато перемін. Міс Лукас вийшла заміж і мешкає тепер у іншому місці. І одна з моїх дочок також. Мабуть, ви про це чули або читали у газетах. Я знаю, що про їхнє одруження сповіщали "Таймс" і "Кур'єр",

хоча не так, як слід. Просто було написано: "Нещодавно Джордж Вікхем, есквайр з міс Лідією Беннет", але ані півслова не сказано ні про батьків, ні про те, де вона жила, і таке інше. Це мій дорогенький зять постарався з оголошенням, ніколи не думала, що він зможе таке утнути. Ви бачили це оголошення?

Бінглі відповів, що бачив, і не забарився з поздоровленнями. Елізабет же не сміла підвести очей. Тож як при цьому виглядав містер Дарсі — вона не знала.

— Звичайно ж, приємно, містере Бінглі, коли дочка добре виходить заміж, — продовжила місіс Беннет, — але вкрай неприємно, коли її забирають далеко від дому. Вона поїхала з чоловіком аж до Ньюкасла, здається, це десь далеко на півночі; їм доведеться там жити, а як довго — я не знаю. Там стоїть його полк; сподіваюся, ви чули, що він полишив міліцію і вступив до регулярного війська. Дякувати Богові, йому допомогли в цьому друзі, хоча має він їх не так багато, як заслуговує.

Елізабет знала, що все це владнав містер Дарсі, і тому від пекучого сорому ладна була забігти світ за очі. Однак натомість спробувала заговорити, й це вдалося їй напрочуд добре: вона спиталась у Бінглі, чи довго той збирався пробути в їхніх краях. Він відповів, що кілька тижнів.

— А коли ви перестріляєте всю дичину в Недефільді, містере Бінглі, — сказала місіс Беннет, — то, будь ласка, приїздіть сюди і можете полювати, скільки вам заманеться, в угіддях містера Беннета. Гадаю, що він буде безмежно щасливий надати вам таку послугу і прибереже для вас усіх найкращих куріпок.

При вияві такої непотрібної запопадливості сором, що його відчувала Елізабет, став просто нестерпним. Вона була переконана, що якби зараз виникла така ж чудова перспектива, яка посміхалась їм рік тому, то все одно розв'язка була б похапливо-швидкою та дратівливо-неприємною. В цю мить їй здалося, що навіть роки щастя не зможуть компенсувати ні їй, ні Джейн цих моментів пекучої ганьби.

"Чого мені хочеться найбільше у світі, — подумала Елізабет, — це більше ніколи не бувати в одній компанії ні з одним, ні з другим. Не зможе їхнє товариство дати мені задоволення, здатне згладити увесь цей сором! Не хочу більше бачити ні одного, ні другого!"

Однак та ганьба, яку не змогли б компенсувати навіть довгі роки щастя, зазнала невдовзі суттєвого полегшення після того, як Елізабет помітила, що краса її сестри швидко воскресила колишню симпатію її колишнього кавалера. Деякий час після приходу він говорив із Джейн дуже мало, але потім його увага до неї зростала щохвилини. Він визнав її такою ж вродливою, як і минулого року, такою ж приязною, такою ж невимушеною, хоча й менш говірливою. Але Джейн дуже хотілося, щоб жодної відмінності не було в ній помічено взагалі, й тому їй здавалося, що розмовляє вона не менше, ніж завжди. Але голова її була настільки зайнята тим, що відбувається, що вона не завжди помічала, коли вона говорить, а коли — мовчить.

Коли чоловіки підвелися, щоб піти, місіс Беннет згадала про свій намір виявити ввічливість і запросила їх на обід до Лонгберна через кілька днів.

— Ви заборгували мені візит, містере Бінглі, — додала вона, — бо коли минулої

зими поїхали до Лондона, то обіцяли відразу по поверненні пообідати з усією нашою родиною. Як бачите, я зовсім не забула; і кажу вам — я дуже розчарувалася, що ви не повернулися, щоб виконати вашу обіцянку.

При цій згадці на обличчі в Бінглі з'явився винуватий вираз, і він пробурмотів щось про справи, які не дали йому змоги приїхати. Потім вони пішли.

Місіс Беннет мала сильне бажання попрохати їх залишитись і пообідати разом з ними того ж дня; але, незважаючи на те, що в них завжди добре куховарили, вона була непевна — чи вистачить двох страв для чоловіка, на якого в неї були далекосяжні плани, і чи зможе вона задовольнити ними витончений смак і гордовитість того, хто має десять тисяч фунтів на рік.

Розділ LIV

Тільки-но вони пішли, Елізабет вирішила прогулятися, щоб хоч трохи поліпшити свій настрій, а іншими словами — щоб безперервно розмірковувати на теми, здатні його лише погіршити. Поведінка містера Дарсі вкрай здивувала її та роздратовала.

"І дійсно — якщо він прийшов лише для того, щоби з серйозним чи байдужим виглядом мовчати, то навіщо він прийшов узагалі?"

Жодне з пояснень не могло її задовольнити.

"Як люб'язно поводитися з моїми дядьком та тіткою в Лондоні — так це іще можна, але чому ж він не міг бути люб'язним зі мною? Якщо він мене боїться, то навіщо сюди приходити? Якщо йому до мене вже байдуже, то чому ж він мовчить? Що за хитрощі такі?! Не хочу більше про нього й думати".

Її рішучість протрималася нетривалий час лише завдяки наближенню її сестри, яка приєдналася до неї з радісним виразом обличчя, котрий демонстрував, що вона більше за Елізабет була задоволена приходом візитерів.

— Тепер, — сказала вона, коли перша зустріч скінчилася, — мені стало зовсім легко. Я увірувала у свої власні сили, і його прихід більше ніколи не змусить мене знітитись. Я рада, що він прийде до нас у вівторок на обід. Тоді всі матимуть змогу побачити, що і він, і я зустрічаємося лише як звичайні та байдужі одне до одного люди.

— Байдужі, аж далі нікуди, — сказала Елізабет і розсміялась. — Ой, Джейн! Стережися!

— Лізонько, не думай, що я слабка і що мені щось загрожує.

— Гадаю, що тобі сильно загрожує його кохання до тебе, котре може спалахнути з новою силою.

Вони не бачили джентльменів аж до вівторка, а тим часом місіс Беннет давала волю всім своїм щасливим мріям, воскреслим завдяки доброзичливості та звичайнісінькій ввічливості містера Бінглі.

У вівторок в Лонгберні зібралася велика компанія; і ті двоє, яких дожидалися з особливим нетерпінням, підспіли саме вчасно, що робило честь їхній пунктуальності як людей глибоко порядних. Коли гості пройшли до їдальні, то Елізабет надзвичайно цікаво було побачити, чи сяде Бінглі біля її сестри — на те місце, котре завжди належало йому під час усіх попередніх прийомів у Лонгберні. Її обачлива матінка,

думаючи те ж саме, все ж не ризикнула сама запропонувати те місце. Увійшовши до кімнати, він, здавалося, завагався, та Джейн зовсім випадково поглянула довкола і, помітивши його, зовсім випадково всміхнулася — справу було вирішено: Бінглі всівся біля неї.

Елізабет переможно поглянула на його приятеля. До того, що трапилося, той поставився з шляхетною байдужістю, і вона могла б подумати, що Бінглі заздалегідь отримав дозвіл бути щасливим, якби не помітила, що той теж дивиться на містера Дарсі з виразом веселого здивування.

Поводження Бінглі з її сестрою під час обіду було таким, що не залишило сумнівів стосовно його симпатії до неї; і хоча ця симпатія була стриманіша, ніж раніше, вона, однак, переконала Елізабет, що коли Бінглі ніхто не заважатиме, то щастя її сестри та щастя його власне невдовзі буде забезпечене. Не сміючи бути надто впевненою у сприятливих наслідках, вона все одно з приємністю спостерігала за його поведінкою. Лише ці спостереження й давали їй утіху, бо настрої у неї був поганий. Містер Дарсі сидів ближче до протилежного кінця столу. Біля нього сиділа її мати. Елізабет розуміла, наскільки незручною є така ситуація для них обох, наскільки невігідно будуть виглядати вони одне проти одного. Вона сиділа досить далеко від них і тому зовсім не чула їхньої розмови, але бачила зате, що одне з одним говорили вони дуже мало, а коли й говорили, то манери їхні були дуже формальними та прохолодними. Материна неввічливість робила для Елізабет іще болючішим усвідомлення того, що вони були перед ним у неоплатному боргу. Інколи їй здавалося, що вона віддала б усе за змогу сказати містеру Дарсі, що серед їхньої родини є й такі, котрі знають про його доброту та глибоко за неї вдячні.

Вона сподівалася, що цей вечір надасть їм можливість побути разом, що за цей час між ними обов'язково виникне щось дужче схоже на розмову, ніж звичайний церемонний обмін люб'язностями, котрий відбувся після того, як містер Дарсі зайшов до кімнати. Неспокійний і тривожний той період часу, котрий вони провели у вітальні до приходу чоловіків, був нудотним і гнітючим настільки, що ледве не змусив її поводитися нечемно. Вона так сильно прагнула їхнього приходу, тільки від нього залежало — стане цей вечір для неї приємним чи ні.

"Якщо він до мене не підійде, — розмірковувала Елізабет, — от тоді я вже точно полишу його назавжди".

Нарешті чоловіки прийшли; і їй навіть здалося, що містер Дарсі виправдає всі її надії, та ба! — жінки, як навмисне, так щільно скупчилися біля столу, де старша міс Беннет готувала чай, а Елізабет розливала каву, що біля останньої не залишилося жодного вільного місця для ще одного стільця. А коли джентльмени почали до них наближатися, то одна з дівчат присунулася до неї ще ближче і прошепотіла:

— Чоловіки не посміють ось так підійти та сісти між нами. Вони нам не потрібні, правда ж?

Дарсі пішов у іншу частину кімнати. Елізабет провела його поглядом, заздрячи всім, з ким він розмовляв, їй ледь вистачало терплячості, коли доводилося комусь

наливати каву, а згодом вона розлютилася на себе ж за власне глупство:

"Містер Дарсі — це чоловік, пропозицію якого вже одного разу було відкинуто. Якою ж дурепою треба бути, аби сподіватися на те, що кохання повернеться до нього? Та жоден чоловік не зможе виявити слабкості, зробивши повторну пропозицію тій самій жінці! Для їхньої статі немає нічого огиднішого та страшнішого!"

Правда, коли він сам приніс свою чашку для кави, Елізабет трохи повеселішала й не проминула запитати:

— А сестра ваша й досі в Пемберлі?

— Так, вона залишиться там до Різдва.

— Як — одна-однісінька? Без друзів?

— З нею залишилася місіс Еннслі. Інші ж уже три тижні як поїхали до Скарборо.

Вона більше не знала, що сказати, але якби він хотів продовжити розмову, то, може, йому вдалося б зробити це краще, ніж їй. Однак він мовчки постояв біля неї кілька хвилин, а потім, після того як до неї знову пошепки звернулася дівчина, що сиділа поруч, пішов геть.

Коли прибрали чайні прибори та сервізи і розставили картярські столи, всі дами попідводились, і в Елізабет з'явилася надія, що незабаром містер Дарсі підійде до неї, та ця надія враз померла, коли вона побачила, що він впав жертвою ненаситного бажання її матері залучити присутніх до гри у віст і через якусь мить опинився за столом разом із рештою товариства. Стало остаточно ясно, що її сподівання приємно провести вечір не справдилися. Вони надовго опинилися за різними столами, і тепер їй тільки й залишилося надіятися, що, часто позираючи в її бік, він не зможе зосередитись і гратиме так само погано, як і вона.

Місіс Беннет замислила затримати двох джентльменів із Недерфілда аж до вечері; та, на жаль, їхня карета була замовлена на більш ранній, ніж у решти присутніх, час; тому вона не мала можливості якось їх затримати.

— Ну що, дівчата, — запитала вона, коли вони залишилися самі, — що ви скажете про сьогоднішній день? Як на мене, то все пройшло напрочуд добре. Страви були не гірші, ніж завжди. Дичина засмажена як годиться — і всі казали, що ніколи не куштували таких соковитих стегенець. Суп був у сто разів кращим, ніж у Лукасів минулого тижня; і навіть містер Дарсі визнав, що куріпки були приготовані напрочуд добре, а він же має двох чи навіть трьох французьких кухарів, це точно. А ти, люба моя Джейн, виглядала красивою, як ніколи. Місіс Лонг теж такої думки — я в неї питалася. А як ви гадаєте — що вона іще сказала? "А знаєте, місіс Беннет, ваша дочка таки стане хазяйкою Недерфілда". Просто так і сказала. Місіс Лонг — премиле створіння, і племінниці в неї — надзвичайно виховані дівчата, правда, зовсім не вродливі; я їх безмежно люблю.

Коротше кажучи, настрої у місіс Беннет був піднесений; вона спостерігала за ставленням Бінглі до Джейн достатньо довго й тому переконалася, що, врешті-решт, вона його здобуде. Від надто доброго гумору її сподівання щодо майбутніх вигод для її родини зайшли так далеко, що наступного дня вона надзвичайно сильно здивувалася,

коли не побачила на ганку містера Бінглі, який приїхав, щоб зробити пропозицію Джейн.

— Такий приємний був день, — сказала старша міс Беннет, звертаючись до Елізабет. — Товариство підбралося напрочуд вдало, і ніхто нікому не заважав. Сподіваюся, що ми ще не раз зустрінемося.

Елізабет усміхнулася.

— Ліззі, не роби так. Не треба мене підозрювати. Це мене дуже пригнічує. Кажу тобі — я вже дійсно навчилася спілкуватися з ним просто як із приємним та розумним молодим чоловіком — і не більше того, без будь-якого прихованого бажання. Мене цілком задовольняє його теперішня поведінка, і я прекрасно усвідомлюю, що він ніколи не мав наміру добиватися мого кохання. Просто Бог дав йому приємніші, ніж іншим, манери і сильніше бажання подобатись оточуючим.

— Ти така жорстока! — відповіла її сестра. — Не дозволяєш мені посміхатись, а сама безперервно смішиш мене.

— Як важко інколи зробити так, аби тобі повірили!

— Не тільки важко — неможливо!

— Але чому ти намагаєшся переконати мене, що я почуваю більше, ніж визнаю?

— Не знаю навіть, як і відповісти на це запитання. Повчати всі ми любимо, та чомусь здатні повчати лише тим речам, які взагалі не варто знати. Вибач; якщо ти і далі переконуватимеш себе у своїй байдужості до містера Бінглі, то не намагайся переконати в цьому хоча б мене.

Розділ LV

Через кілька днів після цього візиту містер Бінглі завітав знову, і до того ж сам. Його приятель полишив його і поїхав уранці до Лондона, та збирався через десять днів повернутися. Він просидів з ними більше години і настроїв мав напрочуд гарний. Місіс Беннет запросила його пообідати разом, але містер Бінглі багатослівно вибачився і послався на справи.

— Що ж, — сказала вона, — коли ви завітаєте наступного разу, то, сподіваюся, нам пощастить більше.

Містер Бінглі відповів, що будь-коли буде надзвичайно радий завітати до них і т. д., і т. п., і що тільки-но отримає запрошення, то відразу скористається першою ж нагодою засвідчити їм свою повагу.

— А завтра ви зможете прийти?

Так, завтра він не має ніяких справ узагалі і тому з готовністю прийме її запрошення.

І він дійсно прийшов, до того ж у такий "підходящий час", що жодна з жінок іще не була вдягнена. Місіс Беннет, у пеньюарі та з напівготовою зачіскою, прожогом влетіла до кімнати дочки й вигукнула:

— Джейн, люба, швидко збирайся й біжи донизу. Він прийшов. Містер Бінглі прийшов! Правда. Мерсцій збирайся. Гей, Саро, ходи до міс Беннет і негайно допоможи їй вдягнути плаття. Облиш зачіску міс Ліззі на потім.

— Ми спустимося вниз, як тільки зможемо, — сказала Джейн, — але здається, що Кітті вже давно готова, бо вже півгодини, як вона пішла нагору.

— Та Бог із нею, з тією Кітті! До чого тут вона? Нумо, хутчіш! А де ж твій пояс?

Але коли мати пішла, Джейн рішуче відмовилася йти донизу сама — тільки разом з кимось із сестер.

Те саме бажання залишити їх удвох проглядалось і увечері. Після чаювання містер Беннет, за звичкою, усамітвився в бібліотеці, а Мері пішла нагору до фортепіано. Коли дві з п'яти перешкод було таким чином усунуто, місіс Беннет довго сиділа та моргала Елізабет і Кетрін, але це не справило на них ніякого враження. Елізабет її просто не помічала, а коли Кітті нарешті помітила, то запитала, наче нічого не розуміючи:

— Що сталося, мамо? Чому ви мені весь час моргаєте? Що я маю зробити?

— Нічого, моя дитино, нічого. Я тобі не моргала.

П'ять хвилин місіс Беннет просиділа непорушно, але потім, не бажаючи втрачати таку безцінну нагоду, вона раптом підхопилася і, звернувшись до Кітті зі словами "Ходи сюди, серденько, я хочу з тобою поговорити", схопила її за руку та вивела з кімнати. Джейн одразу ж кинула погляд на Елізабет, сповнений незадоволення такими хитрощами і благання до неї на них не піддаватися. Через кілька хвилин місіс Беннет відхилила двері та погукала:

— Ліззі, люба моя, мені треба з тобою поговорити.

Елізабет довелося підкоритися.

— Нехай собі залишаться вдвох, — сказала її мати, тільки-но вони вийшли у залу. — Я і Кітті підемо нагору й посидимо в гардеробній.

Елізабет визнала за краще не сперечатися з матір'ю і просто спокійно дочекалась у залі, доки вона та Кітті не зникнуть з очей, а потім повернулася до вітальні.

Таким чином, того дня хитрощі, до яких вдалася місіс Беннет, успіху не мали. Бінглі був сама чарівливість, але судженням Джейн так і не став. Його веселість і невимушеність стали надзвичайно доречним доповненням до вечірніх посиденьок, а нестерпну нав'язливість матері та її дурні зауваження він сприймав із належною поблажливістю та непорушним виразом обличчя, чим значною мірою завдячував її дочці.

Містера Бінглі не довелося довго вмовляти залишитися на вечерю; а коли він уже збирався додому, то було домовлено — головне, між ним та місіс Беннет, — що завтра вранці він прийде, щоб пополювати разом з її чоловіком.

Після цього дня Джейн більше ніколи не згадувала про свою байдужість. Її сестри про Бінглі не обмовилися й словом, та Елізабет лягла спати з щасливою впевненістю, що все неодмінно має завершитися дуже швидко, якщо містер Дарсі не повернеться раніше вказаного часу. А якщо серйозно, то вона майже не сумнівалася в тому, що все це відбулося не без сприяння зазначеного джентльмена.

Наступного дня Бінглі прийшов точно в призначений час; і вони з містером Беннетом провели разом увесь ранок, як і було домовлено. Останній виявився людиною набагато приємнішою, ніж очікував його компаньйон. У поведінці Бінглі не було ані

бундючності, ані глупства, здатних спровокувати сарказм із його боку чи змусити його замовчати від огиди і презирства; він був більш компанійським і менш ексцентричним, ніж будь-коли. Бінглі, звичайно ж, повернувся разом із ним до обіду, а ввечері місіс Беннет знову вдалася до хитрощів, аби він та її дочка змогли залишитися наодинці. З цією метою Елізабет, яка мала написати листа, пішла після чаювання до сніданкової кімнати, бо оскільки всі інші збиралися засісти за карти, то вона не збиралася заважати планам своєї матері.

Але повернувшись до вітальні після написання листа, Елізабет із невимовним подивом зрозуміла, що у своїх хитрощах мати явно перевершила саму себе. Відчинивши двері, Елізабет побачила, що її сестра та Бінглі стоять біля каміна і про щось серйозно розмовляють. Може, ця сцена і не навела б ні на які здогадки, але коли вони похапливо обернулися і швидко відсунулися одне від одного, то їх обличчя сказали все, про що йшлося в їхній розмові. Вони опинилися у незручній ситуації, та Елізабет здалося, що її ситуація була ще гіршою. Ніхто з них не вимовив ані півслова; і Елізабет уже була зібралася піти, як Бінглі, котрий, як і Джейн, уже встиг сісти, раптом підхопився, прошепотів кілька слів її сестрі й вибіг з кімнати.

Джейн не стала таїтися від Елізабет у ситуації, коли сказане нею правдиве слово здатне було лише збільшити її радість; тож вона відразу кинулася на шию своїй сестрі та голосом, що тремтів од радісного хвилювання, зізналась їй, що відчувається найщасливішою людиною на світі.

— Це неймовірно! — додала вона. — Просто неймовірно. Я цього не заслуговую. О! І чому тільки всі не можуть бути такими ж щасливими, як і я!

Поздоровлення з боку Елізабет прозвучали так щиро, емоційно і радісно, що не передати словами. Кожне добре слово було для Джейн джерелом захвату та щастя. Але наразі вона більше не могла залишатись із сестрою чи сказати хоч трохи з того, що їй лишилося сказати.

— Я мушу негайно йти до матінки! — скрикнула вона. — Я ніяк не можу ставитися зневажливо до її ніжної турботи або допустити, щоб вона почула про це від когось іншого. Він уже пішов до мого батька. Ой, Ліззі! Як це прекрасно — знати, що моя розповідь зробить таку приємність усій нашій славній родині! Я просто знемагаю від щастя!

Після цих слів вона поквапилася до своєї матінки, яка навмисне припинила гру в карти і сиділа з Кітті нагорі.

Елізабет, залишившись на самоті, змогла тепер усміхнутися при думці про ту швидкість, з якою знайшла розв'язку ця історія, котра місяцями була джерелом гнітючої непевності та роздратування.

— Ось чим скінчилася ляклива обачливість його приятеля! Ось чим скінчилося фальшування та хитрощі його сестер! І це є дійсно найщасливіша, наймудріша й найдоречніша розв'язка!

За декілька хвилин до неї приєднався Бінглі, чия розмова з її батьком була короткою та діловою.

— А де ваша сестра? — запитав він похапцем, одчиняючи двері.

— Нагорі з матір'ю. Гадаю, що незабаром вона спуститься сюди.

Бінглі зачинив двері, підійшов до Елізабет і попрохав її, щоб вона побажала їм щастя та виявила свою сестринську любов. Елізабет емоційно і щиро висловила свою радість із приводу їхнього майбутнього споріднення. Вони сердечно потисли одне одному руки; а потім, чекаючи на сестру, вона вислухала все, що він хотів їй сказати про своє щастя, про достоїнства Джейн; незважаючи на його закоханість, Елізабет дійсно вірила в те, що всі його очікування щастя мають під собою раціональне підґрунтя, бо для цього вони мали чудове взаєморозуміння, прекрасну вдачу Джейн і загальну схожість почуттів та вподобань.

Це був вечір як ніколи приємний для всіх; обличчя старшої міс Беннет світилося радістю і виглядало ще вродливішим, ніж зазвичай. Кітті манірно посміхалася, сподіваючись, що незабаром настане й її черга. Місіс Беннет ніяк не могла знайти потрібних слів, аби висловити свою згоду і своє схвалення, хоча вже півгодини вона з Бінглі ні про що інше не розмовляла; а коли під час вечері до них приєднався містер Беннет, то його голос та поведінка добре демонстрували, наскільки щасливим він був.

Однак жодного слова і жодного натяку не злетіло з його вуст, доки їхній візитер не побажав їм доброї ночі. Та тільки-но він пішов, містер Беннет звернувся до своєї дочки з такими словами:

— Джейн, я поздоровляю тебе! Ти будеш дуже щасливою жінкою.

Джейн одразу ж підійшла до нього, поцілувала й подякувала за доброту.

— Ти — хороша дівчина, — сказав у відповідь містер Беннет, — і мені приємно думати про те, що ти так вдало вийшла заміж. Я ніскільки не сумніваюся, що ви добре ладитимете одне з одним. Ви, безперечно, маєте схожі характери. І ти, і він є такими поступливими, що ви ніколи не зможете дійти згоди; настільки легкодумними, що кожен служник зможе вас обдурити; такими щедрими, що ваші витрати завжди перевищуватимуть ваші доходи.

— Сподіваюся, що цього не буде. Нерозважливість та легкодумність у грошових справах будуть неприйнятними і непростими перш за все для мене.

— Витрати перевищуватимуть доходи?! Мій любий містере Беннет, про що ви кажете? — вигукнула його дружина. — Та він же має чотири чи п'ять тисяч фунтів доходу на рік, а то й більше!

І потім, звертаючись до своєї дочки:

— Моя любя, моя дорога Джейн! Я така щаслива! Сьогодні вночі я не зможу склепити очей! Я знала, що так і буде. Я завжди казала, що саме так і має статися. Хіба ж може така врода пропадати надаремне! Пам'ятаю, коли я вперше побачила містера Бінглі після його приїзду до Гертфордшира минулого року, то подумала, що ви можете стати гарною парою. О! Він — найвродливіший молодик на світі!

Вікхема, Лідію — всіх було забуто. Тепер її улюбленою дитиною була, поза всяким сумнівом, Джейн. У ту мить їй було байдуже до всіх інших. Невдовзі молодші сестри Джейн почали цікавитися тими вигодами, котрі їм могли перепасти через її майбутнє

заміжжя.

Мері питалася дозволу користуватися бібліотекою в Недерфілді, а Кітті благала, щоб кожної зими там влаштовувалися бали.

Зрозуміло, що відтоді Бінглі став бувати у Лонгберні щодня; він часто приходив іще до сніданку й завжди залишавсь аж до опісля вечері, крім тих випадків, коли якийсь явно злостивий і недобрый сусід, вартий безкінечного осуду та презирства, запрошував його на обід і Бінглі вважав своїм обов'язком таке запрошення прийняти.

Тепер Елізабет мала небагато часу для розмов із своєю сестрою, бо, поки її кавалер перебував у них удома, всю свою увагу Джейн приділяла тільки йому; та Елізабет побачила, що в ті години розлуки, які траплялися, вона могла принести суттєву користь їм обом. Бінглі, за відсутності Джейн, завжди звертався до Елізабет, аби з приємністю поговорити з нею про її старшу сестру, а Джейн, за його відсутності, теж постійно шукала її товариства, щоб вилити душу.

— Я так зраділа, — зізналася вона якось увечері, — коли він сказав мені, що нічого не знав про моє перебування в Лондоні минулої весни. Я й подумати про таке не могла.

— А я здогадувалася, — відповіла Елізабет. — А чим він це пояснив?

— Напевне, це все були витівки його сестричок. Для них його знайомство зі мною було явно небажаним, що мене зовсім не дивує, бо, як на них, то він би міг знайти об'єкт уподобань більш достойний уваги в усіх відношеннях. Але коли вони переконуються — і я у це вірю, — що їхній брат знайшов зі мною своє щастя, то мої стосунки з ними знову стануть гарними, хоч вони вже ніколи не будуть такими гарними, як раніше.

— Такої недоречної промови я ще від тебе не чула, — сказала Елізабет. — Дівчинко! Мені було б противно бачити, як ти знову станеш дурненькою жертвою удаваної симпатії та поваги до тебе з боку міс Бінглі!

— Ти тільки уяви собі, Ліззі, — коли минулого листопада містер Бінглі поїхав до Лондона, то він справді мене тоді любив і не повернувся до Недерфілда тільки тому, що був упевнений у моїй байдужості до нього.

— Ну що ж, буває, подумаєш — трохи помилився! Хоча це робить честь його скромності.

Така заява спричинилася до панегірика з боку Джейн його сором'язливості та несміливості, а також до розповіді про те, як низько він поцінував свої добрі риси.

Елізабет було приємно переконатися, що Бінглі не проговорився про свого друга і про його втручання, бо, хоча Джейн і мала найдобріше та найпоблажливіше серце у світі, така обставина могла налаштувати її упереджено проти містера Дарсі.

— Немає людини, щасливішої за мене! — вигукнула Джейн. — Ліззі, люба, і чому мені єдиній з усіх вас випало таке благословення! Я хотіла б, аби тобі поталанило так само, як і мені! От якби й тобі трапився такий же гарний чоловік!

— Навіть коли мені трапиться хоч півсотні таких чоловіків, я ніколи не буду такою щасливою, як ти, бо для цього треба мати твою вдачу і твою доброту. Ні, я вже якось сама за себе подбаю. Може, з часом, якщо мені дуже пощастить, я зустріню ще одного

містера Коллінза.

Стан справ у лонгбернській родині не міг тривалий час лишатися таємницею. Місіс Беннет дозволила собі пошепки поділитися нею з місіс Коллінз, а та насмілилася — без усякого дозволу! — вчинити так само щодо всіх своїх сусідів і знайомих у Меритоні.

Невдовзі Беннетів проголосили найщасливішою родиною у світі, хоча лише декілька тижнів тому, коли Лідія втекла з Вікхемом, усі сходилися на думці, що їх неодмінно спіткає велике нещастя.

Розділ LVI

Якось уранці, десь через тиждень після заручин Джейн та Бінглі, коли останній разом із жіноцтвом родини Беннетів сидів у вітальні, загальну увагу привернув звук карети, що наближалася; всі поглянули у вікно й побачили, як до будинку наближається фаєтон, запряжений четвериком коней. Для візитерів час був надто ранній, і, крім того, такого виїзду не мав ніхто з їхніх сусідів. Коні були поштові, і ні карета, ні ліврея слуги, що перебував попереду, не були знайомі мешканцям Лонгберна. Ясно було одне: до них хтось приїхав, і Бінглі швиденько умовив старшу міс Беннет уникнути незручностей цього непрошеного візиту й піти погуляти з ним до чагарникових насаджень. Тож вони пішли, а решта продовжували без особливого успіху плутатися в здогадках, доки двері не розчинилися навстіж і до кімнати не увійшла леді Кетрін де Бург.

Зрозуміло, що якоїсь несподіванки вони чекали, але не такою мірою — всі були спантеличені надзвичайно, а Елізабет була вражена навіть більше, ніж місіс Беннет і Кітті, хоча ті леді Кетрін зовсім не знали.

Вона ввійшла до кімнати, несучи себе ще більш нечемно, ніж завжди, на привітання Елізабет відповіла тільки легким кивком голови і всілася, не обмовившись ані словом. Коли її світлість входила до кімнати, Елізабет устигла сказати своїй матері, що це — леді Кетрін де Бург, хоча про потребу представлення ніхто нічого не сказав.

Місіс Беннет, і спантеличена, і потішена прибуттям такої поважної персони, зустріла леді де Бург у край чемно. Трохи помовчавши, та звернулася — крізь зуби — до Елізабет.

— Сподіваюся, що ви у доброму здоров'ї, міс Беннет. А ота пані — то, мабуть, ваша мати?

Елізабет дала дуже коротку ствердну відповідь.

— А ото, наскільки я розумію, одна з ваших сестер?

— Так, пані, — озвалася місіс Беннет, безтямно рада нагоді поговорити з леді Кетрін. — То моя середульша дочка. Моя наймолодша нещодавно вийшла заміж, а найстарша зараз десь надворі, гуляє з молодим чоловіком, котрий, сподіваюся, незабаром з нами породичається.

— У вас тут зовсім маленький парк, — зазначила леді Кетрін після невеликої паузи.

— Звичайно ж, куди йому до парку в Розінгсі, шановна пані, та мушу вам сказати, що наш набагато більший за парк сера Вільяма Лукаса.

— Та й вітальня у вас надто незручна, щоб сидіти в ній літніми вечорами — всі вікна

її виходять на захід.

Місіс Беннет запевнила гостю, що вони все одно ніколи не сидять у вітальні після обіду, а потім додала:

— Ваша світлість, дозвольте мені спитатися: а чи в доброму здоров'ї перебували містер та місіс Коллінз на час вашого від'їзду?

— Так, вони почувалися дуже добре. Я бачилася з ними позаминулого вечора.

Після цього Елізабет здалося, що зараз леді Кетрін дістане листа від Шарлотти, бо інакше нічим іншим її приїзд пояснити не можна було. Однак лист не з'явився, і це її вкрай здивувало.

Місіс Беннет дуже чемно запропонувала її світлості трохи підкріпитися, та леді Кетрін рішуче — і не дуже чемно — заявила, що їсти нічого не буде, після чого вона підвелась і звернулася до Елізабет:

— Міс Беннет, наскільки я встигла помітити, з одного боку галявини перед вашим будинком є досить мальовничі зарості. Я була б не проти там прогулятися, якщо ви погодитеся скласти мені компанію.

— Серденько, іди! — вигукнула її мати. — І прогуляйся з її світлістю по алеях. Гадаю, їй сподобається це усамітнене місце.

Елізабет підкорилася; вона збігала до своєї кімнати за парасолькою, а потім провела шановну гостю вниз. Коли вони пройшли через залу, леді Кетрін відчинила двері спочатку до їдальні, а потім до вітальні й, після побіжного огляду зауваживши, що ці кімнати мають пристойний вигляд, пішла собі далі.

Карета леді Кетрін так і стояла біля ганку, й Елізабет помітила в ній її служницю. Вони мовчки йшли гравійною стежиною, що вела до заростей; Елізабет вирішила не брати на себе клопіт і не починати розмови з жінкою, котра була такою ж зарозумілою і неприємною, як і зазвичай.

"І як мені могло здатися, що вона схожа на свого племінника?" — подумалося їй, коли вона поглянула на її обличчя.

Тільки-но вони зайшли до заростей, леді Кетрін почала розмову ось у такий спосіб:

— Гадаю, міс Беннет, ви прекрасно розумієте причину мого приїзду сюди. Ваше серце, ваше сумління неодмінно скажуть вам, чому я приїхала.

Елізабет подивилася на неї з неудаваним подивом.

— Пані, ви помиляєтесь. Я так і не змогла збагнути, за що нам честь бачити вас тут.

— Міс Беннет, — відповіла її світлість незадоволеним тоном, — вам слід знати, що зі мною жартувати не варто. Ви можете бути якою завгодно нещирою, але не я. Мій характер завжди славився своєю щирістю та відвертістю, і в такий вирішальний час я не збираюся відступати від цих рис своєї вдачі. Два дні тому до мене дійшла вельми хвилююча звістка. Мені сказали, що незабаром вельми вдало вийде заміж не тільки ваша сестра, а що і міс Елізабет Беннет скоріш за все невдовзі по тому одружиться з моїм племінником містером Дарсі. І хоча я знаю, що це — всього лише скандальні плітки, що я ніколи не завдам йому образи, хоч на мить припустивши їх правдивість, я

негайно ж вирішила приїхати сюди, щоб сповістити вас про свої почуття.

— Якщо ви заперечуєте їх правдивість, — мовила Елізабет, червоніючи від здивування та гніву, — то мене дивує, що ви потрудилися податись у таку далеку путь. У чому ж, ваша світлість, полягав ваш намір?

— Негайно наполягати на тому, щоб ви повністю заперечили цю звістку.

— Ваш приїзд до Лонгберна, щоб побачити мене й мою родину, є, скоріше, її підтвердженням, якщо, звичайно ж, ця звістка взагалі існувала.

— Що значить "якщо існувала"? Не удавайте, що ви її не чули. Хіба ж не самі ви старанно її поширювали? Невже ви не знаєте, що така чутка ходить по всій окрузі?

— Ніколи не чула нічого подібного.

— І ви так само можете твердити, що для неї немає підстав?

— Ваша світлість, я не претендую на те, щоб бути такою ж відвертою, як і ви. Ви вільні задавати які завгодно запитання, а я вільна вирішувати — відповідати на них чи ні.

— Ні, ну це просто якесь нахабство! Міс Беннет, я наполягаю на виконанні моєї вимоги. Він — мій племінник — він робив вам пропозицію вийти за нього заміж.

— Ви ж самі, ваша світлість, тільки-но заявили, що це неможливо.

— Дійсно — так має бути, так мусить бути і так буде, доки він продовжуватиме керуватися здоровим глуздом. Але ваші хитрощі та оманливі принади могли — в момент пристрасної закоханості — змусити його забути про свій обов'язок перед собою та всією його родиною. Це ви його заворожили.

— Може, й так, але я буду останньою людиною, котра це визнає.

— Міс Беннет, ви що — не знаєте, хто я така? Я не звикла, щоб зі мною так говорили. Я майже найближча родичка містеру Дарсі, і я маю право знати про його сердечні справи.

— Але ви не маєте ніякого права знати про мої сердечні справи, тим паче, що ваша теперішня поведінка аж ніяк не сприяє моїй відвертості.

— Зрозумійте мене правильно. Шлюб, якого ви так самовпевнено прагнете, не відбудеться ніколи. Ніколи! Містер Дарсі заручений з моєю дочкою. Що ви на це скажете?

— Лише ось що: коли це так, то у вас немає підстав припускати, що він зробить пропозицію мені.

Леді Кетрін якусь мить повагалась, а потім відповіла:

— Їхні заручини — це не просто домовленість. Іще з дитинства вони були призначені одне для одного. Це було заповітним бажанням як його матері, так і моїм. Ми з нею задумали їхнє єднання ще тоді, коли вони були в колисках. І тепер, коли мрії обох сестер мають знайти своє втілення в їхньому шлюбі, цьому заважає якась зовсім нікому не відома молода особа низького походження, та ще й без жодних кривих зв'язків з нашою родиною! Вам що — зовсім байдуже до бажань його родичів? До усної домовленості про його заручини з міс де Бург? Невже вам невідомі почуття пристойності та делікатності? Хіба ви не чули, як я сказала, що із самого дитинства

йому суджено стати чоловіком його кузини?

— Так, чула. Я і раніше про це чула. Але якщо інших заперечень проти того, щоб я стала дружиною вашого племінника не існує, то від шлюбу з ним мене не утримає знання про те, що його мати та ви хотіли, аби він одружився з міс де Бург. Ви свою справу зробили — ви запланували їхнє одруження. Але втілення вашого задуму залежить від інших. Якщо містера Дарсі не пов'язують із кузиною ні міркування честі, ні симпатія, то чому б йому не зробити інший вибір? І якщо його вибір припав на мене, то чому б мені з цим не погодитися?

— Тому що це було б усупереч честі, правилам пристойності, здоровому глуздові і навіть усупереч вашим власним інтересам. Саме так, міс Беннет, — усупереч вашим власним інтересам, бо не думайте, що на вас зважатимуть його родина і друзі, якщо ви навмисне вчините всупереч бажанням усіх нас. Вас засуджуватимуть, зневажатимуть і просто не помічатимуть усі його родичі та знайомі. Цей шлюб стане для вас ганьбою — ніхто з нас навіть не згадуватиме вашого імені.

— Це буде дійсно тяжким покаранням, але статус дружини містера Дарсі просто не може не обіцяти їй таке велике щастя, що в неї не буде підстав для каяття.

— Вперта, зарозуміла дівчино! Мені соромно за вас! І оце — ваша подяка за моє шанобливе ставлення до вас минулої весни? Невже вам байдуже і до цього? Давайте присядемо. Зрозумійте, міс Беннет: я приїхала сюди з твердим бажанням домогтися свого, і ніщо не змусить мене від цього відмовитись. Я не звикла зважати на чиїсь примхи. Я не звикла миритися з невдачею.

— Ваша світлість, од цього теперішнє ваше становище стає лише більш гідним жалю, але на мене це не матиме ніякого впливу.

— Не смійте мене перебивати! Слухайте мене і мовчіть. Моя дочка і мій племінник створені одне для одного. Вони — родичі по материнській лінії, нащадки однієї й тієї ж шляхетної сім'ї; з батьківської ж лінії їхніми предками були шановані, шляхетні та стародавні, хоча й не титуловані фамілії. З обох боків їхнє багатство є величезним. Вони суджені одне для одного, і такою є думка кожного члена їхніх родин; а що ж загрожує їхньому єднанню? Самовпевненість вискочки, — дівиці без роду і племені, без становища та без грошей. Хіба ж можна таке терпіти?! Цього не мусить бути, і цього ніколи не буде! Якби ви були свідомою вашого ж інтересу, ви не намагалися б полишити те коло, в якому ви народилися і вирости.

— Я не вважаю, що одруження з вашим племінником означатиме розрив із цим колом. Він — дворянин, а я — дворянська дочка, так що з цього погляду ми — рівня.

— Так, ви — дійсно дворянська дочка. Але ким є ваша мати? Ваші дядьки та тітки? Не думайте, що я нічого не знаю про їхнє походження.

— Хоч ким би були мої родичі, — відповіла Елізабет, — якщо ваш племінник проти них не заперечує, то це вас не мусить турбувати взагалі.

— Скажіть мені раз і назавжди — ви з ним заручені?

Елізабет не хотілося відповідати на це запитання, хоча б через небажання йти на повіді в леді Кетрін, але, якусь мить повагавшись, вона все ж сказала:

— Ні, не заручена.

Леді Кетрін була явно задоволена такою відповіддю.

— І ви обіцяєте, що ніколи не підете на таку домовленість?

— Такої обіцянки я дати не можу.

— Міс Беннет, я прикро вражена і здивована. У вашій особі я сподівалася знайти розважливішу дівчину. Але не вводьте себе в оману думкою про те, що я відступлюсь. Я не поїду, допоки ви не дасте мені таку обіцянку.

— А я таку обіцянку ніколи вам не дам, це точно. Ніякі залякування не змусять мене до такого нерозумного кроку. Ви, ваша світлість, бажаєте, щоб містер Дарсі одружився з вашою дочкою; та чи стане їхній шлюб реальнішим од того, що я дам вам омріяну обіцянку? Припустімо, що він кохає мене, але чи означатиме моя відмова від його руки, що він запропонує її саме вашій дочці? Дозвольте мені сказати вам, леді Кетрін, що аргументи, котрими ви підкріплювали ваш украй неочікуваний приїзд, є такими ж невдалими і недоречними, як і рішення звернутися з ними до мене. Ви сильно помилилися щодо моєї вдачі, коли вважаєте, що на мене можна вплинути такими умовляннями. Не знаю, чи схвально поставиться ваш племінник до такого втручання у його особисті справи, але ви, безперечно, не маєте права втручатись у мої. Тому я прошу вас позбавити мене необхідності продовжувати цю тему.

— Навіщо ж так поспішати, скажіть на милість? Я ще далеко не все сказала. До всіх уже висловлених мною заперечень я маю додати ще одне. Я обізнана з подробицями ганебної втечі вашої наймолодшої сестри з молодим чоловіком. Я знаю все — і те, що цю справу хутенько владнали, і те, що це влетіло в копійчку вашому батькові та дядькові. І отака дівчина стане своячкою мого племінника? А її чоловік, син управителя в маєтку його покійного батька, — його свояком? Сили небесні! Як таке могло навертисся вам на думку?! Невже на тіні пемберлійських предків упаде така ганьба?!

— А от тепер можете мені більше нічого не говорити, — відповіла Елізабет. — Ви не могли завдати мені гіршої образи. Вибачте, я мушу повернутися до будинку.

З цими словами вона підвелася. Леді Кетрін підвелася теж, і вони пішли назад. Її світлість була вкрай обурена.

— Так, значить, вам байдуже до честі і доброго імені мого племінника! Жорстока, егоїстична дівко! Ви що — не розумієте, що родичання з вами неминуче зганьбить його в очах усіх?

— Леді Кетрін, мені вам нічого більше сказати. Мою думку ви вже знаєте.

— Так, значить, ви вирішили його здобути?

— Такого я не казала. Я лише вирішила чинити так, аби сприяти своєму щастю, не зважаючи при цьому на вас і на всіх інших, так само чужих мені людей.

— Прекрасно. Значить, ви відмовляєтесь зробити мені таку послугу. Ви відмовляєтесь коритися вимогам обов'язку, честі та пристойності. Ви вперто бажаєте знищити його в очах усіх його друзів і викликати до нього презирство всього товариства.

— У цьому випадку мене не стосуються вимоги ні обов'язку, ні честі, ні

пристойності. Жоден із цих принципів не буде порушений, якщо я вийду заміж за містера Дарсі. Що ж до презирства з боку його родини чи обурення світського товариства в разі його одруження зі мною, то мені до цього абсолютно байдуже, а світське товариство не таке вже й дурне, щоб цим надто перейматись і висловлювати свою зневагу.

— Так ось що ви думаєте насправді! Ось як ви наміряєтеся чинити! Що ж, дуже добре. Тепер я знаю, що мені робити. І не сподівайтесь, міс Беннет, що ваші амбіції коли-небудь справдяться. Я приїхала сюди, щоб придивитися до вас. У вашій особі я сподівалася знайти людину розважливу. Але можете не сумніватися — свого я доможусь.

Леді Кетрін продовжувала розмову в такій же манері, доки вони не підійшли до дверцят карети. Тут вона рвучко обернулася і додала:

— Я не буду прощатися з вами, міс Беннет. Можете не засвідчувати моєї поваги своїй матері. Ви не заслуговуєте на таку шанобливість. Моє роздратування не знає меж.

Елізабет нічого не сказала у відповідь і, не намагаючись переконати її світлість зайти до будинку, поволі зайшла до нього сама. Піднімаючись сходами, вона почула, як поїхала карета. Мати з нетерпінням зустріла її у дверях вітальні й запитала, чому леді Кетрін не зайшла до будинку, щоб трохи відпочити.

— Вона вирішила цього не робити, — відповіла дочка. — Їй раптом заманулося їхати.

— Вона — жінка надзвичайно красива! Її візит був такою люб'язністю! Бо заїхала вона до нас, наскільки я розумію, лише для того, щоб повідомити добру звістку про Коллінзів. Мабуть, вона кудись прямує і, проїжджаючи через Меритон, вирішила заглянути до нас і поговорити з тобою. Вона ж не приїздила спеціально для того, щоб поговорити з тобою, Ліззі?

Тут Елізабет довелося трохи покривити душею, бо не могло бути й мови про те, щоб ознайомити матір зі змістом їхньої розмови з леді Кетрін.

Розділ LVII

Те сум'яття почуттів, до якого вкинув Елізабет цей украй неочікуваний і незвичайний візит, подолати було нелегко; лише через багато годин спромоглася вона хоч на деякий час відриватися від думок про нього. Ясно було, що леді Кетрін здійснила свою подорож із Розінгса до Лонгберна з єдиною метою — розірвати їхні удавані заручини з містером Дарсі. Певна річ — вона мала більш ніж вагомні підстави діяти таким чином! Але звідки походила така звістка — Елізабет губилася в здогадках, аж доки не збагнула, що оскільки містер Дарсі був близьким приятелем Бінглі, а вона сама — сестрою Джейн, то цього було достатньо, щоб у час приготувань до одного вінчання в усіх могли виникнути нетерплячі припущення щодо можливості ще й другого. Вона не забула, як колись думала про те, що одруження її сестри з Бінглі спричиниться до певного її зближення з містером Дарсі. Мабуть, саме про неминучість їхнього зближення — і більше ні про що — і натякнули її сусіди в Лукас-Лодж (бо

Елізабет дійшла висновку, що саме через їхніх родичів Коллінзів ця звістка потрапила до леді Кетрін), хоча сама вона про таке зближення думала тільки як про щось бажане, що трапиться колись у майбутньому.

Одначе знову й знову пригадуючи все, що говорила леді Кетрін, вона не могла не відчувати певної тривоги за можливі наслідки впертого бажання її світлості втрутитися. Зі слів леді Кетрін про рішучість запобігти їхньому одруженню Елізабет дійшла висновку, що та неодмінно захоче натиснути на свого племінника, тож вона й думати боялась, який вплив може мати на нього розписування всіх страхіть, пов'язаних із його можливим одруженням з нею. Елізабет не знала міри його прихильності до своєї тітки чи його залежності від її суджень, але цілком природно було припустити, що про неї він був набагато вищої думки, ніж вона; і тому коли його тітка стане перелічувати величезні нещастя, пов'язані зі шлюбом з тією, чиї найближчі родичі були йому далеко не рівня, то вона вразить містера Дарсі в найболючіше місце. При його уявленнях про честь та достоїнство, йому може здатися, що аргументи, котрі Елізабет видалися слабкими і сміховинними, містять у собі чималу частку здорового глузду й солідної розважливості.

Якщо він і раніше вагався стосовно того, що йому робити, — а так воно, здавалося, й бувало, до того ж часто, — то поради і благання такої близької родички можуть цим благанням покласти край, раз і назавжди зробивши його настільки щасливим, наскільки йому дозволить урятована від ганьби гідність. У такому випадку вона втратить його назавжди. Леді Кетрін, повертаючись додому, може зустрітися з ним у Лондоні; і тоді він безсумнівно не виконає своєю обіцянки Бінглі та не повернеться до Недерфілда.

— Якщо протягом найближчих днів його приятель отримає листовне вибачення за невиконання обіцянки, — вирішила вона, — то мені буде зрозумілий його зміст. Тоді мені доведеться полишити всі свої надії, всі свої сподівання на незмінність його почуттів до мене. Якщо замість того, щоб домогтися моєї любові та моєї руки, він обмежиться лише висловом жалю на мою адресу, то я не шкодуватиму і невдовзі про нього забуду.

Великим був подив решти членів родини, коли вони прочули, хто саме зробив їм візит, але свою допитливість вони з готовністю задовольнили тим самим припущенням, за допомогою якого раніше вдалося вгамувати цікавість місіс Беннет; тож Елізабет удалося уникнути численних неприємних розпитувань на цю тему.

Наступного ранку, коли вона опускалася сходами, її зустрів батько, що вийшов з бібліотеки, тримаючи в руці листа.

— Ліззі, — звернувся він до неї, — а я вже збирався тебе шукати, ходімо до мене в кімнату.

Вона пішла слідом за ним; при цьому її зацікавленість тим, що він мав їй сказати, підігрівалася припущенням, що це було якось пов'язане з листом, який він тримав. Несподівано в неї виникла здогадка, що це може бути послання від леді Кетрін; і вона перелякано подумала про ті пояснення, котрі їй доведеться давати.

Слідом за батьком Елізабет підійшла до каміна, вони присіли, і він почав:

— Сьогодні вранці я отримав листа, який конче мене здивував. Оскільки здебільшого він стосується тебе, то тобі не завадило б ознайомитися з його змістом. Я й не здогадувався, що не одна, а дві мої дочки ось-ось вийдуть заміж. Тож дозволь мені поздоровити тебе із надзвичайно важливим здобутком.

Елізабет умить збагнула, що це мусить бути лист не від тітки, а від племінника, і від цієї думки щоки їй швидко вкрив ніяковий рум'янець. Вона розгубилася — чи то радіти з того, що він узагалі потрудився дати пояснення, чи почуватись ображеною через те, що лист не було надіслано безпосередньо їй; але тут її думки перервав батько:

— Я бачу, ти зашарілася. Дівчата в таких справах більш проникливі; але я гадаю, що навіть твоя здогадливність буде посоромлена, коли ти дізнаєшся ім'я свого палкого прихильника. Цей лист — від містера Коллінза.

— Від містера Коллінза?! І що ж він нам забув сказати?

— Щось дуже доречне й розумне, звичайно ж. Свого листа він починає з поздоровлень у зв'язку з одруженням моєї найстаршої дочки, що має відбутися незабаром і про яке його сповістили, мабуть, не хто інший, як добродушні базікали Лукаси. Не буду випробовувати твоє терпіння, читаючи все, що він із цього приводу каже. Стосовно ж тебе сказано таке: "Висловивши таким чином щирі поздоровлення від місіс Коллінз та від мене особисто з приводу цієї радісної події, дозвольте мені додати невеличке зауваження стосовно ще однієї події, про яку ми довідалися з того ж самого джерела. Припускають, що ваша дочка Елізабет недовго носитиме прізвище Беннет, після того як його позбудеться ваша найстарша дочка, і що її обранця можна з повним правом вважати (і поважати) як одного з найбільш відомих і найбільш шанованих людей у наших краях". — І кого ж це він мав на увазі — ти не здогадуєшся, Ліззі? "Як нікого іншого, доля ошчасливила цього молодого пана всім, до чого тільки й може прагнути тлінна душа, — великими статками, шляхетними родичами та могутніми покровителями. Одначе, попри зазначені спокуси, дозвольте мені попередити мою кузину і вас про ті нещастя, які ви можете на себе накликати, якщо пропозиції цього джентльмена будуть із поспішністю прийняті — а таке бажання у вас неодмінно виникне". — Що ж це за пан такий? Ти, бува, не знаєш, Ліззі? А ось і відповідь: "Мотиви мого застереження такі. Є всі підстави вважати, що леді Кетрін де Бург поставиться до цього шлюбу несхвально". Так ось хто цей чоловік! Це — містер Дарсі! Ліззі, ну зізнайся, що я тебе здивував! Більш неймовірного припущення ні містер Коллінз, ні Лукаси зробити не могли! Як?! Містер Дарсі, котрий дивиться на жінку лише для того, щоб забачити в ній якийсь недолік, і котрий, мабуть, жодного разу в житті не поглянув на тебе! Чудеса, та й годі!

Елізабет намагалася розділити радість свого батька, та їй вдалося лише вичавити з себе вимушену посмішку. Ще ніколи не користався він своєю дотепністю в такий неприємний для неї спосіб.

— Хіба ти не потішена?

— Так, звичайно. Будь ласка, продовжуй.

— "Прочувши вчора ввечері про можливість такого шлюбу, її світлість негайно висловила — з притаманною їй душевною теплотою — все, що вона думала з цього приводу. Леді Кетрін дала зрозуміти, що, з огляду на певні заперечення проти моєї кузини через її родинні обставини, вона ніколи не дасть своєї згоди на таке ганебне єднання. Тому я визнав за свій обов'язок негайно повідомити про це свою кузину, щоб вона та її вельмишановний поклонник не надто поспішали зі шлюбом, який іще не отримав належного схвалення". Далі містер Коллінз пише: "Я щиро радію з того, що ту халепу, в яку потрапила моя кузина Лідія, вдалося так швидко зам'яти; одне лише засмучує мене — що про їхнє спільне проживання до шлюбу довідалося так багато людей. Однак я не можу знехтувати своїми обов'язками священника й утриматися від висловлення мого надзвичайного здивування тим фактом, що, як мені казали, ви прийняли молоду пару у вашій домівці відразу ж після їхнього одруження. Це — не що інше, як потурання гріху; і якби я був парафіяльним священником у Лонгберні, то всіляко б цьому протидіяв. Як християнину, вам слід було їх простити, але при цьому й близько не підпускати їх до себе чи дозволяти вимовляти їхні імена у вашій присутності". Так ось як він уявляє собі християнське всепрощення! У решті його листа йдеться лише про вагітність його дорогоцінної Шарлотти та про його сподівання на те, що незабаром у їхній родині буде поповнення. Але ж, Ліззі, — ти маєш такий вигляд, наче все це тобі не до вподоби. Ти ж не будеш маніритися, вдаючи, що заміж тобі не хочеться і що ти взагалі — глибоко обурена цією нікому не потрібною звісткою? Бо для чого ми ще живемо, як не для того, щоб утішати своїх сусідів та самим з них утішатися?

— Ой, ну звичайно ж! — вигукнула Елізабет. — Мені було надзвичайно цікаво. Але все це так дивно!

— Так, усе це дійсно дуже дивно. Якби вони вказали на якогось іншого чоловіка, то це ще було б нічого; але ось що є захоплююче сміховинним: містер Дарсі ж до тебе абсолютно байдужий, а тобі він теж явно несимпатичний! При всій моїй огиді до листування, я нізащо не залишу лист містера Коллінза без відповіді. Більше того, коли я прочитав його листа, то без вагань віддав йому перевагу перед Вікхемом — і це при всій моїй глибокій повазі до нахабства та лицемірства свого зятя! До речі, Ліззі, — а що сказала леді Кетрін з цього приводу? Вона що — приїздила для того, аби висловити свою незгоду?

У відповідь на це запитання його дочка лише розсміялась, а оскільки батько задав його без усякої задньої думки, то вона не знітилася, коли він його повторив. Але ще ніколи Елізабет не було так важко удавати те, чого вона насправді не відчувала. Треба було посміхатись, а їй хотілося плакати. Батькові слова про байдужість до неї містера Дарсі розстроїли її дуже сильно; їй тільки й лишалося, що ремствувати з приводу такого браку проникливості, а може, навіть і тривожитися — причому не через те, як мало зміг побачити її батько, а через те, як багато вона собі нафантазувала.

Розділ LVIII

Замість того, щоб отримати від свого приятеля листа із вибаченнями — в чому Елізабет мало сумнівалася, — містер Бінглі, невдовзі після візиту леді Кетрін,

спромігся привезти з собою до Лонгберна самого містера Дарсі. Джентльмени приїхали рано; і не встигла місіс Беннет розповісти містеру Дарсі про візит його тітки (Елізабет з острахом очікувала, що це станеться будь-якої миті), як Бінглі, бажаючи залишитися наодинці з Джейн, запропонував усім піти на прогулянку, з чим і погодились, але не всі. Місіс Беннет гуляти не любила, Мері не могла відірватися від своїх книжок, але інші п'ятеро разом вирушили на прогулянку. Однак невдовзі Бінглі та Джейн дозволили решті обігнати їх. Вони відстали, і Елізабет, Кітті та Дарсі довелося спілкуватись утрюх. Розмова не клеїлася: Кітті занадто його боялась; Елізабет, набравшись сміливості, готувалася до відвертої розмови, а Дарсі, мабуть, робив те ж саме.

Вони попрямували до Лукасів, бо Кітті хотілося зайти до Марії; але оскільки Елізабет не бачила потреби в тому, щоб іти туди усім разом, то вона рішуче пішла з ним далі після того, як Кітті їх залишила. Тут і настала нагода здійснити свій задум, тож Елізабет, не чекаючи, доки сміливість покине її, відразу ж заговорила:

— Містере Дарсі, я — особа вкрай егоїстична, і тому, бажаючи дати вихід своїм почуттям, мало переймаюся тим, що при цьому можу зачепити почуття ваші. Я більше не в змозі приховувати своєї вдячності вам за ту безприкладну доброту, яку виявили ви щодо моєї бідолашної сестри. Відтоді, як я про це дізналася, мені дуже хотілося сказати вам про свою безмежну вдячність. Якби решта членів нашої родини знали про це, то я була б зараз не єдиною у своїх висловлюваннях.

— Мені жаль, дуже жаль, — відповів містер Дарсі голосом, у якому чулося здивування і хвилювання, — що вам довелося почути те, що було, можливо, подано у хибному світлі й тому змусило вас непокоїтися. А я й не здогадувався, наскільки мало можна довірятися місіс Гардінер.

— Не треба винуватити мою тітку. Це через легкодумність Лідії я вперше почула про вашу участь у цій справі; тому я не могла заспокоїтися, доки не дізналася про подробиці. Від імені усієї своєї родини я безмежно вдячна вам за те щедre співчуття, котре спонукало вас до численних клопотів і змусило витримати таке приниження заради того, щоб відшукати втікачів.

— Якщо вже ви зібралися дякувати мені, то нехай це буде лише від вашого імені — і тільки. Не буду заперечувати — бажання принести вам розраду дійсно додавало мені наснаги й посилювало інші мотиви, котрими я керувався, та родина ваша не завдячує мені нічим. Я дуже їх поважаю, але я думав лише про вас.

Елізабет почувалася такою зніченою, що не могла і слова вимовити. Трохи помовчавши, її супутник додав:

— Ви надто великодушні, щоб жартувати зі мною. Якщо з минулого квітня ваші почуття не змінилися, то так відразу і скажіть. Мої ж почуття і бажання залишаються незмінними, та єдине ваше слово може змусити мене більше ніколи не повертатися до цієї теми.

Нарешті Елізабет, ще більше, ніж він, відчуваючи незручність і неприємність його ситуації, змусила себе заговорити; і тому швидко, хоча й дещо плутано, дала містеру

Дарсі зрозуміти, що після зазначеного ним часу її почуття звідали таких суттєвих перемін, що теперішні його зізнання вона сприймає із вдячністю та задоволенням. Ця відповідь викликала в нього таку радість, якої він, мабуть, не відчував ніколи раніше; і з цього приводу містер Дарсі висловився гаряче та зворушливо, як і годиться людині, до нестями закоханій. Якби Елізабет могла зустрітися з ним поглядом, то вона б помітила, як добре йому пасував той вираз щирої радості й захвату, що з'явився на його обличчі. Вона не могла бачити, але вона могла слухати, і він розповів їй про почуття, що свідчили, якою важливою вона була для нього, і від цього його любов здавалася ще більш дорогоцінною.

Вони продовжували йти, самі не знаючи куди. Думок, почуттів та слів було так багато, що на інше їхньої уваги просто не вистачало. Незабаром вона дізналася, що їхньому нинішньому чудовому взаєморозумінню вони завдячували зусиллям його тітки, котра дійсно-таки заїхала до нього, коли поверталася додому через Лондон, і розповіла йому про свою поїздку до Лонгберна, її причини і суть розмови з Елізабет; при цьому вона емоційно зупинялася на кожному виразі останньої, що, в розумінні її світлості, мало особливо підкреслити всю зіпсутість та самовпевненість Елізабет. Леді Кетрін сподівалася, що така розповідь допоможе їй у її зусиллях отримати від свого племінника ту ж саму обіцянку, яку Елізабет відмовилася їй дати. Але її світлості вкрай не пощастило: ефект від цієї розмови був прямо протилежним.

— Зустріч із тіткою дала мені таку надію, — сказав містер Дарсі, — якої в мене раніше й бути не могло. Я досить добре знав про ваше ставлення до мене, і тому мав певність, що коли б ви були цілковито і остаточно настроєні проти мене, то сказали б про це леді Кетрін щиросердо й відверто.

Елізабет зашарілась і, всміхнувшись, відповіла:

— Так, ви дійсно знаєте достатньо про мою відвертість, аби вважати мене здатною на такий крок. Кинувши оті жахливі образи вам в обличчя, я без ніяких докорів сумління повторила б ці образи перед усіма вашими родичами.

— А хіба ви сказали щось таке, на що я не заслуговував? Бо хоча ваші звинувачення й були необгрунтованими та утвореними на підставі помилкових припущень, моє поведіння з вами у той час заслуговувало найсуворішого докору. Воно було жахливим і непростимим. Я не можу згадувати про нього без огиди.

— Давайте не будемо сперечатися, намагаючись кожне взяти на себе більшу вину за те, що трапилось у той вечір, — сказала Елізабет. — Якщо судити строго, то поведінка кожного з нас не була бездоганною, та відтоді, сподіваюся, нам обом додалось чемності.

— Я не можу так легко примиритися з самим собою. Спогади про мої тодішні слова, мою поведінку, мої манери, мої вирази впродовж усієї нашої розмови протягом багатьох місяців були — і залишаються зараз — невимовно болючими для мене. Я ніколи не забуду вашого докору, кинутого в такий слухний момент: "якби ваша поведінка більше нагадувала поведінку джентльмена". Саме такими були ваші слова. Ви не знаєте, ви просто не уявляєте, як мучили вони мене, — хоча мушу визнати, що лише через деякий

час я прозрів достатньо, щоб визнати їхню справедливість.

— А я й не думала, що вони справлять на вас таке сильне враження. Я й гадки не мала, що вони викличуть у вас такі почуття.

— Я вірю вам. Тоді вам здавалося, що мені чужі всякі людські почуття — я певен у цьому. Ніколи не забуду, як змінився вираз вашого обличчя, коли ви сказали, що хоч би в який спосіб я до вас звертався, мені все одно не вдалося б спонукати вас дати мені згоду.

— Ой, не треба повторювати те, що я тоді казала. Ці спогади мені неприємні. Запевняю вас — я всією душею цього соромлюсь, і вже давно.

Дарсі згадав про свого листа.

— Він хоч трохи поліпшив вашу думку про мене? — запитав. — І як швидко? Чи віддали ви належне його змісту після прочитання?

Вона розповіла, який вплив справив на неї цей лист і як поступово зникла уся її колишня упередженість.

— Я знав, — сказав він, — що написане мною завдасть вам болю, та це необхідно було зробити. Сподіваюся, ви знищили цього листа. Я дуже не хотів би, щоб ви мали змогу знову прочитати певну його частину, особливо початок. Я пам'ятаю деякі вирази, за які вам слід було б зненавидіти мене.

— Листа обов'язково буде спалено, якщо, на вашу думку, це необхідно для збереження моєї поваги; але хоча ми обоє і маємо підстави вважати мої думки здатними зазнавати змін, усе ж сподіваюся, що вони не будуть змінюватися так легко, як можна подумати.

— Коли я писав цього листа, то гадав, що я цілковито спокійний і незворушний, але тепер бачу, що написаний він був у жахливо пригніченому стані.

— Може, ваш лист і справді починався з пригніченості та гіркоти, все ж закінчувався він у зовсім іншій настрої. Прощання — це сама великодушність. Але не треба більше згадувати про лист. Почуття людини, що написала його, і людини, що його отримала, так сильно відрізняються тепер од тих, якими вони колись були, що кожну пов'язану з цим неприємну обставину слід забути. Ви мусите навчитися дечому з моєї філософії. Про минуле слід думати тільки тоді, коли згадка про нього робить вам приємність.

— Я не можу віддати належне такій філософії. Напевне, вашим роздумам про минуле настільки притаманна цілковита відсутність докорів, що приємність, яка з них випливає, спричинена скоріше не філософією, а необізнаністю — і це є набагато кращим. Але зі мною все інакше. Болісні спогади вриваються в мою пам'ять, і втекти від них неможливо, та й непотрібно. Я був егоїстичним створінням усе своє життя — принаймні на практиці, якщо не в теорії. В дитинстві мене навчили, що таке "добре" і що таке "погано", та не навчили коригувати свій характер. У мене заклали добрі принципи, але при цьому забули вказати, що вони погано узгоджуються з гордовитістю та марнославством. На жаль, я був єдиним сином (і багато років — єдиною дитиною), і тому батьки мої розбестили мене. Вони, добрі люди (особливо мій батько — такий

поблажливий та приязний), дозволили, спонукали — навіть навчили мене бути егоїстичним та нетерпимим до чужої думки, байдужим до всіх поза межами свого родинного кола, погано думати про решту людей і — принаймні — намагатися думати погано про їхні достоїнства та розумові здібності в порівнянні з моїми. Ось яким я був від восьми до двадцяти восьми років; таким би я й залишавсь, якби не ви — шановна, прекрасна Елізабет! Чи є щось таке, чим я не був би вам зобов'язаний? Ви подали мені урок — дуже важкий, але дуже корисний. Ви збили з мене пиху. Роблячи вам пропозицію, я зовсім не сумнівався в тому, що вона буде прийнята. Ви ж показали мені, наскільки необгрунтованими були мої претензії на кохання жінки, яка є гідною того, щоб її кохати.

— І ви не сумнівалися, що я прийму вашу пропозицію?

— У тім-то й річ, що не сумнівався. Такий був марнославний, уявляєте? Я гадав, що ви прагнете мого зізнання і тільки й чекаєте — коли я його зроблю.

— Певно, що манери мої були не такими як слід, але запевняю вас — це було ненавмисне. Я ніколи не збиралася вводити вас в оману, та мене саму часто вводили в оману власні почуття. Уявляю, як ненавиділи ви мене того вечора!

— Ненавидів?! Може, спочатку я і справді розлютився, та невдовзі мій гнів почав знаходити вірний напрямок.

— Мені дуже незручно навіть запитувати вас — що ви подумали про мене, коли ми зустрілися в Пемберлі. Ви, мабуть, розсердились і подумали, що я приїхала навмисне?

— Та ні, я просто був здивований — і все.

— Коли я вас побачила, то моє здивування було не меншим за ваше. Сумління підказувало мені, що не я заслуговувала на якусь надзвичайну чемність, і тому, зізнаюся, я не очікувала в цьому відношенні на щось більше, ніж звичайна ввічливість.

— У той час, — відповів Дарсі, — моя мета полягала в тому, щоб усією чемністю, на яку я тільки здатен, продемонструвати вам, що не такий уже й поганий і що я жалкую з того, що було в минулому. Я сподівався здобути ваше прощення і послабити ваше негативне ставлення до мене, показавши, що прислухався до ваших докорів. Важко сказати, коли в мене з'явилися й інші бажання, але мені здається, що десь через півгодини після того, як я вас побачив.

Потім він розповів, як раділа Джорджіана їхньому знайомству і як вона засмутилася, коли воно раптово перервалося; це цілком природно привело до розмови про причину її поспішного від'їзду, і Елізабет невдовзі дізналася, що рішення вирушити слідом за нею з Дербішира на пошуки її сестри він прийняв одразу ж, тільки-но вийшов з постійного двору; його ж серйозність і задумливість під час їхнього тодішнього побачення були викликані усвідомленням труднощів, пов'язаних із виконанням такого завдання.

Вона знову висловила свою вдячність, але ця тема була настільки болісною для обох, що продовження не отримала.

Отак, за невимушеною бесідою, і пройшли вони непомітно для себе кілька миль, аж доки, поглянувши на свої годинники, не помітили, що вже був час повертатися додому.

"Цікаво, а куди поділися містер Бінглі та Джейн?" — це питання поклато початок обговоренню їхніх справ. Дарсі був у захваті від їхніх заручин, про які його приятель не забарився йому розповісти.

— Ну і як — ви здивувалися? — спитала Елізабет.

— Анітрохи. Коли я від'їжджав, то відчував, що це незабаром має статися.

— Ага, значить, ви дали йому свій дозвіл. Я так і думала.

І хоча містер Дарсі й вигукнув, висловлюючи свою незгоду, все одно Елізабет невдовзі переконалася, що приблизно так воно й було.

— Увечері напередодні моєї поїздки до Лондона, — сказав він, — я зробив йому зізнання, яке, на мою думку, мені слід було зробити набагато раніше. Я розповів йому про все, що трапилось, і пояснив, чому моє колишнє втручання в його справи було сміховинним та сповненим пихатості. Великим було його здивування. Він ніколи про це анітрохи не здогадувався. Крім того, я сказав йому, що помилився (а так воно й було), коли припускав, що ваша сестра до нього зовсім байдужа. Оскільки ж неважко було помітити, що його почуття до неї не ослабли, то я не мав сумнівів щодо їхнього щастя.

Елізабет не могла стримати посмішку, розповідаючи про те, як легко вдавалося йому скеровувати вчинки свого приятеля.

— Коли ви розповідали йому, що моя сестра кохає його, то робили це на підставі власних спостережень чи на підставі моєї розповіді про це минулої весни? — запитала вона.

— На підставі власних спостережень. Я пильно спостерігав за нею під час моїх двох останніх візитів до вас і переконався в її почуттях.

— І відразу ж поділилися своєю впевненістю з вашим приятелем, так?

— Так. Бінглі — людина неудавано скромна. Його невпевненість у собі не дозволила йому покластися на власне судження в таких непростих обставинах, зате його впевненість у правильності моїх суджень значно полегшила справу. Я змушений був у дечому зізнатись, і сказане мною на деякий час — і цілком справедливо — розгнівало його. Я більше не міг приховувати від нього, що ваша сестра була в Лондоні три місяці минулої зими і що я, знаючи про її перебування, навмисне це від нього приховав. Він розлютився. Та гнів його, я переконаний, тривав не довше, ніж його сумніви щодо ставлення до нього вашої сестри. Він уже встиг великодушно мене простити.

Елізабет дуже кортіло зазначити, що в особі містера Бінглі він мав чудового друга, якому просто ціни не було — настільки легко можна було ним попихати; але вона стрималася, збагнувши, що містер Дарсі ще тільки має навчитися жартам над власною персоною і що починати ще зарано. Розмірковуючи про Бінглі й те щастя, що на нього чекає (котре, звичайно ж, поступалося його сподіваному щастю), він продовжував розмову, аж доки вони не дісталися будинку. В залі вони розсталися.

Розділ LIX

"Лізонько, де це ти ходила?" — таке запитання Елізабет почула від Джейн, тількино зайшла до кімнати, а коли всі сіли до столу, то й від усіх інших. У відповідь вона сказала, що вони гуляли, аж доки не заблукали. При цих словах вона зашарілась, але ні

рум'янець, ні щось інше не викликали жодної підозри про те, що трапилося насправді.

Вечір проминув спокійно, не позначений чимось надзвичайним. Коханці вже відомі розмовляли та сміялись, а коханці ще невідомі — мовчали. Дарсі був не тією людиною, в якій щастя ллється через край; а Елізабет — схвильована і знічена — скоріше усвідомлювала, що вона щаслива, ніж почувалася щасливою, бо, крім ніяковості, котру вона відчувала зараз, попереду в неї були й інші складнощі. Елізабет передчувала, що подумують рідні, коли стане відомо про її заручини. Вона знала, що містер Дарсі не подобався нікому з них, окрім Джейн, і навіть боялася, що їхню антипатію до нього не зможуть подолати ні його багатство, ні його знатність.

Уночі вона відкрила своє серце Джейн. Хоча підозрілість і не була повсякденною звичкою міс Беннет-старшої, вона відмовилася навідріз вірити сказаному.

— Та ти, мабуть, жартуєш, Ліззі. Це ж просто неймовірно — заручена з містером Дарсі! Так я тобі й повірила. Я знаю, що це просто неможливо.

— Добрий початок, нічого не скажеш! А я на тебе тільки й сподівалася, бо певна, що коли ти мені не повіриш, то не повірить ніхто. Одначе я не жартую. Я не кажу нічого, крім правди. Він і досі кохає мене, і ми заручені.

Джейн поглянула на неї із сумнівом.

— Як же так вийшло, Ліззі? Я ж знаю, яку сильну антипатію ти до нього відчувала!

— Нічого ти не знаєш. Про минуле треба забути. Так, я покохала його лише недавно. Але в подібних випадках добра пам'ять — поганий товариш. І я сама про це згадую востаннє.

Все одно недовіра та здивування не покидали старшу міс Беннет. І знову Елізабет, тепер уже більш серйозно, запевнила її у правдивості сказаного.

— Господи Ісусе! Невже це дійсно так? Гаразд, я повірю тобі, — вигукнула Джейн. — Моя дорога Ліззі, я... я, звичайно ж, поздоровляю тебе, але чи певна ти — вибач мені моє запитання — чи певна ти, що будеш із ним щасливою?

— У цьому не варто сумніватися. Ми вже домовилися, що будемо найщасливішим подружжям на світі. А ти задоволена, Джейн? Ти хочеш мати такого зятя?

— Ой, дуже хочу. І для Бінглі, і для мене це було б просто чудово. Але коли ми розмовляли про вас, то вирішили, що це неможливо. А ти дійсно любиш його достатньо сильно, щоб вийти за нього заміж? Ой, Ліззі! Роби, що хочеш, але не виходь заміж без любові. Ти й справді певна у своїх почуттях? І чи дійсно ти відчуваєш те, що слід?

— Ну звичайно ж! Ось коли я розповім тобі все, то ти сама пересвідчишся, що я відчуваю більше, ніж те, що слід.

— Про що ти кажеш?

— Що ж, доведеться зізнатись: я кохаю його сильніше, ніж кохаю Бінглі, і це тобі явно не сподобається.

— Люба моя сестро, будь ласка, не треба жартувати. Я хочу поговорити серйозно, дуже серйозно. Зараз же розкажи мені все, про що мені слід знати. Розкажи, чи давно ти його любиш?

— Це почуття формувалося так повільно, що я й не знаю, коли воно виникло

вперше. Та гадаю, що його відлік треба починати з того часу, коли я вперше побачила його прекрасні парки в Пемберлі.

Ще один заклик бути серйозною нарешті дав потрібний ефект; і нарешті Елізабет задовольнила допитливість Джейн запевненнями в серйозності своїх почуттів. Почувши це, міс Беннет-старша заспокоїлася, бо для повного щастя їй лише цього й бракувало.

— От тепер я цілком задоволена, — сказала вона, — бо знаю, що ти будеш такою ж щасливою, як і я. Я завжди його поважала. За одну лише його любов до тебе я неодмінно шанувала б його. Тепер же, крім тебе та Бінглі, він буде найдорожчою для мене людиною — як твій чоловік та друг Бінглі. Але ж, Ліззі, ти була зі мною вкрай хитрою і вкрай потайливою! Як мало розказала ти мені про те, що сталося у Пемберлі та Лембтоні! Своїм знанням про це я завдячую не тобі, а іншій людині.

Елізабет виклала причини своєї потайливості. Раніше їй не хотілося згадувати Бінглі; а збурений стан її почуттів змусив так само уникати імені його приятеля. Але тепер вона більше не хотіла приховувати від сестри ту роль, яку містер Дарсі відіграв в одруженні Лідії. Ніщо не обійшло увагою, тож і минуло півночі в розмовах.

— От кара Господня! — вигукнула міс Беннет наступного ранку, стоячи біля вікна. — Знову цей жахливий містер Дарсі їде сюди з нашим дорогоцінним містером Бінглі! І що йому тут треба? Приїздить до нас, бачите, щодня і всім набридає. Полював би собі на дичину або робив ще що-небудь, замість того, щоб набридати нам своєю присутністю! Що ж нам із ним робити? Ліззі, сходи з ним знову на прогулянку, щоб він не заважав Бінглі.

Елізабет ледь не розсміялась, отримавши таку доречну пораду; однак насправді її дратував той епітет, яким мати завжди винагороджувала містера Дарсі.

Тільки-но вони увійшли, Бінглі поглянув на неї так виразно і так емоційно потис її руку, що не залишив ніяких сумнівів — він уже отримав добру звістку. Незабаром Бінглі голосно сказав:

— Міс Беннет, а чи є у вас ще алеї, серед яких Ліззі сьогодні знову змогла б заблудитися?

— Я пропоную містеру Дарсі, Ліззі й Кітті, — відповіла міс Беннет, — пройтися сьогодні вранці до Оукхемського пагорба. Це буде приємна тривала прогулянка, до того ж містер Дарсі ще жодного разу не бачив тамтешнього пейзажу.

— Може, для когось вона і буде приємною, — зауважив містер Бінглі, — але не для Кітті, бо їй буде важко. Правда ж, Кітті?

Кітті відповіла, що краще залишиться вдома. Дарсі виявив велике бажання помилуватися краєвидом із пагорба, і Елізабет мовчки погодилася. Коли вона пішла нагору, щоб вдягтися, міс Беннет пішла за нею слідом і мовила:

— Мені дуже шкода, Ліззі, що тобі доведеться самій проводити час із цим жахливим чоловіком. Але сподіваюся, ти не ремствуватимеш, бо знаєш: усе це робиться заради Джейн; бо вони з містером Бінглі мають так мало часу для спілкування! Тож будь терплячою і не надто переймайся.

Під час прогулянки вони вирішили, що про згоду містера Беннета слід буде

спитатися цього ж вечора. Право звернутися до матері Елізабет залишила за собою, бо почувалася непевною щодо її реакції. Інколи вона сумнівалася, чи вистачить йому багатства та величі, щоб подолати ту огиду, яку місіс Беннет до нього відчувала. Але незалежно від того, чи буде вона шалено противитися цьому шлюбу, чи буде шалено йому радіти, ясно було одне: і в тому, і в тому випадках поведінка місіс Беннет буде такою, що виставить її розумові здібності у не найкращому світлі. Радітиме вона чи навпаки — несамовито лютуватиме, — Елізабет однаково неприємно було уявляти, як усе це сприйматиме містер Дарсі.

Увечері, невдовзі після того, як містер Беннет ретирувався до своєї бібліотеки, вона побачила, як містер Дарсі підвівся й пішов слідом за ним; хвилювання її досягло апогея. Елізабет не боялася, що її батько буде проти шлюбу, а боялася, що він засмутиться, і в цьому буде винувата вона, його улюблена дочка, бо зробивши такий вибір, вона пройме його жалем та побоюваннями перед неминучою розлукою; це було болісне почуття, тож вона сиділа з нещасним виглядом, аж доки не повернувся містер Дарсі. Елізабет підвела на нього очі і, побачивши, як той усміхнувся, трохи заспокоїлася. Через кілька хвилин він наблизився до столу, де вона сиділа разом із Кітті, і, вдаючи, що милується її шитвом, прошепотів:

- Ідіть до вашого батька, він чекає на вас у бібліотеці. Вона не стала баритися.

Батько її походжав кімнатою з виглядом серйозним і стурбованим.

— Ліззі, — звернувся він до неї, — що ти собі думаєш? Ти, мабуть, з глузду з'їхала, якщо приймаєш цього чоловіка. Ти ж його завжди терпіти не могла!

Як пожалкувала вона тепер, що її колишні думки не були більш розважливими, а вирази — більш стриманими! Це вберегло б її від украй важких і незручних пояснень та зізнань; але наразі вони були необхідними, тож вона запевнила батька, трохи знітившись, що кохає містера Дарсі.

- Іншими словами, ти твердо вирішила вийти за нього заміж. Зрозуміло — він багатий, і ти зможеш мати більше красивих платтів та більше красивих карет, ніж Джейн. Та чи зроблять вони тебе щасливою?

— Чи маєш ти якісь інші заперечення, крім упевненості у моїй байдужості до нього?

— Більше ніяких. Усі ми знаємо, що він — чоловік гордовитий і неприємний. Але все це — ніщо, коли він тобі дійсно до вподоби.

— Він і справді мені дуже до вподоби, — відповіла Елізабет зі сльозами на очах. — Я кохаю його. Насправді ж він ніякий не гордовитий. Він — людина дуже приязна. Ви його просто не знаєте, тож не завдавайте мені болю — не говоріть про нього такими словами.

— Ліззі, — сказав батько, — я дав йому свою згоду. Він і справді такий чоловік, котрому я б не відмовив, хоч що б він зволив попрохати. Тепер вирішуй сама, раз ти вже так рішуче настроєна вийти за нього заміж. Але дозволь мені дати тобі раду: подумай гарненько. Ти ж знаєш свою вдачу, Ліззі. Ти ж знаєш, що не буде тобі ні спокою, ні щастя, якщо ти не матимеш правдивої поваги до свого чоловіка, якщо не шануватимеш його як старшого товариша. Твій жвавий характер в умовах нерівного

шлюбу лише зробить тебе вразливішою. Навряд чи ти зможеш уникнути неповаги та негараздів. Дитино моя, позбав мене нещастя бути свідком твоєї нездатності поважати свого супутника життя. Ти навіть не здогадуєшся, що на тебе чекає.

Елізабет, образившись іще більше, відповідала йому щиросердо й гаряче і, врешті-решт, подолала невіру свого батька та примирила його з думкою про її шлюб — неодноразовими запевненнями, що містер Дарсі є її правдивим вибором, розповіддю про ту поступову перемену, якої зазнало її ставлення до нього, про свою абсолютну впевненість у тому, що кохання його не було якоюсь одноденною примхою, а почуттям, що витримало випробування багатомісячною тривожною непевністю, а також жвавим перелічуванням усіх його добрих рис.

— Що ж, серденько, — сказав батько, коли Елізабет замовкла. — Мені сказати більше нічого. Якщо це дійсно так, то тоді він гідний тебе. Через людину менш гідну я не захотів би з тобою розлучатися.

І тоді, щоб доповнити приємне враження, Елізабет розповіла йому про те добро, яке містер Дарсі з власної волі зробив для Лідії. Від здивування містер Беннет аж оторопів.

— Це просто якийсь вечір чудес! Так, значить, Дарсі зробив усе: влаштував шлюб, дав грошей, повиплачував борги Вікхема та ще й здобув для нього військове звання! Тим краще. Це зекономить мені цілу гору грошей та вбереже мене від незчисленних клопотів. Якби це були витівки твого дядька, то я мусив би йому заплатити і, зрештою, заплатив би; та оці закохані до нестями молодики роблять усе на свій кшталт. Якщо я завтра запропоную повернути йому гроші, то він обуриться й пишномовно розводитиметься про свою любов до тебе і всій справі настане край.

Потім містер Беннет згадав про те, як знітилася вона кілька днів тому, коли він читав їй листа від містера Коллінза; і, трохи покепкувавши над нею, нарешті відпустив її з такими словами:

— Якщо прийдуть якісь молодики по Мері чи Кітті, то нехай ідуть до мене, бо мені зараз усе одно нічого робити.

У Елізабет наче камінь з душі упав; і, поміркувавши півгодини у спокої своєї кімнати, вона, вже більш-менш урівноважена, змогла приєднатися до інших. Недавні події ще не встигли відійти в минуле, тому вона не могла повною мірою відчувати радість, і вечір потихеньку добіг свого кінця. Боятися чогось суттєвого вже не треба було, тож незабаром мав повернутися комфорт невимушеності та теплоти людських стосунків.

Коли пізно ввечері її мати попрямувала до своєї гардеробної, Елізабет пішла слідом і зробила їй важливе повідомлення. Його наслідок був украй неочікуваним, бо коли місіс Беннет почула його перший раз, то заклала, не в змозі вимовити ні звуку. Прослухавши цю новину ще багато разів, вона все одно не змогла второпати сенс почутого, хоча загалом досить непогано розумілася на тому, що є корисним для її родини, особливо коли ця користь набувала обрисів кавалера для якоїсь із її дочок. Нарешті вона почала приходити до тями, вовтузитись у своєму кріслі, підводиться,

знову сідати, дивуватись і хреститися.

— Боже милостивий! Ви тільки подумайте! Оце так! Містер Дарсі! Хто б міг подумати?! Невже це правда? Ой, моя ж ти Лізонько! Якою багатою та якою поважною ти станеш! Скільки кишенькових грошей, скільки коштовностей, скільки карет ти матимеш! Куди там Джейн до тебе! Я така задоволена... і така щаслива! Він такий чарівливий!., такий вродливий!., такий високий! Люба моя Лізонько! Будинок у Лондоні! Все, що душа забажає! Три заміжні дочки! Десять тисяч на рік! Боже правий! Я цього просто не перенесу! Я збожеволю.

Цього було достатньо, щоб переконатись у її схвальному ставленні до шлюбу; і Елізабет, радіючи, що цей слововилив чула тільки вона сама, невдовзі пішла геть. Але не встигла вона побути у своїй кімнаті й п'яти хвилин, як до неї ввійшла мати.

— Моє дорогоцінне дитя! — вигукнула вона. — Я просто не можу думати ні про що інше! Десять тисяч на рік, а може, навіть і більше! Оце так подарунок долі! І спеціальний дозвіл — ти мусиш і будеш вінчатися за спеціальним дозволом, без оголошення імен! А тепер скажи, моє серденько, яку страву містер Дарсі полюбає найбільше, а я її на завтра замовлю.

Це була тривожна ознака того, яким може бути ставлення її матері до самого містера Дарсі; і Елізабет збагнула, що, попри впевненість у його палкому коханні та попри згоду її батьків, далеко не все було гаразд. Але наступний день пройшов набагато краще, ніж вона очікувала, бо місіс Беннет відчувала до свого сподіваного зятя таке благоговіння, що не насмілювалася звертатися до нього, крім тих випадків, коли вона мала змогу чимось йому допомогти або висловити свою шанобливу згоду з його думкою.

Елізабет із задоволенням помітила, що її батько всіляко намагається поближче познайомитися з ним; і містер Беннет незабаром запевнив її, що його думка про містера Дарсі поліпшується з кожною годиною.

— Я просто в захваті від своїх трьох зятів, — зазначив він. — Моїм улюбленцем є, звичайно ж, Вікхем; але гадаю, що колись твій чоловік буде подобатися мені не менше, ніж чоловік Джейн.

Розділ LX

Незабаром настрої Елізабет поліпшився настільки, що до неї повернулася притаманна їй грайливість і вона забажала, аби містер Дарсі розповів їй, як так трапилося, що він у неї закохався.

— І коли ж ви на таке наважилися? — запитала вона. — Коли є початок, то далі вже легше — це я розумію, але що дало поштовх?

— Я не можу точно пригадати годину, місце, погляд чи слова, котрі заклали підґрунтя. Надто багато часу пройшло. Моє кохання тривало вже досить довго, коли я збагнув, що воно почалося.

— На самому початку моя зовнішність не справила на вас великого враження, що ж до моїх манер, то принаймні моє поводження з вами завжди межувало з нечемністю; і коли я розмовляла з вами, то часто намагалася дошкулити. Скажіть, якщо чесно — ви

покохали мене за моє нахабство?

— Я покохав вас за ваш жвавий розум.

— Можете з таким же успіхом відразу ж назвати це нахабством. Ну, може, трішечки менше, ніж нахабством. Річ у тім, що вам страшенно набридли церемонність, запопадливість та нав'язлива увага. Ви почували огиду до жінок, котрі завжди тільки те й робили, що мріяли про вашу прихильність і прагнули її. Я пробудила й зацікавила вас тому, що була не схожою на них. Якби ваша вдача дійсно була непривітною, то ви зненавиділи б мене за це; але попри всі ваші спроби не видати себе, ваші почуття завжди були шляхетними та справедливими, і в глибині душі ви відверто зневажали осіб, котрі так набридливо улещували вас. Бачите — я позбавила вас від необхідності пояснень, бо якщо взяти все до уваги, то, мабуть, саме так воно і було. Не будемо заперечувати — дійсно гарних рис ви просто не могли в мені помітити, але ж хіба думаєш про них, коли кохаєш!

— А хіба ж це не гарна риса — ваша любов до Джейн і турбота про неї під час її хвороби в Недерфілді?

— Люба Джейн! Я так мало для неї зробила тоді! Але все одно — нехай у ваших очах це буде неабиякою чеснотою. Всі мої добрі риси — у вашому віданні, тож ви мусите щосили їх перебільшувати. З мого ж боку залишатиметься обов'язок знаходження приводів дражнити вас і сваритися з вами якомога частіше, тож я почну відразу і запитаю вас: чому ви так довго барилися дійти до суті справи? Чому ви так соромилися мене, коли приїхали вперше, і тоді, коли обідали у нас? І чому це ви мали такий вигляд, наче вам до мене байдуже?

— Тому що ви самі виглядали серйозною та мовчазною і жодним чином мене не заохотили.

— Але ж я почувалася зніченою.

- І я також.

— А коли ви приїхали на обід, то могли б і більше зі мною поговорити.

— Міг би — якби мені дійсно було до вас байдуже.

— От погано, що ви даєте розумну відповідь, а в мене вистачає розуму з нею погодитись! Але цікаво — як довго ви б отак продовжували мене кохати, якби я не заохочувала вас? І чи заговорили б ви взагалі, якби я вас сама не попрохала? Мій твердий намір подякувати вам за вашу доброту щодо Лідії дав, безперечно, добрий ефект. Навіть надто добрий, бо що стане з мораллю, якщо наша вигода залежатиме від порушення обіцянки, бо хіба ж не мусила я про це мовчати? Так не годиться.

— Нехай це не засмучує вас. Мораль — поза загрозою. Саме нічим не виправдані спроби леді Кетрін розлучити нас усунули всі мої сумніви. Своїм нинішнім щастям я не завдячую вашому нетерплячому бажанню висловити свою вдячність. Я вже не мав настрою чекати на якісь кроки з вашого боку. Розповідь моєї тітки дала мені надію, і я відразу ж вирішив про все дізнатися.

— Леді Кетрін зробила нам неоціненну послугу, з чого вона, мабуть, мусить радіти, бо страх як любить їх робити. Але скажіть: навіщо ви подалися до Недерфілда? Просто

для того, щоб побувати у Лонгберні і відчути ніяковість? Чи ви розраховували на якісь серйозніші наслідки?

— Моєю справжньою метою було побачитися з вами і подивитися — чи є у мене хоч якась надія на те, що ви зможете мене покохати. Удаваною ж причиною — принаймні в цьому я намагався себе переконати — була спроба пересвідчитися, чи й досі ваша сестра небайдужа до Бінглі, і якщо так, то зізнатися йому в тих гріхах, які я скоїв за час, що минув.

— А вам вистачить сміливості повідомити леді Кетрін про те, що на неї чекає?

— Мені скоріше потрібен час, а не сміливість, Елізабет. Але все одно це слід зробити, і якщо ви дасте мені аркуш паперу, то це буде зроблено негайно.

— Якби мені самій не потрібно було писати листа, то я могла б сидіти поруч з вами та милуватись акуратністю вашого почерку, як колись робила одна дівчина. Але я теж маю тітку, якій уже давно не писала.

Елізабет і досі не дала відповіді на довгий лист від місіс Гардінер, бо не бажала зізнаватися тітці, що та явно перебільшувала міру їхньої близькості з містером Дарсі. Але тепер, маючи відомості, котрі, як вона не сумнівалася, викличуть величезну радість, Елізабет із соромом констатувала, що її родичі вже втратили три щасливих дні, і тому відразу ж написала їм листа такого змісту:

"Я би вже давно подякувала вам, моя люба тітонько (що мені і слід було зробити), за ваше доброзичливе, цікаве та всебічне викладення подробиць; але, правду кажучи, я була надто сердитою, щоб писати. Ви припускали більше, ніж насправді було. Але тепер можете припускати все, що ваша душа забажає, відпустіть у політ вашу уяву, фантазуйте стільки, скільки вам дозволить ця тема, і якщо в результаті вам спаде на думку, що я вийшла заміж, то ви будете недалеко від істини. Ви мусите написати відповідь негайно ж і віддати йому належне мірою набагато більшою, ніж це ви зробили у вашому останньому листі. Дякую вам іще раз і ще раз за те, що ми не поїхали до Озерного краю. І як я була такою дурепою, що збиралась їхати туди? Ваша думка щодо поні просто прекрасна. Ми їздитимемо навколо парку щодня. Я — найщасливіша людина у світі. Мабуть, багато людей казали так раніше, та ніхто з них не мав на це стільки вагомих підстав, як я. Я навіть щасливіша за Джейн, бо вона лише посміхається, а ж — сміюся. Містер Дарсі шле вам вітання з усією тією любов'ю, яка не призначатиметься мені. Запрошую всіх вас на Різдво до Пемберлі.

З повагою, і т. д."

Лист містера Дарсі до леді Кетрін був написаний в іншому стилі, а ще більше відрізнявся від обох той лист, котрий містер Беннет надіслав у відповідь містеру Коллінзу.

"Шановний Пане!

Мушу знову потурбувати вас із приводу необхідності нових поздоровлень. Елізабет стане незабаром дружиною містера Дарсі. Докладіть усіх ваших зусиль, аби втішити леді Кетрін. Але я б на вашому місці став на бік її племінника. Від нього вам буде більше користі.

Щиро ваш, і т. д."

Поздоровлення, що їх надіслала міс Бінглі своєму брату, були настільки ніжними, наскільки й нещирими. З цього приводу вона написала навіть Джейн, висловивши їй свою радість і знову завіривши її в незмінності своєї дружньої поваги до неї. Джейн знала істинну ціну цим виливам почуттів, але все одно була розчулена; тому хоча вона й не вірила міс Бінглі, але все одно не втрималась і написала їй листа набагато люб'язнішого та привітнішого, ніж остання на це заслуговувала.

Радість, яку висловила міс Дарсі по отриманні відповідного повідомлення, була такою ж щирою, з якою її брат це повідомлення послав. Чотирьох сторінок аркуша не вистачило їй для того, щоб умістити весь її захват і щиру надію на теплі стосунки зі своєю невісткою.

Не встигла надійти відповідь від містера Коллінза чи поздоровлення Елізабет від його дружини, як лонгбернська родина прочула, що Коллінзи самі приїхали до Лукас-Лоджа. Невдовзі виявилась і причина такої раптової подорожі. Леді Кетрін так розлютив зміст листа, якого вона отримала від свого племінника, що Шарлотта, яка насправді дуже раділа цьому шлюбу, поквапилася поїхати геть і перечекати, доки не втихомириться буря. В такий момент прибуття подруги стало для Елізабет великою втіхою, хоча під час їхніх зустрічей у неї часто виникала думка, що ця втіха куплена надто дорогою ціною, бо бачила, чого коштувало містеру Дарсі стерпіти показуху та запопадливу чемність з боку містера Коллінза. Однак він переніс усе це з гідним усілякої похвали спокоєм. Він навіть спромігся з серйозним виглядом вислухати сера Вільяма Лукаса, коли той поздоровив його із здобуттям найдорогоціннішої перлини їхньої округи і висловив надію, що вони ще не раз зустрінуться в Сент-Джеймсі. І якщо містер Дарсі і стенив плечима, то тільки тоді, коли сер Вільям відвернувся й пішов.

Вульгарність місис Філіпс стала ще одним, мабуть, серйознішим випробуванням його поблажливості. І хоча місис Філіпс, як і її сестра, відчувала до містера Дарсі надто велику пошану, щоб дозволяти собі фамільярність, до якої заохочували невимушені манери та приязність Бінглі, все одно — її вульгарність виявлялася щоразу, коли вона наважувалася говорити. Не змогла також її повага до нього зробити її більш елегантною, хоча менш говірливою — зробила. Елізабет робила все можливе, щоб уберегти містера Дарсі від надмірної уваги з їх боку, весь час намагаючись тримати його біля себе й біля тих членів своєї родини, з якими він міг би спілкуватися без почуття приниження. І хоча викликані всім цим неприємні почуття позбавили пору заручин великої частки притаманного їй радісного настрою, все одно надії на майбутнє зміцніли; й Елізабет із приємністю мріяла про той час, коли вони полишать товариство, таке неприємне для них обох, і насолоджуватимуться комфортом та вишуканістю своєї сімейної компанії у Пемберлі.

Розділ LXI

Щасливим був для материнських почуттів той день, коли місис Беннет здихалася своїх двох найдостойніших дочок. Можна лише здогадуватися, з яким радісним захватом вона відвідувала потім місис Бінглі та розмовляла про місис Дарсі. Мені,

звичайно ж, дуже хотілося б сказати (зробивши це заради її ж родини), що здійснення найзаповітніших бажань місіс Беннет, тобто одруження аж трьох дочок, справило свій пом'якшувальний вплив і зробило її розумною, приязною та освіченою жінкою на решту життя, але ж ні — вона так і лишилася безнадійно дурною і час від часу страждала від нервових нападів. Від цього її чоловік лише виграв, бо інакше просто не зміг би повною мірою насолоджуватися таким неочікуваним сімейним щастям.

Містер Беннет дуже скучав за своєю другою дочкою; його любов до неї витягувала його з дому частіше, ніж будь-що інше. Він із задоволенням їздив до Пемберлі, особливо тоді, коли на нього там не чекали.

Містер Бінглі та Джейн пробули в Недерфілді лише рік. Така близькість до її матері та меритонських родичів була обтяжливою навіть для його легкої вдачі та для її ніжного серця. І тоді здійснилася заповітна мрія його сестер — він придбав маєток неподалік від Дербішира; і Джейн та Елізабет, на додаток до всіх інших радощів, опинились усього за тридцять миль одна від одної. Кітті — на велику користь для неї — більшість свого часу проводила зі своїми сестрами. Потрапивши в набагато вишуканіше, ніж досі, товариство, вона значно вдосконалилася. Характер Кітті мала не такий неконтрольований, як Лідія, і тому, позбувшись впливу останньої, вона — при достатній увазі та добрих повчаннях — стала менш дратівливою, більш освіченою і не такою нудною. Звичайно ж, її всіляко намагалися тримати подалі від негативного впливу Лідії, і хоча місіс Вікхем і запрошувала її часто приїхати до неї та погостити, обіцяючи бали та численних молодиків, містер Беннет ніколи не давав згоди на поїздку.

Марія була єдиною дочкою, що залишилася вдома. Їй тепер доводилося часто переривати процес самовдосконалення, бо місіс Беннет бракувало компанії. Вона стала більше бувати на людях, але ще й досі намагалася моралізувати з приводу кожного вранішнього візиту; а оскільки її більше не пригнічувало явно невігідне порівняння своєї зовнішності із зовнішністю своїх сестер, то батько почав підозрювати, що вона потайки радіє перемінам, що сталися.

Що ж до Вікхема та Лідії, то їхні характери не зазнали якихось різких змін через одруження сестер. Вікхем філософськи пережив упевненість у тому, що тепер-то Елізабет дізнається про його невдячність та брехливість; але незважаючи на все це, він продовжував сподіватися вмовити Дарсі відписати йому частину своїх грошей. Поздоровчий лист, котрого Елізабет отримала з нагоди свого заміжжя, підтвердив, що коли не сам Вікхем, то принаймні його дружина таку надію плекає. Ось про що йшлося у цьому листі:

"Моя люба Ліззі,

я бажаю тобі радості. Якщо сила твого кохання до містера Дарсі може хоч якось зрівнятися з силою мого кохання до любого Вікхема, то тоді ти — безперечно щаслива жінка. Приємно думати, що ти така багата, і якщо тобі немає чим зайнятися, то я сподіваюся, що ти подумаєш про нас. Вікхем дуже хотів би отримати місце при дворі, і мені здається, що нам може не вистачити грошей, аби жити там без сторонньої

підтримки. Згодиться будь-яке місце з доходом у три-чотири сотні на рік; однак якщо тобі не хочеться, то з містером Дарсі про це говорити не треба.

Твоя і т. д."

Елізабет чомусь дуже не хотілося говорити про це з містером Дарсі, і тому у своїй відповіді вона спробувала покласти край усяким подальшим таким спробам. Однак посильну допомогу за рахунок того, що можна назвати заощадженням власних коштів, вона надсилала їм часто. Елізабет завжди добре розуміла, що такий невеликий доход, як у них, та ще й у розпорядженні таких двох марнотратців, які ніколи не думали про майбутнє, був явно недостатнім для покриття їхніх витрат; і при кожному переїзді вони обов'язково зверталися по допомогу або до Джейн, або до неї по "невеличку" допомогу у сплаті рахунків. Їхній спосіб життя, навіть після того, як відновлення миру дало їм змогу осісти, був у край неадекватним. Вони постійно переїжджали з місця на місце в пошуку дешевшого житла і постійно витрачали грошей більше, ніж слід. Її любов до неї незабаром перетворилася на байдужість; її ж любов протрималася трохи довше; але незважаючи на свою молодість і свої манери, Лідія чітко трималася за репутацію поважної заміжньої жінки.

Хоча Дарсі й не бажав приймати Вікхем в Пемберлі, однак він, заради Елізабет, продовжував допомагати йому з отриманням потрібних посад. Лідія інколи приїздила до них у гості, в той час, коли її чоловік розважався у Лондоні чи Баті; а у Бінглі вони вдвох часто затримувалися так надовго, що на них не вистачало навіть доброзичливої вдачі містера Бінглі, і йому часто доводилося навіть вголос натякати на те, що їм пора їхати.

Одруження містера Дарсі глибоко засмутило міс Бінглі; але оскільки вона визнала за краще зберегти за собою право робити візити до Пемберлі, то їй довелося забути про всі свої образи. Вона ще сильніше полюбила Джорджіану, до Дарсі продовжувала ставитися майже з такою, як і колись, запопадливістю і поспішала повернути Елізабет усю ту ввічливість, яку вона їй заборгувала.

Пемберлі став тепер домівкою Джорджіани; і стосунки сестри та невістки були якраз такими, якими їх і хотів бачити Дарсі. Вони дуже сподобались одна одній — як і сподівалися. Джорджіана в Елізабет душі не чула, хоча спочатку вона часто зі здивуванням, котре межувало з тривогою, прислухалася до її жвавої та грайливої манери розмови з братом. Вона побачила, що він, котрий завжди викликав у неї пошану, яка майже поглинала її ніжне сестринське почуття, запросто може бути об'єктом веселих жартів. Її розум отримав раніше невідомий їй досвід. Завдяки підказкам Елізабет вона почала розуміти, що жінка може дозволяти такі вільності зі своїм чоловіком, які не може дозволити собі брат із сестрою, більш ніж на десять років молодшою.

Леді Кетрін була до краю обурена шлюбом свого племінника і дала волю відвертості свого характеру у своїй відповіді на лист, котрий сповістив її про те, що цей шлюб відбувся. При цьому вжиті нею вирази були настільки образливими (особливо щодо Елізабет), що на певний час унеможливили подальше спілкування. Але зрештою

Елізабет умовила свого чоловіка переступити через образу й шукати шляхів примирення. Тож після нетривалого опору тітонька змінила гнів на милість — чи то через свою симпатію до племінника, чи то від бажання побачити, як же буде поводитися його дружина; вона навіть погодилася зробити візит до Пемберлі, незважаючи на те, що його парки були занапащені не тільки присутністю такої недостойної хазяйки, а й відвідинами дядька та тітки, що приїздили з Лондона.

Їхні стосунки з Гардінерами завжди були надзвичайно дружніми. Дарсі, як і Елізабет, по-справжньому любив їх; а разом вони відчували безмежну вдячність цим людям, котрі, привізши Елізабет до Дербішира, сприяли їхньому єднанню.